REVERENDI

PATRIS F. FRANCISCI DE VI-
*ctoria, ordinis Prædicatorũ, ſacræ Theologiæ
in Salmanticenſi Academia quondam
primarij Profeſſoris,* Relectiones
Theologicæ XII. *in duos
Tomos diuiſæ:*

Quarum ſeriem uerſa pagella indicabit.

SVMMARIIS *ſuis ubique locis adiectis, una cum*
INDICE *omnium copioſiſſimo.*

TOMVS PRIMVS.

Lugduni, apud Iacobum Boyerium,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis ad decennium.

PRIMVS TOMVS,

De
- Poteſtate eccleſiæ, prior & poſterior.
- Poteſtate ciuili.
- Poteſtate concilij.
- Indis prior.
- Indis poſterior, ſiue de iure belli.
- Matrimonio.

SECVNDVS TOMVS,

De
- Augmento charitatis.
- Temperantia,
- Homicidio.
- Simonia,
- Magia,
- Eo ad quod tenetur veniens ad vſum rationis.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Iaques Boyer libraire de Salamanca, de imprimer ou faire imprimer vne fois ou pluſieurs ce preſent liure intitulé, Reuerẽdiſſ. Patris Fratris Franciſci de Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticenſi Academia quondam primarij Profeſſoris Relectiões duodecim Theologicæ. Et fait deffence de par ledit Seigneur, à tous autres libraires, imprimeurs, & perſonnes quelzconques, de ne imprimer, ne faire imprimer ledit liure, vendre, ne diſtribuer en ſes pais, terres, & ſeigneuries, ſi ce n'eſt par le conſentement dudit Boyer: ſur peine de amẽde arbitraire & confiſcation des liures qu'ilz auroyẽt imprimez. Et ce iuſques au tẽps & terme de dix ans, à compter du iour & datte qu'ilz ſeront paracheuez de imprimer, comme plus à plain eſt contenu par les lettres patentes ſur ce dõnees à Paris le dernier iour de Iuillet, l'an de grace mil cinq cens cinquante ſix, & de ſon regne le dixieſme.

Par le Roy, maiſtre Francois Barthelemy, maiſtre des requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent:

Signé, Fizes.

Et ſeelées du grand ſeel en cire iaulne à ſimple queüe.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D. FERDInando Valdeſio, Archiepiſcopo Hiſpaleſi, ſupremóque in regnis Hiſpaniarũ Inquiſitori Iacobus Boyerius Bibliopola S.P.D.

HOMINUM genera multa eſſe non ignoras (Præſul illuſtriſſime) qui in perniciem bonarum literarum quodãmodo nati eſſe uidentur: ſed unum illud certiſſimũ, qui (ut ait Comicus) labore alieno magnam partam gloriam, uerbis ſæpe in ſe transmouent. Ab ijs enim factum eſt, ut complura doctiſſimorum uirorum opera uel omnino ſupprimerẽtur, uel alieno ſub nomine truncata, uel imperitorum hominũ ſtultis cogitationibus ſepulta poſteritati obtruderẽtur. Quæ peſtis cum in omnes bonas artes irrepſerit, mirum tamen eſt, quo pacto tam longè lateq; in præclariſſima diſciplinarum omnium Theologia graſſetur, ut priſtino candori & ſynceritati uix iam ullus ſit relictus locus. Nam ſi ueterum eccleſiaſticorum ſcriptorum libros adſtate-

ad ſtaterā reuocare uelimus, nullus profectò erit, qui ab ea labe ſe liberum poſſit aſſerere. Origenes, Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, quot in locis trūcati, confuſi, obſcuri, perplexi, ac deniq; alienis inuentis cōſpurcati leguntur? Quot præterea uolumina, otioſorū hominum deliramenta, uiris illis grauiſſimis & religioſiſſimis falsò attribuūtur? In cuius generis homines cùm optimi ac eruditiſſimi uiri Frāciſci de Victoria (cuius ego memoria maximè recreor) lucubrationes incidiſſent, quid non licenter in eis ſibi permiſerūt? alius tranſcribendo miſerè dilacerauit, alius corruptè recitauit, alius ſuppreſſo uiri nomine bonam magnamq; operis partem uſurpauit: plures deniq; mentis inſanæ cōmenta, uiri illius religioſiſſimi doctrina ac ſingulari eruditione, non ſecus ac gemmam adulterinā auro contexerunt: debitamq; authori gloriam ſceleratiſſimi quiq; impune ſibi uendicauerunt. Cui ego malo cùm auxilium accerſerem, nullum nec præſentius, nec dignius quàm tuum, adhiberi poſſe exiſtimaui, qui ad bonas artes

a 3 reſtituen

reſtituendas, ad Chriſtianã religionem pro mouendam, ad omnes deniq; uirtutes ſtabiliendas, unus præ cæteris quodammodo natus eſſe uideris. Cuius rei teſtis eſt fidelis celeberrima hæc Salmanticenſis Academia, quã extructis ad fouenda literatorum hominum ſtudia monumentis, ac ædificijs, iſta tua liberalitate & magnificentia non inferioribus, multo clariorem, ac ornatiorem reddidiſti. Atq; ut interim omittã præclariſſimas animi tui dotes omni laude ſuperiores, generis ſplendorem, ordinis iſtius Archiepiſcopalis amplitudinem, cæteráq; in uniuerſam Hiſpaniam beneficia, quorum memoriam uentura ſecula (quando eas laudes incredibilis animi tui mãſuetudo prædicari nõ ſinit) æternis cõſecrabit encomijs: me dudũ aliquid edere cogitantẽ impulit ſumma tua erga omnes beneuolentia & amor, ut audacter qualecunque meæ in te obſeruantiæ teſtimonium darem. Illud autem erit opus hoc duodecim Relectionum, uiri nũquam ſatis dignè laudati, Franciſci de Victoria: quod ſi eo animo ſuſcipis ac

tueris,

tueris, quo authorem ipſum, quandiu hoc cōmuni reſpirandi beneficio uſus eſt, à te dilectū atque amatum ſcio: iam nihil eſt, quòd maleuolorum hominum calumnias reformidem. Allatrent uſque licet, & dente canino mordeant laudis alienæ fures: nam dum labores noſtros tibi gratos eſſe ſentiam, illis eſſe ingratos, hoc ſciant mihi gratiſſimum. Quantam uerò operam dederim, ut totum opus terſum ac planè purum in lucem eruerem, ijs licebit æſtimare, qui ipſum authorem aliquando dicentem audiuêrunt: & ijs, qui paulò accuratius hanc editionem conſiderarint, atq; cum priuatis ſcriptis contulerint. Adiecimus præterea, ut & nihil ornamenti deſyderari poſſet, & lectorem labore non mediocri ſubleuaremus, Relectionum ſingularum ἀνακεφαλαίωσιν quandam, additionésque, locorum ſacræ ſcripturæ indices. Denique nihil à me prætermiſſum eſt, in quo doctiſſimi uiri memoriæ & laudi non ſtudioſiſſimè conſuluerim. Suſcipe igitur (Præſul ampliſſime) has induſtriæ noſtræ pri

mioias, tuóque patrocinio & clientela ſoue, ut cætera eiuſdem authoris opera in quartũ Sententiarum, atque alios Diui Thomæ libros, ex hoc uno periculum faciãt, ac propediem in lucem alacrius prodeant. Dominus Ieſus Chriſtus R. D. V. ſemper ſua manu protegat. Salmanticæ, Calendis Septembris.

1556.

IACOBVS BOYERIVS LECTORI S.

COGITANTI *mihi (candide lector) quod meritò cõqueritur Tragicus ille Sophocles,* ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς ἐικότες, *nulliſq; rebus hominum memoriam immortalitati firmius commendari, quàm literarum monumẽtis: maiori profectò laude digni ſemper uiſi ſunt duo illa philoſophiæ lumina, Plato & Xenophõ, quòd diligentiſſimè præclarè dicta factaq; Socratis poſteritati tradiderint, quàm ipſe, qui primùm ea dixerit, aut fecerit. Illorum enim opera factum eſt, ut grauiſſimi authoris memoria (donec aliqua bonarum literarum extabunt ueſtigia) apud omnes ſit celebris & perpetua, qui fortè magna ex parte ne uixiſſe quidem cognoſceretur. Quam ego operam ſi religioſiſſimo uiro Franciſco de Victoria præſtarem, me rem haud mediocri laude dignam, & ſacræ Theologiæ ſtudioſis maximè utilem facturum putaui. Is enim uir fuit tanta eruditione, tanta religione, tanta deniq; ingenij dexteritate in tractandis ſacris eloquijs, ut non ſolùm Socratem illum umbratilis tantùm ac fucatæ philoſophiæ authorem longè ſuperauerit: uerùm etiam ſynceræ ueritatis antiſtitẽ nullum ſibi reliquerit ſecundum. Ille autem cùm nihil aut perpauca typis tradiderit, uidebam tanti uiri laudem & gloriam ſenſim (ut fit cæteris mortalium rebus) ex hominum memoria labi, ac ſtudioſos tãtæ doctrinæ fructibus priuari. Nihil ergo prius habui, quàm eius opera è tenebris eruere, quæq; aliquando in ſcholis dictaſſet, tanquam ille Xenophon in unum colligere, ac doctorum uirorum ſumma diligentia ab omni iniuria uindicare. Opus uerò longe maius expectatione*

prodijt. Duodecim enim Repetitiones ſummo labore, & rei familiaris non mediocri diſpendio corraſimus: eas in duos Tomos diuiſimus, præclaroq; ordine coniunximus. Quas ſi à te, candide lector, probari ſenſero, mihi abunde cumulatéque ſatiſfactum putabo.

IN AVTHOREM IACOBI BOFFAEI EPIGRAMMA.

Cùm noua ſcriptorum moles naſcatur in annos:
Morte tamen Domini ſcripta ſepulta iacent.
At tua, quæ toties uoluiſti tradere morti,
Morte patris uiuunt pignora clara magis.

EIVSDEM AD LIBRVM.

I liber in lucem tineis blattisque ſepultus:
Iam ter quinque annos delituiſſe ſat eſt.
Iam pœnas patri nimium, nimiumq; dediſti:
Zoilus haud, qui te mordeat, ullus erit.
Si tamen offendas, duro qui te ore ſalutent,
Dicito, Si pietas non mouet ulla mei,
Parcite cui blattæ, cui ignis, cui fata parentis:
Nunquid erunt uobis pectora dura magis?

REVERENDI
PATRIS FRATRIS FRAN ciſci à Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticenſi Academia quondã profeſſoris primarij Relectio prior.

DE POTESTATE ECCLE *ſiæ, ſuper illum locum Matthæi decimo ſexto, Tibi dabo claues Regni cælorum.*

SVMMA.

1 *Eccleſia, dictio Græca, quid ſignificet, & de eius uaria interpretatione.*
2 *Eccleſia, & Synagoga, an ſint idẽ, & in quo differãt.*
3 *Synagoga quid & unde deducatur.*
4 *Eccleſiam noſtram quare Apoſtoli nũquam dixerint Synagogam, ſed ſemper Eccleſiam.*
5 *Eccleſiæ quòd ſint plures præter fidelium eccleſias.*
6 *Hæretici an ſint membra eccleſiæ, & ſic de eccleſia.*
7 *Hæreſis, quid ſignet.* Et unde *Hæretici dicti.*

DE POTESTATE Eccleſiæ impræſentiarum diſputaturus, de ipſo Eccleſiæ nomine, vt pauca prius præmittam, neceſſe eſt, vt intelligatur quid ſit id, de cuius poteſtate diſſerere conſtituimus. Ergo Ec-
1 cleſia *, uocabulum Græcum & nomen eſt,

ἐκκλησία,ας. conciliũ, concio, cógregatio, & locus ipſe, quo conuenitur, vt etiam capit Lucianus in Dialogo Mercurij, & Maiæ. Vnde ἐκκλησιάζω, concionor, & ἐκκλησιαστὴς, cócionator. Verbũ eſt ante ſalutẽ orbis, id eſt, ante Chriſtianitatem nondum Latinitate donatum, ſicut pleraque alia Græca fuerũt, nec (quod ſciam) per ea tempora ab aliquó Latinorum vſurpatum. Sed tamen apud Chriſtianæ eloquentiæ & religionis patres & principes frequentiſſimum, vt videre eſt apud Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, alióſq; item clariſſimos authores. Vbi verò ſacræ literæ Græcæ habent Eccleſiam, interpretes plurimùm idem verbum reliquerunt, ſed nonnunquam etiã pro Eccleſia, aut congregationem, aut concionem verterunt: vt Deut. 18. vbi nos ita legimus, Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quãdo concio congregata eſt. Septuaginta habẽt, In die eccleſię, ἐκκλησίας.
2 Et * eſt idem vocabulũ ſicut ſynagoga: ſignat enim συναγωγὴ congregationem, contractionem. Vnde Geneſis 1. congregationes aquarum vocauit maria. Septuaginta tranſtulerunt συναγωγὰς, ſynagogas. Inter quæ tamen duo nomina nonnihil intereſſe videtur. Vnde Hieronymus, exponens illud Prouerb. 5. Penè fui

Hierony.

in omni

in omni malo in medio eccleſiæ & ſynagogæ:
dicit, Eccleſia, & ſynagoga Græca nomina
ſunt, & vnam & eandem rem ſignificant, Lati
nè conuentum, ſcilicet plurimorum adinui-
cem. Si autem accuratiùs diſtinguamus, eccle-
3 ſia conuocatio, ſynagoga * congregatio dici-
tur. Vnde συνάγω, congrego, non conuoco. vi-
detur enim dictum ἀπὸ τοῦ σὺν καὶ ἄγω, duco, traho.
Et Auguſtinus Pſalmo 81. ſuper illud, Deus *Auguſt.*
ſtetit in ſynagoga Deorum. id eſt, populorum
Iſraël. Ipſorum propriè, inquit, ſynagoga dici
4 ſolet, quamuis & eccleſia dictum ſit: ſed * no-
ſtram Apoſtoli ſynagogā nunquam dixerunt,
ſed ſemper eccleſiam, ſiue diſcernendi cauſa, ſi
ue quòd inter cōgregationem, aut ſynagogā,
& conuocationem (vnde eccleſia nomen acce
pit) aliquid diſtet, quòd ſcilicet congregari &
pecora ſolent, ac ipſa propriè, quorum & gre-
ges propriè dicimus. Cōuocari eſt magis vten
tium ratione, vt ſunt homines. Idem Iſidorus
lib. 8. Etymolo. c. 8. vt notetur ſcilicet irratio-
nalitas Iudæorum. Quamuis autem eccleſia, ſi
rationem nominis aſpicias, pro quacunq; ho-
minum congregatione accipi poſſit: tamen in
ſacris literis ſiue nouum, ſiue vetus teſtamen-
tum reuoluatur, non inuenies (quātum puto)
niſi pro concione, aut cōgregatione fideliū, id
eſt, vnius religiōis aliquo modo, ſiue bonorū,
5 ſiue malorum: quamuis * in illis ipſis locis ſa-

tis

tis appareat eſſe alias eccleſias præter fideliũ ecceleſias. Dicitur enim eccleſia ſanctorũ, & eccleſia Dei, & eccleſia Iſraël, &, Odiui eccleſiã malignãtium. Sed hoc etiam modo loquendo de eccleſia dubitari poteſt, an * heretici ſint de eccleſia. Et quidem eos eſſe de eccleſia videtur, quia eccleſia iudicat de illis, vt patet cùm excómunicet, & ad iudiciũ pertrahat, & tamen nihil ad eccleſiam de ijs, qui foris ſunt. 1. Corint. 5. Quid enim mihi de ijs qui foris ſunt iudicare? Item tenentur præceptis eccleſiæ. Item baptiſmus eſt ſacramentum eccleſiæ, & hæretici ſunt verè baptizati. Item, vt poſtea diſputabitur, hæreticus poteſt eſſe nó ſolùm presbyter, ſed Pontifex etiam ſummus. ergo caput eccleſiæ, & per cóſequens membrum eccleſiæ. Certè licet diſputatio non videatur ad rẽ multùm attinere, ſed potiùs ad nomen ipſum: ſed videtur & in ſacris literis etiam apud vetuſtiores patrum non accipi eccleſiam, niſi pro congregatione fidelium, atque adeò hæreticos non cenſeri intra eccleſiam. Hæreſis * ſanè electionem, aut ſectã, vel diuiſioné ſignare videtur, vt Iſidorus dicit lib. Etym. ergo hæretici ideo videntur dicti, quòd ab eccleſia diuiſi, & ſecti ſunt. Item Matth. 18. dictũ eſt Petro, quòd qui eccleſiam nó audierit, ſit quaſi ethnicus, & publicanus. ergo non plus hæretici annumerari in eccleſia debent, quàm ethnici, & publicani.

An hæretici ſint membra eccleſiæ.

Matth. 18.

Item ad Eph.4. Apoſtolus, Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. Videtur quòd hæc tria cõtineant vnitatẽ eccleſiæ. Item de ſumma trinitate & fide catholica, Vna eſt fidelis eccleſia, extra quã nullus omnino ſaluatur. Ergo infideles nõ ſunt de iſta eccleſia. Cyprianus ad Rogatianum, Hæc ſunt initia hæreticorum, & ortus, atque conatus ſchiſmaticorum, ſi de eccleſia egreditur, ſi altare profanum foris collocatur. Auguſt. ſuper Ioã. Propter hanc fidei communitatem omnes vnum ſumus, iuxta illud, Omnes vnũ vos eſtis in Chriſto Ieſu. Glo. id eſt, in fide Ieſu Chriſti. Et demum Eccleſia nihil aliud videtur ſignificare, quàm Chriſtianã rempublicam, ſeu communitatem, & religionem. Parum autem refert, an hæretici aliquo iure aut ratione ſpectent ad eccleſiam: certe re & operibus in eccleſia non continentur; ſicut transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo transfugerunt. Nos itaque in hac Relectione de Eccleſia, hoc nomine ſolùm vtimur ac loquimur, vt idem ſit, quod fidelium communitas, ſiue reſpublica.

Ephe.4.

Cypria.

Auguſt.

QVAESTIO PRIMA.

An in Eccleſia ſit aliqua dignitas, uel authoritas eccleſiaſtica, præter poteſtatem ciuile.

S V M M A.

1 *Potentiæ quæ dicantur. Et quòd non ſit idem Poteſtas, & Potentia.*

Poteſtates

2 *Poteſtates qui potius appellentur, ab authore recenſentur.*

3 *Eccleſia utrum præter ciuilem, & laicam poteſtatem neceſſario habeat etiam aliam ſpiritualem.*

4 *Poteſtas ad quid conſtituatur in republica.*

5 *Vitæ quòd ſint duæ, una terrena, altera ſpiritualis. Et quomodo humana ſocietas nō poſſit ſine utraque maniere.*

6 *Claues regni cælorum, poteſtas remittendi peccata, & excommunicandi, conſecrandi &c. quòd ſint in eccleſia.*

7 *Apoſtoli domini quam poteſtatem, & authoritatem habuerint in eccleſia.*

8 *Poteſtas temporalis, & ciuilis, quòd ſit integra apud paganos.*

9 *Poteſtas gubernandi quòd ſcientiam exigat.*

10 *Poteſtas regia quamuis cōtineat omnem poteſtatem ciuilem, quòd tamen non habeat authoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones ſpirituales, oſtenditur.*

11 *Deus quomodo uniuerſalis eccleſiæ duas inſtituerit dignitates.*

12 *Poteſtatis ſpiritualis teſtimonia ex ſcripturis recenſentur.*

13 *Deus quòd ea ſapientia, qua conſtituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à ſuperioribus, eadem etiā prouidit, ut in eccleſia ſua ordo rerum eſſet circa dignitates, & officia.*

PRIMVM oportet, ſicut de nomine Eccleſiæ fecimus, ita quid per nomen Pote-
1 ſtatis intelligatur, declarare. Neq; *enim omnino idem uidetur eſſe poteſtas, quod potētia.
Nec

Nec materiam ſiquidem, neq; ſenſus, imò nec intellectum, aut volũtatem poteſtates, ſed po-
2 tentias vocamus. Cõtrà * autem magiſtratus, ſacerdotia, & omnino imperia poteſtates potiùs, quàm potentias appellãt. Ergo vt S. Tho. S. Thom.
4. diſt. xxiiij. q. j. j. q. ij. ad 3. exponit, videtur poteſtas præter potẽtiã ad actionem dicere præeminentiam quandam, & authoritatem. Atq; adeò quærere, an in eccleſia ſit aliqua poteſtas ſpiritualis: perinde eſt ac quærere, an in eccleſia ſit aliqua vis, aut authoritas ad aliqd ſpirituale: & hæc, an ſit alia à ciuili poteſtate. Ita vocat Paul. ad Roma. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Rom. 13.

¶ Ad hanc quæſtionem, quoniam permultæ, & quidem graues, nobis diſputandæ ſunt, breuiter reſpondeo per vnicã concluſionem. Ne-
3 ceſſe * eſt in eccleſia præter ciuilem & laicam poteſtatem eſſe aliam ſpiritualem. Hæc concluſio probatur. In eccleſia ſunt plures actiones, & variæ non ſpectantes ad vnam poteſtatem: & aliquæ ſpectant ad poteſtatem ciuilem, aliæ non ad illam, ſed ad aliam poteſtatem, ſcilicet ſpiritualem. Vnde de eccleſia dicitur, quòd aſtitit à dextris Dei in veſtitu deaurato, circundata varietate, Pſalmo. 44. Sed poteſtates diſtinguũtur ex fine, ſicut potentiæ per obiecta. Ergo præter poteſtatem ciuilem oportet ponere aliam ſpiritualem.

¶ Secundò probat Durand. in tracta. de origi
4 ne iuris, Poteſtas * cōſtituitur in republica, vt
r homines prouocentur ad bonum, & arceātur
1. Pet. 2. à malis, iuxta illud 1. Petri 2. quòd poteſtas eſt ad vindictam malorum, laudem verò bonorum. & Rom. 12. Vis non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem. Quòd ſi bona quidem ad quæ homines promoueri deberēt, & mala, à quibus deterreri oportet, ſpectarent ſolùm ad vitam politicam præſentem, ſufficeret certè temporalis, & laica poteſtas. Et cùm vita fideliū non ſolùm tendat in finem, & ſtatum ciuilem, imò multo impenſius & principalius in bona perpetua, quærendo primum, iuxta Domini conſilium, Primùm quærite re-
Matth. 7. gnum Dei. Matth. 7. & eam felicitatem, quam oculus non vidit, nec auris audiuit: timeat præterea mala, & pœnas potius alterius vitæ, quàm præſentis, nec tam eos, qui occidūt corpus, quàm eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem & corp⁹, & animam perdere,
Matth. 10. & mittere in gehennā ignis, Matth. 10. & Luc.
Luc. 12. 12. ideo vt homines dirigantur & prouehātur in finem illum ſupernaturalem, & ſi fortè aberrauerint, reuocentur in rectam viam, vel laude, vel præmio, vel timore, vel pœna: neceſſarium fuit, vt eſſet aliqua poteſtas præter ciui-
Hugo. lem. Hanc rationem eleganter ponit Hugo de
5 ſacra. Pet. 2. Duæ*, inquit, ſunt vitæ: vna terre-

na,alia ſpiritualis.Vt autem vtraque in iuſtitia ſeruetur,& vtilitas proueniat:primùm vtique diſtributi ſunt,qui vtriuſq; bona ſecundũ neceſſitatem acquirant:deinde alij, qui eam ſecũdum æquitatem diſpenſent.Si ergo nõ poteſt humana ſocietas ſine vtraque vita manere,neceſſaria eſt duplex poteſtas ad cõſeruationem iuſtitiæ: vna quæ præſit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam:alia,quæ præſit ſpiritualibus ad componendam vitam ſpiritualem.

6 ¶Tertiò probatur,In *eccleſia ſunt claues regni cælorum. Matth.16.& 18.Sed hęc poteſtas eſt alia à poteſtate ciuili, quæ certè non habet huiuſmodi claues.ergo,&c.Cõfirmat̃,In eccleſia eſt poteſtas remittendi peccata.Iohã.20. eã nõ eſt in Rege, nec in alio magiſtratu ciuili.ergo,&c.Item in eccleſia eſt poteſtas excommunicandi.Matth.18.& 1. ad Corinth.5. Item eſt poteſtas conſecrandi verum corpus Chriſti. Luc.22.& 1.Corinth.11. *Matth.16. & 18.* *Iohan.20.* *Matth.18.* *1.Corint.5.* *Luc.22.* *1.Corin.11.*

7 ¶Quartò principaliter,Apoſtoli*Domini habuerũt poteſtatem, & authoritatẽ in eccleſia, vt ex locis iam inductis,& ex alijs multis conſtat:ea autem non fuit ciuilis,cùm regnũ eorũ nec poteſtas fuerit de hoc mundo.ergo,&c.

8 ¶Quintò,Apud * paganos eſt integra poteſtas temporalis & ciuilis,vt aliàs à me probatum eſt, & ſatis conſtat ex Paulo, Rom.13.vbi iubet eſſe ſubiectos principibus etiã paganis, *Rom.13.*

& apud eos non eſt poteſtas eccleſiaſtica: ergo
hæc poteſtas diſtincta eſt ab illa. Vltimò, Quia
9 *poteſtas gubernandi exigit ſciẽtiam, iuxta il-
Grego. lud Grego. Ars artiũ, regimen animarum. Sed
principes temporales non habent iure legem
diuinam, quam oportet eſſe regulam poteſta-
tis eccleſiaſticæ. Ergo oportet eſſe alios Põti-
fices, & præſides ſacrorum, quàm principes ſe
culares. Item confirmatur, Quia nõ ſufficeret
vnus & idem homo vtrũque munus implere,
neq; vtranque diſciplinã percipere, ſcilicet ad-
miniſtrandi ſecularẽ & eccleſiaſticã rempubli
cã: nec ſi maximè vtrũq; calleret, poſſet vtriq;
adminiſtrationi commodè intendere, & uaca
10 re. Confirmatur apertè, Nam * regia poteſtas
continet omnem poteſtatẽ ciuilem: hoc enim
importat Rex, vt ſit vnus ſupra omnes in repu
blica: ſed Rex non habet authoritatẽ ad cultũ
diuinũ, & ad actiones ſpirituales. Ergo eſt a-
lia poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili. Antece
dens patet: quia ad mandatũ Domini fuit Saul
1.Reg.10. inſtitutus in Regem. 1. Reg. 10. Samuel ſcripſit
legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit co
ram Domino, & tamen non eſt data ei pote-
ſtas ſacerdotalis: imò cùm poſtea Saul in Gal-
gala obtuliſſet holocauſtum propter abſentiã
Samuelis, vindicata eſt ſeueriſſimè præſum-
ptio: & dictũ eſt ei, Stultè egiſti, nec cuſtodiſti
mandatũ Domini, ꝗd præcepit tibi: ꝙ ſi nõ fe-
ciſſes,

ciſſes, iam nũc præparaſſet Dominus regnum
tuũ ſuper Iſraël in ſempiternũ.1. Reg.13.De v- 1.Reg.13.
traq; poteſtate Pelagius Papa:& habet 96.diſ.
c.duo ſunt.Duo ſunt (inquit) Imperator Au-
guſte, quibus principaliter hic regitur mũdus,
authoritas ſacra Pontificũ, & regalis poteſtas.
Et cõfirmatur: quia etiã apud Gentiles erant
Pontifices, & Sacerdotes, ad quos ſpectabat
adminiſtratio ſacrorum,& non ad Conſules,
aut alios magiſtratus ciuiles. Et in c. ſi Impe-
rator. eadẽ diſtinctione. Si Imperator catholi
cus eſt, filius eſt, non præſul eccleſiæ, quod ad
religionem competit, (diſcere enim cõuenit,
non docere) habet priuilegia poteſtatis ſuæ,
quæ adminiſtrãdis legibus publicis diuinitus
conſequutus eſt.Et in c.ſolitæ. de maiorita.&
11 obedien. Fecit Deus * duo luminaria magna
in firmamento cæli.hoc eſt, vniuerſalis eccle-
ſiæ duas inſtituit dignitates. De vtraque in ve
teri teſtamẽto aperta habemus exempla:& de
ſeculari quidem Exod.17.quòd Moyſes ex ele Exod.17.
ctis viris ſtrenuis de cunctis Iſraël conſtituit
eos principes populi tribunos, & cẽturiones,
& quinquagenarios,& decanos, qui iudicarẽt
populum Dei omni tempore. Numeri autem Num.3.
3.ponuntur gradus ſummi Sacerdotis Aaron,
& minorum Sacerdotum ſubminiſtrantium.
Sumpti, inquit, ſunt ſacerdotes Eleazar, &
Ithamar coram Aaron. & infrà, Dabis Leuitas

Aaró & filijs eius, quibus traditi ſunt ad Iſraël
Rom.12. in miniſteriũ. In nouo autẽ teſtamento, Rom.
& 13. 12. & 13. Paul. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Quod de qua poteſtate intelligendum ſit, ipſe Paul' illic ſatis oſtẽdit.
1. Pet. 2. & Petrus 1. ſua Epiſtola, cap. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquã à Deo miſſis ad vindictã malorum, laudem verò bonorum. Quanquam Lyranus de vtraq; poteſtate, Pauli locum intelligendum cenſet.
12 Sed * de ſpirituali poteſtate plura teſtimonia ſunt, quàm vel opus ſit, vel vacet in præſentia
Iohã. ultim. recẽſere. Iohãnis vltimo, Paſce oues meas. &,
Iohãnis 20. Quorum remiſeritis peccata, &c. Iohã. 20. Et tibi dabo claues regni cælorũ. &, Et quodcũq;
Matth. 16. ſolueritis, &c. Matt. 16. & 18. & de presbyterorum poteſtate Luc. 22. Hoc facite in meam cómemorationem.
& 18. Luc. 22. Et iterum de ratione conſtituẽdi Epiſcopos, presbyteros, diaconos, 1. ad
1. Timoth. 3. Timot. 3. item ad Tit. 1. Actuum 14. & 20. Sed
Tit. 1. ad maiorem declarationem huius cóclusionis
Act. 14. & 20. arguitur paucis argumẽtis contra illã. Primò, Multitudo principatuum mala, ex Ariſtot. 12. Metaphy. & in libro Politico. ergo non expedit in eccleſia eſſe varias & diſtinctas poteſtates, maximè cùm eccleſia ſit nó ſolùm vna reſpublica, ſed vnũ corpus.
Rom. 12. Ro. 12. Multi unũ cor
1. Corint. 12. pus ſum' in Chriſto. & 1. Cor. 12. Et ſic habere

multos

multos principes, aut prælatos, videt̃ quaſi ha
bere multa capita vnius corporis: quod mon-
ſtruoſum eſt. ergo potius cõuenire videret̃, vt
vnus atq; idẽ res ſeculares & eccleſiaſticas ad-
miniſtraret. Secũdò, Ciuilis poteſtatis finis eſt
reddere, aut cõſtituere homines bonos, & ede
rẽ ſtudioſos, id eſt virtutibꝰ præditos. 2. Ethi-
co. Sed hoc ſatis eſt ad conſequutionẽ felicita
tis, non ſolùm humanæ & temporalis, ſed etiã
immortalis, & ſupernaturalis. ergo fruſtra cõ-
miniſcimur aliam poteſtatẽ. Tertiò, Matt. 17. *Matth. 17.*
Dominus dixit, Ergo liberi ſunt filij. vbi glo.
In quolibet regno filij regis liberi ſunt. Chri-
ſtiani autem ſunt filij Dei. Dedit eis poteſtatẽ
filios Dei fieri. Iohã. 1. ergo liberi. & Iohã. 3. Si *Iohã. 1. & 3.*
ergo filius vos liberauerit, veri liberi eritis. &
1. Corin. 7. Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui *1. Corint. 7.*
hominum. Ex quibus locis videtur Chriſtia-
nos exemptos eſſe & liberos ab omni poteſta-
te, & ſubiectione, ſed omnes eſſe æquales, nec
alteros dominari, alteros ſeruire: & ſic nulla e-
rit authoritas, vel poteſtas, ſaltem iuriſdictio-
nis. Quartò arguitur, In ſtatu innocentię non
fuiſſet aliqua poteſtas. ergo nec nunc debet eſ-
ſe. nam Chriſtus redemit nos. Item ſunt argu-
menta hæreticorum, ac ſchiſmaticorum, qui-
bus ſimplicium hominum corda à debita obe
dientia vel principum, vel ſacerdotum dehor-
tantur & reuocant, reſiſtẽtes Dei ordinationi

ad ſuam ipſorũ damnationem, & perditionẽ, vt Paul.ait: nec opus erat alijs reſponſis poſt tam aperta teſtimonia ſcripturarum, quibus illorum ueſania aperte retũditur:ſed quia ſapiẽtibus,& inſipientibus debitores ſumus,ad ſo-

Sap.7. lutionem iſtorum eſt attendẽdum,quod Sap. 7.dicitur,quòd ſapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hoc eſt enim propriũ ſapientiæ, vt etiã Ariſt. tradit 1.Metaphy. ordinate omnia diſponere. Potuit ergo Deus ſicut ſummè ſapiẽs,ita ſummè potens,ſine ullo ordine principũ & ſubiectorũ prælatorũ & inferiorũ omnia quidẽ gubernare,adminiſtrare & ſine ulla etiã,ſi ita uoluiſſet, iactura rerũ creatarũ. Sed ꝓfectò hoc non erat conſentaneum tantæ ſapientiæ,& infinitæ prouidẽtiæ: ſed potius ita componere, ut orbis non rerum cumulus fortè iacentium deforme ſpectaculũ redderetur, ſed ut corpus potius quoddã unum,aut ædificium ſuis partibus,& ut uelut membris conſtaret, ſeruaretq́;

13 decorem dignum ſuo authore. Eadem * ergò ſapientia,qua conſtituit in naturalibus,ut inferiora regerentur à ſuperioribus, ut 1.Metaphy.dicitur,&Diony.4.c.de diuinis nomi.nominatim de ſole dicit: & qua etiã in cælis uoluit, ut inferiores angeli à ſuperioribus illuminarentur:eadẽ inquã ꝓuidit, ut in eccleſia ſua ordo rerũ eſſet, & ut diſtributa officia, ut alij oculi

oculi eſſent, alij manus, alij etiam pedes, & reliqua, in hanc ratione cōpoſita. Vt etiam Apoſtolus dicit eleganter 1. Corint. 12. Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autē membra corporis cùm ſint multa, unum autem corpus ſunt: ſic & Chriſtus, &c. In hanc ſententiam diſertiſſimè. Nam & ipſe Ariſtote. primo Politico. expedire ait in omni multitudine rectè cōpoſita, ut aliquis principetur, cæteri pareant, in quo coſiſtit ratio poteſtatis. Ad primum igitur argumentum reſpōdeo, quòd eſſet quidem incoueniens, ſi eſſent plures principatus, aut magiſtratus, ad eūdem finem, & ex æquo: quod in propoſito nō contingit. nec enim ad eundem finem contendit poteſtas ciuilis & eccleſiaſtica, ut ſuprà ſatis explicatum eſt. Præterea nec ex æquo ſe habent, ſed certo modo una poteſtas ad aliam ordinatur, ut infrà diſputabitur. Ad ſecundum etiam aperta eſt ſolutio ex ſuperioribus. Nec enim tota adminiſtratio ciuilis ſatis eſt ad conſtituendum hominem in ſtatu ſalutis æternæ, nec ſufficit moralis aut ciuilis uirtus, & bonitas ad uitam æternam, cùm, ut reliqua omittamus, neceſſaria ſit fides. Mar. 16. Qui uerò nō crediderit, &c. ſacramēta etiā ſemp fuerint aliqua, Niſi enim renat⁹ fuerit ex aqua, &c. Iohā. 3. Et niſi manducaueritis carnem filij hominis, nōn intrabitis in regnū cælorum. Collatio autem

1. Cor. 12. *Mar. 16.* *Ioan. 3.*

gubernatiua, ut poteſtas paterna, cui tenerentur filij parêre. Imò multiplicato humano genere, uero ſimilius eſt, futuros aliquos, q̃ præeſſent ſacris: & ſic fuiſſet aliqua ratio etiam poteſtatis ſpiritualis. Sed de hoc etiam ſtatim latiùs, & S. Thom. 1. part. q. xcvj. arti. 4.

QVAESTIO SECVNDA.

Utrum poteſtatis eccleſiaſticæ ſit aliquis effectus propriè & uerè ſpiritualis.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit uerè & ſimpliciter cauſa alicuius effectus ſpiritualis.*

2 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit duplex. Et de earum effectibus. Et quomodo nonnulli hæreticorum ab utraq; claue tollunt omnem effectum merè ſpiritualem.*

3 *Poteſtas utraq;, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis, quòd habeat uerum effectum ſpiritualem, probatur.*

4 *Chriſtus inquãtum homo, quòd habuerit poteſtatem remittẽdi peccata, & quomodo ſæpe uſus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apoſtolis. Et de remiſsione peccatorum per claues Eccleſiæ traditas.*

5 *Error duplex eorum, qui dicunt uirtute clauium non uerè remitti peccata, ſed ſolùm oſtendi remiſſa.*

6 *Remedia duo efficacia ad remiſsionẽm peccatorum à Deo in eccleſia relicta.*

7 *Claues eccleſiæ, quòd ſolæ ſufficiant ad ſalutem, & ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia eſſet apertum.*

8 *Contritio quid importet.*

9 *Dolor, quando non dicatur contritio.*

Dolor

10 *Dolor qualis ſufficiat ad remiſsionem peccatorum cum clauibus.*

SED QVIA diſtinximus poteſtatẽ eccleſiaſticã à ciuili ex fine (q̃a ſcilicet altera in finẽ tẽporalẽ ordinata eſt, alia in ſpiritualẽ) ſequitur ſecunda quæſtio, An ſit aliquis effectus purè & ſimpliciter ſpiritualis. Ad hãc quæſtionem reſpondeo primò, dato quòd poteſtas eccleſiaſtica nullum haberet huiuſmodi effectũ ſpiritualem, nihilominus differret à poteſtate ciuili, & diceretur poteſtas ſpiritualis. Probatur hoc, & oſtenditur: nam adhuc haberet finem diſtinctum à fine poteſtatis ſecularis, puta beatitudinem ſupernaturalem, & cultum diuinum, & bonum ſpiritus, id eſt, animæ: quæ omnia non ſpectãt ad poteſtatem ciuilem, ſed eccleſiaſticam, & inter ſpiritualia annumerantur.
1 Secundò pono concluſionem, quòd * poteſtas eccleſiaſtica uerè & ſimpliciter eſt cauſa alicuius effectus ſpiritualis. Pro caſus declaratione eſt reuocanda in præſentia illa diſtinctio Thelogorũ, de duplici poteſtate, ordinis
2 ſcilicet, & iuriſdictionis. Duplex * igit̃ poteſtas eſt eccleſiaſtica, poteſtas ordinis, & iuriſdictionis. Poteſtas ordinis eſt in ordine ad corpus Chriſti uerum, ſcilicet euchariſtiã: iuriſdictionis in ordine ad corpus Chriſti myſticum, id eſt ad gubernãdum populum Chriſtianum in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem. Sed in pote

in poteſtate ordinis nō ſolùm intelligitur po teſtas conſecrandi euchariſtiam, ſed diſponendi, & idoneos reddendi homines ad euchariſtiam, imò omnia gerendi, quæ ordinātur aliquo modo ad euchariſtiam, ut eſt cōſecrandi presbyteros, & alios ordines cōferendi, & uniuerſim omnia ſacramenta adminiſtrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius conſecrationis conueniunt: unde etiam poteſtas ordinis, poteſtas conſecrationis plerunque uocatur. Ad poteſtatem autem iuriſdictionis ſpectat gubernatio populi Chriſtiani extra Sacramentum, uel conſecrationem, uel adminiſtrationem: ut eſt leges ferre, & tollere, excomunicare, dicere ius extra forum pœnitentiæ, & id genus alia facere. His præmiſſis eſt aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab utraque claue tollunt omnem effectum purè ſpiritualem. Qui enim negant in euchariſtia contineri uerum corpus Chriſti, negant aliquid ſpirituale confici à ſacerdote conſecrāte euchariſtiam. Euchariſtia enim apud eos nec eſt, nec continet aliquid ſpirituale, ſed ſymbolū ſolùm eſt, & ſignum uel corporis Chriſti, uel gratiæ. Iidē etiā negāt ſacerdotem euāgelicum uerè remittere peccata, inde etiam à poteſtate iuriſdictionis effectum aliquem ſpiritualem prorſus tollunt, negantes excommunicationem aliquid

ſpirituale auferre ab excõicato, ſed ſolũ cõmunicationẽ exteriorẽ fideliũ, q̃ ſpiritualis nõ eſt. Sed omiſſa prima ueſania hæreticorũ circa eucharistiã, de qua nunc nihil conſtitui tractare: de remiſsione peccatorum, & effectu excommunicationis dicendum aliquid eſt: nec multis tamen, eò quòd in ordinarijs lectionibus locum illum aliquãto accuratiùs tractauerim. Sed quia etiam inter catholicos authores ſunt, qui poteſtati ordinis non ſimpliciter tribuant remiſsionem peccatorũ, uel collationem gratiæ, uel omnino aliquem effectum uerè ſpiritualem: atque alij etiam, qui per excommunicationem non concedãt tolli aliquid ſpirituale: ideo repetendo concluſionem, dico, quòd
3 *utraque poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis habet uerum effectum ſpiritualem. Et primò dico, quòd claues eccleſiæ, ſiue authoritas eccleſiaſtica eſt ea propriè remiſſionis peccatorum, & gratiæ. Eſt autem diſputatio eadẽ cum illa, an per ſacramentum pœnitentiæ concedatur aliquando prima gratia. De qua quæſtione licet inter antiquos, & grauiores authores non uideatur magnopere dubitatum, apud quos in confeſſo fuit, uirtute clauium nõnunquam peccata ita remitti, ut ſine illis non remitterentur: tamen inter recentiores ſcriptores non eſt aut parua, aut parum acris contentio & dimicatio. dicunt enim ex illis quidam,
acutiores

acutiores quidem,& ingenioſiores,quàm par eſſet in theologica philoſophia, quòd peccata mortalia remitti nunquam poſſunt,niſi per contritionem,atque adeò nec uirtute clauiũ unquam peccata remittuntur, aut confertur prima gratia: non remittuntur inquàm in foro Dei,& ut remitti propriè dicat tolli peccata. Cum quibus aliâs maiori ſtudio & conatu confliximus. Nunc ſumma ſequens faſtigia rerum,paucis argumentis arguo pro concluſione noſtra, & contra illorum ſententiam. Et primo adduco uerba Domini,Iohã.20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quodcũque ſolueritis ſuper terram, &c. Matt. 13. Et tibi dabo claues regni cælorũ, Matt.16. *Iohan.20.* *Matth.13.* *Matth.16.*

¶Ex quibus arguitur ſic,Illa uerba ſunt eadẽ, quæ ponuntur in noſtra concluſione. Ergo ſi illa uera ſunt,cõcluſio noſtra uera eſt. Et confirmatur,Remitti peccata ꝓpriè hoc ſonat,tolli ſcilicet peccata,quibus aliquis prius tenebatur: nec certè ſignificat oſtendi, aut declarari prius remiſſa,ſicut remittere debitum. Cõfirmatur ſecundò, Chriſtus habuit poteſtatem remittendi propriè peccata ad ſenſum concluſionis,& potuit eam dimittere Apoſtolis: ſed non alijs uerbis apertioribus potuit declarare donationem,aut commiſsionem illius poteſtatis,quàm illis,quib* dedit claues. ergo,&c.

4 Quòd * autem Chriſtus habuerit huiuſmodi

pote-

poteſtatem etiam inquãtum homo, certè non eſt dubitandum. Ipſe enim dixit Marci 2. & Matth.9.& Luc.15. Vt autem ſciatis quòd filius hominis in terra habet poteſtatem dimittendi peccata, ait paralytico,&c.& Matth.18. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Et certè non ſolùm habuit poteſtatem declarandi remiſsionem peccatorũ, nec dubito quin uſus fuerit illa poteſtate, cùm dixit paralytico, Fili dimittũtur tibi peccata tua: & cùm dixit Luc.7. Remittunt ei peccata multa, quoniã dilexit multùm. nec Chriſtus uoluit oſtẽdere, ac diſputare, aut defendere ſe habere poteſtatẽ declarandi peccata eſſe dimiſſa. Eiſdem autem uerbis, quibus dixit, Remittuntur tibi peccata, dixit, Quorum remiſeritis peccata. eadem enim uis uerbi eſt remittẽdi, & dimittendi, niſi quòd Latinius fortaſsis eſt remittere, quàm dimittere: ſed Græcè idẽ utrobiq; uerbũ eſt. Facit quod eodem loco Dominus præmiſit, Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. & ſtatim ſequitur, Accipite ſpiritũ ſanctũ, quorum remi.&c. unde uidetur, ꝙ talem poteſtatẽ dedit, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum ſanctum ad ſoluendum, uel remittendum peccata in foro eccleſiæ duntaxat, uel ad oſtendendum remiſſa? Profectò Apoſtoli per illa uerba aliud intelligere non poterant, quàm ſe ueram poteſtatem remittẽdi peccata accepiſſe.

Mar.2.
Matth.9.
Luc.15.
Matth.18.

accepiſſe. nec uerò ſatis intelligi poteſt, quo modo claues regni cælorum tradiderit Dominus, ſi (vt iſti docent) nunquam ſacerdos regnum cælorũ aperit. Quis enim alius uſus clauium, niſi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim claues ligare uerè poſſunt, remittere peccata non poſſunt: nó inter priuilegia eccleſię, & gratias, ſed inter onera potiùs, & quidem grauiſſima, numerari claues deberent. Quid enim beneficij accepimus, ſi ratione clauiũ obnoxij quidem ſumus ad peccata cófitendũ (quod eſt permoleſtum) ſi cum peccato ad claues ueneris, non modò gratiam, aut remiſsionem non conſequeris: ſed (quod iſti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tãtopere hanc poteſtatem ſancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius inſignis cófeſsionis & fidei principis Apoſtolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus eſt, Tibi dabo claues regni cælorũ: uinculus potius catenæ, aut quiduis potiùs, quàm claues ſunt? Si quidem tenemur clauibus illis, non ſoluimur: deterior multo in hac parte eſſet conditio legis Euangelicæ, quàm naturæ, aut Moſaicę. Tertiò principaliter arguitur, Si ſenſus uerborũ eſſet, Abſoluo, id eſt oſtendo abſolutũ: ergo illa forma abſolutionis eſſet recta & legitima, Ego te de-

claro abſolutum: qua tamen nec illi quidem auderent uti. Confirmatur, Cui enim oſtēdit ſacerdos peccatorem abſolutum? non eccleſiæ quidem, multo autem minus Deo. Præterea ſacerdos uere remittit pœnam debitam peccatis, nec oſtēdit ſolū remiſſam: ergo uel uerbū remitti, aut abſolui, oportet æquiuocè capi, uel propriè reſpectu utriuſque. Quartò principaliter arguitur, In baptiſmo remittūtur peccata; ergo in ſacramento pœnitentiæ. Ad hoc argumentum uariè reſpōdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, in adulto etiam non remitti primò per baptiſmum: alij non negant quidem de baptiſmo, negant tamen de ſacramento pœnitentiæ. Sed cùm eiſdem uerbis in Euāgelio habeatur, imò uidetur apertius haberi de remiſsione peccatorum per claues, quàm per baptiſmum: profectò nec probabiliter, nec conſtanter concedi de baptiſmo poteſt; & negari de clauibus. Quòd autem baptiſmus detur in remiſsionē peccatorū; prætér quā quòd ſancti omnes uirtatiſsimè confirmat, non uideo quomodo negari poſsit: illic enim non poteſt eſſe remiſsio peccatorū, id eſt declaratio, ut ipſi in ſacramētp pœnitētiæ intelligi uolunt. Si ergo ſecundū Scripturam eſt remiſsio peccatorum, oportet ut ſit uerè & propriè remiſsio: imò uidetur articulus fidei. Confitemur enim unum baptiſma in remiſsionē peccatorū. Et cōfirmatur

tur, Si enim (ut aduerſæ opinionis authores fatentur) per ſacramentum peccatum originale & ueniale primò tolli poteſt: unde hæc coarctatio, uel diuinatio potiùs orta eſt, nõ poſſe ſe extẽdere ad peccata mortalia, cũ in Euangelio abſolutè in remiſsionẽ peccatorum data ſacramenta legamus, nulla differẽtia poſita de originali, aut ueniali à mortalib⁹? Quinto, Si ſacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nam idem apud eos eſt de omnibus iudicium) quid ergo eſt, quòd omnes ſancti, omnes authores docent & prædicant ſacramenta nouæ legis eſſe cauſam gratiæ? Sed aiũt per ſacramẽtá augeri gratiam. Primùm omniũ hoc neſcio, an ſit priuilegium ſacramẽtorum, cùm in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non ex opere, inquiũt, operato, ut ipſorũ uerbis utar. Eſto ſanè. Sed quid mea? tantum enim conſequar etiã eorum ſententia. Si paulùm in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum conſequuturus ſum, quanta eſt hæc prærogatiua ſacramentorum, ut per ſacramenta obtineant aliquem gradum gratiæ, quem tantuli actus intentione & feruore facilè cõſequi poſſent? Ergo adduci non poſſunt, quin aliquid potiùs ſacramentã conferant. Sed ut quid uim facimus uerbis, & loco ſuo detorquemus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit unquam au-

gere gratiam. Etenim gratiæ eſt facere amicũ, aut gratum, hoc enim ſignificat conſtituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud ſanè eſt augere amicitiam, aliud amicum facere: & nũquam antiqui ad hunc modũ loquuti ſunt, ut augere gratiam intelligerẽt eſſe cauſam gratiæ. Sexto & ultimò, Si enim claues nõ remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Scriptura, quòd ſit aliquod ſacramentũ pœnitẽtiæ. In Scriptura enim nõ habemus aliud, niſi quòd per claues remittũtur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non eſt niſi declaratio; nihil reſtat ut quid ponamus ſacramentum pœnitẽtiæ. Propter hoc enim ſolùm ponimus, quia ex Scriptura habetur, quòd per claues remittuntur peccata, & hoc non poteſt fieri ſine gratia. ergo claues conferunt gratiam: & ſic conficitur ſacramentum. totum autem hoc artificium ruit ad ſententiam illorum. Omnino * mihi nõ uidetur ferendum, dicere quòd uirtute clauiũ non uerè remittantur peccata, ſed ſolùm oſtendantur remiſſa: ſed homines alioqui acres, & docti, bis in hac diſputatione peccant, & errant, ex eo, quòd non bene ſentiant de contritione, putantes primò, quòd contritio eſt ita ſufficiens ad remiſsionem peccatorum, quòd quaſi ex iuſtitia debeatur remiſsio, & grátia, poſita cõtritione; unde etiam prouenit, ut meritum

ponant

ponant congruum ad primam gratiam contra apoſtolum Paulum: non conſiderãtes, quòd quacunque diſpoſitione poſita in peccatore, eſt omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ, & tam gratis remittũtur peccata, ſicut data fuit gratia Adæ in primo ſtatu, imò magis. nec oportet imaginari aliud meritum, niſi puram miſericordiam diuinam: nec plus contritio eſt meritũm ad gratiam, uel remiſsionem peccatorum, quàm bona opera ſunt merita ad prædeſtinationem. Hæc enim erat bona pars erroris Pelagianorum, ſi ego quicquam intelligo. Secundò errant contrario modo, credentes, quòd contritio ita ſit neceſſaria ad remiſſionem peccatorum, quòd penè Deus ipſe uix poſſet ſine contritione remittere peccata. Ve-
6 ritas autem ſic habet, quòd * ad remiſsionem peccatorum Deus in eccleſia duo remedia efficacia reliquit, aut pœnitentiam, aut claues eccleſiæ. Et ita apertè ſcriptum eſt, Per claues eccleſiæ remittuntur peccata, ſicut per pœnitentiam. Satis eſt ergo, ut quis non ponat obicem clauibus, id eſt, non obijciatur peccato præterito uel futuro: hoc eſt, ut pœniteat de præterito, & proponat in futurum cauere, etiã ſi hoc ita faciat, ut non ſufficiat ad remiſsionẽ peccatorũ, ſed remaneat in peccato. Hæc enim diſpoſitio non requiritur ad remiſsionem peccati, ſed ſolùm ne ponat obicem clauib[9]. Hoc.

ergo eſt ſummum beneficium & priuilegium, quo Chriſtus redemptor eccleſiā ſuam in nouo teſtamento ſingulariter ornauit. hoc eſt q̄d tantum celebratur à uetuſtiſsimis & ſanctiſsimis Patribus, ꝙ * omnino claues Eccleſiæ ſufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia apertum eſſet: ſed ſolæ ſufficiunt ad ſalutem. nec mihi de hoc dubitandū omnino uidetur, & maximè quia in Concilio Florentino dictum eſt, Effectus ſacramenti pœnitentiæ eſt abſolutio à peccatis.

¶ Sed cōtra hanc veram ſententiā arguit. Primo, Accedens ad ſacramētum pœnitentiæ in peccato mortali, nō cōſequitur remiſsionem peccatorum, imò peccat de integro. ergo claues non remittūt peccata. Cōfirmatur, Quia liceret ergo ſcienter accedere cū peccato ad claues. Secundo, Cùm aliquis poſt cotritionem accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, eſt uerū ſacramentum, & forma uniuocè idem ſignificat, ſicut cùm quis accedit ante contritionem: ſed tunc non abſoluit ſacerdos, ſed oſtendit abſolutum. ergo ſic debet intelligi abſolutio & remiſsio peccatorum, id eſt declaratio. Tertiò arguitur, Vel ſufficit quicunque dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, uel non. Si aliquis non ſufficit, nō uidetur poſſe aſsignari quis ſolus ſufficiat, niſi ſola contritio. eodem enim modo uidetur de quocunq;

alio

alio dolore. ergo requiritur contritio. Si autẽ quilibet dolor ſufficit, dolor ſolũ timore pœnæ non ſatis eſt. ergo. Quartò, Eodem pacto uidentur claues habere poteſtatem retinendi peccata, ſicut remittendi: ſed clarum eſt, quòd claues non aliter retinent peccata niſi declarãdo nõ remiſſa à Deo, nec poſſunt retinere niſi quæ Deus retinuit. ergo ſimiliter remittere peccata, ſolùm erit oſtẽdere remiſſa à Deo. Ad ſoluendũ hæc argumenta, nota. Primò, quòd doctor ſubtilis in 4. di. 14. q. ultima. ar. 3. uidetur expreſsè dicere, quòd non requiritur alia diſpoſitio, ut aliquis per hoc ſacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, niſi ſolùm, ut uelit recipere, & ſe ſubijcere clauibus. Et idem dicit de ſacramẽto baptiſmi. Caietanus etiã nominatim de baptiſmo dicit 3. par. q. 36. ar. 2. ad primum. q ad remiſsionem peccatorũ, etiã mortalium in baptiſmo nõ exigitur aliquis dolor, ſed ſola uoluntas recipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum. Et profectò idem haberet conſequenter dicere de ſacramento pœnitentiæ, quòd ita manifeſtè datur in remiſsionem peccatorum, ſicut baptiſmus: & tamẽ Caietanus negat de pœnitentia qđ cõcedit de baptiſmo: quàm cõſtãter, ipſe uiderit. S. Tho. etiam 3. part. q. 97. ar. 3. ad ſecundũ dicit, quòd baptiſmus datur per modum ablutionis, & eſt generatio, id eſt mutatio de non eſſe ſpiritua-

Solu. ad argumenta. *Scotus.* *Caietanus.* *S. Thom.*

li ad eſſe ſpiritualē: ideo non inconuenit accedere ad baptiſmum cum conſcientia peccati mortalis, non autem ad euchariſtiam, quæ nō debet dari niſi uiuenti: datur enim per modū alimenti. Hac certè ratione conſequenter uideretur idem dicendum de ſacramento pœnitentiæ, q̄d inſtitutum eſt ad ſuſcitandum mortuos: & ſic non erit inconueniens accedere ad claues eccleſiæ cū cōſcientia peccati mortalis. Et poſſet magna probabilitate defendi, Quiſquis ſine cōplacentia quidē peccatorū præteritorū, ſed etiam ſine aliquo dolore ſolùm cū ꝓpoſito cauendi in futurū à peccatis, accedat ad ſacramentum pœnitentiæ, animo recipiēdi remiſsionem peccatorum, quòd re uera recipiet: neſciò an uerum ſit, impugnari profectò non uehemēter poſſet. Sed non adeò longius à cōmuniori uia, & doctrina diſcedens, ſecundò dicò, quòd non licet accedere ad ſacramentum pœnitentiæ cum conſcientia peccati mortalis: nec talis conſequeretur peccatorum remiſsionem. Pro quò eſt aduertendum, quòd
1 * cōtritio reuera nihil aliud importat, niſi dolorem de peccatis propter Deum, id eſt eo quòd ſunt offenſiua Dei, cū propoſito cauendi in futurum: nec quicquam aliud eſt de ratione contritionis, reiectis anxijs & ſubtilibus diſputationibus ſcholaſticis, parū in hanc rem conferentibus, & phyſicis potius quàm theologicis.

logicis. Nec apud me dubium unquam erit quin quicunque dolet de omnibus peccatis ſuis abſolutè, quia ſunt offenſiua Dei, proponit etiam omnino in futurum ſeruare omnia præcepta Dei: talis conſequatur remiſsionem peccatorum, ſi nihil ſit aliud quod impediat.

Poteſt *uerò eſſe talis dolor, qui non ſit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perſeuerat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, uel manet in aliquo errore: ut hęretici, aut infideles, qui dolet quidem de peccatis ſuis, & propter Deum, & proponunt in futurum: ſed talis dolor in eis nec eſt contritio, nec ſufficit ad remiſsionem peccatorum: non quia requiratur maior, nec alius dolor, quàm ille, ſed quia tenentur ad aliud, quod non implent. itaque ab extrinſeco impeditur, ne ille dolor ſufficiat, q̃ de ſe ſufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, ſed ſolùm ſi talis alienũ reſtitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor eſſet contritio. quod in hac materia eſt commendandum, ne in rebus ad ſalutem neceſſarijs deſcendamus ad diſcendum uel incredibilia, uel non intelligibilia.

¶Hoc ergo præmiſſo, dico primò, Si is, qui accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, ſcit & aduertit ſe nullum habere dolorem peccatorum præteritorum, quamuis habeat propoſitũ

 in fu

in futurum, non conſequitur remiſsionem peccatorum, imò peccat mortaliter.

¶ Secundò, Si talis dolet quidē, ſed intelligit ſe non dolere, quia ſunt offenſiua Dei, ſed ob quancūq; aliā rationem, puta aut propter pœnas inferni: profectò etiam talis dolor nō ſuffi cit, quia ille nō dolet offendiſſe Deū: nihil autem refert quòd doleat, ſi nō doleat offendiſſe Deū: idem eſt enim acſi nullo modo doleret.

¶ Tertiò, Quocunque doleat, ſi omnino putat ſe adhuc eſſe in mortali, & non eſſe contritum, non uidetur etiam ſufficere, & ſic dico, quòd accedere cū cōſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentū, eſt peccatū nouū, quia ponit obicē. Et hoc eſt probabile: nō quia claues nō ſufficiāt, ſed qa uirtualiter cōplaceat in peccato q nō dolet, nec uult dolere ſe offendiſſe.

¶ Quartò, Si putat ſe doluiſſe propter Deū, & proponit in futurū, ſemper cōſequitur gratiam, niſi aliunde ponat obicem ad ſenſum declaratum, puta quia perſeuerat in aliquo peccato nō defectu doloris. Sed dices, Iam talis ante ſacramentum conſequeretur gratiam, quia per ſe ille dolor eſt contritio.

¶ Propterea dico quintò, ꝙ ſtat, ꝙ aliquis putet ſe dolere, qa ſunt offenſiua Dei: & tamen reuera nō ideo dolet, ſed ob aliā cauſam. Quāuis enim uideatur poſſe experiri aliquē ſe dolere: ſed an doleant quia offenderūt Deum, profectò

ſectò ignorari poteſt. Præuolat enim (ut ait Augu.) intellectus, ſequitur tardus, aut nullus effectus. Et ſic contingit, quòd aliquis putat ſe dolere propter Deum, & non dolet, aut nó propter Deum dolet: & in tali fit remiſsio peccatorum uirtute clauium. Augu.

10 ¶ Sextò dico, & ſequitur ex dictis, q̃ * omnis ille dolor, & ſolus, ſufficit ad remiſsionem peccatorum cum clauibus, de quo peccator exiſtimat quòd ſit contritio: id eſt ſufficiens dolor, ſi non ſit aliud impedimentum extrinſecum, uel ſit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omiſsionis. Si enim quis nullã aduertentiam adhiberet, aut conſiderationem ad examinandum ſtatum conſcientię ſuæ, ſed ſic temere exiſtimaret ſe ſufficienter pœnituiſſe: idem eſt etiam iudicium acſi nó pœnituiſſet. Sed ſi bona fide, facta probabili examinatione putat ſe ſufficienter pœnituiſſe, quãuis decipiatur, cum ſacramento pœnitentiæ conſequitur ſine dubio remiſsionem peccatorũ: & per hæc ſatis patet ad primum, & tertium argumentum. Sed contra hanc determinationẽ arguitur argumento cõmuni, Talis, qui exiſtimat ſe ſufficiẽter pœnituiſſe, uel habet ignorãtiã uincibilẽ, uel inuincibilẽ. Si inuicibilẽ, ergo nó tenetur ampliꝰ dolere: ergo ſufficiẽter fecit ad quod tenebatur. ergo iam ſunt ei remiſſa peccata. Si uincibilem, ergo accedens ad ſacra-

mentum

mentum cum tali peccato mortali, non excuſatur. ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in ſacramento pœnitentiæ.

¶ Reſpondetur dupliciter. Primò, quòd illa ignorantia eſt inuincibilis. Et cùm arguis, Ergo iam conſequitur remiſsionem peccatorum: nego conſequentiam, ſed ſolùm ſequitur, quòd non peccat de nouo per omiſsionem contritionis.

¶ Secundò, & melius dico, quòd illa ignorantia eſt uincibilis: & cùm infers, Ergo peccat accedens, nego conſequentiam. Non enim facit irreuerentiam ſacramento, niſi qui ſcienter accedit in mortali: Sicut ſiquis celebraret ſine ara, quãtumcũque ignorantia eſſet craſſa, non peccaret. Vel poteſt dici, quòd talis ignorantia eſt uincibilis reſpectu dilectionis peccatorum, uel præcepti de contritione, ſi ullũ eſſet: inuincibilis autem reſpectu ſacramenti. Nec hoc eſt mirabile. aliqua enim ignorantia excuſaret reſpectu unius aliquando, quæ non excuſaret reſpectu alterius. Vt, exempli gratia, ignorantia, quæ excuſaret conferentem ſacramentum in mortali, non excuſaret recipientem, ut notum eſt: maior enim examinatio requiritur cõſcientiæ ad recipiendum euchariſtiã, quàm ad conferendum, etiamſi ad utrunque exigatur examinatio conſcientiæ. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd cùm aliquis

poſt

poſt contritionem accedit ad ſacramentũ pœnitentiæ, dico quòd uerè abſoluitur: ſacerdos enim fert ſententiam ſufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam ſi non prius fuiſſet in gratia.

¶ Ad quartum dico, quòd retinere & nõ remittere, non eſt declarare non eſſe remiſſa, ut ipſi uolunt: poteſt enim contingere, quòd ex hoc ſolùm, quòd non abſoluitur per claues, non remittantur peccata; ut expoſitum ſuprà eſt. Et præterea cùm (ut in præſentia ſupponimus) quilibet peccator teneatur adire claues, remiſsio etiam quæ fit in contritione, dependet à clauibus, imò fit uirtute clauium, ſicut gratia quæ data fuit ante paſsionem Chriſti. Et demum utcunque ſit, dato quòd retinere ſit non declarare, non oportet quòd remittere ſit declarare. Nos enim ſolùm uolumus, & dicimus uerba accipi debere in ſua propria ſignificatione, ut remittere ſit remittere, ſicut retinere, retinere. Quòd ſi retinere non poteſt aliter fieri niſi declarãdo, retinere erit declarare: ſed remittere poteſt aliter eſſe, ideo etiã aliter accipiendum eſt. Ergo ex hac diſputatione conſtat poteſtatem ordinis habere efficaciam alicuius ſpiritualis effectus. Nec tamen uolo dicere nullum alium ab iſto habere poſſe: ſed hunc eſſe potiſsimum, & qui ex ſacris literis teſtatior & notior ſit alioqui ex poteſtate ordinis,

dinis, ut ſunt omnes conſecrationes epiſcoporum, presbyterorũ, in quibus effectus datur purè & uerè ſpiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum poteſtatis ordinis. Reſtat ut etiã dicamus de poteſtate iuriſdictionis, utrũ ſcilicet excommunicatio ſit effectus ſpiritualis, uel habeat effectum ſpiritualem. De quo latè dixi in quarto Sententia. in materia de claui bus: ideo uide illic.

QVAESTIO TERTIA.

A quo iure ſit inducta poteſtas eccleſiaſtica.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica quo iure ſit introducta.*
2 *Poteſtatis ciuilis & eccleſiaſticæ differentia.*
3 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuerit ortum à iure naturali, uel poſitiuo.*
4 *Poteſtas eccleſiaſtica, & ſpiritualis tota, quæ nunc reſidet in eccleſia, quòd ſit de iure diuino poſitiuo mediate, uel immediate.*
5 *Poteſtas ſpiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quòd fuerit de iure diuino poſitiuo.*
6 *Poteſtatem totã in ueteri lege iure diuino inſtitutam, quòd potuerit Iſraeliticus populus ſua authoritate inſtituere, etiam ſi à Deo inſtituta non fuiſſet.*

POSTQVAM ex parte diſputatum eſt de ipſa poteſtate ſecũdũ ſe & de effectu, & fine illius in generali: uidetur operæpretium nos facturos, ſi de cauſa efficiẽti, & ortu ipſius poteſtatis

poteſtatis eccleſiaſticæ diſſeram. Sic enim prō Ariſt. doctrina pbè hanc poteſtatē cognoſcere poterim; ſi cauſas illius cognoſcamus omnes. Poſtquam ergo diſputatum eſt de cauſa finali, quæ potiſsima eſt ad agendum, de cauſa efficienti, & de authore huius poteſtatis quæritur. * Ergo quo iure introducta eſt poteſtas eccleſiaſtica?

¶ Et ſit prima propoſitio, Tota hæc poteſtas ſecundum ſuā amplitudinem non habuit, nec potuit habere ortum à iure poſitiuo. Hæc eſt manifeſta ex ſupradictis: habet enim plures effectus ſpirituales, qui excedunt humanam poteſtatem, ut eſt remiſsio peccatorum, gratia, conſecratio diuiniſsimæ euchariſtiæ, & talia. Item omnino totam humanam facultatem excedit: ergo non potuit habere originem à iure humano, iuxta illud; Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus? Marc. 2. & bene dicebant eum blaſphemare niſi eſſet Deus. Idem Luc. 5. & 7. Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit? Et cōfirmatur, Quia non potuit habere ortū à iure ciuili: quia (ut oſtenſum eſt) hæc poteſtas diſtinguitur à ciuili poteſtate: ius autem eccleſiaſticum præſupponit iam poteſtatē conſtitutam. ergo non potuit poteſtas eccleſiaſtica habere ortum à iure poſitiuo. Tertiò patet manifeſtè, quia Chriſtus, q eſt uerus Deus, primus dedit claues regni cælorum. Matth. 16.

Marc. 2. *Luc. 5. & 7.* *Matth. 16.*

 ¶ Secun

¶ Secunda propoſitio, Nec potuit etiam tota hæc poteſtas habere ortum à iure naturali: patet ex eodem, quia etiam hæc poteſtas habet effectum ſupra totam naturam. ergo nec ius naturale potuit inſtituere hanc poteſtatem. Vnde
2 * differentia eſt inter poteſtatem ciuilẽ, & poteſtatem eccleſiaſticã: quia poteſtas ciuilis habet ortum à republica, quia eſt in finem naturalẽm reipublicæ: ut aliâs à nobis diſputatũm eſt. Hæc autem poteſtas excellit non ſolùm priuatam ſingulorum authoritatem, ſed etiam totius mundi: & licet ius naturale ſit ius diuinũ, tamen non ſe extendit ultra limites naturæ, & ſic non poteſt ſe extendere uſque ad terminũ uel finem huius poteſtatis ſpiritualis. Et confirmat, Quia cognitio naturalis non ſe extendit ad effectus huius poteſtatis: ergo nec ius naturale, uel poteſtas naturalis. Item cùm per hanc poteſtatẽ homo conſtituatur in eſſe gratiæ: ſi hęc poteſtas eſſet naturalis, homo ex naturalibus poſſet conſequi gratiam: qui eſt error damnatus ab eccleſia contra Pelagianos: & contra Paulum ad Rom. 3. 4. & 5. Iuſtificati ex fide.

Rom. 3. 4. & 5.

3 ¶ Tertia propoſitio, Nihilominus * poteſtas eccleſiaſtica quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuit ortum à iure naturali, uel poſitiuo, id eſt quantũ ad aliquos effectus, & actus huius poteſtatis. Probatur, quia (ut ſuprà dictum eſt)

eſt)etiam ſtando in iure naturali utraq; poteſtas eſt neceſſaria in republica.In ſolo enim iure naturali intelligi poteſt Deú eſſe, & quòd remunerator eſt inquirẽtibus, hoc enim Apoſtolus dicit ad Roma.1.& philoſophis manifeſtum fuiſſe tradit, ſempiternam quoque Dei uirtutem & diuinitatem. Ex quo etiam ſequitur Deum eſſe à mortalibus colendum. ergo etiam ſi nulla eſſet ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad ſolam adminiſtrationem cultus diuini, qui haberent prælationem & authoritatem ſacrorum,& talis poteſtas eſſet ſpiritualis, & non ciuilis,ſicut modò eſt de iure diuino.imò hoc nomine damnantur ab Apoſtolo ſapientes philoſophorũ,quòd cùm cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed mutauerunt gloriam inuiſibilis Dei, in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis,& coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm creatori. Quare ſicut humana inſtitutione legimus fuiſſe ſacerdotia, pontifices, ſacrificia falſorum deorum apud gentes, eadem inſtitutione potuerunt eſſe ſacrificia & ſacerdotia ad cultum ueri Dei,& ea fuiſſet uera poteſtas ſpiritualis diſtincta à poteſtate ciuili.Imò, ut ſtatim dicemus,aliquando inter ueros Dei cultores fuit talis poteſtas ſpiritualis, ſolùm humana authoritate introducta. Rom.1.

d ¶Quarta

4 ¶ Quarta propoſitio, Tota* poteſtas eccleſiaſtica & ſpiritualis, quæ nunc reſidet in eccleſia, eſt de iure diuino poſitiuo mediatè uel immediatè. Probatur, & declaratur hæc concluſio. Nam, ut infrà diſputatur, tota poteſtas eccleſiaſtica deriuata eſt ab Apoſtolis, ſed Apoſtoli habuerũt poteſtatẽ à Chriſto uero Deo, & Domino. ergo tota poteſtas eccleſiaſtica eſt de iure diuino poſitiuo. Dixi autem mediatè uel immediatè, non ſolùm quia primò habuerunt Apoſtoli, & inde deriuata ſit in ſucceſſores: ſed quia non nego quin in eccleſia ſit aliqua poteſtas eccleſiaſtica ſolùm de iure poſitiuo, ut dicam non ita multo pòſt: ſed ea ortum habuit à poteſtate eccleſiaſtica, quæ eſt de iure diuino, qualis eſt poteſtas minorum ordinum, & fortaſſe aliqua alia, de qua ſtatim.
Epheſ. 4. Et confirmatur authoritate Apoſtoli ad Epheſ. 4. Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti, & ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios uerò euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad confirmationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificatione corporis Chriſti. Sed omnis poteſtas eccleſiaſtica uel eſt aliqua illarum ab Apoſtolo enumeratorum, uel pendet ab illis. ergo, &c.

5 ¶ Quinta propoſitio, Tota* poteſtas ſpiritualis

tualis, quæ fuit in ueteri lege, id eſt, poſt liber-
tatem populi Iſraël ab Aegyptiorũ ſeruitute,
fuit de iure diuino poſitiuo. Hec cõcluſio non
aliter opus eſt ut probetur, quàm ex tenore &
ſerie legis. Tota enim lex data eſt à Deo, de-
qua lege ad Gala. 3. Lex data eſt per angelos in *Gala. 3.*
manu Mediatoris. & Matth. 15. loquens Iu- *Matth. 15.*
dæis ait, Irritum feciſtis mandatum Dei pro-
pter traditiones ueſtras. & loquitur de præce-
pto decalogi, Honora patrem tuum & matrem
tuã, &c. & Stephanus Act. 7. dicit, ꝙ fuit data
in diſpoſitione angelorum. & Moyſes accepit
uerba uitæ ut daret populo. Et Paul. Hebræ. 1.
Multifariè multíſq; modis olim Deus loquẽs
Patribus in prophetis, &c. & Manichæorum
error fuit, quòd lex Moyſi non eſſet lex Dei.
& hoc in ipſa lege frequenter dicit, Si feceritis
præceptum Domini, & mãdata Domini cu-
ſtodieritis, & ſimilia. Sed in ipſa lege cõtinetur
ordo & ratio totius cultus diuini per pontifi-
ces & ſacerdotes & miniſtros, ut ſuprà oſten-
ſum eſt. ergo tota poteſtas illa circa diuinum
cultum, quæ ſola erat poteſtas ſpiritualis, fuit
iure diuino poſitiuo introducta. Et Exod. 24.
dicitur, quòd Moyſes aſſumens uolumen fœ-
deris legit audiẽte populo, qui dixerũt, Omnia
quę locutus eſt Dominus faciemus. & infrà ait
Moyſes, Hic eſt ſanguis fœderis quod pepegit
Dominus uobiſcum. Quod Paul. Heb. 9. aper- *Heb. 9.*

tius retulit, Hic ſanguis teſtamenti quod mandauit ad uos deus.

6 ¶ Sexta propoſitio, *Totam poteſtatem inſtitutã in ueteri lege iure diuino potuit populus Iſraël ſua authoritate inſtituere, etiã ſi à deo inſtituta nõ fuiſſet, Hæc ꝓbatur ex tertia propoſitione. Nã cognito deo, & maieſtate diuina, uel per lumẽ naturale, uel per lumen fidei, potuit populus conſtituere põtifices, ſacerdotes, ſacrificia, & cæremonias ad cultũ diuinũ, licet fortaſsis nõ potuiſſent tot figuras & ſymbola futurarũ rerũ inſtituere, cùm nec poſſent futura ita diſtincta cognoſcere, nec aptas & cõuenientes figuras ad ea portendendum & deſignandum inſtituere, Facit illud ad Heb. 9. Si enim ſanguis aut taurorum, aut cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti? Ex quibus uerbis conſtat ueterem legem non mundare niſi carnem.

Heb. 9.

QVANDO INCEPIT *Poteſtas eccleſiaſtica.*

SVMMA.

1 *Poteſtas aliqua ſpiritualis quòd potuerit eſſe in ſtatu innocentiæ.*

2 *Poteſtas ſpiritualis, quòd ſtatim poſt peccatum fuerit in lege naturæ.*

3 *Poteſtas omnis ſpiritualis, quæ fuit in lege naturæ, licet*

cet potuerit eſſe ſolùm authoritate humana, quòd tamen uериſimile ſit uel quòd ex ſpeciali reuelatione diuina, uel inſtinctu & motione diuina fuerit cōſtituta authoritas aliqua, & poteſtas ſpiritualis, & aliqua ſacrificia & ſacramēta, & aliæ cæremoniæ ſpectātes ad cultum diuinū, & ad ſalutē ſpiritualē animarum.

4 *Poteſtas ſpiritualis, quòd fuerit aliqua in lege ſcripta, probatur.*

5 *Authoritas propriè, & perfectè ſpiritualis (quæ ſunt claues regni cælorū) quòd nunquam fuerit in lege naturæ, nec in lege ſcripta ante noſtri redēptoris aduētum, oſtenditur.*

6 *Sacerdotes ueteris legis, an haberent poteſtatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.*

7 *Poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri teſtamēto, quòd tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege euangelica, nec amplius perſeuerauerit. Et quòd ſacerdotes noui teſtamēti non ſint ſucceſſores illorum, ſed omnino ſit noua poteſtas.*

8 *Authoritas perfecta, & propriè ſpiritualis, quòd tota inceperit ab aduentu Chriſti, qui fuit primus author, & dator clauium, & poteſtatis ſpiritualis.*

9 *Chriſtus quando claues dederit apoſtolis, uariæ ſententiæ recenſentur.*

SVO ORDINE ſequitur, ut quæramus, quando inceperit hęc poteſtas, utrū ab initio mundi. Et ſit prima propoſitio, In
1 *ſtatu innocentiæ potuit eſſe aliqua poteſtas ſpiritualis. Probatur paucis. Nō eſt dubitandum quin in ſtatu innocentiæ fuiſſet cultus

diuinus, non ſolùm interior, ſed exterior. Cùm enim homo cõponatur ex anima & corpore, conſentaneum eſt, ut non ſolùm anima & intellectu colat Deus, ſed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni ſtatu. Eſt autem notandum, quòd licet pro ſtatu innocentiæ nõ fuiſſet aliquod dominium, & prælatia coërciua (in quo ſenſu ad maledictionem dictũ eſt mulieri, Sub uiri poteſtate eris, Geneſ. 3.) aut coactiua: fuiſſet tamen poteſtas directiua, & gubernatiua, ſicut fuiſſent etiam præceptores ad docendum, & inſtituendum adoleſcentes, ita etiam præpoſiti ad dirigendum in agendis: aliâs fuiſſet rerum confuſio, & inordinatio deformis, ſi quilibet pro arbitrio ſuo diuerſis moribus uiueret, etiam ſi omnes rectè uiuerent: & eadem ratione non fuiſſet decora reſpublica, ſi quilibet ſuo ritu deum coleret, & nõ eſſet conſenſus & uniformitas in cultu diuino. Nullo modo igitur eſt dubitandum quin ſi ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, fuiſſent conſtitutiones, & ordinationes, tum ad uitam ciuilem, tum maximè ad uitam ſpiritualem & cultũ diuinum, & fuiſſent etiam præpoſiti, qui haberent curam rerum ordinãdarum, & hæc poteſtas eſſet ſpiritualis, cùm eſſet ad finem ſpiritualem, nec imaginandum quòd omnino eſſent in otio ſine aliquo exercitio, & opere exteriori.

Secunda

2 ¶ Secũda propoſitio,* Statim poſt peccatum
fuit in lege naturæ poteſtas ſpiritualis. Proba-
tur, quia ut dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ: Si- S. Tho.
cut pro omni ætate, & tempore fuit neceſſaria
fides ſupernaturalis, ita fuit neceſſaria proui-
dentia ad ſupernaturalem finem, & opus fuit
ut homines actiones ſuas dirigerent non ſo-
lùm in finem naturalẽ & politicum, ſed etiam
in finẽ ſupernaturalem, & ſpiritualem, & per
conſequens, ut eſſet etiam aliquis cultus Dei,
qui eſt author, & dominus, à quo beatitudi-
nem ſolùm ſperare poſſumus. Sed ſicut huma-
na opera non poſſunt commodè ordinari in
finem humanum, niſi in republica ſint aliqui
qui præſideant, & aliqui qui pareant: ita etiam
non poſſent opera hominum conuenienter
ordinari in illum finem ſupernaturalem, niſi
ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam
gererent deducendi homines in talem finem,
& hæc eſt ſpiritualis poteſtas: ergo ea fuit ſta-
tim à principio. Cõfirmatur, Semper fuit ec-
cleſia, id eſt, cõmunitas ſpiritualis ordinata ad
finem ſupernaturalẽ, ſed non eſt perfecta reſ-
publica ſine magiſtratu & authoritate: ergo
ſemper fuit talis poteſtas. Secundò probatur,
quia Abel uidetur fuiſſe ſacerdos, cùm legatur
de eo, quòd obtulerit ſacrificium, & quidem
deo acceptum. Gen. 4. & Heb. 11. unde Augu. *Auguſt.*
lib. 5. ad Oroſiũ, Tria maximè iuſtitiæ præco-

nia in Abel fuiſſe comprobãtur, uirginitas, ſacerdotium, & martyrium, in quibus Chriſti figuram geſſit. Tertiò probatur, quòd fuiſſet in lege naturæ uera poteſtas ſpiritualis, quia Mel-
Gen.14. chiſedec erat dei ſacerdos, Gen.14. quem doctores dicũt fuiſſe Sem filiũ Noë: unde etiam graues authores dicunt in lege naturę primogenitos fuiſſe ſacerdotes. Quòd autem fuerit uerum ſacerdotium, non ſolùm inde conſtat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, ſed magis ex eo ꝙ Chriſtus dominus dictus
Pſalm.109. eſt ſacerdos, & pontifex ſecundùm ordinem
Heb.6. Melchiſedec. Pſal.109. & Heb.6.

3 ¶ Tertia propoſitio. Licet* omnis poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit eſſe ſolùm authoritate humana, tamen ueriſimile eſt, uel ꝙ ex ſpeciali reuelatiõe diuina, uel inſtinctu, & motiõe diuina fuit cõſtituta aliqua authoritas, & poteſtas ſpiritualis, & aliqua ſacrificia, & ſacramẽta, & alię cęremonię ſpectãtes ad cultũ diuinũ, & ad ſalutẽ ſpiritualẽ animarum. Prima pars patet ex ſupradictis, quia (ut ſtatim declarabo) ante aduentum domini nullus fuit effectus alicuius poteſtatis, qui re uera excederet humanam facultatem. Ergo tota poteſtas ſpiritualis potuit authoritate humana conſtitui: & ſi aliquod erat ſacramẽtum ad deletionem peccati originalis, illud non indigebat authoritate diuina. Et quia reuera

nullam

nullam efficaciam habebat,niſi in quantũ erat teſtimonium fidei:& quia nullum certum ſignum erat de iure diuino cõtra originale,ſed quæcunque proteſtatio fidei ſatis erat ſaltem de iure diuino,in humano ſtatuto,uel conſuetudine:credendum eſt fuiſſe certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis.Secunda pars probatur,quia ſi fides ſemper fuit neceſſaria,& nunquam defuit in quacunque ætate(ut dictum eſt)maximè uidetur reuelationem factam de ratione colendi deum,quæ potiſſima pars eſt ueræ religionis,& uitæ fidelis.Et confirmatur,quia cùm dominus ita diligenter in ueteri lege rationem inſtituerit diuini cultus,tot ſacerdotia,miniſteria,ſolennitates,cæremonias,non eſt credendum ceſſaſſe omnino ante legẽ,quin cultores ſuos uel reuelatione,uel interiori aliquo motu inſtruxerit quomodo piè & religioſè ipſum colerent, licet non ſit dubitandum,quin fuerit multò ſimplicior cultus,quàm in lege ſcripta.

4 ¶ Quarta propoſitio, In* lege ſcripta certũ eſt fuiſſe aliquã poteſtatẽ ſpiritualẽ.Hęc ꝑpoſitio nota eſt authoritate legis ipſius,ubi tam multa tradita ſunt de ſacerdotio,& miniſterio ſpirituali.Sed quòd fuerit propriè & uerè poteſtas,& dignitas ſpiritualis, patet primùm ex authoritate illa Pauli Heb.7.Tranſlato ſacerdotio,neceſſe eſt,ut legis tranſlatio fiat.ubi *Heb.7.*

Paul.ex profeſſo contendit probare ſacerdotium Chriſti eſſe pręſtantius ſacerdotio ueteris legis.Fruſtra autẽ inſumeret operam illam, ſi ſacerdotiũ nõ fuiſſet uerũ ſacerdotiũ, id eſt, authoritas,& poteſtas ſpiritualis.Item poſt inſtitutionẽ regum perſeuerauerunt ſacerdotes, ut patet de Samuele 1.Reg.10.Ergo ſacerdotiũ erat poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili, ergo ſpiritualis.Item de Caipha dicit euãgeliſta Iohan. 11. quòd cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino uidetur, quòd pontificatus ille eſſet uera dignitas, & authoritas ſpiritualis.

Iohan.11.

¶Quinta propoſitio, His nõ obſtãtibus dico, quòd authoritas*propriè & perfectè ſpiritualis,quæ ſunt claues regni cælorũ, nunquã fuerunt in lege naturæ,nec in lege ſcripta ante aduentum redemptoris noſtri.Probatur propoſitio,Regnum cœlorũ poſt peccatum proto parentum ſemper fuit clauſum antẽ aduentum Chriſti.ergo ante aduentum eius non fuerunt claues, unde ipſe ſolus dicitur habere clauem Dauid,quæ aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundò probo,quia totum ſacerdotium ueteris legis cum omnibus ſuis ſacrificijs, oblationibus ſacris,nõ poterat dare gratiam, quia nõ iuſtificabat,ut Paul.Ro.3.& Gal.2. Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro corã illo.& Gala.2.Si ex lege iuſtitia,ergo Chriſtus

Apoc.3. *Rom.3.* *Gal.2.* *Gal.2.*

ſtus gratis mortuus eſt.Heb.9. Sanguis hircorum,aut taurorum,& cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.Et in alijs uarijs locis non ſolùm teſtatur, ſed probat.Ergo nec illi ſacerdotes habebant claues, nec erat in eis uera poteſtas ſpiritualis: unde dico,quòd nullum effectum purè ſpiritualé poterant conferre, ſed omnia erãt temporalia, & materialia,ſignũ dũtaxat, ac figura rerũ ſpiritualiũ,& ſacerdotes leuitici habebãt ſolùm claues,& curam tẽpli materialis: unde nec remittebãt peccata, nec aliquã poteſtatẽ purè ſpiritualẽ habebant,ſed omnia,quæ gerebantur,erãt media ordinata ad gratiam nouæ legis: ideo illa poteſtas erat ſpiritualis, ſed longè aliter quàm poteſtas eccleſiaſtica in lege euangelica. Heb.9.

6 ¶ Vtrum* autem ſacerdotes ueteris legis haberent poteſtatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ,dubitari certè poteſt. Cùm enim in ueteri lege præter moralia præcepta Dominus tot iudicialia & cæremonialia præcepta tradiderit,ubi omnia circa cultum diuinum tam diſtinctè, & ſpeciatim erant inſtituta:non erat opus præceptis, aliâs creuiſſet obligatio in immẽſum, ut nõ ſolùm grauis,ſed intolerabilis eſſet.In lege autẽ euangelica, quam Dominus pauciſsimis præceptis generalibus in libertate reliquit, neceſſe fuit,

ut apud

ut apud pontifices maneret authoritas ferēdi leges utiles, & accōmodas ad gubernationem rerum ſpiritualium: ſed cùm non obſtantibus iudicialibus præceptis ipſius legis nihilominus apud Reges maneret poteſtas condendarum: itidē uidetur dicendum de ſacerdotibus ueteris legis, quòd habebant authoritatem faciendi præcepta, & leges, uel ſaltē uim coactiuam ad inſtituendum miniſtros, & leuitas, & pro tempore cogendi ad ſacrificia, & oblationes, & reliqua, quæ erant legis & diuini cultus (hoc enim eſt habere authoritatem & eſſe pontificem) & præcepta eius obligarent non minus quàm præcepta Regis. Et quòd eſſent aliqua præcepta, uel inſtituta eorum, uidetur

Matth.15. ex eo loco Matthę.15. Irritum feciſtis mandatū Dei propter traditiōes ueſtras. ubi Chryſoſto. uidetur dicere, quòd erant uera manda-

Deute.17. ta. Et confirmatur ex Deutero. 17.c. ubi de ſacerdote leuitici generis dicitur, Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Iſraël. Vnde uidetur, quòd tenerentur ei obedire etiam ſub peccato mortali: nō enim pœna mortis pro minore delicto inferebatur. Et quòd reuera eſſent præcepta hu-

Matt.23. mana, Matth.23. Super cathedrā Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia ergo quæcunque

que dixerint uobis,ſeruate,& facite,ſecũdũ uero opera eorum nolite facere: alligãt autẽ onera grauia,& importabilia, & imponunt in humeros hominum,digito autẽ ſuo nolũt attingere.Non uidetur autem loqui de præceptis legis,quæ non dicerentur importabilia, cùm eſſent præcepta ſapientiæ diuinæ,quæ diſponit omnia ſuauiter.Ergo erant præcepta pontificum, & ſacerdotum. ita gloſſa dicit, licet Chryſoſtomus totum referat ad legem.

7 ¶ Sexta propoſi.Poteſtas*ſpiritualis,quæ fuit in ueteri teſtamẽto,tota expirauit,& antiquata eſt,nec perſeuerauit in lege euangelica: nec ſacerdotes noui teſtamẽti ſunt ſucceſſores illorum,ſed eſt noua poteſtas omnino. Probatur. Quia poteſtas euangelica deriuata eſt tota à ſacerdotio Chriſti.ſed Chriſtus non fuit ſacerdos ſecũdũ ordinẽ Aarõ,ſed ſecũdũ ordinem Melchiſedec.Heb.7.unde & Paulus infrà pro *Hebr. 7.* bat eſſe aliam legem, quia eſt aliud ſacerdotium. Ergo omnino illud ſacerdotium perijt. Dani.9. In dimidio hebdomadæ deficiet ho- *Dani.9.* ſtia,& ſacrificium,& erit in templo deſolatio.

8 ¶ Septima propoſitio, Perfecta * authoritas & proprie ſpiritualis, tota incepit ab aduentu Chriſti, qui fuit primus author & dator clauium,& poteſtatis ſpiritualis, & qui propria authoritate poterat conferre gratiam,& peccata remittere per poteſtatẽ excellentiæ. Marc.2. *Mar.2.*

& Luc.

Luc.7. & Luc.7.Et illam poteſtatem licet nō eodem modo,ſed determinatam,& aliquo modo alli gatam ſacramentis, reliquit in eccleſia ſua,pa- *Matth.16. & 18.* *Iohā.20.21.* *1. Corin. 5.* *2.Cor.2.* *Heb.13.* *Luc.22.* tet Matthęi 16.&18.& Iohan.20. & 21.1. Cor. 5.2.Corin.2.Hebr.13.Obedite præpoſitis ue-ſtris, & ſubiacete eis.Item Luc.22.Hoc facite in meam commemorationem.

¶ Quando autem dederit claues,non omni-no inter doctores ſatis cōuenit. & Armacha- *Armach.* nus quidem lib.11.c.14.& 15.de quæſtionibus Armeni.dicit, quòd nō eſt data poteſtas in ali quo loco, ex omnibus ſupradictis.& quidem *Iohan.20.* quòd nō, Iohan.20.Quorum remiſeritis pec *Act.1.* cata,&c. probat,quia Actuū 1.dicit Petrus ad apoſtolos de Iuda, Quòd cōnumeratus erat in nobis,& ſortitus eſt ſortem miniſterij hu-ius.& inducit prophetiam, Fiat cōmemora-tio eius deſerta, & non ſit qui habitet in ea,& epiſcopatum eius accipiat alter.& ſtatim oran tes dixerūt,Tu domine,qui noſti corda filio-rum hominum,oſtende quem elegeris ex his duobus unum accipere locū miniſterij huius, de quo pręuaricatus eſt Iudas.Ex quo(inquit) uidetur conſtare,quòd Matthias non habuit niſi quod amiſit Iudas.Ergo tota poteſtas da- *Iohan.20.* ta fuit ante reſurrectionem.Item Iohan.20.di citur, ꝙ Thomas unus de duodecim nō erat cum aliis apoſtolis,quando uenit Ieſus,& di-xit,Quorum remiſeritis.Ergo,&c.nō habuiſ

ſet po

ſet poteſtatem.Item Mar.6.dicitur,quòd un- *Marc.6.*
gebãt ægrotos oleo. hoc autẽ ſpectat ad preſ-
byteros,ut patet Iaco.5. ante ergo reſurrectio *Iaco.5.*
nẽ fuerunt presbyteri. imò ex eodẽ habetur,
quòd ante cœnam dominicam.Item probatur
quòd nec Matth.16.nec.18.fuerit data pote- *Matth.16. & 18.*
ſtas.Probatur, quia poteſtas ordinis tota ſi-
mul data eſt:aliâs ordo non eſſet unum ſacra-
mẽtum , ſed plura.Sed in cœna acceperunt po
teſtatẽ ordinis ſecũdũ aliorũ ſentẽtiã, quo ad
cõſecrationẽ corporis Chriſti. ergo antea nõ
habebant claues,quia iſta dãtur ſimul.Et ideo
Armachanus putat, quòd tota poteſtas data
eſt Mar.3.quando inſtituit eos apoſtolos. Le-
gitur enim quòd aſcendens in montem,uoca *Mar.3.*
uit ad ſe quos uoluit ipſe , & uenerunt ad eũ,
& fecit quòd eſſent cũ illo,& ut mitteret eos
prædicare,& dedit eis poteſtatem curandi in-
firmos,& eijciendi dæmonia.Sed ad authori-
tatem apoſtolatus ſpectant claues tam ordinis
quàm iuriſdictionis.Ergo tũc acceperunt to-
tam poteſtatẽ.Et poſſet cõfirmari , quia Pau-
lus non legitur accepiſſe aliam poteſtatem ni-
ſi apoſtolatus:quia à Chriſto domino nõ legi
tur niſi ſolùm ꝙ miſſus eſt ad prædicandũ, &
portandum nomen domini coram gentibus.
Actuum 9. Et ipſe ſolùm uocat ſe electũ apo- *Act.9.*
ſtolum:ab apoſtolis autẽ nihil accepit,ut ipſe
teſtatur,quòd qui uidebantur eſſe aliquid,ni
hil

Gal.2. nihil illi cõtulerũt.Gal.2.Et ibidẽ,Qui operatus eſt Petro in apoſtolatũ circuncisionis,operatus eſt & mihi inter gẽtes.Sed Paulus habuit omnem poteſtatẽ:ergo quãdo facti ſunt apoſtoli,receperũt totam poteſtatẽ ſpiritualẽ.

9 ¶ Ad hoc dubium primò non * magni refert quando acceperint claues,aut ante paſsionem uel poſt, modo conſtet eos accipiſſe,ſicut ex euangelio notum eſt.Secundò probabile eſt eos accepiſſe claues,& poteſtatem,non ſimul, ſed per partes:itaque uidentur accepiſſe poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori,Matt.

Matt.18. 18.ordinis,quantum ad conſecrationem corporis Chriſti,Luc.12.claues uerò in foro inte-

Luc.12.

Iohan.20. riori,Iohan.20.Primatum autem,& plenitudinem poteſtatis uidetur Petrus accepiſſe Iohã.

Iohan.21. 21.Paſce oues meas.& quod Armachanus ait, ſi non ſimul acceperunt totam poteſtatem,fore,ut non eſſet unum ſacramentum ordinis, non neceſſe eſt.Quãquam enim Chriſtus poteſtatem clauium non ſimul totam nec uno loco dedit:non ideò tamen conſequitur,ut etiã pontifices poſsint eam authoritatem diuidere,ſed totam ſimul tribuunt,& uno ordinis ſacramento:nec fortaſſe poſſent diuiſim tradere. Vel fortè ſatius eſſet dicere,quicquid ante reſurrectionem à Chriſto de hac poteſtate dictum, aut factum fuerit,totum intelligi debere in futurum, id eſt poſt reſurrectionem.Sicut

cut enim Matth.16.fuit tantum promiſsio cla *Matt.16.*
uium, ubi omnia in futurum ſequãtur, Super hanc petram ędificabo eccleſiam meam,& tibi dabo claues regni cęlorum.ita uidetur inſtitutio in futurum facta Matt.18.& ſic Apoſto- *Matt.18.*
los nullas habuiſſe claues ante illa uerba, Accipite ſpiritum ſanctum,quorũ remiſeritis peccata,&c.Certè puto ante reſurrectionem nõ potuiſſe Apoſtolos exercuiſſe iuriſdictionęm etiam in foro interiori,& dubito an potuiſſent conſecrare corpus Chriſti;quanquam de hoc probabilius uidetur quòd potuerint:ſed oppoſitũ non eſt improbabile,ſed nihil certi de hoc haberi poteſt,niſi quòd habuerunt à Chriſto claues,& poteſtatem omnem ſpiritualem.

VTRVM POTESTAS SPIRI- *tualis ſit ſupra poteſtatem ciuilem.*

SVMMA.

1 *Poteſtas ſpiritualis,quòd ſit præſtantior,& eminentior poteſtate temporali,oſtenditur.*

2 *Papa,an ſit orbis dominus.*

3 *Poteſtas temporalis quòd non dependeat à ſummo pontifice,ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores,&c.*

4 *Poteſtas ciuilis,quòd non ſit ſubiecta poteſtati temporali papæ tanquam domino temporali.*

5 *Papa,quòd non habeat iudicare,ſaltem uia ordinaria,de cauſis principum,aut regnorum titulis,nec po*

e teſt

teſt ad eum appellari in cauſis ciuilibus.

6 *Papa, quòd non habeat poteſtatem deponendi principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa ratione authoritatis temporalis.*

7 *Papa, quòd non habeat confirmare, nec poßit infirmare leges ciuiles.*

8 *Poteſtas merè temporalis, quòd nulla ſit in papa, uidelicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*

9 *Poteſtas temporalis, quòd non dependeat à ſpirituali omnino eo modo, quo ars, ſiue facultas inferior dependet à ſuperiori.*

10 *Poteſtas ciuilis, quòd aliquo modo ſubiecta ſit, non poteſtati temporali ſummi pontificis, ſed poteſtati ſpirituali.*

11 *Eccleſiæ quòd inſit aliqua poteſtas, & authoritas temporalis in toto orbe.*

12 *Papa, quòd in ordine ad finem ſpiritualem habeat ampliſsimam poteſtatem temporalem ſupra omnes principes, & reges, & imperatorem.*

13 *Poteſtas temporalis in ſummo pontifice, qualiter intelligatur.*

14 *Papa, an, & quando eſſet audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut adminiſtrationem temporalẽ attinent.*

15 *Chriſtus, an totius orbis fuerit dominus.*

16 *Chriſtus, quòd non fuerit rex hæreditaria ſucceßione.*

17 *Chriſtus, quòd dono dei non habuerit dominium temporale, quale eſt dominium principum.*

18 *Chriſti regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

DISSERVIMVS, quanquam non pro rei dignitate, ſed tamen pro tempo

ris &

ris & ingenij noſtri anguſtia, de poteſtate ſpirituali in genere, & de fine ipſius, & origine ſiue authore: uiſus ſum mihi nó abs re facturũ, ſi priuſquam deſcendamus ad diſputandum de ſubiecto ipſius poteſtatis, aliquid tractauero de comparatione poteſtatis ciuilis & ſpiritualis inter ſe. Et duas potiſsimùm quæſtiones cõſtitui diſputare. Altera, An poteſtas ciuilis ſit ſubiecta ſpirituali poteſtati. Altera, An econtrario eccleſiaſtici ſint ſubiecti poteſtati ciuili. nam utraque quæſtio in utranque partem aſſertores & defenſores non paucos, nec poſtremi nominis habet. Eſt ergo quæſtio, An poteſtas ſpiritualis ſit ſuperior ad poteſtatem temporalem, aut ciuilem. Et quia, ut in præſentia ſupponimus, & infrà probaturi ſumus, papa eſt princeps ſummus in tota poteſtate eccleſiaſtica: quęritur, utrũ papa ſit ſuperior ad oẽs principes & poteſtates tẽporales. Nec reuoco in diſputationem, utrum ex duabus poteſtatibus ſit perfectior. Eſt enim in confeſſo, ſpiri-
1 tualem* eſſe præſtantiorem, & eminẽtiorem, & ſupremę dignitatis. Facultates enim ſicut & artes & potentiæ æſtimandæ ſunt ex fine, ſicut & omnia alia, quæ ad finem ſunt. Finis autem poteſtatis ſpiritualis longè excellit finem temporalem poteſtatis, quãtum ſcilicet perfecta beatitudo, & ultima felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait In

nocentius in c.ſolitæ. de maio, & obedienti. Spiritualia tanto temporalibus ſunt digniora,
Heb.7. quanto anima præfertur corpori. Et Hebr.7. Apoſtolus probat dignitatem ſacerdotij euangelici ex eo, quòd Melchiſedec, qui erat Dei
Gen.14. ſacerdos, benedixit Abraham. Gene.14. Sine cõtrouerſia aũt maior eſt qui benedicit, quàm qui benedicitur. Abraham autem erat princeps temporalis, aut perſonam gerebat temporalis poteſtatis. Omnino igitur maior & auguſtior eſt poteſtas ſpiritualis temporali, atque adeò maiori cultu & obſeruantia proſequenda. Ergo omiſſa hac comparatione ad aliam trãſeamus, Vtrum ſcilicet papa ſit ſuperior poteſtate ciuili iuriſdictione & authoritate. Et quidem ſunt qui tanto ſtudio, & fauore pontificum feruntur, ut putent Reges & alios principes temporales non eſſe niſi uicarios, aut legatos Romani põtificis, & ut miniſtros poteſtatis papalis, & quòd omnis poteſtas temporalis deriuetur à Romano pontifice, Alij econtrario ita eximunt principes à poteſtate eccleſiaſtica, ut nihil penè integrum relinquant eccleſiaſticæ poteſtati, ſed omnes cauſas etiam ſpirituales uelint deferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos inter utroſque utrãque poteſtatem temperantes, aliquot propoſitionibus quæſtioni propoſitæ reſpondebimus.

2 ¶ Prima propoſitio, Papa* non eſt orbis dominus.

nus.Probatur Matt.20.& Luc.22.Scitis quia principes gentium dominãtur eorum,& qui maiores ſunt poteſtatem exercent inter eos, non ita erit inter uos.& ſtatim,Filius hominis nõ uenit miniſtrari,ſed miniſtrare,& animam ſuam dare redemptionem pro multis. In quo loco uidetur Dominus uetuiſſe,ne etiam priuati uellent dominari,tantum abeſt,ut eis principatum tradiderit.Quem locum Bernardus inducit de conſidera.ad Eugenium libro 2.dicens,Nam quid tibi aliud dimiſit S.Apoſtolus?Quod autẽ,inquit,habeo,hoc tibi do. Quid illud?unum ſcio,non eſt aurum,nec argentum.Eſto ut alia quacunque ratione hoc tibi uendices,ſed nõ apoſtolico iure:nec enim ille tibi dare quod nõ habuit,potuit:quod habuit dedit,ſolicitudinem(ut dixit)ſuper eccleſias. nunquid dominationem mundi? Ipſum audi. Nec dominãtes,inquit,in clero,ſed forma facti gregis.& ne forte putes ſola humilitate dictum,non etiam in ueritate,uox Domini in euangelio eſt,Principes gentium dominantur,&c.Planè Apoſtolis interdicitur dominatus.Quomodo tu & tibi uſurpare audes aut dominãs apoſtolatum,aut Apoſtolis dominatum. planè ab alterutro prohiberis: ſi utrunque ſimul habere uoles, perdes utrunque,alioqui non te exceptum illorum numero putes,Ipſi regnauerunt,& non ex me,prin

Matt.20.
Luc.22.
Bernardus

cipes extiterunt,& non cognoui.forma apoſtolica hęc eſt, Dominatio interdicitur,indicitur miniſtratio.Et infrà,Exi in agrum,ager mundus eſt, exi non tanquam dominus,ſed tanquam uillicus.Item papa fatetur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab Imperatore.12.q.1.c.futurum. Itē patet 96.diſ.c. cùm aduenerunt.Ventum eſt ultrà,ſibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris ſibi uſurpet.Prętерea, Papa non habet dominium in terris infidelium,quia non habet poteſtatem niſi intra eccleſiā:de his enim quę foris ſunt,nihil ad eū,
1.Cor.5. ſecundum Apoſtolum 1.ad Corin.5.& infideles ſunt uerè domini,cùm Apoſtolus Roma.
Rom.13. 13.præcipiat eis pendi tributum etiam à fidelibus,& dicit eos habere poteſtatem à Deo,& obediendum legibus eorum,& tamē illi non habent dominium à papa:quia certè ipſe nollet eos habere,& dat operam ad euertendum imperium paganorum.ergo non eſt dominus orbis.Ex quo patet error multorum iuriſconſultorum,ut Archiepi. Panormita. Angeli.& Ancho. Sylueſt.& multorum aliorum,qui putant,quòd papa eſt dominus orbis propriè dominio tēporali,& quòd habet áuthoritatem & iuriſdictionem temporalem in toto orbe ſupra omnes principes.Hoc ego nō dubito eſſe manifeſtè falſum,cùm tamen ipſi dicant eſſe

manifeſtè

manifeſtè uerum. ego puto eſſe merum commẽtum in adulationem & aſſentationem pontificum, unde & cordatiores iuriſconſulti oppoſitum tenẽt, ut Iohan. An. & Hugo, nec S. Tho. qui fuit ſtudioſiſsimus authoritati pontificiæ, hoc dominium unquam tribuit ſummo pontifici. Patet etiam ſecundò, eſſe non ſolùm falſum, ſed ludibrio dignũ, quòd ijdem dicũt in donatione facta Syluestro, ſi qua fuit: uel in poſteriori à Philippo Auguſto, nõ fuiſſe factam donationem, ſed reſtitutionẽ: imò econtrario Syluestrum donaſſe Conſtantino imperium orientale propter bonum pacis. Et ſimiliter quòd papa non utitur adminiſtratione tẽporali in toto orbe Chriſtiano: hoc, inquiunt, non eſſe propter defectum authoritatis, ſed propter nutriendum in filijs uinculum unitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in ſcripturis, nec uſquã legimus hanc poteſtatem datam Apoſtolis à Chriſto, nec ipſos ea uſos, nec docuiſſe ſe habere aliquod tale dominiũ: imò nec ipſe papa unquã agnouit hãc poteſtatẽ, imò oppoſitũ teſtatur in multis locis, ex quib[9] aliqua adducta ſunt: & apertè doctiſsimus Innocentius in c. per uenerabilem. qui filij ſint legitimi. dicit ſe nõ habere poteſtatem in temporalibus ſupra regem Franciæ.

3 ¶ Secunda propoſitio, Poteſtas * temporalis

non dependet à ſummo Pontifice ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores, puta ſicut epiſcopatus, aut curatus, aut aliæ poteſtates ſpirituales: Probatur iſta ex prima, Quia epiſcopis & inferioribus poteſtatibus ipſe dat poteſtatem & authoritatem certo modo, ut infrà diſputabitur: ſed Regibus, & principibus nullā dat poteſtatē, quia nemo dat quod non habet: ipſe autem nō eſt dominus, ut probatum eſt. Ergo nec poteſt dare dominium, & per conſequens nec facere Reges, nec principes temporales, dico per poteſtatem temporalem. Hoc etiam probatum eſt in precedentibus per confeſsionem ipſorum ſummorum pontificum. Et probatur etiam ratione, Quia poteſtas temporalis erat ante claues eccleſiæ: erāt enim principes ueri & domini temporales ante aduētum Chriſti, nec Chriſtus uenit tollere aliena, &c. nec eccleſia indiget hoc dominio, &c. Iſta propoſitio nō omnino eſt eadem cum prima: quia fieri poſſet, ut ad papam ſpectaret cōſtituere Reges, licet non eſſet ipſe dominus, ſicut dat dominium, & titulum ad præbendam, & bona temporalia, quorum nō eſt dominus propriè: & ſicut Imperator facit, & inſtituit duces, quāuis non ſit propriè dominus illius ditionis, quia non poſſet ſibi reſeruare. Sed dico quòd nec hoc modo papa eſt ſupra Reges, & principes, quòd inſtitutio

eorum,

eorum,uel fuerit,uel poſſet eſſe à ſummo pontifice,nec dubito plus de iſta, quàm de prima, licet etiam aſſertores alterius partis communiter dicant, quòd papa inſtituit omnem poteſtatem temporalem tanquam delegatam, & ſubordinatam ſibi: & ꝙ ipſe cõſtituit Conſtantinum Imperatorem:ſed totum hoc eſt fictitium,& ſine quacunque probabilitate, nec innititur uel ratione, uel teſtimonijs uel ſcripturæ,uel ſaltem alicuius ex patribus, uel uerè theologis.Sed gloſſatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cùm ipſi eſſent pauperes rebus, & doctrina. Item dominia priuata non dependent à papa:ergo nec publica.

¶Tertia propoſitio, Poteſtas ciuilis non eſt ſubiecta poteſtati temporali papæ. nõ dico autem,quòd non ſit ſubiecta papæ: quia certum eſt omnes poteſtates eſſe ſubiectas papę ratiõe poteſtatis ſpiritualis,quia omnes ſunt oues,& ipſe eſt paſtor. Sed dico non eſſe ſubiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propoſitio differt à prima & ſecunda.Quia dato quòd non eſſet dominus orbis,nec haberet inſtituere dominos:poſſet eſſe ſuperior,ſicut Imperator eſt ſuperior aliquibus Regibus,& tamẽ nec eſt dominus regnorũ,nec inſtituere habet reges in illis prouincijs:uel ſicut Rex Frãcorũ proximis tẽporib' erat ſuperior ad comitẽ Flãdrię,& tamẽ nec erat propriè dominus,nec in

ſtituebat comitẽ:imò Rex eſt ſupra omnes priuatas perſonas regni, & tamen non facit eos dominos rerũ ſuarum. Dico ergo, ꝙ nec hoc modo principes, aut reges ſubijciuntur papæ. Iſta non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed poteſt confirmari, Quia reſpub. temporalis eſt reſpublica perfecta, & integra. ergo non eſt ſubiecta alicui extra ſe, aliâs non eſſet integra, ergo poteſt ſibi conſtituere principẽ nullo modo ſubiectum. Item tempore quo fuerunt Reges, & ſacerdotes in populo Iſraël, non legimus, quòd ſacerdotes haberent temporale dominium. Vnde ergo cùm in Scriptura nihil habeatur de hac poteſtate, ortum habuit hæc poteſtas? Validiſsima probatio omnium iſtorum eſt, Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis poteſtas in ſummo Pontifice. ergo non habet illam. Item quare epiſcopus non haberet illam poteſtatem temporalem in ſuo epiſcopatu? Ex his propoſitionibus ſequitur corollarium

5 manifeſtè, quòd * papa nõ habet iudicare ſaltem uia ordinaria de cauſis principum, aut iuribus ditionum, & regnorum titulis, nec poteſt ad eum appellari in cauſis ciuilibus. Hæc patet ex dictis, quia ſi non eſt nec dominus, nec ſuperior, non eſt quare ad eum appelletur: & dico papam non habere hanc poteſtatẽ non ſolùm quãtum ad uſum, & executionem, ſed nec

nec quantũ ad authoritaté. Qui enim ſunt defenſores temporalis poteſtatis in papa, fatentur quidem papam non habere uſum & executionem ordinariam huius poteſtatis: ſed hoc non defectu authoritatis, ſed quia ipſe dedit, & tranſtulit poteſtatem & uſum eius in principes. Ego uero dico ipſum nec habere uſum nec poteſtatem, & ideo nec ad ipſum ſpectare iudicium cauſarum temporalium, nec in prima inſtantia, nec in gradu appellationis. Dico uerò ordinarie: non enim nego, quin in caſu poſsit haberi recurſus ad papam, & quòd ipſe poſsit reſcindere iudicium ciuile. Sed hoc nõ ratione poteſtatis temporalis, ſed ratione ſpiritualis præcisè, ut ſtatim dicturus ſum. Hanc concluſionem confitetur Alexander papa tertius in c. cauſam. extra. Nos attẽdentes, quòd ad regem pertinet, non ad eccleſiam de poſſeſſionibus iudicare, ne uideamur iuri Anglorũ detrahere, qui ipſarum iudicium ad ſe aſſerũt pertinere, fraternitati ueſtrę mãdamus, Regi poſſeſsionũ iudiciũ relinquẽtes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus, non in poſſeſsionibus poteſtas ueſtra: propter illa ſi quidem has accepiſtis claues regni cælorum. & infrà, Habent hæc infima terrena iudices ſuos, & principes terræ. Idem Innocentius tertius in c. nouit. de iudicijs. Non enim intendimus iudicare de feudis, cuius ſcilicet ad ipſum

regem

regem ſpectat iudicium. Sequitur ſecundò, quòd* ipſe non habet poteſtatem deponendi
6 principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa, eo modo quo poteſt deponere epiſcopum. Hoc ſemper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per poteſtatem ſpiritualem, & in caſu, ſecus eſt, ut poſtea dicã. Hoc corollarium
7 patet ex dictis. Sequitur tertiò, quòd * nec habet confirmare, nec poteſt infirmare leges ciuiles. Patet ex dictis, quia ſi poteſtas ciuilis nõ dependet ab eo, ergo nec actus poteſtatis ciuilis.
8 ¶ Quarta propoſitio, In * papa nulla eſt poteſtas merè temporalis. Declaro hãc Poteſtas ciuilis, & tẽporalis eſt, quæ habet finem temporalem: ſpiritualis eſt, quæ habet finem ſpiritualem. Dico quòd in papa nulla eſt poteſtas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ eſt merè temporalis poteſtas. Ita tenet Caieta. in apolo. c. 6. ad octauum argumẽtum Almani. Probatur, Quia ut ſuprà dictũ eſt, poteſtas ſpiritualis diſtinguitur à temporali ex fine, quia poteſtas ſpiritualis tendit ad finem ſpiritualem. ſed ſummus pontifex non eſt niſi perſona, uel ſacerdos, in quo eſt ſumma poteſtas eccleſiaſtica: ergo nõ habet poteſtatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur, Sine aliqua poteſtate purè temporali eſſet ſummus pontifex, quia haberet ſummam poteſtatẽ eccleſiaſticam: ergo non eſt ponenda in eo aliqua

qua poteſtas temporalis. Confirmatur ſecundò, Neceſsitas & ratio rerum ſumenda eſt ex fine, ſed nullus finis eſt ponendi hanc poteſtatẽ, ergo. Et quamuis inter defenſores alterius ſententiæ ſint aliqui de numero Thomiſtarũ, tamẽ puto S. Thomã eſſe huius ſententiæ, tum quia, ut dictum eſt, cùm fuerit ſtudioſus impẽdiò pontificum, nunquã tamen huiuſmodi poteſtatem tribuit papæ, tum maximè, quia ut infrà alio loco dicturus ſum ſecũdũm S. Tho. eccleſiaſtici ſunt exẽpti à tributis priuilegio principũ ſecularium. Quòd ſi papa eſt Dominus tẽporalis, ut iſti autumant, et Reges habent imperiũ ab ipſo, non erat opus priuilegio principum ad exemptionẽ eccleſiaſticorũ.

9 ¶ Quinta propoſitio, Temporalis * poteſtas nõ depẽdet à ſpirituali omnino, eo modo quo ars, ſiue facultas inferior depẽdet, à ſuperiori, ut frænorũ ars inſeruit equeſtri, fabrilis nauticæ, armorum militari. Hãc poſuit propter docto. qui hanc comparationem ponunt inter iſtas duas poteſtates. Probatur, Poteſtas ciuilis non eſt præcisè propter ſpiritualem, ſed ars inferior eſt precisè propter ſuperiorem. ergo comparatio non eſt omnino ſimilis. Antecedens pro utraque parte patet. Nam ſi nõ eſſet militaris, nõ eſſet armorũ ars, nec frenorũ, niſi eſſet equeſtris. Sunt enim oẽs huiuſmodi organicæ, id eſt, inſtrumentales: ceſſante autẽ fine, nullus

ne,nullus eſt inſtrumenti uſus, imò nullum
eſſet inſtrumentum.Non ſic autem eſt de po-
teſtate ciuili iñ ordine ad ſpiritualem . Dato
enim quòd non eſſet aliqua poteſtas ſpiritua-
lis,nec aliqua beatitudo ſupernaturalis, eſſet
aliquis ordo in tẽporali repub . & eſſet aliqua
poteſtas ſicut eſt in rebus naturalibus, etiam
irrationalibus,inter quas aliqua agunt, alia pa
tiuntur propter bonum duntaxat uniuerſi.er-
go magna eſt differentia . Non eſt ergo ſic in-
telligendum,quòd una dependet ab alia, ꝙ ſit
præciſè propter illam uel tanquã inſtrumen-
tũ eius, uel tanquam pars illius: ſicut poteſtas
prætoris, eſt pars regiæ poteſtatis,ſed eſt inte-
gra & perfecta poteſtas in ſe,& ꝓpter propriũ
finẽ immediatè ; ſed nihilominus eſt aliquo
modo, ut ſuprà dictũ eſt, ordinata ad poteſta
tem ſpiritualem.Et confirmatur,Quia ex ſen-
tentia meliorũ philoſophorum, uir fortis de-
beret ponere uitam pro repub.etiam ſi non
eſſet aliqua felicitas poſt hanc uitam.Ergo ad-
huc maneret reſpublica ſecluſo fine ſpiritualis
poteſtatis, & per conſequens maneret aliquis
ordo principatus,& ſubditorum,ſine quo nõ
eſſet propria reſpublica.

¶ Sexta propoſitio,His non obſtantibus, po
10 teſtas*ciuilis aliquo modo ſubiecta eſt, non
poteſtati temporali ſummi Pontificis, ſed po-
teſtati ſpirituali.Probatur, Quia ſi finis alicu-

ius

ius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. 1. Ethico. Hanc comparationem ponit S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 40. arti. 3. ad tertium. Sed finis temporalis poteſtatis dependet à fine ſpiritualis aliquo modo: ergo etiam poteſtas ciuilis à ſpirituali. Aſſumptum probatur, Quia ſpecialitas humana eſt imperfecta, & ordinatur in beatitudinem ſupernaturalem tanquam in perfectam, ſicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem & imperatoriã, & fabricandi nauẽ nauticæ, & fabricãdi uomeres agri culturæ, & ſic de alijs. Itaque nõ oportet imaginari, ꝙ poteſtas ciuilis, & ſpiritualis ſint ſicut ſunt duæ reſpublicæ diſparatæ & differentes, ut Gallorũ, & Anglorum. Et cõfirmatur hoc & declaratur, Si enim adminiſtratio ciuilis eſſet in detrimẽtũ adminiſtrationis ſpiritualis, etiã ſi ad finẽ propriũ ciuilis poteſtatis eſſet cõmoda adminiſtratio: tamen teneretur Rex, aut princeps mutare huiuſmodi adminiſtrationẽ (ut ſtatim ꝓbaturus ſum). Ergo ciuilis poteſtas eſt ſubiecta aliquo modo poteſtati ſpirituali. Sed cõtrà, Quia etiã ſi adminiſtratio ſpiritualis noceret reipub. teneretur Põtifex mutare. Reſpõſio, Nõ eſt uerum, ſi eſſet neceſſarium, uel ualde utile, & tamen etiam ſi perirent bona temporalia, deberẽt poni pro ſpiritualibus in neceſsitate, uel magna

utilitate.

utilitate. Nec ualet dicere, quòd licet hoc ſit uerum, tamen hoc non eſt, nec ratione ſubiectionis, aut dependentiæ, ſed quia finis ſpiritualis poteſtatis eſt perfectior, quàm ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet opponi bonum ſpirituale bono tẽporali. hoc, inquam, non ualet. Nam ſi poteſtas temporalis, non ali quo modo ſubijceretur ſpirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonũ ſpirituale eſſet maius, non inde naſceretur obligatio ad conſeruandum bonum ſpirituale cum detrimẽto boni temporalis. Probatur, Nam gubernator unius reipub. non tenetur, imò non debet cõſeruare bonum alterius reipub. quantumcunque maiori cum detrimento ſuæ reipublicæ. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimentum bonorum ſuorum pro conſeruatione alienæ reip. Si ergo reſpublica ciuilis & ſpiritualis eſſent omnino indepẽdẽtes, ſicut duę reſpu. temporales, uel ſicut duæ artes impertinentes, nõ teneretur princeps tẽporalis ſubuenire ſpiritualibus cum detrimento temporalis reipub. Nec ualet dicere, quòd Rex tenetur ſubuenire rebus ſpiritualibus, quia eſt reſpectu ſubditorum ſuorum: & ſi ſubditi facerent iacturã in bonis ſpiritualibus, iam opus eſſet ſubuenire cum quocunque detrimento bonorum, uel gubernationis tẽporalis, aliâs noceret illis: ſed hoc eſt propter ſubiectionem, hoc,

hoc,inquam,non ualet,quia nõ ſolùm reſpe-
ctu ſubditorum ſuorum. Sed ſi ex adminiſtratione reipublicæ ciuilis in Hiſpania fieret magna iactura bonorum ſpiritualium in Africa, teneretur princeps corrigere huiuſmodi adminiſtrationẽ. Ergo hoc eſt propter depẽdentiam, & ordinationem. Et confirmatur hoc, Quia tota eccleſia eſt unũ corpus, nec ex republica ciuili & ſpirituali fiunt duo corpora: ſed unum tantùm, ut certum eſt ex apoſtolo Paulo, ut ſuprà inductum eſt. quia Chriſtus eſt caput totius eccleſiæ, & eſſet monſtruoſum, uel unum corpus eſſe ſine capite, uel unum caput habere duo corpora, ſed in uno corpòre omnia ſunt inuicẽ cõnexa, & ſubordinata, & partes ignobiliores ſunt propter nobiliores. Ergo etiã in republica Chriſtiana oĩa ſunt ſubordinata, & cõnexa, & officia, & fines, & poteſtates: & nullo modo eſt dicẽdũ, quòd ſpiritualia ſunt ꝓpter tẽporalia. Ergo ecõtrario tẽporalia ſunt propter ſpiritualia, & dependent ab illis. Item probatur, Quia non uidetur eſſe minoris dignitatis ſacerdos nouæ legis, quàm ueteris legis, qui poterat etiam cauſas temporales in caſu terminare, ut ſuprà probatum eſt Deu. 17.

11 ¶ Septima propoſitio, In eccleſia* eſt aliqua poteſtas, & authoritas temporalis in toto orbe. Iſta patet primò ex c. oẽs. diſt. 22. in quo Nicolaus papa inquit, Chriſtus beato Petro uitæ

æternæ clauigero, terreni ſimul, & cæleſtis imperij iura commiſit. ubi gl. Argumentum, inquit, quòd papa habet utrunque gladium, ſpiritualem ſcilicet & temporalem. Item allegat 66.d.c. tibi duo, & c. nos ſanctorum & c. iuratos. Item eſt expreſſa determinatio beati Bernardi ad Eugen. ubi tamen nihil omnino tribuit aſſentationi & gratiæ Pontificis, ſed potiùs quãtum licet, reprimit ambitionem illius ſedis. Et probatur ratione, Neceſſariũ fuit ad commodam adminiſtrationem eccleſię & ad finem ſpiritualem eccleſiæ, ut in eccleſia eſſet poteſtas temporalis. Ergo eſt ponẽda talis poteſtas. Antecedens probatur, & declarabitur in octaua propoſitione, quæ talis eſt.

12 ¶ Octaua propoſitio, In* ordine ad finem ſpiritualem papa habet ampliſsimam poteſtatem temporalem ſupra omnes Principes & Reges & Imperatorem. Et primò, quòd in eccleſia ſit poteſtas temporalis in ordine ad finem ſpiritualium, probatur: quia temporalia, ut ſuprà dictum eſt, aliquo modo ſunt neceſſaria & ordinata ad finem ſpiritualem. Ergo Chriſtus non ſatis prouidiſſet, & cauiſſet rebus ſpiritualibus, ſi non reliquiſſet aliquam poteſtatem, ad quam ſpectaret quando opus eſſet ordinare, & uti temporalibus conuenienter ad finem ſpiritualem: ſed hoc nõ ſpectat ad officiũ principum ſecularium, qui ignorãt proportionem

rerum

rerum temporalium ad ſpiritualia, nec habent curam rerum ſpiritualium: ergo iſta cura uten di tẽporalibus ad ſpiritualia, eſt poteſtatis eccleſiaſticæ: ergo ſi neceſſarium ſit ad conſeruationem, aut adminiſtrationem rerum ſpiritualium aliquando uti materiali gladio, & authoritate temporali, papa hoc poterit. Dico uerò, quòd habet ampliſsimã poteſtatẽ: quia quantùm, & quando neceſſe eſt ad finem ſpiritualem, poteſt non ſolùm omnia, quæ principes ſeculares poſſunt, ſed & facere nouos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & pleraque alia. Sed ut hæc magis exponantur, du-
13 bitatur, Vtrum * hæc poteſtas temporalis in ſummo pontifice intelligatur ſolùm mediãte poteſtate, & gladio ſpirituali, an immediatè exercere poteſtatis temporalis actum: exempli gratia, ſi pro defenſione fidei neceſſe eſt ut Hiſpani proficiſcantur ad bellum aduerſus Saracenos, utrum papa ſolùm poſſit cenſuris, & præceptis cogere Regẽ ut proficiſcatur ad bellũ: an ipſe indicere bellũ ꝓpria authoritate, & uocare Hiſpanos in bellum, & ꝙ teneãtur eũ ſequi ſicut Regẽ. Vel, ut ſit exẽplũ familiarius, Imperator fecit legẽ, ut poſſeſſor etiam malę fidei præſcriberet, & ſuppono, quòd lex nõ eſt de ſe ita iniqua, quin haberet uim legis, niſi eſſet reuocata: nihilominus quia eſt occaſio iniuriarum, & rapinarum, & plus mali affert,

quàm boni, expedit ut tollatur & antiquetur. Dubitatur an papa poſſit ſua authoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an ſolùm poſſit præcipere Imperatori, & cogere ut reuocet, & tollat. Reſpondeo primò, quòd papa nō poteſt immediatè reuocare eam legem, quia hoc ſpectat ad poteſtatem ciuilem: & papa non debet, nec poteſt uſurpare poteſtatem ciuilem niſi neceſsitate, aliâs faceret iniuriam principibus, ſi occuparet officium eorum. Probatur, Quia ſi ſolùm per hoc quòd ſit conueniens ad finem ſpiritualem aliquis actus poteſtatis ciuilis, poſſet papa, illam exercere, cùm tota adminiſtratio temporalis ſit neceſſaria ad finem ſpiritualem, poſſet papa ſemper exercere totam poteſtatē ciuilem, & ſic ceſſaret officium principum. Non ergo ſufficit, ut aliquid ſit neceſſarium ad finem ſpiritualem ad hoc, quòd ſpectet ad papam, ſed oportet, ut illud ſit in caſu neceſsitatis. id eſt ubi ceſſat poteſtas ciuilis, & nō ubi facere poteſt officium ſuum. Dico ergo quòd papa primò debet uti poteſtate ſpirituali, iubendo ſcilicet illud reuocari, ꝙ ſi nolit princeps ſecularis, tunc poteſt ipſe, & debet propria authoritate reuocare, & erit reuocata. Et eodem modo dico, ſi populus Chriſtianus eligeret principem infidelem, de quo meritò timeret, quòd populum auerteret à fide, ille nihilominus manendo in iure diuino

ſolùm,

ſolùm,eſſet uerus princeps,nihilominus papà deberet admonere populum,imò præcipere, ut tolleret illum:quòd ſi nollet,aut non poſſet,tunc papa ſua authoritate poſſet eum tollere,& qui prius erat uerus princeps,authoritate papæ perderet principatum.Et ſimiliter dico in alijs negotijs temporalibus,quòd papa nō poteſt præuenire poteſtatem temporalem, & quantumcunque poteſtas temporalis ſit negligens in adminiſtratione reipublicę ſi hoc nō uergit in detrimētum rerum ſpiritualium, Pōtifex nihil poteſt:ſed ſi hoc uergit in iacturam grauem ſpiritualium,poteſt adhibere remedium eo modo,quo dictum eſt.Et ſimiliter ſi principes inter ſe belligerant de aliqua prouincia cum manifeſto detrimento,& malo religionis,non ſolùm poteſt interdicere eis bellum,ſed ſi aliter conuenire nō poſſunt,poteſt iudicare inter illos per authoritatem propriam,& dare ius uni eorum,& auferre alteri. Ratio omnium iſtorum eſt, quia reſpublica ſpiritualis debet eſſe perfecta ſicut & temporalis,& per conſequens ſibi ſufficiens.ſed reſpublica tempotalis hoc iuris habet,ut ſi aliter nō poteſt ſeruare ſe indemnem, & incolumem, poſſet exercere iuriſdictionem & authoritatē in aliena prouincia.Si enim aliter Hiſpani nō poſſunt ſe defendere ab iniurijs Gallorum, poſſent occupare ciuitates eorum,& conſti-

tuere eis nouos principes,& dominos,& punire nocentes,&c.propria authoritate facere, ac ſi eſſent uerè domini,ut omnes doctores habent fateri.Ergo ſimiliter ſi poteſtas ſpiritualis non poteſt ſeruare indemnẽ ſuam rempublicam, poterit cũ authoritate omnia facere neceſſaria,ad illum finem:aliâs poteſtas eſſet manca,& non ſufficienter inſtructa ad ſuũ
14 finem.Dubitatur ſecundò,Si*enim papa non habet poteſtatem tẽporalem ordinariam, ſed duntaxat in caſu neceſſitatis,ſi papa diceret aliquam legem ciuilem,aut aliquam adminiſtrationem temporalem non eſſe conuenientem, & non expedire gubernationi reipublicæ,& iuberet eam tolli,Rex autem diceret contrarium,cuius ſententiæ ſtandum eſſet?Reſpondeo, ſi papa diceret talem adminiſtrationem non expedire gubernationi tẽporali reipublicæ,papa non eſſet audiendus:quia hoc iudicium non ſpectat ad eum,ſed ad principem:& dato,quòd uerum eſſet,nihil ad authoritatẽ papæ.Eo enim ipſo quòd hoc non ſit contrarium ſaluti animarum,& religioni,ceſſat officium papæ.Sed ſi papa dicat talem adminiſtrationem cedere in detrimẽtum ſalutis ſpiritualis,ut quòd talis lex ſeruari nõ poſſet ſine peccato mortali,aut eſſe contra ius diuinum,aut eſſe fomentum peccatorum,ſtandum eſſet iudicio Pontificis,quia Rex non habet iudicare

de rebus

de rebus ſpiritualibus,ut ſuprà dictum eſt. Et hoc intelligitur,niſi apertè erraret,uel faceret in fraudẽ.Habet enim Pontifex rationem habere tẽporalis adminiſtrationis,nec quicquid primo aſpectu uidetur conducere ad promouendum religionem,ſtatim decernere ſine reſpectu rerum temporalium:non enim tenentur nec principes nec populi ad optimam rationem uitæ Chriſtianæ, nec ad hoc poſſunt cogi,ſed ſolùm ad conſeruandum legem Chriſtianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cùm ſint in una eccleſia relictæ à Chriſto duæ poteſtates diſtinctæ ad conſeruationem & incrementum bonorũ, tam temporalium,quàm ſpiritualium,& poſſint non raro oriri dubia & controuerſiæ inter utrãque poteſtatem, non uideretur perfectè prouiſum eccleſiæ,niſi eſſet aliquod iudicium,ubi terminarentur huiuſmodi dubia: aliâs omne regnum diuiſum deſolaretur Matthe.12.Luc.11.Et nõ eſt rationale dicere,quòd hoc ſpectet ad principes ſeculares,qui nõ poſſunt rectè iudicare de ſpiritualibus.Ergo uidetur quòd potiùs hoc ſpectet ad principes eccleſiaſticos. Et præterea quãtumcunque interueniat detrimentum in adminiſtratione temporalium,ſi aliquid eſt neceſſarium ad uitam ſpiritualem ſubditorum,poſtponi debent tẽporalia.Et ideo cùm cognitio rerum ſpiritua- *Matt.12.* *Luc.11.*

lium ſpectet ad prælatos eccleſiaſticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad ſpiritualia oportet ut ad eos ſpectet. Ad hunc ſenſum ſupra poſitum uidetur ponere authoritatem in temporalibus in ſummo Pontifice Petrus de Palud. licet eam extendat benignius quàm opus eſt. Et uide illum in trac. De poteſt eccleſiæ. Bonifacius octauus in extrauaganti, unam ſanctam. In hac quidem ſcilicet Romani pontificis poteſtate, duos eſſe gladios, ſpiritualem ſcilicet & temporalem, euangelicis dictis inſtruimur. Nam dicẽtibus Apoſtolis, Ecce duo gladij hic, &c. & conſequenter dicit, Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt, nõ autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in ſuprema. Et idẽ determinat Innocentius tertius in c. per uenerabilem. qui fil. ſint legiti. Sed contra aliqua ex prædictis poſſunt fieri argumenta, quibus moti ſunt aliqui ex authoribus ad ſentiẽdum contrariũ aliquarũ propoſitionum aſſertarũ. An Chriſtus fuerit dominus totius orbis. Arguitur ergo primò, maximè contra tres primas

15 mas propoſitiones, Chriſtus* redemptor noſter fuit dominus orbis, etiam ſecundum humanitatem: ſed papa eſt uicarius Chriſti: ergo papa eſt ſimpliciter uerus dominus orbis, & ſic habet omnimodam poteſtatem ſupra omnes

nes principes,& ſupra omnem poteſtatem tẽporalem. Antecedens patet, quia ipſe eſt Rex regum,& dominus dominantium, Apoc.18. *Apoc.18.*
& ipſe de ſe dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra Matth.28. Et de ipſo ha *Matt.28*
betur in prophetis, quòd ipſe dominabitur Gentium. Pſal.21. Et regnum ipſius omnibus *Pſal.21.*
dominabitur. Pſal.102.& 46. quòd regnabit *Pſal.102.& 46.*
ſuper Gentes. Minor autem probatur, tũ quia abſolutè dictum eſt Petro, Paſce oues meas, Iohan. ultimo. ſine limitatione ergo uidetur, *Iohan. ultimo.*
quòd habet authoritatem paſcendi ſicut Chriſtus ſcilicet in ſpiritualibus,& temporalibus. Item quia Apoſtolis dictum eſt, Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Iohan. 20. ſed *Iohan.20.*
ipſe miſſus eſt cum utraque poteſtate: ergo etiam in eccleſia manet utraque poteſtas. Item, Quia uidetur, ꝙ ſe regem fecerit, quia de hoc accuſatus fuit, nec ipſe uidetur negaſſe. Luc.23.& Iohan.19.& Math.27. Ad hoc argu *Luc.23.*
mentum primùm dico, quòd non ſtatim ua- *Iohan.19.*
let, quia Chriſtus habuit poteſtatem tempora *Matth.27.*
lem, uel fuit orbis dominus: ergo hanc poteſtatẽ reliquit in eccleſia, ſicut doctores cõfitentur, ꝙ in Chriſto fuit poteſtas excellentiæ, quam tamen nõ reliquit in eccleſia. Nec enim eſt in eccleſia poteſtas inſtituendi noua ſacramenta, nec deſtituendi iam condita, nec remittendi peccata ſine ſacramẽto, quæ pote-

ſtas fuit in Chriſto, Et ſic eſto, quòd concedatur, quòd Chriſtus habuerit dominium totius orbis, expediebat quidem, quòd ipſe haberet, tum propter authoritatē perſonæ, tum quia erat renouaturus orbem, & ipſe non poterat abuti poteſtate: non autem expediebat, ut eam poteſtatem relinqueret in ecclelefia, quia poſſent pontifices malè uti ad perniciem eccleſiæ: ſicut etiam doctores alterius ſententiæ fatentur non expedire, ut papa exerceat illam poteſtatē. Quid autem opus erat iſta poteſtate mathematica, quam nuſquā eſſet eccleſia in uſu habiturā? Secūdò, quia alio loco
16 prolixiùs hūc locū de tēporali poteſtate Chriſti tractaui, in præſentia dico, quòd * Chriſtus non fuit rex hæreditaria ſucceſsione. Patet, quia de hoc regno nihil habemus in Euangelio, & fruſtra fingimus: & uidetur quòd fœmina nō poſſet uenire ad regnum, & ſic nec
17 Chriſtus. Tertiò dico, ꝙ* nec puto eū etiam dono Dei habuiſſe dominium temporale, quale eſt dominium principum: ſed regnum ipſius fuit alterius rationis. Et utrūque horum probatur: quia ubicunque ſit mentio de regno Meſsiæ in Scriptura, ſemper oſtenditur eſſe alterius generis, & ad alium finem quàm regna temporalia. Hoc patet in Pſal. 2. Ego autē
Pſal. 2. cōſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion mōtem ſanctū eius, prędicās præceptū eius. Quem locum

cum ipſe dignatus eſt exponere in Euangelio Iohan.18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Ego ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati. Quod idē eſt, ac dicere, prædicans præceptum eius in quo loco profectò in ſenſu literali uidetur omnino excluſiſſe omnē opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogaſſet, Tu es rex iudeorum, Reſpōdit Dominus, A temetipſo hoc dicis, an alii tibi dixerūt de me? Quæ uerba id apertè oſtendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnum, niſi temporale, quale principes ſeculi habent: atque adeò ſi hoc à ſe diceret, an Chriſtus ſcilicet eſſet rex non poterat intelligere, niſi de regno temporali, & oportuiſſet aliter reſpōdiſſe, quàm reſpondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudęorum, qui dicebant eum ſe regem facere, aliter erat reſpondendum. Et ſic poſtquā Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus uoluit eum admonere, ne deciperetur calumniis iudęorum, ſed intelligeret, quòd regnum, cuius Iudæos malè habebat Chriſtum ſe regem facere, nō eſſe tale regnū, quale Pilatus potuerat intellexiſſe, ſed eſſe regnum Meſſiæ, quod non erat regnum de hoc mundo, id eſt, non eiuſdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna ordinantur, ſed

Iohan.18.

ſed ad prædicationem ueritatis: quaſi dicat, Noli falli, regnum meum, de cuius affectatione me Iudæi accuſant, non eſt tale regnum, qualia ueſtra regna. Itaque non negat crimen obiectum, ſi ſanè, & uerè intelligatur, Neque Iudæi unquam eum accuſauerunt de

Luc.23 alio regno, niſi de regno Meſsiæ. ſic enim dicebant Luc. 23. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, prohibentem tributa dari Cæſari, & dicẽtem ſe Chriſtum regem eſſe. Verum eſt autem, quòd Iudæi putabant regnum Meſsiæ eſſe regnum temporale, cuius ſentẽtiæ etiam uidẽtur eſſe iſti, qui ei tribuunt hæreditario iure regnum Iudæorum, quod tamen

18 Chriſtus apertè negauit. Regnum* ergo Chriſti in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta iure paterno, aut electione, aut alio ſimili titulo, nec ad aliquem finem tẽporalem, ſed fuit titulo redemptionis, ſicut

Philip.3. Apoſtolus dixit, Factus eſt obediens uſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtriũ, & infernorũ. Philipen. ſecundo. Atque etiam ad finem redemptionis, qui eſt finis ſpiritualis, ad quẽ finẽ habuit pleniſsimã poteſtatẽ, etiã in tẽporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & nouos principes inſtituere & alios redigere in

in ordinē,& priuatas facere, & omnia facere, quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem uenerat,opus eſſent: quam etiā poteſtatem in caſu non negamus eccleſiæ. Profectò ſi omnes Chriſtiani uellent principes paganos eligere, papa poſſet obſtare,& Chriſtianos principes præficere.Facit etiam illud,Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per *Iohan.3.* ipſum.Iohan.3.& alibi.Quis me conſtituit iu- *Luc.12.* dicem inter uos? Luc.12. Et ratione probari poteſt,quia non eſt uſus ea poteſtate, & fruſtra eſt potentia,quæ nō reducitur ad actum. Sed dicunt propter dignitatem,& perfectionem.magna uerò dignitas,quā affectaret Dominus,earum rerum ſcilicet quas omnes Pau- *Philip.3.* lus tāquā ſtercora arbitratus eſt, Philipen.3. Certè Chriſtus uerbo docuit contemnere, non ſolùm uſum,ſed proprietatem rerū temporalium, nedum exemplo ſibi uendicaſſet. itē faciūt argumentū ex illo.Luc.22.Ecce duo *Luc.22.* gladij hîc.De quo uide Gaietan.in ientaculo.

19 * Bonifacius in extrauaganti intelligit. de gladio ſpirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium.Tertiò Arguitur, Zacharias pontifex depoſuit à Regno regem Francorum Chriſtianum,& præfecit in regno Pipinū,Caroli magni patrem,ut teſtatur Gelaſius.15.q. 6.c.alius.Stephanus papa trāſtulit imperium à

Græcis

Grę̨cis ad Germanos tempore Conſtantini imperatoris, & inſtituit primum imperatorem Carolum cognomento magnum, ut teſtatur Innocentius tertius in c. uenerabilē.de electione.uide in c.licet,de foro cōpetēti,&in clementina,paſtoralis. de re iudicata.Item Innocentius quartus Regi Portugalię interdixit regni adminiſtrationē, ut habetur in.c. grandi.de ſupplenda negligentia prę̨latorum.lib.6. Ad omnia hæc reſpondetur,quòd nihilo plus probant,quàm à nobis aſſertum eſt,quòd ſcilicet in caſu ſummus pontifex omnia illa poteſt,ubi ſcilicet illa ſunt neceſſaria ad tollēdū ſcandalum in regno,ad protectionem religionis contra paganos,& alia ſimilia. Quartò arguitur, Ad eccleſiaſticam poteſtatem ſpectat cognoſcere de omni peccato mortali, ſaltem deuoluitur iudicium ad illam per uiam correctionis fraternæ. Matthę.18.Cū ergo in omni cauſa quantumcunque ſeculari altera pars facit iniuriam, ergo eccleſia poterit iudicare de illa cauſa,& ſic poterit cognoſcere de omni cōtrouerſia,& cauſa ſeculari, quod ſpectat ad poteſtatem ciuilem.Reſpondetur in multis articulis & cauſis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili:& ideo non ſpectat ad poteſtatem eccleſiaſticā de illa cauſa,ſed oportet ꝙ terminetur in foro ſuo, ſcilicet ciuili. Poſtquā autem illic terminata eſt, ſi pars altera nollet

Matth.18.

ra nollet obedire, tunc ratione peccati poſſet haberi recurſus ad eccleſiam, ſed non priús. Secũdò, Ille proceſſus, quo tales cauſę deuoluuntur ad iudicium eccleſiæ, eſt ſolùm ad finem correctionis fraternæ, & non ad ſatisfactionem partis læſæ: in foro autem ciuili contrario modo, & ideò iudicium illud poteſtatis eccleſiaſticæ nõ eſt temporale, ſed ſpirituale, nec etiam illo iudicio debet aut poteſt papa uti in fraudem, aut impedimẽtum iuriſdictionis ciuilis. De duobus gladiis clarũ eſt, quòd in ſenſu literali nihil habetur. Sed cũ Chriſtus oſtendiſſet eos habituros contradictionem, & neceſſe eſſe habere defenſionem, ipſi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hîc, &c. Vide Turrem crematam libro.2.c.113.114.115. Secũdò poteſt fieri argumẽtũ, quia põtifices diſtribuunt prouincias infidelium, ut patet de inſulis inuẽtis ab Hiſpanis: ſed ex dictis patet ſolutio. Nihilominus uitandus eſt error Ocham. in dialog.lib.6.c.8. & in fine dialogi. & Gerſon.lect. 4. de uita ſpirituali. quòd papa non omnia peccata poteſt punire ſentẽtia excommunicationis, puta peccata, quæ ſunt cõtra legem naturæ, ſed ſolùm quæ ſunt directè contra Euangelium, ut de ſacramẽtis, & fide. Hoc eſt contra Paul.2.Corin.5.ubi excommunicat inceſtum: quod tamen peccatũ eſt contra naturam.

Vtrum

VTRVM ECCLESIASTICI *ſint exempti à poteſtate ciuili.*

SVMMA.

1 *Eccleſiaſtici, quòd iure ſint exempti, & liberi à poteſtate ciuili, &c.*

2 *Clericorum, quòd non omnis exemptio ſit de iure diuino.*

3 *Clericorum aliqua exemptio à poteſtate ſeculari, quòd ſit de iure diuino.*

4 *Clericorum perſonæ, quòd nõ omnino, & quoad omnia ſint exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano.*

5 *Eccleſiaſticæ perſonæ dato quòd non eſſent exemptæ iure diuino, aut Cæſareo, quòd ſummus Põtifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.*

6 *Clericorum exemptio, maximè quoad perſonas, ita quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poſtate poſſint, quòd ſit multùm conformis iuri diuino, & naturali.*

7 *Clericorum exemptio, ſiue ſit de iure diuino, ſiue non, quòd tamen non poßit à principe ſeculari huiuſmodi libertas, uel exemptio tolli.*

8 *Clericorũ libertas ſi eſſet in manifeſtam Reipub. perniciem, & pontifices nollent remediũ adhibere, quid agendum.*

9 *Prætores, & magiſtratus omnes citra Principẽ, quòd grauiter errent, & peccent, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quãuis pernicioſorum.*

SEQVITVR conſequenter, ut econtrario quæramus, an eccleſiaſtici ſint exẽpti à poteſtate ciuili. Ad quæſtionem reſpondeo breuiter

breuiter per propoſitiones.

1 ¶ Prima, Eccleſiaſtici * iure ſunt exempti & liberi à poteſtate ciuili, ita ut non poſsint conueniri apud iudicem ſecularem in cauſis criminalibus, uel ciuilibus. 11.q.1. & in uarijs locis, quæ omitto, quia nota ſunt, & non eſt opus uos illorum admonere, & oppoſitum eſt condemnatum in concilio Conſtantienſi inter articulos Iohannis VVicleff.

2 ¶ Secũda propoſitio, Non * omnis exemptio clericorũ eſt de iure diuino. Probatur primò, Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nõ eſt tali iure ſancita, huiuſmodi exẽptio. Antecedens probatur, Quia duo teſtimonia, quæ adducunt ad hoc probandum, non ſatis oſtendunt hanc exemptionem. primus locus eſt Matth. 17. ubi cùm exegiſſent didrachma à Chriſto, Dominus dixit Petro, Reges gẽtium à quibus accipiunt tributum uel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Ieſus. Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui prius aſcẽderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me & pro te. Ex quo loco arguunt, In illo loco Chriſtus ſignauit aliquod hominum genus non eſſe obnoxium principibus, ſed eſſe liberum: non autem uidetur intelligi poſſe alius ordo hominũ præ- *Matth. 17.*

g ter

ter eccleſiaſticos, qualis erat Christus cũ Apoſtolis. ergo illi ſunt liberi. Aſſumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autẽ alij ſunt ſubiecti tributo, ergo omnino oportet, quòd intelligatur de eccleſiaſticis. Reſpondetur ad iſtum locum ex S. Tho. &. Bonauent. in fine ſecũdi ſenten. quòd Dominus loquebatur de ſe, & diſcipulis ſuis, qui non erãt ſeruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis ſuis obligarentur ad tributa ſoluenda: Et ideo non ſequitur, quòd omnis Chriſtianus, inquit, ſit particeps huius libertatis, ſed illi ſolùm, qui Apoſtolicam uitam ſequentes, non ſunt ſeruilis conditionis. Fortaſſe ergo ſolùm uoluit Chriſtus eximere eos, qui nõ habent facultates: eccleſiaſtici autem habent. Itẽ dicit S. Tho. in illum locum Matthæi, ubi etiam dicit, quòd uidetur uelle Dominus innuere, quòd ipſe nõ tenetur ſoluere cenſum, quia ſit Rex: ipſe enim eſt Rex regum, & dominus dominantium. Eſt autem differẽtia inter tributum, & cenſum. Tributum enim ſoluitur ex bonis, cenſus autem pro capite in ſignum ſubiectionis. Chriſtus autem non erat ſubiectus, quia rex, & ad hoc ſatis erat, quòd eſſet rex regno Meſsiæ, etiam ſi non eſſet rex regno ſeculari. Meſsias enim quo ad perſonã

ſaltem exemptus erat à poteſtate principum. Item etiam erat de genere regum, erat enim filius Dauid, unde illud uidebatur ſatis ad exemptionem. Si enim pater eſt exemptus, etiam filius: ergo ſi maiores Chriſti fuerunt exempti, ergo etiam Chriſtus, etiam lege gentium. Vel aliter, et credo quòd uerius. Chriſtus enim eſt rex totius orbis; & per conſequens filij naturales Dei ſunt exempti etiam iure gentiũ, & ideo Chriſtus liber: non tollebat enim libertatem humanitas, fortè enim Chriſtus uoluit ſignificare ſe filium Dei. Secundum locum ex Scriptura ſolent afferre, Nolite tangere Chriſtos meos. Pſal. 104. ex quo uolunt habere, quòd *Pſal. 104.* cùm clerici ſint chriſti Domini, cùm ſint re uera uncti, & conſecrati Domino, quòd non licet eos tãgere, hoc eſt nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat cauſam clericorum. Nam aut illud teſtimonium nihil de clericis, aut ſolũ in ſenſu allegorico, unde non trahitur argumentum. Secundò principaliter arguitur, Quia clerici ſunt exempti à tributis non iure diuino, ſed priuilegio principum. Hoc expreſsè dicit S. Tho. ſuper illum locum Rom. 13. Ideo non tributa præſtatis: & dicit hanc exemptionem *Rom. 13.* habere æquitatem quandam, non autem neceſsitaté. Et probatur, Quia in eo loco abſolutè Paulus præcipit ſolui tributa, nulla men-

tione facta de clericis, aut alio genere hominum. ergo illa exemptio à tributis non eſt de iure diuino. omnino enim eſt licentioſè & temere factum, ſi canon poſitus in Scriptura eſt generalis, ponere exceptionem, quę nuſquam in Scriptura poſita ſit, cùm Scriptura ſit aperta omnino. Certè puto clericos nō eſſe exemptos à tributis iure diuino. Et confirmatur, Quia ſentiunt commodum, ergo debent ſentire onus.

3 ¶ Tertia propoſitio, Aliqua* exemptio clericorum à poteſtate ſeculari eſt de iure diuino. Hęc probatur, In cauſis purè eccleſiaſticis clerici nō ſubiiciuntur poteſtati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio eſt de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia poteſtas eccleſiaſtica eſt diſtincta à ciuili, nec ab ea dependet, & princeps ſecularis non habet iudicare de cauſis ſpiritualibus: ergo quò ad illas cauſas eccleſiaſtici ſunt omnino exempti. Et confirmatur, Tota poteſtas principum ſecularium eſt à communitate & republica, ut in pręſentia ſupponimus. ſed reſpublica non habet aliquam poteſtatem ſpiritualem ut infrà, oſtendetur: ergo nec princeps ſecularis poteſt in rebus ſpiritualibus iudicium habere. Et confirma ſecundò, Quia Apoſtoli exercebant, & curabant totam adminiſtrationem eccleſię ſine reſpectu nec authoritate principum ſecularium

rium:& ita omnes ſancti fecerunt etiam poſt Chriſtianitatem principum. Ergo eccleſia habet omnímodam poteſtatem in rebus eccleſiaſticis, nec ſubiiciuntur principibus. Actuum. *Act.5.*
5. Petrus interfecit Ananiam & Sapphiram. Damnatum eſt oppoſitum contra Marſi. de Padua. Ex his ſeq. corollarium, Quòd ſi principes circa adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum aliquid loci habēt, ut eligere epiſcopū, aut præſentare perſonas ad dignitates, aut ſacerdotia eccleſiaſtica, hoc totum habent priuilegio & indulgentia eccleſiæ, non ratione ſuæ dignitatis. Corollarium conſtat ex dictis, Circa quod nota, quòd dominus Caietanus *Caiet.*
concedit libro de poteſtate papæ. c.27. quòd etiam circa adminiſtrationem eccleſiaſticam poſſunt principes reſiſtere papæ, ſi manifeſtè diſsipet eccleſiam, ut ſi pernitioſè prouideat uel ſimoniacè det beneficia, nō eſt danda poſſeſsio illis, nec obediendum in malis. uide illum. Confirmatur hoc ex c. quanquam. de cēſib. quòd perſonæ eccleſiaſticæ non ſolùm iure humano, ſed diuino ſunt exemptę à ſecularibus. & c. ſi Imperator. 96. diſt. quòd Deus uoluit non à legibus publicis nec à poteſtatibus ſeculi, ſed à Pōtificibus, & Sacerdotibus ordinari, & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum eſt, Paſce oues meas. Iohā. 21. Si ergo princeps haberet iudicare in cau- *Iohan. 21.*

ſis eccleſiaſticis,uel hanc poteſtatem haberet ex æquo cum papa:& hoc non eſt poſsibile, quia eſſet confuſio Reipub.nec ſupra Petrum, quia Petrus habuit immediatè à Chriſto. Ergo non poteſt habere niſi ſub Petro,uel à Petro,&c.Et cõfirmatur iterũ ex uerbis & facto magni Conſtãtini,qui(ut refert Rufinus lib. 10.eccleſiaſticæ hiſtoriæ)cùm epiſcopi,qui cõuenerant ad ſynodum Nicenam, obtuliſſent ei libellos,ubi continebantur cauſæ & querelæ aliorum aduerſus alios,conuocatis illis omnibus,dixit,Deus uos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem de nobis quoque iudicandi,& ideo nos à uobis rectè iudicamur,uos autem iudicari ab hominibus non poteſtis.Ecce confeſsionem Imperatoris: & quidem(ut uerisimile eſt)non ex ſuo ſenſu expreſſa,ſed inſtructus à uiris ſpiritualibus,& ſapientibus. Hoc uidetur dixiſſe:ubi confitetur non poſſe clericos iudicari ab hominibus.Si hoc uerum eſt, certè potiſsimùm uerum habet in cauſis ſpiritualibus:ita quòd non eſt dubitandum quin principes non habeant aliquod iudicium,nec adminiſtrationem nec de iure diuino, nec à republica in rebus ſpiritualibus:& ſi quid iuris habent,totum eſt ab eccleſia.

4 ¶ Quarta propoſitio, Perſonæ * clericorum non omnino & quo ad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili,nec iure diuino, nec huma-

no.

no.Patet, Clerici tenẽtur obedire legibus ciuilibus in his quæ ſpectant ad gubernationẽ & adminiſtrationem temporalem ciuitatis,& non impediunt adminiſtrationem eccleſiaſticam;& peccant facientes contra legem.Ergo non omnino ſunt exempti. Conſequentia eſt nota.Nam ſi eſſent omnino exempti,nõ plus tenerentur ad leges ciuitatis,quàm ſi eſſent alterius reipublicę.Antecedẽs autem probatur. Quia clerici præter hoc, ꝙ ſunt miniſtri eccleſiæ,ſunt ciues ciuitatis.Ergo tenentur uiuere aliquibus legibus ciuilibus,& non legibus ciuilibus latis à papa:quia papa non poteſt cõdere leges ciuiles ordinariè,ut ſuprà probatũ eſt. ergo clerici tenentur uiuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore,aut principe laico. Itẽ Rex eſt rex nõ ſolùm laicorũ, ſed & clericorũ: ergo aliquo modo ſubiiciuntur ei.Item clerici quantùm ad temporalia non adminiſtrantur poteſtate eccleſiaſtica,ut dictum eſt. ergo habent principem,cui tenentur obedire in tẽporalibus.

¶ Quinta propoſitio,Dato quòd perſonę eccleſiaſticæ non eſſent exemptæ iure Diuino, aut Cæſareo,ſummus Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.Probatur,Hoc eſt conueniens,imò uidetur neceſſariũ ad adminiſtrationem rerum ſpiritualium,quòd perſonę eccleſiaſticæ ſint exemptæ à iudicio ciuili: &

ut ſuprà dictum eſt, reſpublica eccleſiaſtica eſt perfecta, & ſibi ſufficiens: ergo in ea eſt poteſtas ad ferendas leges conueniẽtes adminiſtrationi eccleſiæ: ergo ſi exemptio clericorum eſt cõueniens, poteſt ferre leges de tali exemptione. Quòd autem ſit neceſſaria talis exemptio, patet: quia ſi miniſtri eccleſiæ poſſent trahi ad iudicium ſeculare, poſſent auocari à miniſterio eccleſię, & non poſſent commodè uacare officio ſuo. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. 2. Thim. 2. & ita ſi implicarẽtur miniſtri iudicijs ſecularibus, nõ poſſent Deo militare. Itẽ papa poſſet propria authoritate deligere miniſtros eccleſiaſticos, non obſtante, quòd poteſtas ciuilis contradicerẽt: ergo eadem ratione poteſt ſubtrahere illos à iudicio ſeculari. Item cùm pro cauſis eccleſiaſticis, ut dictum eſt, poſſet conueniri, imo non poſſet alibi appellari, niſi in iudicio eccleſiaſtico, ſi poſſet ſimul uocari ad iudicium ſeculare, eſſet omnino perplexus, ut non poſſet ſatiſfacere utrique iudicio. Item quia re uera nullo modo erat conſentaneum, ut eccleſiaſtici, qui ſunt paſtores ipſorum etiam iudicum ſecularium, uexarẽtur in iudicio à ſubditis ſuis.

1. Thimot. 2.

6 ¶ Sexta propoſitio, Exemptio * clericorum, maximè quò ad perſonas, ita ſcilicet quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poteſtate poſſint,

ſint,

ſint, eſt multùm conformis iuri diuino, & naturali. hæc propoſitio primò probatur ex illo iudicio magni Conſtantini, ſupra poſito, cuius uerba ſunt, Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari, propter quod dei ſolius inter uos expectate iudicium, & ueſtra iurgia quæcunque ſunt, ad diuinum reſeruetur examen: uos enim nobis à Deo dati eſtis dij, conueniens non eſt, ut homo iudicet deos. Idem apparet ex facto Ioſeph, Gen. 47. qui reliquit terram ſacerdotalem liberam. Item ſunt diſtinctæ poteſtates & reſpublicæ: ergo de ſe oportet ut habeant proprios miniſtros, qui non habeant ſeruire alijs præpoſitis, nec ab illis occupari. Item omnino ſequeretur magna abſurditas, ut prætor diceret cauſam coram epiſcopo, & epiſcopus coram prætore, & eſſet ſcandalũ: qua etiã ratione Apoſtolus prohibet, ne apud ethnicos habeant cauſas. 1. Cor. 6. Audet aliquis ueſtrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? Eſſet apertè ſcandalum, ſi prædicatores haberent cauſas coram rege pagano. Gen. 47. 1. Cor. 6.

7 ¶ Septima propoſitio, Siue* exemptio clericorum ſit de iure diuino, ſiue non: tamen nõ poteſt à principe ſeculari tolli talis libertas, uel exemptio. Hæc primùm patet ex quinta, quia poſtquam hoc expedit adminiſtrationi rerum eccleſiaſticarum, papa potuit eximere miniſtros

ſtros eccleſiæ etiam ſine authoritate principũ. Secũdò probatur, Quia poteſtas principũ eſt tota à republica. ſed tota reſpublica Chriſtiana iam conſenſit in hanc libertatem eccleſiaſticorũ. Ergo principes nõ poſſunt illã auferre.

¶ Octaua propoſitio, Nihilominus* ſi liber-
8 tas clericorum eſſet in manifeſtam reip. perniciem, ita ut eccleſiaſtici impune baccharentur in cædem laicorum, & pontifices nollent adhibere remedium, poſſent principes conſulere ſuis ciuibus, non obſtante priuilegio clericorum. Probatur, Quia (ut ſuprà dictum eſt) reſpublica ciuilis eſt perfecta, & ſibi ſufficiẽs: ergo poteſt ſe defendere, & ſeruare ab iniuria cuiuſcũque propria authoritate, & ſuper hoc leges conuenientes ferre. Et confirmatur, Nã poſſunt principes ſeruare proprias reſpublicas ab iniuria aliarum rerũpublicarũ, non ſolùm per modum defenſionis, ſed authoritatiuè, ut ſuprà oſtenſum eſt: ergo etiam ab iniurijs cleri ricorum.

¶ Nona propoſitio, Prætores* tamen, & om-
9 nes magiſtratus citra principẽ grauiter errant, & peccant, iudicia exercentes contra priuilegia clericorũ, quamuis pernicioſorũ; & etiam criminoſos ab eccleſiis extrahentes extra caſus in iure permiſſos. Probatur hoc; Quia nõ ſunt ſubditi illorum, nec habent poteſtatẽ in illos, & ſtantibus legibus, non licet eis agere

contr

contra leges, & ipſi non habent poteſtatẽ, uel tollẽdi legem, uel diſpenſandi in lege, ſed ſolùm principes. Iohannes uiceſimus ſecundus in extrauagantibus damnauit errores Marſilii de Padua, & Iohannis de Landuno: inter quos unus eſt, quòd cũ Chriſtus in Euãgelio Matth. 17. ſoluit tributum, hoc fecit nõ liberalitate, & condeſcenſione, ſed neceſsitate coactus. Secundus, ꝙ ad Imperatorem ſpectat corrigere papã, ac inſtituere. Tertius, ꝙ unus ſacerdos habet maiorem authoritatẽ, quàm alius, hoc habet ab Imperatore, & ſicut dedit poteſt tollere. Quartus, ꝙ nec papa, nec tota eccleſia poſſet punire quẽcũq; hominẽ coactiuè, niſi Imperator dediſſet authoritatẽ. Caiet. De poteſtate papæ c. 27. dicit quòd quamuis quilibet licitè poſsit occidere papam inuaſorẽ, ſe defendendo: tamen nulli licet papã propter homicidiũ punire pœna mortis: & credo ꝙ intelligit iure diuino, aliâs nihil eſſet dictũ. *Caiet.*

RELECTIO SECVNDA

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica, an ſit per ſe in tota eccleſia.*

2 *Poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis quomodo poſsit eſſe in tota eccleſia, oſtenditur.*

3 *Poteſtas ſpiritualis totá, quæ fuit in ueteri lege, quo*

primò,

primò, & ſolū in tribu leuitica fuerit.

4 *Poteſtas uerè, & propriè ſpiritualis, qualis nunc eſt in eccleſia, quæ uocatur poteſtas eccleſiaſtica, quòd nec primò, nec per ſe, imò nullo modo ſit immediatè in tota eccleſia uniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica.*

5 *Eccleſia ex quibus conſtet.*

6 *Poteſtas eccleſiaſtica quòd immediatè ſit in conſilio, & etiam ratio totius. Et multa de poteſtate Concilij.*

IN ALIA Relectione pro ann. 1531. diſſeruimus de poteſtate eccleſiaſtica ex parte, hoc eſt, de eccleſiaſtica poteſtate, quo iure, & quando inſtituta eſt, de diſtinctione ipſius à poteſtate ciuili, de comparatione eius ad poteſtatem ciuilem: in hac relectione conſequenter diſputaturi ſumus de ſubiecto huius poteſtatis, & reliquas grauiores quæſtiones theologicas circa poteſtatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur,* An poteſtas eccleſiaſtica
1 ſit per ſe in tota eccleſia, diſtinguendo eccleſiam uniuerſalem à ſingularibus perſonis, eo modo quo cōcedūt tū philoſophi, tū Theologi. & uerum eſt, quòd ciuilis poteſtas eſt immediatè in tota republica. Et quidem poſſet uideri, ꝙ ſic eſt. Primò ex hoc ipſo, quod exēpli gratia attulimus, nam poteſtas ſecularis eſt in tota republica, & ab illa deriuatur in magiſtratus, & alias poteſtates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturę, cùm utrūque ſit à Deo. Poteſt hoc confirmari, Quia ordinatio reipu-

blicæ ciuilis, æque eſt à Deo ſicut & eccleſiaſticæ, nec fuit de iure naturali: ſi ergo hoc fuit datum reipublicæ ciuili ut ab ea dependeat tota poteſtas ciuilis, ut quid hoc Deus nõ dediſſet eccleſiæ ſuæ dilectiſsimæ? Ergo eadem ratione uidetur quòd poteſtas eccleſiaſtica ſit in tota uniuerſali eccleſia, quæ nihil aliud eſt, quàm Chriſtianorum quædam reſpublica. Et probatur, Quia utraque poteſtas eſt propter bonum reipublicæ ergo ſi propter bonum, & in bonum reipublicæ cõſtituta eſt, uidetur ꝙ primò debet eſſe in republica. Confirmatur ſecundò, Quia concilium dicit in ſuis Decretis, uniuerſalem eccleſiam repræſentans. Et confirmatur, Quia in concilio ritè congregato eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica, ut in præſentia ſuppono tanquã uerum, & ſtatim probaturus ſum: ſed concilium non uidetur uendicare ſibi illam poteſtatem niſi inquãtum gerit perſonam & uices totius eccleſiæ uniuerſalis. Secundò arguitur principaliter, Quia eccleſia eligit ſummum pontificem. Cardinales enim nõ ſua authoritate, ſed eccleſię eligunt papam: ergo eccleſia habet ſummam poteſtatem. non enim poſſet dare quod non habet. Tertiò arguitur ex illo Matt. 18. Dic eccleſię, & ſi eccleſia non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. ubi data eſt poteſtas eccleſię. Quartò arguitur, Prælati ſunt miniſtri eccleſiæ, ergo po Matt. 18.

go poteſtas eſt eccleſiæ. Ad ſolutionem huius quæſtionis oportet reuocare in hanc diſputationem diſtinctionem illam dudum à nobis poſitam in proxima relectione, quæ talis eſt, Poteſtas eccleſiaſtica dupliciter accipi poteſt. Vno modo largè pro quacunque authoritate, aut poteſtate ordinata per ſe ad finem ſpiritualem, & ad cultum diuinum, ſiue habeat aliquẽ effectum ſpiritualem & ſupernaturalẽ, ſiue nõ habeat: qualis fuit poteſtas omnis eccleſiaſtica, aut claues eccleſiæ datæ à Domino, cuius modi fuit Sacerdotium totum in lege naturæ, & in lege ſcripta. Aliter capitur poteſtas eccleſiaſtica pro poteſtate & authoritate propriè ſpirituali, aperiendi ſcilicet & claudendi regnum cælorum, quæ ſola poteſtas uocatur clauis à Domino, Mat. 16. & 18. quæ ſolæ habẽt effectũ ſpiritualẽ, ut in priori relectione declaratũ eſt.

Matth. 16. & 18.

¶ His præmiſsis ſit prima propoſitio. Poteſtas eccleſiaſtica ſiue ſpiritualis, primo modo poteſt eſſe in tota eccleſia ſiue republica. Probatur hoc, Quia quælibet reſpublica conſtituta, illuſtrata eſt à Deo. Patet ad Roma. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Secundũ corollarium, Sacerdotes Gentilium poterant leges & decreta facere de cultu ſacrorum. Patet, quia habebãt authoritatem uel lumine fidei, uel ſolum lumine naturali ſine noua authoritate ordinati in finem ſpiritualẽ, & ſunt capaces cultus

Rom. 13.

tus diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, ut ſuperiùs oſtenſum eſt. De hoc enim damnãtur Gẽtiles ad Romanos 1. Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deũ glorificauerunt, ſed adminiſtratio huius cultus, uel omnium admonitionum, quæ ordinantur ad finem ſpiritualem, ut ſuprà probatũ eſt, non ſpectare ad poteſtatẽ ciuilem, ſed ad aliud genus poteſtatis: ergo apud rempublicã reſidet huiuſmodi poteſtas ſpiritualis. Sequitur conſequenter corollarium, quòd in lege naturæ reſpublica habuit authoritatem conſtituendi ſacerdotes, & alios miniſtros diuini cultus. Hoc patet ex concluſione. Nam ſi in republica erat huiusmodi poteſtas, poterat eam mandare, & comittere cuicũque uellet. Et Confirmatur, Nam cùm talis poteſtas iure naturę nõ ſpectaret potiùs ad unum ex ciuibus, quàm ad alium, nõ poterat aliter prouideri, niſi authoritate reipublicę. Signum autẽ huius eſt, quòd in hiſtoria ſiue fidelium, ſiue Gẽtilium in lege naturæ non legimus ſacerdotes aliter conſtitutos, quàm uel populi ſuffragiis, ſicut apud Romanos, uel regis authoritate apud quem eſt reipublicæ tota poteſtas. Si enim Melchiſedec fuerit Sem, filius primogenitus Noẽ (ut Hebræi putant) & hæc fuerit prærogatiua omnium primogenitorum: hoc non eſt credẽdum fuiſſe aliquo ſpeciali præcepto, aut inſtituto

Rom. 1.

ſtituto Diuino, ſed ipſius Noë, qui princeps ſuorum fuit ordinatiõe, aut aliâs aliqua populorum aut nationum ordinatione, uel cõſtitutione. Vt enim à nobis in priori relectione diſputatũ eſt, nulla fuit ea ætate poteſtas, quæ indigeret peculiari authoritate diuina. Et ſi Abel fuit ſacerdos, hoc fuit ipſius Adæ primi parentis ordinatione, quæ & durare potuit

Auguſt.5. uſque ad tempora Noë. Et Auguſt. 5. libro ad

Heb.11. Oroſium. & ad Hebræ. 11. dicit quòd obtulit ſacrificium.

3 ¶ Secunda propoſitio, Tota* poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri lege, erat primò, & ſolũ in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tri-

Deut.10. bu miniſtrare in templo. Hoc patet Deute. 10. ubi poſt mortem Aarõ, qui & ipſe erat de tribu Leui, functus eſt ſacerdotio Eleazar filius eius: & ex eo tempore iugiter ſeparauit tribum Leui, ut portaret arcã fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine eius uſque in præſentẽ diem: quamobrem nõ habuit Leui partem, nec poſſeſsionem cum fratribus ſuis, quia ipſe Dominus

Ioſu.13. poſſeſsio eius eſt. Et idẽ habetur Ioſue. 13. Tribui autem Leui non dedi poſſeſsionem, ſed ſacerdotia, & uictima Domini dei iſraël, ipſa eſt eius hæreditas. Et cõfirmatur ex Paulo ad

Heb.7. Heb. 7. ubi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit, decimatus eſt in lũbis patris eius Abrahæ.

& iterum

& iterum, Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc neceſſarium fuit ſecũdum ordinẽ Melchiſedec alium ſurgere ſacerdotem? Ex quo patet, quòd totũ ſacerdotium ueteris legis erat in tribu Leuitica. Et cõfirmatur, Quia ibidẽ Paulus dicit de duobus: manifeſtum eſt enim quòd de Iuda ortus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus loqutus eſt Moyſes: & eadẽ ratio eſt de aliis tribubus, de quibus etiam nihil loquutus eſt Moyſes.

4 ¶ Tertia Concluſio, Poteſtas * ſecundo modo, id eſt uerè et propriè ſpiritualis, qualis nũc eſt in eccleſia, quæ uocatur poteſtas eccleſiaſtica: nec primò, nec per ſe, imò nullo modo eſt immediatè in tota eccleſia uniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica. Probatur concluſio, Quia uel cõuenit toti eccleſiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. ſed nullo tali iure conuenit, ergo non eſt in illa. Antecedens patet, quia (ut diſputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) poteſtas eccleſiaſtica excedit & ius humanum, & naturale: tũ ex parte finis, quia ordinatur in finem ſupernaturalem; tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanã facultatem, qualis eſt peccatorum remiſſio, collatio gratiæ, euchariſtiæ conſecratio. Relinquitur ergo ut nec naturali, nec humano iure hæc poteſtas

conuenire poſsit ecclesiæ uniuerſali. Quòd autem non conueniat iure diuino, patet: quia tota hæc poteſtas authorem habet ſolum Chriſtum dominum noſtrum redemptorem, qui
Colos.2. eſt caput omnis principatus & poteſtatis, ad
Philip.4. Colos.2. & ad Phi.4. et ad Heb.7. et ad Colos.
Heb.7. 2. Ipſe dedit Apoſtolos, Prophetas, Euangeli-
Colos.2. ſtas, Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædifica
Ephe.4. tionem corporis Chriſti. Et ad Epheſ.4. dicitur, Vnicuique ueſtrum data eſt gratia ſecun-
Apoc.3. dum menſuram donationis. Et Apoca.3. Solus habet dominari regni. Et Apoſtolus ad
Hebr.7.8.9. Hebræos. 7. 8. &. 9. oſtendit quòd ſacerdotium noui teſtamenti eſt aliud à ſacerdotio ueteris legis, & quòd ſacerdotium eccleſiæ eſt ſecundum ordinem Melchiſedec. Eſt enim trãſlatum ſacerdotium cum lege, ut Apoſtolus di
Iohan.15 cit. ſed Chriſtus habuit ſacerdotium nõ ab ec
Luc.5. cleſia, ſed à Deo, ut patet. Ioh.15. Non uos me
Pſal.2. elegiſtis. Luc.5. Et Pſal.2. Ego auté cõſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion monté, &c. Et Apo-
Hebr.5. ſtolus hoc locis citatis oſtendit: & ad Hebr.5. Sicut & Chriſtus non ſemetipſum ut pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genuit te. quemadmodum alio loco dicit, Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec. Et
Hebr.7. apertè. c.7. Aliter quidem ſine iureiurando ſa

cerdot es

cerdotes facti ſunt, hîc autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum, Iurauit Dominus, & nõ pœnitebit eum, tu es ſacerdos, &c. Et Pſal. 44. Thronus tuus in ſeculum ſeculi, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis. Iámque dubitari non debet, nec poteſt, quin tota poteſtas eccleſiaſtica ſit à Chriſto, & quòd ipſe non habuerit eam ab eccleſia: ſed ipſe dederit alijs ius illud, Iohan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Quòd autem ipſe non dederit immediatè, & primo eccleſiæ, ſed certis ſuppoſitis, & perſonis: patet Matth. 16. ubi promiſit Petro claues, & ſuper eum ſe ædificaturum eccleſiam pollicitus: cui etiam Iohan. ultimo, dixit, Paſce oues meas. Et omnibus Apoſtolis. Iohan. 20. Quorũ remiſeritis peccata, &c. nuſquam inuenitur dediſſe eccleſiæ in communi. nam etiam Apoſtolis in Cœna dedit poteſtatem conſecrandi euchariſtiam. Lucæ. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Et ipſe non totam communitatem ſed, ſolos Apoſtolos duodecim dicit elegiſſe, Iohan. 6. Item quandocunque Chriſtus dedit hanc poteſtatem, non erat tota eccleſia, ſed ſoli Apoſtoli, etiam non admiſsis 72. diſcipulis. Præterea ſi poteſtas eccleſiaſtica eſſet primò in eccleſia, ſequitur quòd omnes alij haberent poteſtatem ab eccleſia, hoc eſt à communitate, & republica

Pſal. 44. *Iohan. 20.* *Matth. 16.* *Iohan. ultimo.* *Iohan. 20.* *Luc. 22.*

Chriſtianorum, ſicut omnis poteſtas ciuilis eſt à cõmunitate. Conſequens patet ſalſum. Nec enim Apoſtoli, nec ſucceſores eorum habuerunt poteſtatem ab alijs hominibus, ſed ipſi à Chriſto, & alij ab Apoſtolis. imò nullus unquam habuit ab eccleſia uniuerſali. Præterea Paul. ad Gala. 1. teſtatur ſe non ab hominibus, nec per hominẽ, ſed per Ieſum Chriſtũ & Deum patrem Apoſtolum conſtitutum. Et ſimile poterant dicere alij Apoſtoli. Præterea in ſcripturis nuſquam legimus ſacerdotes ex authoritate & conſenſu plebis cõſtitutos, ſed à pontificibus, & prælatis, ut Paulus ordinauit Timotheum, & Titum. 1. ad Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiã ſecundum impoſitionem manuum præsbyteri. Et idem repetit 2. ad Timo. 1. idẽ ad Titum. 1. habet huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates præsbyteros. Itẽ ad Hebr. 5. Nec quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, non à plebe, ut uult impius Lutherus. Aaron ſiquidem, non à plebe conſtitutus legitur, ſed à Deo, ut patet Exod. 28. Nec unquam auditum eſt in tota ſerie ſcripturarum ſacerdotes inter fideles aut plebis authoritate, aut conſenſu inſtitutos: & ethnici ſacerdotes ſuffragijs populi creabantur, tales erant & Pha

Marginal notes: Gala. 1. | 1. Thim. 4. | 2. Thim. 1. | Exod. 28.

Phamonis ſacerdotes,ſed talis cōſecratio,quale ſacerdotiū erat.Item.1.ad Timo.5.admonet Paulus,Manus citò nemini impoſueris.non ergo à plebe,ſed ab epiſcopo creabantur ſacerdotes.non ergo poteſtas eccleſiaſtica eſt primò,& immediatè in tota eccleſia,ſed in certis perſonis.Probatur ratione,Quia in poteſtate eccleſiaſtica continetur poteſtas conſecrandi ſacroſanctam euchariſtiam: ſed hæc poteſtas non eſt immediatè in communitate, cùm illa non detur ſine cōſecratione,nec poteſt eccleſia immediatè conſecrare. Et confirmatur, Poteſtas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ non eſt in eccleſia immediatè. Item eadem ratione poteſtas epiſcopalis eſſet immediatè in prouinciam epiſcopi. Conſequens nullus concedit.Nemo enim concedit, quòd totus populus unius prouinciæ habeat immediatè poteſtatem epiſcopalem,uel quòd ab illo deriuetur poteſtas in epiſcopum: ergo ſimiliter nec in tota eccleſia. Item cōfirmatur hæc ratio, In communitate domeſtica,id eſt in familia,poteſtas,& authoritas regendi non eſt immediatè penes familiam,ſed penes patrem familias:ſed epiſcopus eſt tanquam pater in eccleſia,quia eſt tanquam uir,uel maritus eius:ergo.Item arguit Caieta.Certum eſt, ut ſuprà diximus, quòd poteſtas eccleſiaſtica primò fuit in Chriſto domino totius eccleſię,

1.Timot.5.

Caietanus.

tanquam in principe, non ſubdito eccleſiæ, nec dependens ab illa. ſed epiſcopus adhuc eſt caput & princeps eccleſiæ, eſt enim adhuc nobiſcum uſque ad conſummationem ſeculi, Matth. 28. Et iudex uiuorum & mortuorum. Actuum. 10. Et uiuit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Apoca. 1. Et apprimè Paulus. 1. ad Corin. 15. de hoc regno Domini loquens dicit, Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde hi, qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cùm eua cuauerit omnem principatum, & uirtutem, & poteſtatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Contrà, Ad Chriſtum tãquam ad principem ſpectat ordinare de legato, & uicario ſuo, & ab ipſo deriuatur poteſtas eius, non ab eccleſia, quæ ex natura ſua non eſt domina in ordine ad ſpiritualia, ſed ſerua Chriſti, quia redempta eſt ab eo. Et ſic relinquitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ non habet authoritatem ab eccleſia, ita nec uicarius eius. Item probatur quòd Chriſtus maneat adhuc caput eccleſiæ: quia aliâs non eſſet ſacerdos in eternum. Non enim eſt ſacerdos niſi in eccleſia. Et Confirmatur hoc, Quia doctores, & ſancti non uocant ſummum Pontificem uicarium eccleſiæ, ſed uicarium Chriſti. Ita enim eſt uicarius

Matt. 28 · Act. 10 · Apoc. 1 · 1. Corin. 15.

Chriſti

Chriſti ſucceſſor Petri, ſicut Petrus: Petrum aũt & alios Apoſtolos eccleſia uocat uicarios Dei: ut patet in præfatione, Vt eiſdem rectori bus gubernetur, quos operis tui uoluiſti eſſe uicarios. Et glo. ſuper illud Mathæ. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuiſſe uicarium Chriſti. *Matt. 16.* Item arguit Caieta. Signum apertum eſt hanc poteſtatem non reſidere immediatè, & primò apud eccleſiam, quòd eccleſia non poteſt ſibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quod tamen poſſet, ſi ius principatus eſſet apud illam: ſicut poſſet reſpublica ad admini- ſtrationem ciuilium, uel retinere ſibi regimen uel creare Conſules, uel Tribunos etiam ſu- pra poteſtatem regiam, ſicut erant Ephori apud Lacedemonios, & Senatores ſupra prin cipem apud Venetos: quod tamen eccleſia nul lo modo poſſet, ut infrà oſtendemus. Præterea non poteſt poteſtas committi alicui commu- nitati, cuius magna pars non eſt capax illius, ſed in eccleſia ſunt complures, qui non ſunt ca paces huius poteſtatis. ergo non eſt immedia- tè in eccleſia. Minor infrà probabitur de mu- lieribus, pueris, & nonnullis fortaſſe alijs. Item quando aliquid committitur immedia- tè alicui communitati, omnes illius commni- tatis æqualiter ſe habent ad illam, ut patet in re publica ſeculari reſpectu ciuilis poteſtatis ab- ſolutè: ſed non omnes æqualiter ſe habent in

eccleſia ad claues,ut conſtat,& ſtatim diſputa bo:ergo,&c.Vltimò,Poteſtas ſpiritualis,qualis erat in ueteri lege,non erat commiſſa toti plebi,ſed ſolùm uni tribui,ſcilicet Leuiticæ, multo certè minus uidetur tam ſublimem poteſtatem,qualis eſt euangelica,uulgatam toti plebi.

¶ Ad primum argumentum factum in principio quæſtionis reſpondetur,negando conſequentiam:& differentia,ac ratio eſt aperta.Ciuilis enim poteſtas,ut declaratum eſt, non ſe extendit niſi ad finem & effectum naturalem: & ſic poteſtas illa cõmuniter à natura datur, omne autem naturale eſt commune, & primò committitur uel ſpeciei, uel communitati,ut eſſe mortale homini. ſed poteſtas eccleſiaſtica eſt ſupernaturalis, atque à Deo ad ſuperiores data:nec reſpublica eſt domina reſpectu huius poteſtatis,ſed ſerua,ut dictum eſt, & Chriſtus eſt rex & dominus nõ à communitate ipſa,ſed à Deo:& ideo non oportet ſpectare quomodo ſe habeant particulares perſonæ ad totam communitatem.Licet enim in ordine ad naturalia communitas ſit ſuperior,& quilibet homo uelut ſubiectus,& inferior in ordine, tamen ad hanc poteſtatem totum pendet ex uoluntate & inſtitutione Chriſti, qui fuit primus author huius poteſtatis. Et præterea reſpu.ſpiritualis habet regem Chriſtum, & poteſtas

& poteſtas in eccleſia eſt uicaria. Et ſi inſtes, quia reſpublica Chriſtiana etiam in ordine ad ſpiritualia eſt unum corpus, ut patet ex Paulo ad Roma.12.&.1. Corin.12. ſed in corpore naturali quicquid committitur parti principaliùs & primò, committitur toti, ut homo potius uidet quàm oculus, & poteſtas audiendi potius eſt hominis, quàm aurium: & ſic de reliquis humanis uiribus. Et oculus potius eſt hominis, quàm ſuus. ergo ſimiliter in corpore myſtico eccleſiæ, poteſtas ſpiritualium ſingularium hominum prius erit in eccleſia tota. Reſpõdetur, quòd ſicut Ariſto. dicit, parabola, & analogia nõ oportet nec poteſt per omnia eſſe ſimilis: aliâs iam non parabola, ſed ipſa eadem res eſſet. Et ideo ut dicit S. Tho. 3. parte, Licet corpus naturale, & myſticũ multa habeant ſimilia, nõ tamẽ omnia, ſed differunt non paucis, non ſolùm quantùm ad eſſe naturale, quia omnis poteſtas corporis naturalis oportet eſſe ſimul. Eccleſia* autem conſtat ex omnibus fidelibus ab Abel iuſto, uſque in finẽ ſeculi: ſed multo magis quantũ ad ſpiritualia. Vnus enim homo eſt capax gratiæ, & alterius formæ ſpiritualis, quæ non poteſt committi immediatè toti. itẽ pars naturalis eſt præciſè proter totũ in corpore: in eccleſia ſinguli homines ſunt propter Deum, & propter ſe ſolùm, nec bonũ priuatum ordinatur ad bonum totius, ſaltem

Rom. 12. & 1. Corin. 12.

S. Tho.

præciſè, nec principaliter, ſicut nec gratia, nec fides, nec ſpes, nec aliæ formæ ſupernaturales ſunt immediatè in tota communitate: ſic nec poteſtas ſpiritualis, quæ eſt æquè, aut plus etiā ſupernaturalis. Ad confirmationem reſpondetur ex Caietano in apolo. c. 6. cōcedēdo, quòd *in concilio eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica etiā ratione totius. Sic enim nomine concilii fiunt abſolutiones, & damnationes, & omnia decreta: ut etiam in primo concilio Apoſtolorū, Actuum. 15. habetur, ſcilicet, Placuit nobis collectis in unum, & uiſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Et ſic eſt in tota ſynodo quaſi una poteſtas. & ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio, tamen nomine totius cōcilii decernitur, & dicitur totum concilium facere: ſed hanc poteſtatem non habēt, quia repreſentēt totam eccleſiam uniuerſalē, ut imaginātur alii, nec ex cōmiſsione Chriſti facta immediatè, uel toti eccleſię, uel cōcilio, ſed ſolùm quia eſt unio & congregatio ex poteſtatibus eccleſiaticis. Et probatur, Reſpublica circa temporalia poteſt adminiſtrare ſe ſuo arbitrio: & ideo nihil obſtat, quin poteſtas ciuilis ſit apud eam: ſed circa ſpiritualia non ſuo arbitrio, ſed Chriſti gubernāda eſt. In ſumma, Poteſtas ciuilis non eſt niſi licentia, & poſſe licitè, poteſtas autem eccleſiaſtica dicit efficaciam ad ſpiritualia: dico inquam, quòd illam

Act. 15.

poteſtatem

poteſtatem non habent qui in concilio congrēgātur, quia reputent eccleſiam totam uniuerſalem, ut falſò alii imaginantur, nec ex cōmiſsione Chriſti facta immediatè toti eccleſiæ, uel concilio, ſed ſolùm quia eſt unio, uel congregatio ex poteſtatibus eccleſiaſticis, & à ſingulis deriuatur ad totum. & ideò nihil poſſet totum concilium, quod non poſſent Patres per ſe ſinguli ſecũdum ſuam poteſtatem: unde hęc poteſtas non eſt in concilio immediatè iure diuino, ſed ex uoluntate Pręlatorũ, qui uolunt ex ſeipſis unam authoritatem, & uelut unum corpus conſtituere. Imò non ſolùm in ſynodo uniuerſali, ſed etiam in prouinciali, uel etiã totius Oriētis: ſicut cũ omnes cō ueniunt ad celebrandum illud cōcilium, eſſet etiam una authoritas in tota illa congregatione ratione ſuæ totalitatis. Sequitur ſiquidem, quòd dato, quòd omnes epiſcopi eſſent ęquales, id eſt, quòd nullus eſſet ſuperior alio: tamē decreta concilii obligarēt omnes, nec poſſent reſcindi ab aliquo illorum: & tamen notũ eſt, quòd non imaginantur etiam aduerſarii, ꝙ illi habent poteſtatem à tota plebe prouinciarum ſuarum, nec quòd ſit etiam aliqua poteſtas eccleſiatica immediatè in tota una prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota una parochia: quod omnino eſſet abſurdum ſentire uel dicere profectò. Ergo ita ſe habet totũ concilium

concilium uniuerſale ad eccleſiam uniuerſalē, ſicut concilium prouinciale ad prouinciam:& fictitium omnino eſt aliud imaginari. Eſt itaque ſolùm poteſtas immediatè in toto concilio ex uoluntate prælatorum: qui inſtituunt unam poteſtatem,& authoritatem, cui etiam ſeipſos ſubiiciunt,ſicut partes toti: hoc enim ſignificat,quòd uolunt congregare conciliū, quòd uolunt ſtare decretis eius. Ad ſecundam cōfirmationem reſpondetur primò, Hoc ſolùm inuenitur in modernis conciliis, ut Baſilienſi,Conſtantienſi, non autem in antiquis. Nec mirū eſt, ſi in modo loquendi erratū ſit. Secūdò dico ut ſuprà,Quòd reputātur nō tāquā uicarii,uel legati,ſed tanquā patres & paſtores,& tutores eccleſię.Ex quo ſequitur cōtra ſentētiam,uel imaginationem aliquorum ſcholaſticorum, quòd ſi caſu omnes epiſcopi Chriſtianitatis conuenirent in unum locum non animo celebrandi concilium, nulla eſſet immediatè poteſtas eccleſiaſtica in tota illa multitudine. Non enim locus,aut corporalis congregatio dat eis illam poteſtatem, ſed uoluntas eorum.Vnde ſi nulla erat poteſtas in omnibus ſimul,cū eſſent in ſuis prouinciis,nec etiam eſt cū ſunt in eodem loco,& in eodē tēplo:aliàs eadem ratione ſi epiſcopi unius regni conuenirent ad curiam cauſa uiſitandi Regem,iam eſſet ibi cōcilium Et ſi obiicias,quia

iam

iam hoc eſt determinare, quòd cõcilium non ſit ſupra papam, contra determinationem Pariſienſium(ſi enim nulla eſt poteſtas in concilio niſi deriuata à patribus, ſequitur manifeſtè nõ eſſe maioris poteſtatis quã papa) reſpõdetur primò, In præſentia nihil conſtitui diſputare de illa odioſa comparatione papæ & concilii. Secundò, ea quæ dicta ſunt, non pugnant cum aliqua ſententia illorum circa illam congregationem. undecunque enim cõcilium habeat poteſtatem, & ſi deriuetur ab ipſis prælatis: poteſt teneri quòd eſt maior in toto concilio, quàm in papa, ſicut in concilio prouinciali, quàm in quocũque prælato concilii. Si hoc non placet, poſſet teneri, quòd poteſtas in cõcilio eſt immediatè à Deo, ſed non quia tenet locum totius eccleſiæ uniuerſalis, ſed quia eſt unio ex omnibus prælatis eccleſiæ, etiam ſi omnes alii Chriſtiani diſſentirẽt. Et adhuc etiã cum iſta opinione ſtat utraque ſentẽtia de cõparatione papæ & concilii. Ad ſecundum argumentum principale diſputaturus ſum paulo pòſt, ad quẽ ſpectat electio ſummi Pontificis. Sed in præſentia primò nego, quòd Cardinales nomine eccleſiæ uniuerſalis eligant, ſed ex ordinatione eccleſiaſtica, uel ſummi Pontificis, ut poteſtea dicam. Secũdò dico, quòd dato, quòd ad uniuerſalem eccleſiam ſpectet electio, non ualet conſequentia, ergo in eccleſia eſt

eſt poteſtas,uel authoritas eccleſiaſtica immediatè. Antecedens eſt notum in iure,quòd nõ oportet ut electores habeant authoritatem ad quem eligunt,ſicut patet de electionibus Imperatoris:imò electores abbatum nullam habent authoritatem,uel dignitatem, ſi habent authoritaté,& poteſtatem applicandi dignitatem illi. Ad tertium argumentum reſpõdetur ex domino Caietano. in Apolo.c.2. ad cuius euidétiã inquirendum eſt quid nomine eccle leſiæ intelligatur in illo loco, Dic eccleſiæ: & cùm ſit ſermo de eccleſia,ad quam ſpectat audire,& iudicare,oportet ut eccleſia accipiatur, uel pro eccleſia uniuerſali,uel pro eccleſia uniuerſaliter,id eſt pro omni eccleſia, uel pro aliqua particulari eccleſia, uel indiſtinctè pro qualibet eccleſia. Dico ergo primò,quòd non poteſt accipi ſolũ pro eccleſia uniuerſali: quia clarum eſt,quòd ad corrigendum fratrem nõ oportet me ire ad concilium uniuerſale. Item etiam,quia cùm eadem uerba dixerit beato Petro, ſicut eccleſiæ:ſcilicet, Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. negari non poteſt, quin etiam Petrus habeat illam poteſtatem, quam dicunt datam eccleſiæ:ergo non ſolùm poteſt intelligi eccleſia uniuerſalis. Et per idẽ patet,quòd non intelligitur de aliqua eccleſia particulari,puta Mediolanenſi, quia nõ oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fra

tris

tris nec etiã de omni collectione propter eccleſiæ admonitionem. Reſtat ergo quòd accipiatur pro eccleſia indiſtinctè, ſeu indefinitè: ita quòd eccleſiæ datum eſt iudicium fratris, non determinando hanc uel illam: & quoniã actor ſequitur forum rei, determinatur ad eccleſiam fratris peccantis ſiue propria, ſiue cõmuni, & ſuperiori: & ille eſt apertꝰ ſenſus illius pręcepti. Sed dubiũ eſt, quid ſignificetur nomine eccleſiæ in illo loco: & breuiter dico, ꝙ poteſt intelligi cõuocatio, ſeu collectio fidelium. Sed dicũt aduerſarii, quòd hoc loco eccleſia ſignificat communitatem fidelium, non in ſeipſis, ſed in pręlatis eorũ, ſiue papa interſit ſiue nõ. Sed ꝙ ille nõ ſit ſenſus literalis, oſtẽditur, quia utrobique oportet ſumi eodem modo reſpectu cuiuſcũque particularis. Certũ eſt autẽ, quòd ſi peccator ſit de eccleſia Mediolanenſi, ſi ad correctiònem ipſius procedendũ eſt, non oportet dicere eccleſiæ Mediolanenſi, id eſt, communitati Mediolanenſium, ſiue epiſcopus ſit, ſiue non. Vnde dico, quòd licet ex ui uocabuli eccleſiæ non aliud intelligatur niſi communitas fidelium, tamen ex uerbis ſequentibus, Si eccleſiam nõ audierit, &, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. cõſtat accipiendum eſſe pro eccleſia habente authoritatem. Et cùm hęc non ſit ſine prælato, conſtat intelligi non poſſe eccleſiam pro aliqua con-

gregatione

gregatiõe ſine prælato,ſed clauditur ipſe prælatus: quod & aliter probatur. Nam ſi in nomine eccleſiæ non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum, uel quòd eccleſia particularis habet poteſtatem iuriſdictionis etiam inuito epiſcopo,uel quòd nomine eccleſiæ non intelligitur ipſa communitas. Certum eſt enim quòd eccleſia, de qua dicitur, Dic eccleſiæ, habet poteſtatem excommunicandi:& certè ita eſt, quòd nomine eccleſiæ in illo loco intelligitur prælatus,qui eſt caput eccleſiæ.hoc enim eſt dicere eccleſiæ,ſicut iudicium epiſcopi dicitur iudicium eccleſiæ: & excommunicatus ab epiſcopo dicitur excommunicatus ab eccleſia.Dictum eſt autem, Dic eccleſiæ, & non epiſcopo, quia intelligitur, quòd dicitur dici epiſcopo,non tanquam priuato,ſed in foro publico.& ideo dicitur,in foro,& iudicio eccleſiæ.& hoc apertè manifeſtatur:quia uſus illius præcepti in eccleſia talis eſt ut dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixiſſe eccleſiæ. Dixit autem, Amen dico uobis, quodcunque ſolueritis, &c.in plurali numero,uel quia iudicium eccleſiæ licet fiat authoritate unius prælati,tamen nòn debet fieri niſi per multos:uel ſimpliciter quia erant futuri multi prælati,& multæ eccleſiæ.Dico præterea cum Caietano,quòd in loco Matth.17.nulla poteſtas uidetur data.Nam Matt.17.

ex illo

ex illo, Dic eccleſiæ, non datur aliqua poteſtas ſed præcipitur denuntiatio: per illa uerò, Si ecclesia non audierit, ſit tibi tanquã ethnicus & publicanus, præcipitur euitatio: per illa uero uerba, Quæcunque ſolueritis, &c. patet nullam dari authoritatem, quia per eadem uerba dictum eſt Petro, Quodcunque ſolueritis, &c. Matth. 16. etiam non eſt data ei aliqua poteſtas, ſed poſtea Iohan. ultimo, Paſce oues meas. Sed ſignificatur ſolùm quantæ efficaciæ eſſet futura ſententia eccleſiæ, quam illic non dat, ſed ſolùm uel permittit, uel ſupponit, & demum ad ueritatem illorum non oportet quòd eccleſia habeat immediatè authoritatem à Chriſto, ſed ſatis eſt, quòd habeat à ſuo prælato, uel prælatis congregatis, uel ab ipſo papa. adhuc enim eccleſia haberet poteſtatem, & quilibet teneretur audire eccleſiam: ergo fruſtra comminiſcitur hanc poteſtatem. Ex omnibus ſic patet, quòd ex eo loco, Matth. 18. nullo modo habeatur, quòd ſit aliqua authoritas iure diuino immediatè nec in eccleſia uniuerſali, nec etiam in concilio, quamuis hoc ſecundum poſſit probabiliter dici in ſenſu ſuprà explicato. Hunc locum prolixiùs tractaui: quia aduerſarii nihil aliud ex ſcripturis afferunt ad probandum quòd iure diuino ſit authoritas in eccleſia uniuerſali immediatè, & in concilio. Addit Caieta. quòd in

Matth. 16 *Matth. 18.*

die Cœne fuit inſtitutum ſacramentum ordinis,& per conſequens quando Dominus dixit ea uerba Matth.18.nõ erat poteſtas epiſcoporum,nec presbyterorum,& per conſequẽs non dedit tunc poteſtatem concilii,quod conſtat ex epiſcopis & presbyteris. Ad quartũ nõ eſt opus multis, & primùm potiùs alii prælati ſolent dici miniſtri eccleſiæ,quã papa:& certũ eſt,quòd non dicuntur miniſtri eccleſiæ,quia acceperint authoritatẽ ab eccleſia uniuerſali: ſed uel quia miniſtrant eccleſiæ uel in eccleſia: uel quia à principe eccleſiæ ſunt inſtituti. Et clarum eſt, quòd etiam ſi nihil authoritatis ponatur in eccleſia uniuerſali, nihilominus dicerentur miniſtri eccleſiæ.Cæterùm quòd potiùs debeant dici omnes tam papa quàm alii prælati miniſtri Chriſti quàm eccleſiæ, patet
1.Cor.2. ex Paulo,Si qd donaui,in Chriſti, &c.2.Cor. 2.& alibi. Sic nos exiſtimet homo, ut mini-
1.Cor.4. ſtros Chriſti.1.Corin.4.Omnis poteſtas ſpiritualis & eccleſiaſtica eſt quoddã donum Dei, & pure ſupernaturale.Sicut ergo alia dona, ut gratia, charitas, fides, & prophetia non data ſunt primò eccleſiæ, ſed primò conueniunt particularibus perſonis,& eſt fides in eccleſia, quia aliqui particulares credunt:ita etiam poteſtas eccleſiaſtica data eſt certis perſonis primò,& per illos conuenit eccleſiæ: & omnino eſt commentum ſophiſticum,imaginari pote-

ſtatem eccleſiaſticam in communitate, qua nunquam eſſet uſura, ſed omnia geruntur, & ſemper geſta ſunt per prælatos qui deriuati ſunt ab Apoſtolis, ſicut re uera ſi à natura eſſent principes in republica ciuili, & omnes magiſtratus ſufficiẽtes ad gubernationem reipub. profectò fruſtra ſomniaremus poteſtatẽ ciuilem in republica immediatẽ.

SECVNDA QVAESTIO PRINcipalis, *An poteſtas eccleſiaſtica ſit Chriſtianis.*

SVMMA.

1 *Chriſtiani omnes, quòd nec ſint ſacerdotes, nec omnes æquales, ſed quòd ſit ordo in eccleſiá, & gradus eccleſiaſticæ poteſtatis.*

2 *Chriſtiani an ſint aliqui, quibus conuenire non poßit poteſtas eccleſiaſtica.*

3 *Mulieres, quòd nec ſacerdotes eſſe poßint, neć aliquẽ ordinem aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ ſit de iure diuino.*

4 *Abbatiſſæ, & aliæ monaſteriorum & uirginum matres, quòd nullam habeant poteſtatem nec iuriſdictionem ſpiritualem.*

5 *Monachæ an non teneantur obedire Abbatiſſæ.*

6 *Iure diuino quòd nullus alius de numero Chriſtianorum præter fœminas excluditur à poteſtate eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis.*

7 *Poteſtas eccleſiaſtica ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis: quòd tota fuerit in Petro Apoſtolo.*

8 *Apoſtoli omnes an habuerint poteſtatẽ immediate à*

Chriſto, an ſolus Petrus à Chriſto, & alij à Petro.

9 *Poteſtatem omnem, quam Apoſtoli habuerunt, quòd receperint immediatè à Chriſto, probatur.*

10 *Apoſtoli, an æqualem acceperint cum Petro poteſtatem.*

11 *Petrus, quòd inter Apoſtolos omnes fuerit authoritate, & poteſtate primus & princeps, cum ſumma ſupra totam eccleſiam poteſtate.*

12 *Poteſtatē eccleſiaſticam aliquam, quòd nullus alius à Chriſto uideatur accepiſſe, præter ſacros Apoſtolos.*

13 *Poteſtas eccleſiaſtica quòd non ſolùm fuerit in Apoſtolis, ſed etiam in alijs.*

14 *Poteſtas omnis ordinis & iuriſdictionis, quæ priùs erat in Chriſti Apoſtolis, quòd illis defunctis perſeuerauerit in eccleſia, probatur.*

15 *Gradus eccleſiæ, quòd perſeueraturi ſint in eccleſia uſque ad ultimum iudicium, & mortuorum reſurrectionem.*

16 *Poteſtas ordinis in eccleſia, quòd tota deriuata ſit, & pendeat immediatè ab epiſcopis.*

17 *Petro Apoſtolorum principe defuncto, quòd aliquis ei ſucceſſerit cum ſimili & authoritate, & poteſtate iuriſdictionis in totum orbem.*

18 *Petro mortuo, quòd eccleſia habeat poteſtatem ſubrogandi, & inſtituendi alium loco illius, etiam ſi petrus nihil de hoc prius conſtituiſſet.*

19 *Electio ſummi Pontificis ad quem ſpectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter ſe diſsidentibus.*

20 *Electio ſummi Pontificis deficientibus cardinalibus, &c. quòd non uideatur ſpectare ad totum clerum.*

21 *Sedes apoſtolica in quocunque caſu uacaret, manendo*

in ſolo

in ſolo iure diuino, ad quem ſpectaret electio.

22 *Petrus beatus, quòd uel ſolus, uel cum alijs apoſtolis potuerit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor.*

23 *Petrus beatus, quòd potuerit eligere, & deſignare ſucceſſorem, qui, eo defuncto, ſine alia electione eſſet ſummus* Pontifex.

24 *Eligendi ſummum* Pontificem *ratio, quæ nunc ſeruatur in eccleſia, quòd non ſit de iure diuino.*

25 *Eligendi ſummum* Pontificem *ratio, quòd ſit ex conſtitutione, & authoritate eccleſiæ, aut ſummorum Pontificum, quæ eadem eſt, & eadem authoritate mutari poſſet.*

26 *Apoſtolis alijs quòd ſucceſſerit nemo cum æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis.*

27 *Apoſtolorum aliorum quilibet à* Petro, *quòd potuerit relinquere ſucceſſorem, licet non uniuerſalem, ſaltem in quacunque prouincia uoluiſſet, qui eſſet uerus epiſcopus illius prouinciæ.*

28 *Apoſtoli, quòd non ſolùm potuerunt relinquere ſibi ſucceſſores, ſed etiam quilibet ſucceſſorum eorum potuerit ſimiliter ſibi relinquere ſucceſſorem.*

29 *Epiſcopus quilibet, quòd in ſua prouincia potuit condere legem, ut præſbyteri eligerent epiſcopum, uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam ſede* Petri *inconſulta.*

30 *Petri ſucceſſores, quòd potuerunt, & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re priùs latas tollere, & nouas condere, prouincias diſtinguere, & omnia ad hoc ſpectantia pro ſuo iudicio, & poteſtate facere.*

i 3 Priuſquam

PRIVSQVAM uenianus ad ſolidam & germanam ueritatem, oportet ut adulterinas, & falſas ſententias excludamus: quod ut commodius fiat, rurſus propono quæſtionem, An poteſtas eccleſiaſtica ſit in omnibus aut ſingulis Chriſtianis. In cuius quæſtionis definitione licet omnes catholici authores ſatis conueniant, tamen neoterici hæretici incredibili arrogantia à tota eccleſia receptę ſententiæ aduerſantur, aſſerentes, & contendentes omnes, Chriſtianos ex æquo eſſe ſacerdotes, nec eſſe aliquos gradus eccleſiaſtici ordinis in eccleſia. Nec tamen multis aut rationibus aut teſtimoniis hoc probare laborant, ſed ſuo more, uno, aut altero ſcripturarũ loco in ſuam ſententiam detorto, mordicus hæreſim ſuam retinent, & factionem propugnant. Sed uerba imprudentiſsimi in primis Lutheri aſcribere ſatius eſt, in libro primo de abroganda miſſa priuata. ita dicit, Nos omnes eodẽ quo Chriſtus, ſacerdotes ſacerdotio ſumus, qui Chriſtiani filii Chriſti ſummi ſacerdotis ſumus: nec ex ullo Scripturæ ſanctæ teſtimonio id habetur, ꝙ ſacerdotes raſi & uncti aliqui in nouo teſtamento dicantur diſtincti à laicis. & paulo pòſt, Stat irrefragabilis ſẽtẽtia, ſacerdotes uiſibiles, & à laicis diuerſos in nouo teſtamẽto nullos eſſe, qui autem ſunt, ſine teſtimonio ſcripturarum & ſine uocatione Dei ſunt:

hoc

hoc autem quid eſt aliud, quã ex diabolo eſſe? Et alibi dicit, ꝙ puer, & mulier, & qlibet Chriſtianus abſoluere pôt à peccatis. adducit illud. 1.Pe.2. Vos auté genus electũ, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſ. &c. Et eodẽ loco, Et ipſi tanquã lapides uiui ſuperædificamini domus ſpiritualis, in ſacerdotiũ ſanctũ. Conſtat autẽ Petrũ loqui generaliter omnib⁹ fidelibus, & non ſolis ordinatis in ſacerdotes. Item Ioh. in Apoc.c.5. Feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes. & Apoc.20. Sed erũt ſacerdotes Dei & Chriſti eius. Quæ omnia uult dicta eſſe de õnib⁹ Chriſtianis. Itẽ illud. Matth. 18. Quodcunq; ſolueritis ſuper terrã, &c. generaliſsimè affirmat dictũ eſſe oĩb⁹ Chriſtianis.

¶ Cõtra omnes hæreticos pono cõcluſionẽ, Nõ omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes eo modo, quo ſunt ſacerdotes ab eccleſia ordinati, id eſt cũ poteſtate conſecrandi euchariſtiam; & abſoluẽdi à peccatis. Vel ponatur ſub aliis uerbis ſic, Nec * omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes, nec ões ſunt æquales, ſed eſt ordo in eccleſia, & grad⁹ eccleſiaſticæ poteſtatis. Hãc quæſtionẽ totãq; hanc diſputationẽ, quàm potero paucis abſoluã. Poſtquã enim nulla cũ catholicis nobis cõcertatio eſt, ſed ſolũ cũ hæreticis, nihil operæpretiũ facturũ me puto, ſi religioſam, & piam prorſus concionem hoc argumẽto diuti⁹ retinuero. Et alioqui clariſsimi uiri,

Roſenſis epiſcopus,& Iodocus Clitoueus de hoc capite aduerſus Lutherum doctiſsimè & diſertiſsimè ſcripſerunt,quos ſcio uobis familiares eſſe.Probo igitur concluſionem totam

Roma.12. ſimul.Primò Paul.ad Roma.12. totam eccleſiam quaſi quoddam corpus myſticum eſſe dicit,quòd uariis organis & membris ſit compoſitum.Sicut in uno,inquit, corpore multa ſunt membra,omnia autem membra non eundem actum habent,ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra: habentes autem donationes ſecundum gratiam,quæ data eſt nobis, differentes,

1. Corin. 12. &.1.Cor.12.Si corpus unum eſt,& mēbra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa,unum tamen corpus ſunt:ita & Chriſtus & corpus nō eſt unum mēbrum, ſed multa. Si dixerit pes, quoniam non ſum manus,non ſum de corpore, non ideo non eſt de corpore?ſi totum corpus oculus,ubi auditus?ſi totum auditus, ubi odoratus? nunc autem poſuit Deus membra unumquodque ſicut uoluit.quòd ſi eſſent omnia unum membrum,ubi copus?nunc autem multa quidem membrau,num autem corpus.Et in principio illius.c. Diuiſiones gratiarum ſunt,idem autem Spiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt,idem autem Dominus,& diuiſiones operationum ſunt,idem uerò Deus,&c.Rogo,&

appello

appello religioſas,& pias aures, ſi omnes in ec
cleſia æquales ſunt,quo modo fecit Deus,ut
Paulus dicit uaria membra, manus,pedes,ocu
los, aures,in corpore eccleſiæ? omnes ſumus
oculi Luthero,ubi ergo pedes?aut quomodo
erit uerum,quod Paulus in eadem epiſtola &
cap.ſubiungit,Non poteſt autem dicere ocu-
lus manui,Opera tua non indigeo:aut iterum
caput pedibus,Non eſtis mihi neceſſarii? Cer
tè ſi Lutherum audiamus,pedes poterunt di-
cere capiti,Nó es nobis neceſſarium.ſic enim
ipſe docet,pedes hoc eſt plebem,ſic non indi
gere capite,hoc eſt ſacerdote, ſed omnes eos
eſſe ſacerdotes.Item in eodem loco Paulus,Et
quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, pri
mò Apoſtolos,ſecundòProphetas, tertiò Do
ctores:& alios item gradus eccleſiæ recenſet,
ubi omnino uidetur ſanctus Apoſtolus ex in-
ſtituto uelle elidere arrogantiam eorum,qui
omnes in eccleſia æquare uolebant:uel rurſus
ſuperbiam reprimere aliquorum,qui in altio-
re gradu conſtituti ,inferiores cótemnebant:
aut certè plebem admonere,ne ſe eo minus in
corpore Chriſti cótentos reputarét,quòd in-
ter gradus eccleſiaſticos non cenſerentur. In
eandem ſententiam ſcribit ad Epheſ.4.Et ipſe Epheſ.4.
dedit quoſdã quidẽ Apoſtolo s,aliosautẽ Pro
phetas,alios uerò Euãgeliſtas, alios aũt Paſto
res,&Doctores, ad cóſummationẽ ſanctorũ,

in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti.Iohan.itē Apoc.21.Ego Iohānes uidi ſanctā ciuitatē,nouam, deſcendentē de cęlo,à Deo paratam,ſicut ſpōſam ornatam uiro ſuo. Qua ratione erit eccleſia ciuitas, in qua nulli ſint magiſtratus,nulli moderatores, & nullus ordo ciuiū,ſed æqualitas, uel cōfuſio potius, & turba pro ſuo cuiuſq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim eſt ciuitas, ut Orator ait, quæcunque in unum locum quorumcunque hominum multitudo conſiſtit. Idem Apoſtō. 1.Timot.5.ut nemini citò manus imponeret: certè ut ſacerdotem conſecraret.Idē 1.Timo. 4.Noli negligere gratiam quæ in te eſt,quæ data eſt tibi per prophetiam cū impoſitione manuum presbyteri.Et 2.Timoth.1.Vt reſuſcites gratiam,quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearū.Titum præterea admonet c.1.ut conſtituat per ciuitates presbyteros. In Actibus Apoſtolorum de Paulo,& eius collegis legitur conſtituiſſe per diuerſas eccleſias presbyteros. Actuum 20.Paulus ad presbyteros Aſiæ Miletum accerſitos. Vos, inquit, poſuit Spiritus ſanctus epiſcopos regere eccleſiā Dei. Certè ipſe Apoſtolus Paulus 1.ad Corinth. 3. apertè diſtinguit plebem à ſacerdotibus. Dei enim ſumus, inquit, adiutores, Dei agricultura eſtis. Sed uideo uobis ingratam eſſe orationem hanc ſanè, in qua in re nō dubia utar-

argumen

Apoc.21. — *1.Timoth.5.* — *1.Timoth.4.* — *1.Timoth.1.* — *Act.20.* — *1.Corin.3.*

argumentis non neceſſariis:relinquam enim primam hanc concluſionem tanquam certam, non omnes Chriſtianos eſſe æquales in poteſtate eccleſiaſtica. Certè Tertullianus, cuius authoritas, quod ad antiquitates ſpectat grauiſsima eſt, de præſcriptionibus hæreticorum execratur, non ſolùm quòd noui hæretici dicunt omnes Chriſtianos eſſe ex æquo ſacerdotes, ſed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, inconſtantes: itaque alius hodie epiſcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector, hodie preſbyter, qui cras laicus: nam apud eos laicis ſacerdotalia munera iniunguntur.

2 ¶ Sed ex hac quæſtione emergere uidetur dubium non contemnendum, An* ſint aliqui Chriſtiani, quibus conuenire non poſsit poteſtas eccleſiaſtica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an ſint capaces eccleſiaſtici ordinis, & poteſtatis. Et quidem uideri poſſit, quòd ſint, ex eo quòd Paul. ad Gala. 3. dicit. quòd non eſt Iudæus nec Græcus, non eſt ſeruus, nec liber, non eſt maſculus, nec fœmina in Chriſto Ieſu. quare nõ uidetur quòd ad miniſtrandum Chriſto in ordine eccleſiaſtico fœminæ reiici debeant in lege Chriſti. Item prophetia eſt (ut uidetur) tantæ dignitatis, ſicut poteſtas eccleſiaſtica, quæ *Gala. 3.*

tamen

tamen mulieribus aliquando communicatur, ut patet de Deborah, ut patet 4. Regum.

¶ Hoc nõ obſtãte pono cõcluſionẽ, Mulieres
3 * nec ſacerdotes eſſe poſſunt, nec aliquem ordinem, aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ quidem ſit de iure diuino. Hanc concluſionem uideo placere omnibus authoribus, atque adeò, quanquam defendi contrarium non abſurdè fortaſſe poſsit, tamen ne more iureconſultorum nouas concluſiones afferamus, ex ſententia doctorum probo hanc concluſionem. Primò, Nam ordines, & poteſtates eccleſiaſticæ omnes ordinantur (ut latè à nobis diſputatum eſt) ad gubernationem populi, & directionem in finem ſpiritualem, ſed ex ſacris literis hæc non poſſunt con-
1. Corin. 14. uenire mulieri. unde, 1. Corin. 14. Mulieres in eccleſia taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe: ſi quid autem uolunt diſcere, domi uiros ſuos interrogent, turpe enim eſt mulieri loqui in eccleſia. Et ne quis putet hoc eſſe Pauli præceptum, & non iure diuino, adiunxit, Si quis uidetur propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo uerbis,
1. Timot. 2. quia Domini ſunt mandata. Et. 1. ad Timo. 2. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione, docere autem mulieri non permitto, nec dominari in uirum, ſed eſſe in ſilentio. Ita etiam fuit conſtitutum in concilio Carthaginenſi,

neſi, ut refert 23 diſt. c. mulieres. & Ambroſius eſt in eadẽ ſentẽtia. ut 33. quæſtiõe 5. c. mulieres. Philoſophus. 1. Ethicorũ dicit, corruptionẽ eſſe reipu. ut principatus & adminiſtratio ad fœminã deueniãt. Itẽ dominus nullã poteſtatẽ legitur cõmiſiſſe mulieri, etiam ſanctiſsimę, ſimul & ſapiẽtiſsimę matri, ut patet in cœna, & poſt reſurrectionem. Item nõ cõmittitur eis, ut præſint uiris, ſed cõtrà, ut ſint ſubiectæ. Vnde Gen. 3. Sub uiri poteſtate erit. Et quod profectò me plus mouet eſt, quòd in tam longa annorum ſerie, in tanta copia optimarum, & ſapientiſsimarum fœminarum, nunquam eccleſia tentauit ad poteſtatem aut miniſteriũ eccleſiaſticũ aliquã aſſumere. Hoc autem magnũ argumẽtum apud me & in hac, & ſimilibus cauſis eſt, ꝙ nũquã factũ eſt, cùm fuerit magna occaſio & copia faciẽdi, putem ideo non eſſe factũ, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaque ſic puto nec licere quidem fœminam quocunque diuino ordine ſacrare: quod ſi ſecus actũ ſit, nihil omnino agi: ſed tamen etiam ſi hoc uerum ſit, dubitari tamen poteſt, an mulieres, quæ in monaſteriis uirginibus præficiuntur, aliquam poteſtatem eccleſiaſticam habeant, ſaltem iuriſdictionis, ſi ordinis habere non poſſunt, qualem Abbatiſſæ uſurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem epiſcoporum. Reſpondeo, *Gen. 3.*

Nec

Nec de hac quæſtione magnam uideo contro uerſiam inter theologos. Nam de iureconſultis uideant ipſi quid ſentiant. Itaque ex ſenten tia S. Tho. & meliorum theologorum pono
4 cõcluſionem, Abbatiſſæ,* & aliæ matres monaſteriorum, & uirginum nullam habent poteſtatem ſpiritualem, nec iuriſdictionem ſpiri tualem. Probatur, Quia tota poteſtas ſpiritualis ortum habet à clauibus, mulier autem non poteſt habere claues, quia ſunt propriè ſacerdotum: ergo nec iuriſdictioné ſpiritualem. Et licet aliqui habeant iuriſdictionem ſpiritualem, qui non ſunt ſacerdotes, nec habent claues, nullus tamen habet iuriſdictionem ſpiritualem, qui non ſit capax & ſacerdotii, & clauium. Et confirmatur hoc, Nam nõ ſunt peio ris conditionis religioſi profeſsi, qui tamen nõ ſunt clerici quantùm ad hoc, quàm religio ſæ fœminæ: ſed religioſo non clerico, ut omnes dicunt doctores, non poteſt committi iuriſdictio ſpiritualis: ergo multo minus fœminæ cuicunque. Item non poteſt abſoluere: ergo nec ligare. Certè non ad eandem ſpectat poteſtatem. Itẽ quicũque habet iuriſdictionẽ extra forum pœnitẽtiæ, poteſt excõmunicare: omnis enim iudex habet uim coactiuam: fœmina hoc non poteſt: ergo. Itẽ non habet ſciẽtiam ſpiritualem, nec ad eam ſpectat habere: ergo non poteſt iudicare de ſpiritualibus. Eſſet enim

enim periculoſiſsimũ cõmittere ſalutẽ ſpiritualem animarũ ei,qui iudicare nõ poſsit quid expediat, aut noceat animarũ incolumitati. Ex quo ſequitur,ꝙ tales Abbatiſſæ nõ poſſunt aliquid mãdare in forma præcepti,putà in uirtute Spiritus ſancti,& ſanctæ obedientiæ,& ſub præcepto:nec ſi faciat,tenet factum, ita quòd obliget tanquã præceptum epiſcopi,aut Abbatis,aut Prioris.Eſſet enim abſurdũ cõmittere huiuſmodi poteſtatem,quę magnam eruditionem exigit, ad diſcernendum quæ materia ſit digna tali cenſura,uel qualis ſit huiuſmodi obligatio, imò nec intelligere poſſet an quis tranſgreſſus eſſet huiuſmodi præceptum.

¶ Et ſi quærat quis fortaſſe,an non monachæ tenentur obedire Abbatiſſæ?Dico ꝙ tenẽtur primò,quia tenentur ſeruare regulam ſuã, ubi continetur obedientia Abbatiſſæ. Secũdò dico, quòd tenentur præceptis eius ad modum, quo filiæ,uel filii tenentur obedire patri: peccant enim trãſgreſſores præceptorũ patris,nec tamẽ pater habet iuriſdictionẽ ſpiritualem: & tandem tenẽtur obedire Abbatiſſæ, ſicut tenẽt ad alia ſtatuta ſuæ regulæ,ubi nõ eſt ſpiritualis ꝑceptio.Vel dico,ꝙ abſolutè nolle obedire Abbatiſſæ,eſt mortale: ſed Abbatiſſa non põt facere noua præcepta. Hæc autẽ oĩa dicta ſunt ratione iuris poſitiui,non diuini:quãuis enim mulier iure diuino nõ poſsit habere,uel ordi

ordinem,uel dignitatem ſpiritualem, & iuriſdictionem, poſſet tamen habere poteſtatem aliquam iuriſdictionis ſpiritualis,ſicut & laici poſſent,niſi iura prohiberent:iura autem non plus concedunt in hac parte Abbatiſſę, quàm laicis.

6 ¶ Vltima concluſio circa hãc materiam, Nullus * alius de numero Chriſtianorum, præter fœminas, excluditur diuino iure à poteſtate eccleſiaſtica,ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis. Vnde dico cum doctoribus,quòd etiam puer poteſt fieri ſacerdos,& amentes, & in uniuerſim omnes Chriſtiani. Et differentiam aſsignant doctores,quia illi peruenire poſſunt ad ſtatum,ubi poſsint commodè exercere poteſtatem. eſt enim impedimentum contingens, ſecus in fœminis. Doctores tamen excludunt pueros à conſecratione epiſcopali iure diuino,ita, ut ſi puer conſecretur in epiſcopum, conſecratio non teneat,ſed certè nõ adeò graui ratione permoti. Atque adeò ſi concedimus poſſe in ſacerdotem conſecrari,non ſatis uideo quid obſtet,quomin⁹ & epiſcopus poſſit ordinari,ſed in medium hoc relinqui poteſt,nec quicquã habeo certi aſſerere.

¶ Diximus hactenus,in quibus nõ ſit,aut eſſe nõ poſsit eccleſiaſtica poteſtas. Reſtat ut iã dicamus in quib⁹ inueniat̃ huiuſmodi poteſtas. Et ut ad originẽ ſuã totã rẽ reuocemus, ſit pri

ma

ma cōcluſio Tota poteſtas eccleſiaſtica et ordinis & iuriſdictionis fuit in Petro Apoſtolo. Hæc cōcluſio nota eſt ex Euāgelio Mat.16. Tibi dabo claues regni cælorū,& ſuper hāc petrā ædificabo eccleſiam meam. Et Iohan . ultimo, Paſce oues meas. In ominibus Apoſtolis fuit poteſtas eccleſiaſtica ordinis,& iuriſdictionis. Hæc etiam nota eſt. Dictum eſt enim omnibus ſimul, Hoc facite in meam commemorationē:et Quorū remiſeritis peccata.& Quodcūque ſolueritis,&c. Luc.22. Mat.18. Ioh.20. Sed eſt circa quæſtionem hanc primū dubiū, *Matth. 16.* *Iohā. ultimo* *Luc. 22.* *Mat. 18.*

8 *An omnes Apoſtoli habuerint poteſtatē immediatē à Chriſto, an ſolus Petrus à Chriſto, & alii à Petro. Et de poteſtate quidem ordinis, de qua minus dubitādum uidebatur, non omnino uidetur eſſe certum. Nam & Iacobus ordinatus fuit epiſcopus Hiroſolimitanus poſt aſcenſionem Domini à Petro, Iacobo, & Iohanne, ut habetur in c. porrò. d. 66. & Paulus, ac Barnabas ordinati etiam ab aliis fuerūt legitur enim. Actuum. 13. Segregate mihi Paulum & Barnabam. Et ſubiungitur, Imponentes illis manus, dimiſerunt. ubi glo. in modum ordinatorum. & tamen non eſt dubitandum, quin Paulus tantam poteſtatem acceperit à Chriſto, quantam alii Apoſtoli acceperunt. Non enim certum uidetur, quòd omnes Apoſtoli habuerint totam poteſtatem ordinis à *Iohan. 20.* *Actuum. 13.*

Chriſto,quanquã de hac poteſtate ſatis docto res conueniũt.Sed de poteſtate iuriſdictionis bona pars Chriſtianorũ,& quidẽ grauiſsimo rũ,contendunt,ſolum Petrũ habuiſſe à Chri-ſto eã poteſtatẽ,cæteros autẽ omnes à Petro. Quod probant primò magnorũ quidẽ uirorũ authoritate,ut Anacleti,Cypriani,Aug. Leonis,Alex.Quorũ ego uerba recitare ſuperſedeo,eo ꝙ re uera non ſignificãt id,quod authores hui⁹ ſentẽtiæ uolũt.Si qs cupit uidere, legat apud cardinalẽ Turrẽ Crematã libro.2. c.54.ſed eorũ ſanctorũ teſtimonia eò tẽdũt,ut aſſeuerẽt ſolùm omnẽ authoritatẽ poſt Petrũ, à Petro habuiſſe originẽ,ab eóque pendere, ipſúmque Petrũ principẽ fuiſſe tum aliorum Apoſtolorũ,tum autẽ totius eccleſiæ Chriſti: quod tãtũ abeſt ut nos negemus,ut pro into lerãdo errore cõtrariã ſentẽtiã habeamus. Sed ſi teſtimoniis nõ efficiunt quod uolũt,rationibus hoc euincere conantur.Et prima ratio eorũ eſt,Nã Apoſtoli nõ habuerunt ſubditos ab ipſo Chriſto:ergo nec iuriſdictionẽ, quæ niſi in ſubditos eſſe nõ poteſt.Antecedẽs probatur,Quia uel oẽs homines,uel certos. Non ſecundũ:quia uolũtariè diceremus hos potius quàm illos,cùm in Euãgelio nõ habeatur:nec oẽs dediſſe uidetur.fuiſſent enim multi Paſto res,& ex æquo hãbẽtes plenitudinẽ poteſtatis in eccleſia,qđ in omni principatu uitioſum eſt.

eſt.Multitudo enim principũ eſt pernitioſa,ut Ariſto.etiã dicit.12.Metaphy.&,Omne regnũ diuiſum deſolabitur Præterea nõ eſſet unum ouile,& unus paſtor gregis Chriſti,ſi eſſent multi paſtores ex equo.Preterea nõuidet quo modo Petrus fuiſſet princeps & caput ſupra alios Apoſtolos,ſi alii ſimilẽ cũ Petro à Chriſto poteſtatẽ accepiſſent. *Ariſto.*

9 ¶Verũ ꝗa in cõtrariũ uidet ſtare Euangeliũ, pono talẽ concluſionẽ,Omnẽ* poteſtatẽ,quã Apoſtoli habuerũt,receperũt ĩmediatè à Chriſto. Probat primò,Omnib' dictũ eſt Mat.18. Quæcũq; ſolueritis ſup terrã,&c.Itẽ omnib', Hoc facite in meã cõmemorationẽ.Itẽ,Quorũ remiſeritis peccata,Ioh.20.& Mat.ultimo, Eũtes ĩ mũdũ uniuerſum,prędicate Euãgeliũ omni creaturæ.& Io.20.Sicut miſit me Pater et ego mitto uos.Itẽ Chriſtus fecit eos omnes Apoſtolos,ut patet Matt.10.& Mar.3.& Luc. 6.&.1.Cor.12.& ad Eph.4.ſed ad officiũ Apoſtolatus ſpectat poteſtas ordinis & iuriſdictionis:ergo utrãque habuerũt Apoſtoli à Chriſto.Vnde eſt cõſiderãdũ,ꝙ tria ſpectant ad dignitatẽ Apoſtolatus.Primũ,authoritas gubernãdi populum fidelem:ſecũdum,facultas docendi:tertiũ,poteſtas miraculorũ.Hęc oſtẽdũtur primò,Luc.9.ſcribitur,ꝙ cõuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis,dedit eis poteſtatẽ ſuper oĩa dæmonia,& ut languores curarẽt,& miſit *Matth. 18. Iohan.20. Matt. ultimo. Iohan.20. Matt.10. Mar.3. Luc.6. 1.Cor.12. Ephes.4. Luc.9.*

eos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos. *Matth.ultimo.* Matt.quoque ultimo.Dominus dixit eis,Eũtes in mundum uniuerſum,docete omnes gẽtes,baptizantes, & docentes ſeruare omnia, quę mandaui uobis.In prima quoque epiſtola *1. Corin. 12.* ad Cor.c.12.Ipſe poſuit quidẽ Apoſtolos.glo. dicit,omnium ordinatores,& iudices. Itaque ſi Chriſtus eos Apoſtolos fecit,nec Apoſtoli eſſe poterant ſine poteſtate ordinis & iuriſdictionis: ergo utraque à Chriſto acceperunt. Item non uidentur minorem poteſtatem alii Apoſtoli recepiſſe à Chriſto,quàm Paulꝰ: ſed Paulus omnem poteſtatẽ,quã habuit habuit à *Gala.1.* Chriſto ,ipſe enim dicit ad Gala.1.quòd non ab homine,nec per hominem habuit,poteſta- *Gala.2.* tẽ.Et ad Gala.2.diſertè dicit ſe nihil accepiſſe ab aliis Apoſtolis,& nominatim à Petro.Qui uidebãtur inquit,aliquid eſſe,nihil mihi contulerunt.qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circunciſionis , operatus eſt & mihi inter Gẽtes.Pro certo ergo mihi uidetur pronuntiandum,& tenẽdum,Apoſtolos omnes accepiſſe utranque poteſtatem à Chriſto:

10 ¶ Sed ſupereſt dubium,An* æqualem acceperint cũ Petro:nã hæc etiã quæſtio in utranque partẽ habet aſſertores.Sed quia ad maiora feſtinãti nõ uacat utriuſque partis fundamenta tradere,pro ſentẽtia,quã ueriorẽ puto, pono cõcluſionẽ,Quòd Apoſtoli omnes habuerũt æqualem

æqualẽ poteſtatem cum Petro. Quam ſic intel ligo, quòd quilibet Apoſtolorũ habuit poteſtatẽ eccleſiaſticam in toto orbe, & ad omnes áctus ad quos Petrus habuit. Hęc probatur primò quo ad primã partem ex loco iam citato Matth. ultimo. Euntes in mundũ uniuerſum, &c. & ſine exceptione, Quæcũque ſolueritis, &c. Et quorũ remiſeritis peccata, &c. & Iohã. 20. Sicut miſit me Pater, &c. Chriſtus aũt miſſus fuerat in totum orbem: ergo & in totũ orbem ipſe miſit Apoſtolos. Secunda uerò pars, quòd ad omnes actus, hoc uidetur poſſe probari ex eo, ꝙ (ut dictum eſt) authoritas gubernãdi eſt de ratione apoſtolatus: & nõ uidetur quòd ſit limitata, quia nulla ratione diceretur quòd extẽdat ſe ad certos actus, & nõ ad alios ſed potius probatur ex geſtis Apoſtolorũ ipſorum, qui ubique terrarũ cõſtituebãt eccleſias, & epiſcopos, & leges ferebant pro poteſtate: nec apparet quid Petrus poſſet, quod non & alii. Et Paul' ad Gala. 1. & 2. ſatis defendit ſe parem poteſtatem cum Petro habere. Hæc eſt apertè ſententia Cypriani in epiſtola de unitate eccleſiæ ad Nouatianũ. & habetur. 24. q. 1. Ego dico tibi hoc, Vtique erant cæteri Apoſtoli, quod Petrus, pari conſortio præditi, & honoris, & poteſtatis. Nec audienda eſt glo. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate conſecrationis, non in poteſtatis plenitu-

Gala. 1.

Cypria.

k 3 dine:

dine:ut patere poteſt ipſam epiſtolam diui Cypriani legenti.

¶ Et ne quiſquã ſuſpicetur me uelle quicquã derogare de dignitate, aut prerogatiua, aut primatu Petri, quẽ non ſolùm cũ catholica eccleſia cõfitemur, ſed etiã pro uirili defendimus:
11 pono aliã cõcluſionẽ, Petrus* inter oẽs Apoſtolos fuit authoritate & poteſtate primus, & princeps cũ ſumma ſupra totã eccleſiã poteſtate. De hac cõcluſione à doctiſsimis uiris non iuſti ſolũ, ſed pręgãdes libri cõfecti ſunt, et editi, atque adeò ego breui me hoc loco nũc expediã, paucis modo contẽtus Euãgelii teſtimo-
Matt.10. niis. Primus locus eſt Mat.10. Duodecim autẽ Apoſtolorũ nomina ſunt hęc. Primus Simõ, q̃
Luc.6. dicitur Petrus. Et Luc.6. uocat Dominus diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit, Simonẽ, quẽ cognominauit Petrũ, & Andream fratrẽ eius, &c. Et eodẽ ordine nominãtur & numerant̃ à Marc. c.3. & tamẽ nulla ratione Petr⁹ potuit dici primus niſi dignitate apoſtolatus: nã ordine quidẽ uocatiõis, prim⁹ fuit Andreas frater Petri,
Iohan.1. ut patet ex primo.c.Ioh. imò Andreas iam uocatus à Chriſto, ut refert Ioh. inuenit Simonẽ fratrẽ ſuũ, & dixit ei, Inuenimus Meſsiã: & adduxit eum ad Ieſum. Eſt præterea inſigne teſtimoniũ, & omnino nõ refractario & obſtinato
Matt.16. intellectui apertiſſimũ, Mat.16. ubi ad quęſtionem

ſtionē Domini muſantib' & cūctantibus aliis diſcipulis, reſpōdet Petrus, Tu es Chriſt' fili' Dei uiui. Cui Domin', Beatus es Simō Bario na, quia caro & ſanguis nō, &c. ſed Pater me', &c. & ego dico tibi q tu es Petr', & ſup hāc petrā ædificabo eccleſiā meā, & tibi dabo claues regni cælorū. Certè uel cæco notū eſſe poteſt pro tam præclara confeſsione aliquid promiſſum Petro præ cæteris Apoſtolis. Itē, Ego orabo pro te, & tu aliquādo conuerſus, cōfirma fratres, &c. Luc. 22. Nec obſcurior locus eſt ille Ioh. ultimo ubi cùm bis Dominus rogaſſet Petrū, an ſe diligeret plus aliis Apoſtolis, illo reſpōdente ſe quidem amare, ſubiunxit bis, Paſce oues meas, paſce agnos meos. Prorſus eſt hominis præpoſteri, & peruerſè alioqui apertū teſtimoniū interprætantis, negare Chriſtū eo loco uoluiſſe Petro pro maiori erga ſe amore maiorem etiam authoritatem præſtare. atque uel ex his duobus locis liquidò cōſtat Petro integrā authoritatē in eccleſia cōmiſſam. Cui enim data eſt, ſi Petro eſt negata? Licet etiā, ut dictū eſt, alii Apoſtoli habuerint æqualē poteſtatē cum Petro ad ſenſum ſuprà poſitū, tamē poteſtas Petri erat eminētior. Primò, quia poteſtas Petri fuit ordinaria, Apoſtolorum autem extra ordinaria. Secūda, quę ſequitur ex hac, Poteſtas Petri erat perſeueratura in eccleſia, non autem aliorum.

Luc. 22.
Iohan. ultimo.

Tertiò,aliorum poteſtas nec ſupra Petrũ,nec
ſupra ſe inuicem,Petri autē ſupra omnes alios.
Quartò, aliorum poteſtas ſubordinata Petri
åuhthoritati.præualuiſſet enim authoritas Pe
tri contra authoritatem aliorum.
¶Sed ut aliquãdo illum locum,Paſce agnos
meos,abſoluã(nã difficilior alius reſtat)ſit in
12 hoc argumēto hæc ultima cōcluſio,Præter* ſa
cros Apoſtolos nullus alius à Chriſto poteſta
tē eccleſiaſticã aliquã uidet̃ accepiſſe.et proba
tur̃ etiã,quia in omnibꝰ locis,ubi data eſt po
teſtas,nō erãt diſcipuli.Hęc probat̃,Nã ſi quiſ
quã alius accepiſſet:maximè fuiſſent ex nume
ro ſeptuaginta duorũ diſcipulorũ:ſed illi non
uidētur accepiſſe ergo: de nullo eſt ueriſimile
ꝙ acceperit.De ſeptuaginta duobus autē pro
bat̃:Nã Ioſeph,qui cognominatus eſt Barna-
Actuum.1. bas,erat unus ex diſcipulis,ut patet Act.1.& ta
Actuum.9. mē Actuũ.9.dicitur poſt aſcēſionē Domini ꝙ
erat Leuites.Nō eſt autē credendũ,ſi Chriſtus
poteſtatē aliquã eccleſiaſticã dediſſet ei,ꝙ fe-
ciſſet ſolùm Leuitam,quia Dei perfecta ſunt
opera.& Philippus,qui prædicauit Samarita-
Actuum.8. nis,Actuũ.8.& baptizauit eunuchũ Cãdacis
reginæ,nō fuit Philippus Apoſtolus,ut multi
putãt,nec ſine cauſa,ꝙ ad baptiſmũ ipſius,Sa-
maritani nō recepiſſent Spiritũ ſanctũ:ſed di-
cunt eſſe Philippũ unũ ex ſeptem diaconis,de
quo Act.6.&.21.Hic igit̃ Philippus nō uidetur
dubi

dubitandũ quineſſet de numero ſeptuaginta duorũ cũ poſt Apoſtolos nõ temere legat alius præſtãtior prędicator, aut miniſter Euangelii, ad quod opus delecti fuerũt diſcipuli, & tamẽ nõ erat preſbyter, ſed tãtũ diacon⁹. Imo ſeptuaginta illi diaconi, qui Act.6. electi fuerunt administrandum menſis, creduntur fuiſſe de numero diſcipulorũ. nõ enim ex neophytis fuiſſent aſſumpti ad tale miniſterium, & tamẽ nõ erant presbyteri, ut pro certo conſtat: imò re uera nullam habẽt ſpiritualem poteſtatẽ. Ergo ſeptuaginta duo Diſcipuli, nec fuerũt à Chriſto ordinati, nec habuerunt poteſtatẽ aliquam eccleſiaſticam, quæ ſine ordine non eſt. Reſtat ergo cõcluſio uera, ꝙ præter Apoſtolos nullus alius accepit à Chriſto poteſtatem eccleſiaſticam: atque ita habemus primam originem poteſtatis eccleſiaſticæ. fuerunt enim & primi & ſoli, qui à Chriſto domino & redemptore noſtro hanc poteſtatem acceperunt duodecim Apoſtoli. Actuum.9.

¶ Supereſt nunc tractare, qua ratione hæc poteſtas deriuata eſt uſque ad nos, & perſeuerat in eccleſia, et ſic erit abſolutũ totũ negotiũ, qđ ſuſcepim⁹ de ſubiecto poteſtatis eccleſiaſticę. Sit ergo de hac quęſtiõne prima propoſitio,

13 Poteſtas* eccleſiaſtica nõ ſolũ fuit in Apoſtolis: ſed etiã in aliis. hæc eſt nota ex ſcripturis. Nam Paulus cõſtituit epiſcopum Titũ. & Ti-

 motheum

motheū, ut patet. 1. Timo. 4. & 2. ad eundē. 1. & ad Tit. 1. & ad Eph. idē Apoſtolus dat præcepta & rationē inſtituendi, & creādi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquit̄ ad presbyteros Aſiæ. & Io. in Apoc. meminit epiſcopi Laodiceæ. ergo præter Apoſtolos aliqui alii habuerūt poteſtatē eccleſiaſticā.

14 ¶ Secunda propoſitio, Defunctis* Apoſtolis Christi, perſeuerauit in eccleſia omnis poteſtas ordinis & iuriſdictionis, quæ prius erat in Apoſtolis. Probatur, Gradus poteſtatis eccleſiæ ſunt instituti à Christo non ſolum pro tempore Apoſtolorū, ſed in totū tempus, quo perſeueratura erat in eccleſia: ergo perſeuerauerunt in eccleſia poſt deceſſum Apoſtolorum. Antecedens patet ad Epheſi. 4. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios autē Paſtores, & Doctores ad conſummatione Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in uirū perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis

Ephe. 4.

15 Christi. Ex quo loco patet, ꝙ* gradus eccleſię ſunt perſeueraturi in eccleſia uſque ad ultimū iudicium, & reſurrectionē mortuorum. Item ut Pau. dicit ad Heb. 7. Trāslato ſacerdotio, neceſſe eſt ut legis translatio fiat. Ergo amiſſo ſacerdotio, etiā neceſſe eſt ut lex amittat̄. ergo ſi in eccleſia nō eſſet ſacerdotiū īſtitutū à Xp̄o,

Hebr. 7.

nec

nec etiã eſſet lex Chriſti.lex aũt Chriſti eſt æterna,eſt enim teſtamẽtũ eius æternũ, ut Pau. ait ad Heb.13.& Baruch.2.Statuã eis teſtamen tum alterũ ſempiternũ. Et in eodẽ.c.4. uocat legẽ Chriſti legẽ ſempiternã. ergo neceſſe eſt ut perſeueret ſacerdotiũ à Chriſto inſtitutum. In ſacerdotio autẽ omnis ſpiritualis poteſtas ĩtelligit̃,& includit̃.Itẽ nõ eſſet Chriſtus ſacerdos in æternũ,ut Propheta & Paulus appellat, ſi eius ſacerdotiũ cadere& perire debuiſſet:nõ enim eſt Chriſtus ſacerdos niſi in eccleſia. Itẽ eſt præceptũ in eccleſia,de ſumptione euchariſtiæ,ut patet Ioh.6.Niſi mãducaueritis carnẽ, &c.Sed ſine ſacerdotio euchariſtiæ cõſecratio fieri nõ põt: ergo.Itẽ,ſaltem cõſtat Apoſtolos reliquiſſe epiſcopos, & presbyteros,ut de Paulo non ſemel ſcriptum eſt: & poteſtas illorum non expirauit Apoſtolis defunctis:ergo poteſtas in eccleſia fuit etiam defunctis Apoſtolis, poteſtas(inquam) eccleſiaſtica. *Baruch.2.* *Iohan.6.*

16 ¶ Tertia propoſitio, Tota* poteſtas ordinis in eccleſia deriuata eſt,& pẽdet ĩmediate ab epiſcopis.Volo dicere,quòd ſicut Apoſtoli,& illi ſoli habuerũt iure diuino ordinare, & cõſecrare presbyteros,& alios ĩferiores miniſtros, ita omnes,& ſoli epiſcopi hoc habẽt etiã iure diuino.Et ꝙ epiſcopi habeant hãc poteſtatẽ,patet.1.Timo.5.Man' citò nemini ĩpoſueris. qđ de ordinatione presbyteri intelligẽdum om- *1.Timo.*

nes

nes ſancti docent. Et c.5.inſtituit Timotheũ, quales presbyteros eligere debeat. Oportet in quit epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris uirum,&c.quòd de presbytero intelligendum patet, ex eo quòd ſtatim ſubiicit qua-
Tit. 1. les oporteat eſſe diaconos. & ad Titum.1.Huius rei gratia reliqui te Cretæ,ut cõſtituas per ciuitates presbyteros ſi quis ſine crimine eſt. Nec de hoc inter catholicos eſt dubitatio epiſcopos hanc habere poteſtatem.Et ꝙ ſoli epiſpi habeant,uidetur,ꝙ nunquam legimus ordinatiões factas niſi ab Apoſtolis,uel ab epiſco-
Act. 14. pis aliis . Vnde etiam Actuum 14.de Paulo & Barnaba legit̃,ꝙ cõſtitutis Lyſtrę,& Iconio, & Antiochiæ per ſingulas eccleſias presbyteris,deceſſerũt.Et Dioniſius Apoſtolorũ diſcipulus,& Synchroni' libro de eccleſiaſtica hierarchia,ubi formam eccleſiaſticã ab Apoſtolis traditã diſertè,& copiosè tractat , ſolis Pontificibus ordinationem miniſtrorum tribuit, imò nec oleum ſanctũ, quo ſacrãtur presbyteri,ab alio, quã à Põtifice docet confici poſſe.Item poteſtas ordinis eſt iuris diuini:ergo nõ eſt uſurpanda niſi ab eis,quibus conſtat iure diuino commiſſum,tales ſunt ſoli epiſcopi: ergo &c . Item conſuetudo uniuerſalis eccleſiæ ſemper tenuit,ut ſoli epiſcopi ordinationes faciant: & eſt,ut ſupra dixi , grauiſsimum argumentum , quòd nunquam factũ eſt, ideo non

non eſſe,quia non licuerit,aut certè non potuerit.Itaque impium,& hęreticũ eſt credere, quod noui hęretici putãt,ſacerdotẽ uel plebis electione,uel quacũque alia ratiõe,quàm epiſcopi cõſecratione conſtitui poſſe.Verũ eſt,ꝙ qui teneret epiſcopũ à presbytero nõ differre cõſecratiõe,ſed ſola poteſtate,&.iuriſdictiõe, conſequẽter neceſſario haberet cõcedere quẽlibet preſbyterum poſſe etiã presbyteros conſecrare : nam poteſtas iuriſdictionis non facit poteſtatem conſecrandi. Sed quia illam ſentẽtiam exiſtimo falſam,ut ſuo loco patebit, perſeuero in concluſione poſita, quòd omnibus, & ſolis epiſcopis cõuenit ordinatio miniſtrorum.Nec nunc diſputo,an ex priuilegio ſummorum Põtificũ Abbates aliqui habeant cõferre aliquos ordines, uel minores uel etiam maiores.ſi enim aliqui ordines non ſunt iuris diuini,ut certò conſtat de minoribus,non eſt dubitandum quin collatio illorum committi pọſsit non epiſcopo. Si uerò maiores omnes iuris diuini ſunt,quod in præſentia nõ puto, profectò uidetur nec committi etiam poſſe niſi epiſcopis,qui ſoli iure diuino habent:quanquam non eſt eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, ut fateor, ſed hoc omnino uideprobabilibus, quòd nec etiam diaconi ordinari poſſent niſi ab epiſcopis, ſiquidẽ iuris diuini ille ordo eſt.

¶Quar

17 ¶ Quarta ꝓpoſitio, Defuncto* Petro principe Apoſtolorū, aliqs ſucceſsit Petro cū ſimili authoritate, & poteſtate iuriſdictiōis in totū orbem. Probatur à ſancto Tho. 4. cōtra Gent. c. 76. Chriſtus ſic inſtituit eccleſiam, ut eſſet uſque in ſeculum duratura. Vnde Eſa. 9. Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, ut cōfirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia à modo, & uſq; in ſempiternū. Sed Chriſtus ędificauit eccleſiam ſuper Petrum, ut ipſe dicit Mat. 16. ergo opus fuit, ut eo medio ſublato, alius loco ipſius ſubrogaretur. Itē in ueteri lege à Deo inſtituta ſemper fuit unus ſummus Sacerdos. Patet Deutero. 17. & aliis locis. Hoc eſt quod Auguſti. 24. quæſtio. 1. c. quodcunque. dicit, quòd cum Petrus accepit claues, accepit non tanquam priuatus, ſed nomine eccleſiæ: hoc eſt, data eſt ei poteſtas, quæ eſſet duratura in eccleſia, in cuius ædificationem Chriſtus dedit. Vnde ſicut Adam quædam dona habuit perſonalia, que in poſteros transfundere non potuit, ut plenitudinem omnium ſcientiarum, quædam autem communia ſtatui innocentiæ, ut iuſtitiam, gratiam, immortalitatem: ſic & Petrus priuata dona habuit, quædam in quibus ſucceſſorem non habuit (nec enim erat neceſſe) ut gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam uerò accepit, in poſteros

S. Tho.

Eſa. 9.

ros translaturus ,ut poteſtatem clauium , quã non ſibi , ſed eccleſiæ accepit. Item ille ordo, à principio conſtitutus à Chriſto in eccleſia , ut ſcilicet eſſet unum caput, & unus princeps ſuper omnia in tota eccleſia,erat cõueniẽtiſsimus ad adminiſtrationẽ eccleſię. Quod cõſtat non ſolũ facto ipſo Chriſti , cuius eſt ſumma ſapientia,& prouidentia,ſed etiã cõſenſu,etiã meliorum Philoſophorum,qui Monarchiam aliis principatibus præferũt,ut cõſtat ex Ariſto.in Politicorum,& Ethicorũ libris,& Metaphyſicorum. Sed Chriſtus nõ minus diligit nunc eccleſiã ſuã,quã tunc diligebat,cũ etiam promiſit ſe nobis adfuturũ uſque ad conſummationẽ ſeculi,Matt.ultimo. ergo nullo modo eſt uériſimile,ꝙ uoluerit,defuncto Petro, mutare rationem, & formã adminiſtrationis ab ipſo Petro inſtitutam , ut ſcilicet eſſet unus princeps totius poteſtatis eccleſiaſticæ. Nec enim Petrus principatum in ſuum commodũ acceperat,ſed in utilitatem,& ædificationem eccleſiæ. Et re uera nõ minus pernicioſus fuit error negãtium perſeuerare in eccleſia unum Pontificem,cui omnes Chriſtiani ſubeſſe teneantur, quàm eorũ,qui omnes Chriſtianos æquales uolunt eſſe.hic enim maiorem orbis Chriſtiani partẽ primò in ſchiſmata deduxit, deinde ab eccleſia alienauit, poſtremò in impientiſsimam Mahumeti perfidiam impulit. *Matth.ultimo.*

Certè

Certè qui beato Petro principatum non ne-
gant,nulla ratione ſe tueri poſſunt, quin unũ
etiam nunc ſummum Monarcham in eccleſia
concedant.In hanc ſententiam ſunt aperta te-
ſtimonia Ignatii,Cyrilli.Chryſoſt.& aliorum
doctornm Græcorum, imò & Conciliorum
in ipſa Græcia celebratorũ. Nã de Latinis au-
thoribus & Synodis ne dubitandum quidem
eſt:quin omnes in unam hanc ſentẽtiam cõſpi
rauerint.Sed eſto ut ita ſit,ſicut certò eſt,ut in
eccleſia ſemper ſit unus ſucceſſor Petri cũ pa-
ri etiã dignitate, & authoritate. Supereſt in-
quirendũ,qua uia,qua ratione ea dignitas, &
poteſtas Petri,deriuari,& perueniri poſsit ad
alium.Nec enim ex morte Petri ad unum ali-
quem certum ſuprema illa poteſtas attinebit.
¶ Sit pro hac quæſtione in ordine quinta
18 propoſio,Petro* mortuo, eccleſia habet po-
teſtatem ſubrogandi,& inſtituendi alium lo-
co illius,etiam ſi Petrus nihil de hoc prius cõ-
ſtituiſſet.Hęc probatur.Licet enim eccleſia(ut
in relectione priori declaratũ à nobis eſt) nõ
poſſet poteſtatem ſpiritualem conſtituere,nec
(ut ita dicam)formaliter in ſe habet, ut ſuprà
explicauimus:tamen ſemel conſtituta à Chri-
ſto poteſtate,non uidetur,quòd eccleſia ſit pe
ioris cõditionis ad eligẽdum ſibi principem,
quàm ciuilis reſpublica, quæ quocunque ca-
ſu, deficiente principe, poteſt ſibi alium con-
ſtituere.

ſtituere. Item, ut dictum eſt, hęc poteſtas óportebat ut perſeueraret in eccleſia, ſed defuncto Petro, & nihil de ſucceſſore prouidente, nec ſtatuente, ut contingere poterat, non reſtabat aliud mediũ, niſi per electionem eccleſiæ. Ergo eccleſia poterat alium eligere. Et confirmatur, Quia nunc etiamſi aut bellũ, aut peſtilentia, aut alia calamitas, aut caſus abſumeret Cardinales omnes, non uidetur dubitandum quin eccleſia poſſet prouidere ſibi de ſummo Põtifice: aliâs uacaret perpetuò illa ſedes, quæ tamẽ perpetuò debet durare. Item illa poteſtas eſt communis, & ſpectat ad totam eccleſiã. ergo à tota eccleſia debet prouideri, & nõ ab aliqua peculiari eccleſia, uel certo ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut pernicioſè diſsidẽtibus, eccleſia poſſet ſibi prouidere.

19 ¶ Sed an ab omnibus Chriſtianis? Reſpõdeo, & ſit ſexta propoſitio, Electio * ſummi Pontificis in tali caſu ſpectaret ad ſolum clerũ, & nullo modo ad populum. Probatur, Quia adminiſtratio rerum ſpiritualiũ nullo modo ſpectat ad laicos, ut aliâs à nobis probatum eſt: ſed inſtitutio ſummi Pontificis maximè ſpectat ad gubernationem, & adminiſtrationem rerum ſpiritualium: ergo nullo modo ſpectat ad laicos. Item electio presbyterorum, aut epiſcoporum non ſpectat ad plebem, ut ſuprà latè

probatum eſt.ergo multominus electio ſummi Sacerdotis. Item populus non poteſt iudicare merita & qualitates requiſitas ad dignitatem ſummi Pōtificis,nec examinare, & diſcernere inter dignū,& indignū:ergo electio, uel inſtitutio non ſpectat ad plebem. Eſſet enim abſurdum, ut prouidentia Sacerdotii commiſſa eſſet illis, qui niſi fortè & caſu non poſſent rectè prouidere.Item, Quia talis electio eſſet prorſus impoſsibilis, cùm eſſet impoſsibile ut totus populus conueniret ad eligendum,nec poſtquam conueniſſent, poſſent, ut maior pars unum & eundem optaret.

20 ¶ Septima propoſitio,Imò,*non uidetur etiā talis electio ſpectare ad totum clerum:quia licet ad omnes clericos ſpectet adminiſtratio ſpiritualium, tamen non omnia ſpectant ad omnes,ſed citra epiſcopos omnes habent certa & limitata miniſteria, extra quæ non extendit ſe eorum officium, ut diaconi miniſtrant presbyteris: prebyteri autem miniſtrāt ſacramenta:nec ea quæ ſunt authoritate,ſpectant ad officium eorum, & eadē ratione uix conuenire poſſet clerus totius orbis ad talem electionem.

21 ¶ Vndè ſit octaua propoſitio, In * quocun-

que

que caſu uacaret ſedes apoſtolica , manendo in ſolo iure diuino, electio ſpectaret ad omnes epiſcopos Chriſtianitatis. Probatur, Quia ipſi ſunt paſtores gregis, & curatores, & tutores, & tota adminiſtratio eccleſiaſtica citra ſummum Pontificem ſpectat ad eos, & omnia poſſunt per ſe, quæ inferiores omnes poſſunt. Dico enim quòd quomodocunque, ſiue inſtituto, ſiue caſu omnes epiſcopi Chriſtiani conuenirent, in tali caſu epiſcopi poſſent eligere unum ſummum Pontificem tantæ authoritatis, ſicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus uel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

22 ¶ Sed quia hæc forma eſſet etiam uehementer difficilis, ac penè impoſsibilis: ſit nona propoſitio, Beatus *Petrus, uel ſolus, uel cum aliis Apoſtolis potuit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinem poteſtatis & adminiſtrationis ad ferendas leges conuenietes eccleſiæ, ſed hæc erat una lex etiã neceſſaria ad gubernationẽ eccleſiæ de electiõe ſummi Põtificis: ergo potuit eam cõdere. Secundò ꝓbat, Tota eccleſia poſſet hãc legẽ facere, imò facta eſt in Cõciliis: ergo Petr' potuit, quia aliàs nõ

habuiſſet ſummam poteſtatem. Et confirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, ſecluſa lege lata à Petro erat uel impoſſibilis, ſi à tota eccleſia, uel à toto clero: uel ſaltem magna occaſio ſchiſmatum, ſi per omnes epiſcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa uia & ratio eligendi. Verum circa has propoſitiones oritur dubium. nam Epiſcopus Romanus eſt ſummus Pontifex. ergo dato ꝙ Petrus deceſſiſſet, ſufficiebat Romanus clerus ad eligendum Epiſcopum Romanum, & per conſequens ſummum Pontificem: Et augetur dubiũ. Nam (ut ex hiſtoria habetur) aliquando uel clerus Romanus, uel populus ſummum Sacerdotem eligebãt. Reſpondeo primò, An Epiſcopus Romanus ſit iure diuino ſummus Sacerdos, inferiùs (ſi uacauerit) diſputaturus ſum. Secundò dico, quòd ſi clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, ut eligeret ſummum Pontificem, hoc fuit certè, uel lege de hoc lata, uel conſuetudine recepta, & nõ iure diuino. Nam etiam eligẽte Romano clero, ſi Epiſcopi Chriſtiani ratam habebant electionem, hoc ſatis eſſe potuit, ut illa forma electionis per aliquam ætatẽ ſeruaretur.

23 ¶Decima propoſitio, Beatus*Petrus potuit eligere ſibi & deſignare ſucceſſorem, qui defuncto Petro, ſine alia electione eſſet ſummus

mus Pontifex. Hæc propoſitio non recipitur à theologis recentioribus, quòd ſint pontificiæ dignitati aliquanto infeſtiores quàm deceret alioqui pios, et Chriſtianos ſcriptores. Sed probatur primò ex facto Petri, qui (ſi fides habenda eſt uera narrãtibus) Clemẽtem uiuens ipſe uiuẽtem in pontificem nominauit, ut habetur. 8. q. 1. c. ſi Petrus. ex authoritate Iohan. ſcilicet tertii qui fuit temporibus Iuſtiniani. Item probatur manifeſto & inuicto argumento, Nam, ut probatum ſuprà eſt, poterat ferre legem de electione ſucceſſoris: ſed potuiſſet ferre legem, ut uiuens Pontifex eligeret ſucceſſorem, imò illa lex uidetur futura conuenientiſsima ad tollenda ſchiſmata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durãte adhuc magiſtratu Conſulum deſignabantur futuri Conſules, quare non ita potuit fieri de ſummo Pontifice? Item potuit ferre legem, ut Epiſcopus uiuens nominaret ſibi ſucceſſorem, quare nõ potuit de ſummo Pontifice? Sequitur conſequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet ſucceſſor Petri. Patet, quia habuit eãdem poteſtatem.

24 ¶ Vndecima propoſitio, Ratio* eligendi ſummum Pontificem, quæ nunc ſeruatur in eccleſiâ, non eſt de iure diuino. Hæc nota eſt ex præcedentibus, quia excluſa humana lege, ſpectat ad Epiſcopos. Item, Nuſquam inuenitur

in toto iure diuino. Itẽ, Petri ſucceſſores potuerunt eã mutare, ut dictũ eſt. Itẽ, nõ ſemper hoc modo fuit facta. Et ultimo, quia ordo Cardinaliũ, qui nunc ſunt electores, nõ eſt iure diuino.

25 ¶ Vltima propoſitio, Ratio* eligẽdi ſummum Pontificẽ, eſt ex conſtitutione & authoritate eccleſiæ aut ſummorũ Pontificum, quæ eadẽ eſt, & eadẽ authoritate mutari poſſet. Hæc eſt ratio & origo qua authoritas & dignitas beati Petri ad nos uſque perſeuerauerit, & duratura eſt in finẽ ſeculi.

¶ Supereſt ut agamus de ſucceſſoribus aliorũ Apoſtolorũ. de quo ſit prima propoſitio, Ne
26 mo* ſucceſſit aliis Apoſtolis cũ æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis: hoc eſt, ut in toto orbe haberet plenitudinẽ poteſtatis, ſicut qlibet Apoſtolorũ habuiſſet, ut ſuprà oſtẽſum eſt. Hæc probatᷣ primò ipſo facto. De nullo enim legimꝰ, ꝙ ſe geſſerit pro epiſcopo uniuerſalis eccleſiæ, præter Romanum Pontificẽ, ſed proximi quique Apoſtolorũ, uel Hieroſolymitanus, uel Antiochenus, uel alterius urbis epiſcopus dictus eſt. Secundò, Quia illa poteſtas uniuerſalis in aliis Apoſtolis fuit extraordinaria, & perſonalis, ut dictũ eſt (& ſic nõ potuerunt eã ſucceſſoribus relinquere) & ſola poteſtas Petri erat ordinaria, & in perpetuum duratura: ab eccleſia autẽ nullus recipit tã am-

plam

plam poteſtatẽ,quæ etiã ſine ſuo capite nihil poteſt:nec à ſummo Sacerdote,hoc eſt,uel Petro,uel Clemente,legimus quicquam ſubrogatum cuiquam Apoſtolorum cum illa poteſtatis amplitudine: Tertiò,Fuiſſet maxima occaſio ſchimatis & diſſenſionum in ſucceſſoribus,qui non erant in gratia confirmati,ſi prouincias non habuiſſent diſtinctas.

27 ¶ Secũda propoſitio,Quilibet * aliorũ Apoſtolorũ à Petro potuit relinquere ſucceſſorẽ,licet nõ uniuerſalẽ,ſaltẽ in quacũque prouincia uoluiſſet,qui eſſet uerus epiſcopus illius prouinciæ.Hanc propoſitionem ſcio non placituram omnibus doctoribus,tum theologis,tum iureconſultis,nec epiſcopis Cardinalibus,Turre Crema.& Caieta.Omnes enim illa perſuaſio ſemel inuaſit,omnem poteſtatem iuriſdictionis ita dependere à Romano pontifice,ut nullus poſſit habere nec minimam quidem ſpiritualem poteſtatem,niſi ex mandato,uel lege ipſius poſt Apoſtolos quidem,qui ex ſingulari priuilegio habuerunt à Chriſto, quod nullus alius poteſt habere niſi à Petro. Sed probo primò hanc propoſitionem apertè, Quilibet Apoſtolorum potuit uiuens creare epiſcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret poteſtatem defuncto Apoſtolo: ergo potuit relinquere ſucceſ-

ſorem

ſorem. Antecedens eſt notũ, quia Paulus conſtituit Titum & Timotheum, & idẽ iuris habuerunt alii Apoſtoli: & in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt. Sed dico eã eſſe ueram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui re uera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum Apoſtoli: ita inquam potuit Iohannes in Aſia nominare Ignatium, ut poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut ſuprà abũdè probatum eſt, nec alii diffitentur, cæteri Apoſtoli uiuentes ęqualem habuerunt poteſtatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiuẽs ipſe eligeret ſibi ſucceſſorẽ. ergo potuit illa lege ipſe primus eligere. Certè de authoritate non uidetur dubitandũ eis, qui cõcedunt æqualẽ authoritatẽ aliis Apoſtolis cũ Petro. Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt nõ indigere alios Apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcũque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propoſitio non ſolùm probabilis, ſed de qua dubitari non poteſt.

18 ¶ Tertia propoſitio, Non * ſolùm Apoſtoli hoc potuerunt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem. Hæc probatur apertè ex ſecunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens epiſcopus nominaret

minaret ſucceſſorē,potuiſſet Titus nominare aliū.Sed ultrà addo (quod difficiliùs uidetur, ſed puto nō minùs uerum) quòd etiam ſi de hoc nulla lex eſſet lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare ſibi ſucceſſorem, inconſulto etiā ſucceſſore Petri:& ſimile de omnibus aliis epiſcopis. Probatur, Quia epiſcop' eſt paſtor, & gubernator prouinciæ iure diuino. ergo ſi maiore poteſtate nō impediretur, poteſt facere omnia, quæ expediunt ad ſalutem ſuæ prouinciæ:ſed hoc potuit maximè eo tempore eſſe expediens, ut uiuens epiſcopus nominaret ſucceſſorē:ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret. Vnde enim habemus, quòd epiſcopus poſſit legem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re, & non de electione epiſcopi? Et confirmatur, Quia certè non ſolùm hoc uidebatur poſsibile, & conueniens, ſed omnino eo tempore neceſſarium. Quomodo enim defuncto in ultima India epiſcopo, potuiſſent expectare mandatum Petri ad ſufficiendum nouum epiſcopum? Et hæc omnia dicta ſunt quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis. Nam quo ad poteſtatem ordinis, ſi epiſcopatus dicit ordinem, uel poteſtatē diſtinctam à presbytero, & à iuriſdictione, ſicut uideo placere penè omnib':oportuit præter electionem concurrere aliquam conſecra-

tionem,tam ad inſtitutionem papæ, quàm epiſcoporum: ſed illam potuit facere quilibet epiſcopus uiuens, ſacrãdo ſucceſſorem uel etiam uno defuncto, epiſcopus alteri' prouinciæ potuit ordinare ſucceſſorem prius electum, & nominatum.

29 ¶Vltima propoſitio, Quilibet * epiſcopus in ſua prouincia potuit condere legẽ, ut presbyteri eligerẽt epiſcopum, uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam inconſulta ſede Petri. Hæc ſequitur ex aliis. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, ſicut de aliis. Ecce rationem, quomodo authoritas, & dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſſiuè ab uno in alterum uſque ad nos, & per epiſcopos omnis alia poteſtas inferior. Sed his non obſtantibus (ne quis putet me uelle derogare

30 Romanæ ſedi, & dignitati) pono aliam coclu=ſionem, Succeſſores * Petri potuerunt, & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas cõdere, & prouincias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia pro ſuo iudicio & poteſtate facere. Omnia enim quæ dicta ſunt, intelligenda ſunt, niſi à ſede Petri aliter prouideatur. Hæc propoſitio probatur clarè, Quia Petro dictum eſt abſolutè, Paſce oues meas, ſine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio

ſine limitatione, & per conſequens etiam creatio epiſcoporum. Si enim quicunque aliorum Apoſtolorum hoc poterat, & fecerunt, ut cõſtat, multo magis ad Petrum & ſucceſſores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc nõ poteſt epiſcopus fieri niſi ſecundum formam traditam à ſummis Pontificibus: & ſi ſecus tẽtatum fuerit, nihil efficietur ratum, ſed totum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatẽ iuriſdictionis: nam quod ad conſecrationem ſpectat, ſecus eſt. Secundò ſequitur, quòd tota poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, mediatè, uel immediatè tota pendet à ſede Petri. Patet, quia ab illa ſede pendent epiſcopi: ab eis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & poteſtates.

Laudetur Chriſtus
in æternum,
Amen.

REVERENDI PATRIS
FRATRIS FRANCISCI A VI CTORIA RELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

SVMMA.

1 *Poteſtas omnis ſeu publica, ſeu priuata, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, quòd non ſolum iuſta & legitima ſit, ſed ita Deum actorem habeat, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poßit, oſtenditur.*

2 *Poteſtas, quòd ſit duplex, publica, & priuata.*

3 *Poteſtatis ciuilis finis quis ſit.*

4 *Hominis miſeria recenſetur.* Et *quid faciendum oportuit, ut illius neceßitatibus conſuleretur.*

5 *Ciuitatum, rerúmque publicarũ fons & origo, quòd non fuerit inuentum hominum, ſed tanquam à natura profectum.*

6 *Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ.*

7 *Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem.* Et *de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis.* Et *penes quem iure naturali & diuino reſideat.*

8 *Monarchia, ſiue regia poteſtas, quòd non ſolùm iuſta ſit, & legitima, ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus.*

9 *Poteſtates, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur, an ſint legitimæ.* Vel, *an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus.*

Poteſtatis

10 *Poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur.*

11 *Libertas, quòd non ſit minor in regali principatu, quàm in ariſtocratico, & democratico.*

12 *Reſpublica, quòd tota poßit puniri licitè pro peccato regis.*

13 *Bellum quando nullum eſſet iuſtum.*

14 *Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam rem publi. conſtituere poteſt, alijs inuitis: quòd ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitētibus monarcham unum creare iure poßit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.*

15 *Principū leges, & conſtitutiones quomòdo obligent in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*

16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*

17 *Lex diuina quòd ſicut habet uim obligandi ad culpā, ita & lex humana.*

18 *Legum humanarum tranſgreſſores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolùm.*

19 *Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignoſci poterit.*

20 *Rex ſi uellet non obligare ad culpam, an poſſet.*

21 *Leges ciuiles, an obligent legislatores, & maximè reges.*

22 *Legis ratione ceſſante, an ceſſet obligatio.*

23 *Tyrannorum leges an obligent.*

24 *Præcepta parentum, quòd eodem modo obligent, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

Officium

Certè qui beato Petro principatum non ne-
gant,nulla ratione ſe tueri poſſunt, quin unũ
etiam nunc ſummum Monarcham in eccleſia
concedant.In hanc ſententiam ſunt aperta te-
ſtimonia Ignatii,Cyrilli.Chryſoſt.& aliorum
doctornm Græcorum, imò & Conciliorum
in ipſa Græcia celebratorũ. Nã de Latinis au-
thoribus & Synodis ne dubitandum quidem
eſt:quin omnes in unam hanc ſentẽtiam cõſpi
rauerint.Sed eſto ut ita ſit,ſicut certò eſt,ut in
eccleſia ſemper ſit unus ſucceſſor Petri cũ pa-
ri etiã dignitate, & authoritate. Supereſt in-
quirendũ,qua uia,qua ratione ea dignitas, &
poteſtas Petri,deriuari,& perueniri poſſit ad
alium.Nec enim ex morte Petri ad unum ali-
quem certum ſuprema illa poteſtas attinebit.
¶Sit pro hac quæſtione in ordine quinta
28 propoſio,Petro* mortuo, eccleſia habet po-
teſtatem ſubrogandi,& inſtituendi alium lo-
co illius,etiam ſi Petrus nihil de hoc prius cõ-
ſtituiſſet.Hęc probatur.Licet enim eccleſia(ut
in relectione priori declaratũ à nobis eſt) nõ
poſſet poteſtatem ſpiritualem conſtituere,nec
(ut ita dicam)formaliter in ſe habet, ut ſuprà
explicauimus:tamen ſemel conſtituta à Chri-
ſto poteſtate,non uidetur,quòd eccleſia ſit pe
ioris cõditionis ad eligẽdum ſibi principem,
quàm ciuilis reſpublica, quæ quocunque ca-
ſu, deficiente principe, poteſt ſibi alium con-
ſtituere.

ſtituere.Item,ut dictum eſt,hęc poteſtas ôportebat ut perſeueraret in eccleſia, ſed defuncto Petro,& nihil de ſucceſſore prouidente, nec ſtatuente,ut contingere poterat,non reſtabat aliud mediũ, niſi per electionem eccleſiæ. Ergo eccleſia poterat alium eligere.Et confirmatur,Quia nunc etiamſi aut bellũ,aut peſtilentia,aut alia calamitas, aut caſus abſumeret Cardinales omnes,non uidetur dubitandum quin eccleſia poſſet prouidere ſibi de ſummo Pôtifice:aliâs uacaret perpetuò illa ſedes, quæ tamẽ perpetuò debet durare.Item illa poteſtas eſt communis, & ſpectat ad totam eccleſiã.ergo à tota eccleſia debet prouideri,& nõ ab aliqua peculiari eccleſia,uel certo ordine,aut genere hominum:imò negligentibus Cardinalibus,aut perniciosè diſsidẽtibus,eccleſia poſſet ſibi prouidere.

19 ¶ Sed an ab omnibus Chriſtianis? Reſpôdeo, & ſit ſexta propoſitio,Electio * ſummi Pontificis in tali caſu ſpectaret ad ſolum clerũ,& nullo modo ad populum.Probatur,Quia adminiſtratio rerum ſpiritualiũ nullo modo ſpectat ad laicos,ut aliâs à nobis probatum eſt:ſed inſtitutio ſummi Pontificis maximè ſpectat ad gubernationem, & adminiſtrationem rerum ſpiritualium:ergo nullo modo ſpectat ad laicos.Item electio presbyterorum, aut epiſcoporum non ſpectat ad plebem, ut ſuprà latè

probatum eſt. ergo multominus electio ſummi Sacerdotis. Item populus non poteſt iudicare merita & qualitates requiſitas ad dignitatem ſummi Pōtificis, nec examinare, & diſcernere inter dignū, & indignū: ergo electio, uel inſtitutio non ſpectat ad plebem. Eſſet enim abſurdum, ut prouidentia Sacerdotii commiſſa eſſet illis, qui niſi fortè & caſu non poſſent rectè prouidere. Item, Quia talis electio eſſet prorſus impoſsibilis, cùm eſſet impoſsibile ut totus populus conueniret ad eligendum, nec poſtquam conueniſſent, poſſent, ut maior pars unum & eundem optaret.

20 ¶ Septima propoſitio, Imò, *non uidetur etiā talis electio ſpectare ad totum clerum: quia licet ad omnes clericos ſpectet adminiſtratio ſpiritualium, tamen non omnia ſpectant ad omnes, ſed citra epiſcopos omnes habent certa & limitata miniſteria, extra quæ non extendit ſe eorum officium, ut diaconi miniſtrant presbyteris: prebyteri autem miniſtrāt ſacramenta: nec ea quæ ſunt authoritate, ſpectant ad officium eorum, & eadē ratione uix conuenire poſſet clerus totius orbis ad talem electionem.

21 ¶ Vndè ſit octaua propoſitio, In * quocunque

que caſu uacaret ſedes apoſtolica, manendo in ſolo iure diuino, electio ſpectaret ad omnes epiſcopos Chriſtianitatis. Probatur, Quia ipſi ſunt paſtores gregis, & curatores, & tutores, & tota adminiſtratio eccleſiaſtica citra ſummum Pontificem ſpectat ad eos, & omnia poſſunt per ſe, quæ inferiores omnes poſſunt. Dico enim quòd. quomodocunque, ſiue inſtituto, ſiue caſu omnes epiſcopi Chriſtiani conuenirent, in tali caſu epiſcopi poſſent eligere unum ſummum Pontificem tantæ authoritatis, ſicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus uel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

22 ¶ Sed quia hæc forma eſſet etiam uehementer difficilis, ac penè impoſsibilis: ſit nona propoſitio, Beatus *Petrus, uel ſolus, uel cum aliis Apoſtolis pótuit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinem poteſtatis & adminiſtrationis ad ferendas leges conueniētes eccleſiæ, ſed hæc erat una lex etiā neceſſaria ad gubernationē eccleſiæ de electiōe ſummi Póti ficis: ergo potuit eam cōdere. Secundò ꝓbat̃, Tota eccleſia poſſet hāc legē facere, imò facta eſt in Cōciliis: ergo Petr⁹ potuit, quia aliâs nō

habuiſſet ſummam poteſtatem. Et confirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, ſecluſa lege lata à Petro erat uel impoſſibilis, ſi à tota eccleſia, uel à toto clero: uel ſaltem magna occaſio ſchiſmatum, ſi per omnes epiſcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa uia & ratio eligendi. Verum circa has propoſitiones oritur dubium. nam Epiſcopus Romanus eſt ſummus Pontifex. ergo dato ꝙ Petrus deceſſiſſet, ſufficiebat Romanus clerus ad eligendum Epiſcopum Romanum, & per conſequens ſummum Pontificem: Et augetur dubiũ. Nam (ut ex hiſtoria habetur) aliquando uel clerus Romanus, uel populus ſummum Sacerdotem eligebãt. Reſpondeo primò, An Epiſcopus Romanus ſit iure diuino ſummus Sacerdos, inferiùs (ſi uacauerit) diſputaturus ſum. Secundò dico, quòd ſi clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, ut eligeret ſummum Pontificem, hoc fuit certè, uel lege de hoc lata, uel conſuetudine recepta, & nõ iure diuino. Nam etiam eligẽte Romano clero, ſi Epiſcopi Chriſtiani ratam habebant electionem, hoc ſatis eſſe potuit, ut illa forma electionis per aliquam ætatẽ ſeruaretur.

23 ¶ Decima propoſitio, Beatus *Petrus potuit eligere ſibi & deſignare ſucceſſorem, qui defuncto Petro, ſine alia electione eſſet ſummus

mus Pontifex. Hæc propoſitio non recipitur à theologis recentioribus, quòd ſint pontificiæ dignitati aliquanto infeſtiores quàm deceret alioqui pios, et Chriſtianos ſcriptores. Sed probatur primò ex facto Petri, qui (ſi fides habenda eſt uera narrãtibus) Clemẽtem uiuens ipſe uiuẽtem in pontificem nominauit, ut habetur. 8. q. 1. c. ſi Petrus. ex authoritate Iohan. ſcilicet tertii qui fuit temporibus Iuſtiniani. Item probatur manifeſto & inuicto argumento, Nam, ut probatum ſuprà eſt, poterat ferre legem de electione ſucceſſoris: ſed potuiſſet ferre legem, ut uiuens Pontifex eligeret ſucceſſorem, imò illa lex uidetur futura conuenientiſsima ad tollenda ſchiſmata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durãte adhuc magiſtratu Conſulum deſignabantur futuri Conſules, quare non ita potuit fieri de ſummo Pontifice? Item potuit ferre legem, ut Epiſcopus uiuens nominaret ſibi ſucceſſorem, quare nõ potuit de ſummo Pontifice? Sequitur conſequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet ſucceſſor Petri. Patet, quia habuit eãdem poteſtatem.

24 ¶ Vndecima propoſitio, Ratio* eligendi ſummum Pontificem, quæ nunc ſeruatur in eccleſiá, non eſt de iure diuino. Hæc nota eſt ex præcedentibus, quia excluſa humana lege, ſpectat ad Epiſcopos. Item, Nuſquam inuenitur

plam poteſtatē,quæ etiā ſine ſuo capite nihil poteſt:nec à ſummo Sacerdote,hoc eſt,uel Petro,uel Clemente,legimus quicquam ſubrogatum cuiquam Apoſtolorum cum illa poteſtatis amplitudine:Tertiò,Fuiſſet maxima occaſio ſchimatis & diſſenſionum in ſucceſſoribus,qui non erant in gratia confirmati,ſi prouincias non habuiſſent diſtinctas.

27 ¶Secūda propoſitio,Quilibet * aliorū Apoſtolorū à Petro potuit relinquere ſucceſſorē,licet nō uniuerſalē,ſaltē in quacūque prouincia uoluiſſet,qui eſſet uerus epiſcopus illis prouinciæ.Hanc propoſitionem ſcio non placituram omnibus doctoribus,tum theologis,tum iureconſultis,nec epiſcopis Cardinalibus,Turre Crema.& Caieta.Omnes enim illa perſuaſio ſemel inuaſit,omnem poteſtatem iuriſdictionis ita dependere à Romano pontifice,ut nullus poſſit habere nec minimam quidem ſpiritualem poteſtatem,niſi ex mandato,uel lege ipſius poſt Apoſtolos quidem,qui ex ſingulari priuilegio habuerunt à Chriſto, quod nullus alius poteſt habere niſi à Petro. Sed probo primò hanc propoſitionem apertè, Quilibet Apoſtolorum potuit uiuens creare epiſcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret poteſtatem defuncto Apoſtolo: ergo potuit relinquere ſucceſſorem

ſorem. Antecedens eſt notũ, quia Paulus conſtituit Titum & Timotheum, & idẽ iuris habuerunt alii Apoſtoli: & in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt. Sed dico eã eſſe ueram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui re uera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum Apoſtoli: ita inquam potuit Iohannes in Aſia nominare Ignatium, ut poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut ſuprà abũdè probatum eſt, nec alii diffitentur, cæteri Apoſtoli uiuentes ęqualem habuerunt poteſtatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiuẽs ipſe eligeret ſibi ſucceſſorẽ. ergo potuit illa lege ipſe primus eligere. Certè de authoritate non uidetur dubitandũ eis, qui cõcedunt æqualẽ authoritatẽ aliis Apoſtolis cũ Petro. Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt nõ indigere alios Apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcũque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propoſitio non ſolùm probabilis, ſed de qua dubitari non poteſt.

18 ¶ Tertia propoſitio, Non * ſolùm Apoſtoli hoc potuerunt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem. Hæc probatur apertè ex ſecunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens epiſcopus nominaret

minaret ſucceſſorē, potuiſſet Titus nominare aliū. Sed ultrà addo (quod difficiliùs uidetur, ſed puto nō minùs uerum) quòd etiam ſi de hoc nulla lex eſſet lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare ſibi ſucceſſorem, inconſulto etiã ſucceſſore Petri: & ſimile de omnibus aliis epiſcopis. Probatur, Quia epiſcopꝰ eſt paſtor, & gubernator prouinciæ iure diuino. ergo ſi maiore poteſtate nō impediretur, poteſt facere omnia, quæ expediunt ad ſalutem ſuæ prouinciæ: ſed hoc potuit maximè eo tempore eſſe expediens, ut uiuens epiſcopus nominaret ſucceſſorē: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret. Vnde enim habemus, quòd epiſcopus poſſit legem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re, & non de electione epiſcopi? Et confirmatur, Quia certè non ſolùm hoc uidebatur poſsibile, & conueniens, ſed omnino eo tempore neceſſarium. Quomodo enim defuncto in ultima India epiſcopo, potuiſſent expectare mandatum Petri ad ſufficiendum nouum epiſcopum? Et hæc omnia dicta ſunt quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis. Nam quo ad poteſtatem ordinis, ſi epiſcopatus dicit ordinem, uel poteſtatē diſtinctam à presbytero, & à iuriſdictione, ſicut uideo placere penè omnibꝰ: oportuit præter electionem concurrere aliquam conſecra-

tionem,tam ad inſtitutionem papæ,quàm epi ſcoporum:ſed illam potuit facere quilibet epi ſcopus uiuens, ſacrãdo ſucceſſorem uel etiam uno defuncto,epiſcopus alteri' prouinciæ po tuit ordinare ſucceſſorem prius electum, & nominatum.

29 ¶ Vltima propoſitio, Quilibet * epiſcopus in ſua prouincia potuit condere legẽ, ut presbyteri eligerẽt epiſcopum,uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam inconſulta ſede Petri. Hæc ſequitur ex aliis. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, ſicut de aliis. Ecce rationem, quomodo authoritas, & dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſſiuè ab uno in alterum uſque ad nos,& per epiſcopos omnis alia poteſtas inferior. Sed his non obſtantibus (ne quis putet me uelle derogare

30 Romanæ ſedi,& dignitati)pono aliam cocluſionem, Succeſſores * Petri potuerunt,& poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re prius latas tollere,& nouas cõdere,& prouincias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia pro ſuo iudicio & poteſtate facere. Omnia enim quæ dicta ſunt,intelligenda ſunt, niſi à ſede Petri aliter prouideatur. Hæc propoſitio probatur clarè, Quia Petro dictum eſt abſolutè, Paſce oues meas, ſine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio

ſine

ſine limitationē, & per conſequens etiam creatiō epiſcoporum. Si enim quicunque aliorum Apoſtolorum hoc poterat, & ſecerunt, ut cōſtat, multo magis ad Petrum & ſucceſſores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc nō poteſt epiſcopus fieri niſi ſecundum formam traditam à ſummis Pontificibus: & ſi ſecus tētatum fuerit, nihil efficietur ratum, ſed totum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatē iuriſdictionis: nam quod ad conſecrationem ſpectat, ſecus eſt. Secundò ſequitur, quòd tota poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, mediatè, uel immediatè tota pendet à ſede Petri. Patet, quia ab illa ſede pendent epiſcopi: ab eis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & poteſtates.

Laudetur Chriſtus in æternum, Amen.

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA RELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

SVMMA.

1 *Poteſtas omnis ſeu publica,ſeu priuata,qua reſpublica ſecularis adminiſtratur,quòd non ſolum iuſta & legitima ſit,ſed ita* Deum *actorem habeat,ut nec orbis totius conſenſu tolli,aut abrogari poßit,oſtenditur.*

2 *Poteſtas,quòd ſit duplex,publica,& priuata.*

3 *Poteſtatis ciuilis finis quis ſit.*

4 *Hominis miſeria recenſetur.*Et *quid faciendum oportuit,ut illius neceßitatibus conſuleretur.*

5 *Ciuitatum,rerúmque publicarũ fons & origo,quòd non fuerit inuentum hominum,ſed tanquam à natura profectum.*

6 *Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ.*

7 *Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem.*Et *de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis.*Et *penes quem iure naturali & diuino reſideat.*

8 *Monarchia,ſiue regia poteſtas,quòd non ſolùm iuſta ſit,& legitima,ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem,& non ab ipſa republica,aut prorſus ab hominibus.*

9 *Poteſtates,quibus infidelium reſpublicæ gubernantur,an ſint legitimæ.*Vel,*an inter paganos ſint legitimi principes,& magiſtratus.*

10 *Poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur.*

11 *Libertas, quòd non ſit minor in regali principatu, quàm in ariſtocratico, & democratico.*

12 *Reſpublica, quòd tota poßit puniri licitè pro peccato regis.*

13 *Bellum quando nullum eſſet iuſtum.*

14 *Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam rem publi. conſtituere poteſt, alijs inuitis: quòd ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitētibus monarcham unum creare iure poßit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.*

15 *Principū leges, & conſtitutiones quomòdo obligent in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*

16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*

17 *Lex diuina quòd ſicut habet uim obligandi ad culpā, ita & lex humana.*

18 *Legum humanarum tranſgreſſores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolùm.*

19 *Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignoſci poterit.*

20 *Rex ſi uellet non obligare ad culpam, an poſſet.*

21 *Leges ciuiles, an obligent legislatores, & maximè reges.*

22 *Legis ratione ceſſante, an ceſſet obligatio.*

23 *Tyrannorum leges an obligent.*

24 *Præcepta parentum, quòd eodem modo obligent, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

Officium

OFFICIVM, ac munus Theologi tam latè patet, ut nullum argumentum, nulla diſputatio, nullus locus alien' uideatur à theologica profeſſione, & inſtituto. Et fortaſſe hoc etiam in cauſa eſt, ſicut de Oatore dicit Cicero, cũ in omni diſciplinarum genere, omnibúsque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes uiri: tanta ſit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & ſolidorum. Eſt autem Theologia omnium diſciplinarum, ſtudiorúmque orbis prima, quam Græci ϑεολογίαν uocant. Quare nihil mirum uideri debet, ſi nõ tam multi in tam difficili re ſanè abſoluti inueniantur. In tam igitur magno ſolo, ac latè patenti ſcripturarum omnium doctorum campo cùm infinita ſuppeterent, unũ potiſſimum locum mihi delegi; certè ſi pro ſua dignitatẽ à me tractari ualeat, dignum ueſtro conſpectu, uiri ornatiſſimi, & doctiſſimi. Locus itaque eſt de republica: de qua re cùm grauiſſimi, & eruditiſſimi uiri multa diſſeruerint, plura tamen ſuperſunt. Et quoniam argumentum amplius eſt, quàm ut una diſputatione expleri poſſet, de poteſtate publica & priuata, qua reſpublicæ gubernãtur, hodie negotium ſuſcepi.

¶ Locus relegendus ac tractandus eſt in Magiſtro ſentẽtiarũ in. 2. d. 44. & ſumptus eſt à Pau. Rom. 13. ad Ro. 13. Nõ eſt poteſtas niſi à Deo. In quem locum

locum licet permulta ſint quæ afferri poſſent, tamen impræſentiarum de laica, ſeu ſeculari poteſtate tota noſtra diſputatio erit nullis limitibus coërcita, ne effuſiùs quàm opus ſit, erret, & euagetur. Tota ergo prę ſens relectio tribus terminabitur concluſionibus.

1 ¶ Prima concluſio eſt, Omnis * ſeu publica, ſeu priuata poteſtas, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, nõ ſolùm iuſta, & legitima eſt, ſed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poſſit. Priuſquam ad probationem huius concluſionis ueniam, nonnulla mihi præmitteda ſunt, ad eius explanationem, & intelligentiam neceſſaria. Nectamen omnia, quæ in hoc ampliſsimo argumento cõgeri poſsunt, perſequi conſtitui, ſed aſtricto & preſſo ſermone, ſcholaſtico more, quantum potero, pauciſsima uerba, quæ ſolùm inſtituto ſunt neceſſaria, conferã. Cùm

2 * autẽ duplex ſit poteſtas, publica, ſeu priuata, pri' de publica, mox uerò de priuata agam'. Et

* quoniã (ut Ariſt. admonet) unũquodq; tũc arbitramur ſcire, cũ cauſas eius cognoſcim', operæpretiũ me facturũ puto, ſi ciuilis, et laicę poteſtatis, de qua tota futura eſt oratio, cauſas in ueſtigauero. Quib' certè pceptis, & uis, & effectus ipſius poteſtatis facilè patebũt. Illud igĩt in primis notare oportet, qđ ipſe Ariſt. in Phyſicis docet, Nõ in naturalib' tãtũ, ſed in oĩbus prorſus

Ariſto.

Ariſto.

prorſus humanis rebus neceſsitatem conſiderandum ex fine, utpote cauſarum omnium & prima & potiſsima. Quod dogma, ſeu ab Ariſtot. inuẽtum fuerit, ſiue à Platone receptum, ingens philoſophiæ argumentum fuit, magnamq; rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, ſed primi etiam nominis philoſophi, neceſsitatẽ rerũ materiæ tribuebant, acſi (ut ipſius Ariſt. exẽplo utar) domum ita neceſſariò conſtructam eſſe putarent: non quòd humanis uſibus ita expediret, ſed quia grauia quidem deorſum ſuapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra terram, ſupra autem propter leuitatem præeminent ligna. Item homines inferiùs pedes habere non inceſſus gratia, ſed quòd ea pars maximè craſsior ſit. Oſsáque ſimiliter animantibus ineſſe, nõ quòd ita neceſſaria fuerint, ut caro membráque corporis ſtabilitatem haberent, ſed quòd ea materia durior & ſolidior ſit. Verumenimuero homines craſsis opinionibus imbuti, totó (ut aiũt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem ſecundum ſententiã eorum reddere poſſent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio philoſophandi ratione nullo modo expedire poſſent. Quomodo enim illi, ut non inquirám qua materiæ uarietate terra ornatur in media ſede mundi locata, ſolida,

& globoſa,

& globoſa, & undique circum ſe ſuis nutibus conglobata, ueſtita floribus, herbis, arboribus, ut nó exigam unde fontiũ gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparũ ueſtitus uiridiſsimi: ſingulariũ partũ mẽbrorumq; hominis compoſitionem uni materię acceptã referrent? Quæ eſt illa materiæ uis, quæ inter animantia oculos homini ſublimes dedit, cælumque uidere iuſsit, & erectos ad ſydera tollere uult? Ita enim illi reſpódẽt fieri aliter nõ potuiſſe, quàm ut homo erect' eſſet, bruta uerò prona, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis gratia, ſed ꝙ animantium materiæ, diſparque conditio eſſet. Atque ex hoc capite manauit Epicuri ſtolidiſsimum placitum, & eius diſcipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad uidendum eſſe natos, nec aures ad audiendum, ſed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concurſu per infinitum & inanem uolitatum contigiſſe, quo nihil poteſt dici, uel fingi, aut ſtultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius quàm tam apertam ſtultitiam arguere. Quod copioſiſſimè Cicero De natura Deorum, & Lactantius De opificio Dei fecerũt. Sed noſtro inſtituto, & præſenti propoſito ſatis erit, ut ſummam ueritatem teneamus, qua omiſſa, ſemper neceſſe errare eſt. Credamúsque non cælum, nec terrã, ac reliquas orbis partes homi-

m nemque

minemque ipſum orbis principiũ, ſed omnia, quæ cælo continentur, alicuius uſus & finis gratia ſtetiſse, fieríque omnia, atq; ita fieri neceſſe propter finem, unde ratio & neceſsitas rerum accipienda eſt.

¶ Quærendum igitur & inueſtigandum no-
3 bis ſupereſt, quis* ſit finis ille, cuius gratia poteſtas hæc, de qua tractaturi ſumus, conſtituta ſit. Pro quo conſiderare oportet, ꝙ ſicut homo cæteris animalibus præſtat ratione, ſapientia, atq; ſermone, ita illi æterno, immortali, ſapientiq; animali, multa à prouidentia gubernatrice denegata ſunt, quæ reliquis animalib⁹ ſunt tributa, & conceſſa. Iam enim primùm ut communitati & tutelæ animantium conſultũ eſſet, ab ipſo ſtatim principio omnia alia animalia ſuis tegumentis natura mater dotauit, quo faciliùs poſſent uim pruinarum & frigora ſuſtinere. Singulis autem quibus ad propulſandos impetus extraneos ſua propria munimenta conſtituit, aut ut naturalibus telis repugnẽt feriora, aut quę ſunt imbecilliora, ſubtrahant ſe periculis pernicitate fugiẽdi, aut roſtro ueluti haſta ſe protegant, aut latibulis ſepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuiùs in ſublimè ſuſpẽſa ſint, aut ſuffulta unguibus, uel inſtructa cornibus; nulliq; præſidiũ ſui deeſt.
4 Hominẽ* autẽ unum ratione & uirtute conceſſa relinquit fragilẽ, ĩbecillẽ, inopẽ, & infir-
mum,

mum,omniq; auxilio deſtitutũ, undiq; indigentem,& nudũ.,incrinemq; contra ſe ex naufragio producit, in cuius uita miſerias ſparſit, quippe qui ab ipſo ſtatim ortu nihil aliud poteſt quàm fragilitatis ſuę cõditione plorata fletibus comminari. Iuxta illud, Repleti multis miſeriis:& tantum ut reſtet (ut Poëta refert) tranſire malorum. Vt ergo huiuſmodi neceſsitatib? cõſuleretur,neceſſariũ porrò fuit,ut homines non uagi errarent,& palãtes inſtar ferarũ in ſolitudine,ſed in ſocietate uiuẽtes, inuicem ſibi adiumẽto eſſent. uæ enim ſoli(ait Sapiens)quia ſi ceciderit,nõ habet ſubleuantẽ:ſi autẽ fuerint multi,foucbuntur mutuó. Atque adeò ex hoc capite Ariſto.2.Ethico.admonet, nõ ſine doctrina,& experientia perfici poſſe ex parte intellect',q in ſolitudine haberi minime põt.Imò etiã hoc loco brutis animalibus ipſis inferiores eſſe uidemus,qa illa neceſſaria ſibi per ſe cognoſcere poſſunt,hoĩes autẽ nullaten' hoc poſſunt. Rurſus etiã ſermo ĩtellect' eſt nũti',& ĩ hũc ſolũ uſũ datũ Ariſto.tradit, quo uno homo cæteris animalib' antecedit:q extra hominũ ſocietatẽ null' foret:, atq; adeò etiã,ſi fieri poſſet,ſi ſapiẽtia eſſet ſine ſermone ingrata & inſcibilis eſſet ipſa ſapietia. Ita enim in Eccleſiaſtico habetur,Sapiẽtia abſcõdita,& theſaur' inuiſus,q̃ utilitas in utriſq;? Quapropter & in.1.Politic.Ariſt.oſtendit hominẽ naturaliter

Ariſto. 2. Ethico.

Ariſto.1.politicorum.

turaliter eſſe ciuilem, ſociabilémque. Iam uerò uoluntas, cuius ornamenta ſunt iuſtitia & amicitia, deformis uerò omnino, ac uelut manca, extra hominum conſortia ſit neceſſe eſt: iuſtitia quidē niſi à multitudine exerceri non poteſt: amicitia uerò, ſine qua nón aqua, non igne, non ſole (ut ait Cicero pluribus locis) utimur, & ſine qua nulla uirtus eſt ſecundum Ariſto. ſententiam: ſine uitæ communicatione omnis periit. Et ſi conſtaret humana uita, & ſibi ſufficeret, tamen in ſolitudine non niſi iniocunda, & inamabilis eſſe, poſſet nihil enim natura ſolitariū amat, omnéſque, ut ait Ariſto, natura ferimur ad communicationē. Si quis (inquit Cicero) in cælū aſcendiſſet, naturámque mundi, atque ſyderum inſpexiſſet pulchritudinē, inſuauis illi ſine amico adminiſtratio foret. Quare & Timō ille Athenienſis, qui ſe inſtituto ab hominum communitate ſegregarat, inhumana, brutalique natura ab Ariſto. 1. Politi. cenſetur, & inter feras huiuſmodi homines ponuntur. Sicut enim ait Augu. libro de amicitia. Ego enim eos non tantùm homines, quàm beſtias dixerim, qui ſic dicunt eſſe uiuendum, ut nulli conſolationi ſint, nulli etiam oneri uel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis ſua aliis peruerſitate inferāt, amare nullum, amari à nullo curantes. Cùm

itaque

itaque humanæ ſocietates propter hūc finē cō ſtitutæ ſint ſcilicet ut alter alterius onera portaret,& inter omnes ſocietates ſocietas ciuilis ea ſit,in qua commodius homines neceſsitatibus ſubueniant:ſequitur,communitatem eſſe (ut ita dixerim)naturaliſsimam communicationem naturæ conuenientiſsimam.quanquā enim mutua officia ſibi præſtent,non tamē ſamilia una ſufficiens eſt ſibi,& maximè aduerſus uim iniuriamque propulſandam:quæ maximē ea uidetur & Cham,& Nemrod adduxiſſe,ut primi omnium homines in ciuitatem cogerent,ut legitur Gen.10.Patet ergo quòd *fons & origo ciuitatū rerumque publicarū, nō inuentum eſſe hominū,neque inter artificiata numerādum,ſed tanquā à natura profectum,quæ ad mortaliū tutelā,& conſeruationē hāc rationē mortalibus ſuggeſsit,atque ex eodē capite ſtatutum conſequūtur eundē eſſe finem eandémque neceſsitatem publicarū poteſtatum. Si enim ad mortalium incolumitatē neceſſaria ſunt cōcilia & cœtus hominum, ſocietas nulla cōſiſtere poteſt ſine ui aliqua & poteſtate gubernante,& prouidente.idē omnino uſque utilitas eſt,& publicæ poteſtatis, & communitatis,ſocietatisque. Si enim omnes æquales eſſent,& nulli poteſtati ſubditi, unoquoque ex ſua ſententia & arbitrio in diuerſitatem tendente,neceſſario diſtraheretur Gene.10

ſorem. Antecedens eſt notũ, quia Paulus conſtituit Titum & Timotheum, & idẽ iuris habuerunt alii Apoſtoli: & in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt. Sed dico eã eſſe ueram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui re uera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum Apoſtoli: ita inquam potuit Iohannes in Aſia nominare Ignatium, ut poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut ſuprà abũdè probatum eſt, nec alii diffitentur, cæteri Apoſtoli uiuentes ęqualem habuerunt poteſtatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiuẽs ipſe eligeret ſibi ſucceſſorẽ. ergo potuit illa lege ipſe primus eligere. Certè de authoritate non uidetur dubitandũ eis, qui cõcedunt æqualẽ authoritatẽ aliis Apoſtolis cũ Petro. Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt nõ indigere alios Apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcũque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propoſitio non ſolùm probabilis, ſed de qua dubitari non poteſt.

18 ¶ Tertia propoſitio, Non * ſolùm Apoſtoli hoc potuerunt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem. Hæc probatur apertè ex ſecunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens epiſcopus no-

minaret

minaret ſucceſſorẽ,potuiſſet Titus nominare aliũ.Sed ultrà addo (quod difficiliùs uidetur, ſed puto nõ minùs uerum) quòd etiam ſi de hoc nulla lex eſſet lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare ſibi ſucceſſorem,inconſulto etiã ſucceſſore Petri:& ſimile de omnibus aliis epiſcopis.Probatur,Quia epiſcop' eſt paſtor,& gubernator prouinciæ iure diuino.ergo ſi maiore poteſtate nõ impediretur, poteſt facere omnia, quæ expediunt ad ſalutem ſuæ prouinciæ:ſed hoc potuit maximè eo tempore eſſe expediens, ut uiuens epiſcopus nominaret ſucceſſorẽ:ergo potuit hoc facere,imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret.Vnde enim habemus,quòd epiſcopus poſſitlegem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re,& non de electione epiſcopi? Et confirmatur, Quia certè non ſolùm hoc uidebatur poſsibile, & conueniens,ſed omnino eo tempore neceſſarium.Quomodo enim defuncto in ultima India epiſcopo,potuiſſent expectare mandatum Petri ad ſufficiendum nouum epiſcopum? Et hæc omnia dicta ſunt quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis.Nam quo ad poteſtatem ordinis,ſi epiſcopatus dicit ordinem uel poteſtatẽ diſtinctam à presbytero, & à iuriſdictione, ſicut uideo placere penè omnib':oportuit præter electionem concurrere aliquam conſecrationem

tionem,tam ad inſtitutionem papæ, quàm epiſcoporum:ſed illam potuit facere quilibet epiſcopus uiuens, ſacrãdo ſucceſſorem uel etiam uno defuncto, epiſcopus alteri' prouinciæ potuit ordinare ſucceſſorem prius electum, & nominatum.

29 ¶ Vltima propoſitio, Quilibet * epiſcopus in ſua prouincia potuit condere legẽ, ut presbyteri eligerẽt epiſcopum, uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam inconſulta ſede Petri. Hæc ſequitur ex aliis. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, ſicut de aliis. Ecce rationem, quomodo authoritas, & dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſſiuè ab uno in alterum uſque ad nos, & per epiſcopos omnis alia poteſtas inferior. Sed his non obſtantibus (ne quis putet me uelle derogare

30 Romanæ ſedi, & dignitati) pono aliam coclu= ſionem, Succeſſores * Petri potuerunt, & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas cõdere, & prouincias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia pro ſuo iudicio & poteſtate facere. Omnia enim quæ dicta ſunt, intelligenda ſunt, niſi à ſede Petri aliter prouideatur. Hæc propoſitio probatur clarè, Quia Petro dictum eſt abſolutè, Paſce oues meas, ſine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio

ſine

ſine limitatione, & per conſequens etiam crea tĩo epiſcoporum. Si enim quicunque aliorum Apoſtolorum hoc poterat, & fecerunt, ut cõſtat, multo magis ad Petrum & ſucceſſores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc nõ poteſt epiſcopus fieri niſi ſecundum formam traditam à ſummis Pontificibus: & ſi ſecus tẽtatum fuerit, nihil efficietur ratum, ſed totum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatẽ iuriſdictionis: nam quod ad conſecrationem ſpectat, ſecus eſt. Secundò ſequitur, quòd tota poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, mediatè, uel immediatè tota pendet à ſede Petri. Patet, quia ab illa ſede pendent epiſcopi: ab eis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & poteſtates.

Laudetur Chriſtus
in æternum,
Amen.

*

REVERENDI PATRIS

FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA RELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

SVMMA.

1 *Poteſtas omnis ſeu publica, ſeu priuata, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, quòd non ſolum iuſta & legitima ſit, ſed ita Deum actorem habeat, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poßit, oſtenditur.*

2 *Poteſtas, quòd ſit duplex, publica, & priuata.*

3 *Poteſtatis ciuilis finis quis ſit.*

4 *Hominis miſeria recenſetur.* Et *quid faciendùm oportuit, ut illius neceßitatibus conſuleretur.*

5 *Ciuitatum, rerúmque publicarũ fons & origo, quòd non fuerit inuentum hominum, ſed tanquam à natura profectum.*

6 *Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ.*

7 *Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem.* Et *de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis.* Et *penes quem iure naturali & diuino reſideat.*

8 *Monarchia, ſiue regia poteſtas, quòd non ſolùm iuſta ſit, & legitima, ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus.*

9 *Poteſtates, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur, an ſint legitimæ.* Vel, *an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus.*

Poteſtatis

10 *Poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur.*

11 *Libertas, quòd non ſit minor in regali principatu, quàm in ariſtocratico, & democratico.*

12 *Reſpublica, quòd tota poßit puniri licitè pro peccato regis.*

13 *Bellum quando nullum eſſet iuſtum.*

14 *Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam rem publi. conſtituere poteſt, aliјs inuitis: quòd ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitētibus monarcham unum creare iure poßit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.*

15 *Principū leges, & conſtitutiones quomodo obligent in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*

16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*

17 *Lex diuina quòd ſicut habet uim obligandi ad culpā, ita & lex humana.*

18 *Legum humanarum tranſgreſſores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolùm.*

19 *Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignoſci poterit.*

20 *Rex ſi uellet non obligare ad culpam, an poſſet.*

21 *Leges ciuiles, an obligent legislatores, & maximè reges.*

22 *Legis ratione ceſſante, an ceſſet obligatio.*

23 *Tyrannorum leges an obligent.*

24 *Præcepta parentum, quòd eodem modo obligent, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

Officium

locum licet permulta ſint quæ afferri poſſent, tamen impræſentiarum de laica, ſeu ſeculari poteſtate tota noſtra diſputatio erit nullis limitibus coërcita, ne effuſiùs quàm opus ſit, erret, & euagetur. Tota ergo pręſens relectio tribus terminabitur concluſionibus.

1 ¶ Prima concluſio eſt, Omnis * ſeu publica, ſeu priuata poteſtas, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, nó ſolùm iuſta, & legitima eſt, ſed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poſſit. Priuſquam ad probationem huius concluſionis ueniam, nonnulla mihi præmittẽda ſunt, ad eius explanationem, & intelligentiam neceſſaria. Nec tamen omnia, quæ in hoc ampliſsimo argumento cógeri poſsunt, perſequi conſtitui, ſed aſtricto & preſſo ſermone, ſcholaſtico more, quantum potero, paucisſima uerba, quæ ſolùm inſtituto ſunt neceſſaria, conferã. Cùm
2 *autẽ duplex ſit poteſtas, publica, ſeu priuata, pri⁹ de publica, mox uerò de priuata agam⁹. Et *quoniã (ut Ariſt. admonet) unũquodq; tũc arbitramur ſcire, cũ cauſas eius cognoſcim⁹, operæpretiũ me facturũ puto, ſi ciuilis, et laicę poteſtatis, de qua tota futura eſt oratio, cauſas inueſtigauero. Quib⁹ certè pceptis, & uis, & effectus ipſius poteſtatis facilè patebũt. Illud igĩt in primis notare oportet, qđ ipſe Ariſt. in Phyſicis docet, Nõ in naturalib⁹ tãtũ, ſed in oĩbus Ariſto. Ariſto.

prorſus

prorſus humanis rebus neceſsitatem conſiderandum ex fine, utpote cauſarum omnium & prima & potiſsima. Quod dogma, ſeu ab Ariſtot. inuẽtum fuerit, ſiue à Platone receptum, ingens philoſophiæ argumentum fuit, magnamq́; rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, ſed primi etiam nominis philoſophi, neceſsitatẽ rerũ materiæ tribuebant, acſi (ut ipſius Ariſt. exẽplo utar) domum ita neceſſariò conſtructam eſſe putarent: non quòd humanis uſibus ita expediret, ſed quia grauia quidem deorſum ſuapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra terram, ſupra autem propter leuitatem præeminent ligna. Item homines inferiùs pedes habere non inceſſus gratia, ſed quòd ea pars maximè craſsior ſit. Oſsáque ſimiliter animantibus ineſſe, nõ quòd ita neceſſaria fuerint, ut caro membráque corporis ſtabilitatem haberent, ſed quòd ea materia durior & ſolidior ſit. Verumenimuero homines craſsis opinionibus imbuti, totó (ut aiũt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem ſecundum ſententiã eorum reddere poſſent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio philoſophandi ratione nullo modo expedire poſſent. Quomodo enim illi, ut non inquiram qua materiæ uarietate terra ornatur in media ſede mundi locata, ſolida,

&globoſa,

& globoſa, & undique circum ſe ſuis nutibus conglobata, ueſtita floribus, herbis, arboribus, ut nõ exigam unde fontiũ gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparũ ueſtitus uiridiſsimi: ſingulariũ partũ mẽbrorumq; hominis compoſitionem uni materię acceptã, referrent? Quæ eſt illa materiæ uis, quæ inter animantia oculos homini ſublimes dedit, cælumque uidere iuſsit, & erectos ad ſydera tollere uult⁹? Ita enim illi reſpõdẽt fieri aliter nõ potuiſſe, quàm ut homo erect⁹ eſſet, bruta uerò prona, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis gratia, ſed ꝙ animantium materiæ, diſparque conditio eſſet. Atque ex hoc capite manauit Epicuri ſtolidiſsimum placitum, & eius diſcipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad uidendum eſſe natos, nec aures ad audiendum, ſed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concurſu per infinitum & inanem uolitatum contigiſſe, quo nihil poteſt dici, uel fingi, aut ſtultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius quàm tam apertam ſtultitiam arguere. Quod copioſiſſimè Cicero De natura Deorum, & Lactantius De opificio Dei fecerũt. Sed noſtro inſtituto, & præſenti propoſito ſatis erit, ut ſummam ueritatem teneamus, qua omiſſa, ſemper neceſſe errare eſt. Credamúsque non cælum, nec terrã, ac reliquas orbis partes homi-

minemque ipſum orbis principiū, ſed omnia, quæ cælo continentur, alicuius uſus & finis gratia ſtetiſse, fieríque omnia, atq; ita fieri neceſſe propter finem, unde ratio & neceſsitas rerum accipienda eſt.

¶ Quærendum igitur & inueſtigandum no-
3 bis ſupereſt, quis* ſit finis ille, cuius gratia poteſtas hæc, de qua tractaturi ſumus, conſtituta ſit. Pro quo conſiderare oportet, ꝙ ſicut homo cæteris animalibus præſtat ratione, ſapientia, atq; ſermone, ita illi æterno, immortali, ſapientiq; animali, multa à prouidentia gubernatrice denegata ſunt, quæ reliquis animalib⁹ ſunt tributa, & conceſſa. Iam enim primùm ut communitati & tutelæ animantium conſultū eſſet, ab ipſo ſtatim principio omnia alia animalia ſuis tegumentis natura mater dotauit, quo faciliùs poſſent uim pruinarum & frigora ſuſtinere. Singulis autem quibus ad propulſandos impetus extraneos ſua propria munimenta conſtituit, aut ut naturalibus telis repugnēt feriora, aut quę ſunt imbecilliora, ſubtrahant ſe periculis pernicitate fugiēdi, aut roſtro ueluti haſta ſe protegant, aut latibulis ſepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuiùs in ſublimè ſuſpēſa ſint, aut ſuffulta unguibus, uel inſtructa cornibus; nulliq; præſidiū ſui deeſt.
4 Hominē* autē unum ratione & uirtute conceſſa relinquit fragilē, ĩbecillē, inopē, & infirmum,

mum,omniq; auxilio deſtitutũ, undiq; indigentem,& nudũ.,incrinemq; contra ſe ex naufragio producit, in cuius uita miſerias ſparſit, quippe qui ab ipſo ſtatim ortu nihil aliud poteſt quàm fragilitatis ſuę cõditione plorata fletibus comminari. Iuxta illud, Repleti multis miſeriis:& tantum ut reſtet (ut Poëta refert) tranſire malorum. Vt ergo huiuſmodi neceſsitatib' cõſuleretur,neceſſariũ porrò fuit,ut homines non uagi errarent,& palãtes inſtar ferarũ in ſolitudine,ſed in ſocietate uiuẽtes, inuicem ſibi adiumẽto eſſent.uæ enim ſoli(ait Sapiens)quia ſi ceciderit,nõ habet ſubleuantẽ:ſi autẽ fuerint multi,fouebuntur mutuó. Atque adeò ex hoc capite Ariſto.2.Ethico.admonet, nõ ſine doctrina,& experientia perfici poſſe ex parte intellect',q in ſolitudine haberi minime põt.Imò etiã hoc loco brutis animalibus ipſis inferiores eſſe uidemus,qa illa neceſſaria ſibi per ſe cognoſcere poſſunt,hoĩes autẽ nullaten' hoc poſſunt.Rurſus etiã ſermo ĩtellect' eſt nũti',& ĩ hũc ſolũ uſũ datũ Ariſto.tradit, quo uno homo cæteris animalib' antecedit:q extra hominũ ſocietatẽ null' foret: atq; adeò etiã,ſi fieri poſſet,ſi ſapiẽtia eſſet ſine ſermone ingrata & inſcibilis eſſet ipſa ſapietia.Ita enim in Eccleſiaſtico habetur,Sapiẽtia abſcõdita,& theſaur' inuiſus,q̃ utilitas in utriſq;? Quapropter & in.1.Politic.Ariſt.oſtendit hominẽ naturaliter

Ariſto. 2.Ethico.

Ariſto.1.politicorum.

turaliter eſſe ciuilem, ſociabilémque. Iam uerò uoluntas, cuius ornamenta ſunt iuſtitia & amicitia, deformis uerò omnino, ac uelut manca, extra hominum conſortia ſit neceſſe eſt: iuſtitia quidē niſi à multitudine exerceri non poteſt: amicitia uerò, ſine qua non aqua, non igne, non ſole (ut ait Cicero pluribus locis) utimur, & ſine qua nulla uirtus eſt ſecundum Ariſto. ſententiam: ſine uitæ communicatione omnis periit. Et ſi conſtaret humana uita, & ſibi ſufficeret, tamen in ſolitudine non niſi iniocunda, & inamabilis eſſe poſſet nihil enim natura ſolitariū amat, omnésque, ut ait Ariſto, natura ferimur ad communicationē. Si quis (inquit Cicero) in cælū aſcendiſſet, naturámque mundi, atque ſyderum inſpexiſſet pulchritudinē, inſuauis illi ſine amico adminiſtratio foret. Quare & Timō ille Athenienſis, qui ſe inſtituto ab hominum communitate ſegregarat, inhumana, brutalíque natura ab Ariſto. 1. Politi. cenſetur, & inter feras huiuſmodi homines ponuntur. Sicut enim ait Augu. libro de amicitia. Ego enim eos non tantùm homines, quàm beſtias dixerim, qui ſic dicunt eſſe uiuendum, ut nulli conſolationi ſint, nulli etiam oneri uel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis ſua aliis peruerſitate inferāt, amare nullum, amari à nullo curantes. Cùm

itaque humanæ ſocietates propter hũc finẽ cõ ſtitutæ ſint ſcilicet ut alter alterius onera portaret,& inter omnes ſocietates ſocietas ciuilis ea ſit,in qua commodius homines neceſsitatibus ſubueniant:ſequitur,communitatem eſſe (ut ita dixerim)naturaliſsimam communicationem naturæ conuenientiſsimam.quanquã enim mutua officia ſibi præſtent,non tamẽ familia una ſufficiens eſt ſibi,& maximè aduerſus uim iniuriamque propulſandam:quæ maximẽ ea uidetur & Cham,& Nemrod adduxiſſe,ut primi omnium homines in ciuitatem cogerent,ut legitur Gen.10.Patet ergo quòd *fons & origo ciuitatũ rerumque publicarũ, nõ inuentum eſſe hominũ,neque inter artificiata numerãdum,ſed tanquã à natura profectum,quæ ad mortaliũ tutelã,& conſeruationẽ hãc rationẽ mortalibus ſuggeſsit,atque ex eodẽ capite ſtatutum conſequũtur eundẽ eſſe finem eandémque neceſsitatem publicarũ poteſtatum. Si enim ad mortalium incolumitatẽ neceſſaria ſunt cõcilia & cœtus hominum, ſocietas nulla cõſiſtere poteſt ſine ui aliqua & poteſtate gubernante,& prouidente.idẽ omnino uſque utilitas eſt,& publicæ poteſtatis, & communitatis,ſocietatisque. Si enim omnes æquales eſſent,& nulli poteſtati ſubditi, unoquoque ex ſua ſententia & arbitrio in diuerſitatem tendente,neceſſario diſtraheretur

Gene.10

reſpublica, diſſolueretur ciuitas, niſi aliqua eſ-
ſet prouidentia, quæ in communi curaret con
ſuleretque cõmuni bono. Omne enim regnũ
in ſeipſum diuiſum, deſolabitur. Et ubi nõ eſt
gubernator (ut ait ſapiens) diſsipabitur popu-
lus. ſicut corpus hominũ in ſua integritate cõ
ſeruari non poſſet, niſi eſſet aliqua uis ordina-
trix, quæ ſingula membra in uſus aliorum mẽ-
brorum, maximè in commodum totius homi
nis componeret: ſane ita in ciuitate continge-
re neceſſe eſſet, ſi unuſquiſque pro ſuarum re-
rum utilitate ſolicitus eſſet, & unuſquiſque ci
uis publicum bonum negligeret. Habemus igi
tur finalem, & potiſsimam cauſam poteſtatis
ciuilis, & ſecularis utilitatem, imò potiùs ingẽ
tem neceſſitatem, cui niſi dii repugnant. Effi-
9 cientem* uerò cauſam huius poteſtatis ex di-
ctis facilè eſt intelligere. Si enim publicam po
teſtatem ordinemus conſtitutam iure natura-
li, ius autem naturale Deum ſolum actorẽ co-
gnoſcit: manifeſtum euadit, poteſtatem publi
cam à Deo eſſe, nec hominum conditione aut
iure aliquo poſitiuo contineri. Deus enim qui
omnia in ſapientia fecit, quíque attingit à fine
uſque ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuaui
ter, & cuius opera omnia ordinata ſunt, ut ait
Apoſtolus: huius naturæ cõditionis homines
conſtituit, ut niſi in ſocietate uiuere non uale
rent, imò (ut apud Ciceronem differit Scipio)
nihil

nihil eſt illi principi Deo, qui omnem mundũ regit, & quicquid eſt in terris fecit, acceptius, quàm concilia cuiuſque hominum iure ſocietatis, quæ ciuitates appellantur. Et ſi reſpublicæ ſocietatésque iure diuino ſeu naturali ſunt cóſtitutæ, poteſtates, etiam ſine quibus reſpublicæ ſtare non poſſent. Item de iure diuino etiam, ut nullum dubium ſupereſſe poſsit, rationibus & teſtimoniis confirmabimus. Et primò quidem Ariſto. 7. Politico. grauia & leuia à generante moueri aſſerit, non ob aliam cauſam, quàm ob naturalem illam inclinationem quam habent à generante, & neceſsitatem ad motum. Si ergo Deus neceſsitatem iſtã atque inclinationem hominibus dedit, ut in ſocietate & ſub alia poteſtate regente degere non poſſent, hoc ipſum deo actori acceptum referre neceſſe eſt. Que enim apud omnes naturalia ſunt, à Deo naturaliter ſine dubio ſunt: qui enim dat ſpeciem, ſeu formam ut idem Ariſto ait, dat ad ſpeciem ſeu formam conſequentiam. Quamobrẽ etiam Paulus admonet, Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Conſtitutione* ergo diuina reſpublica hanc poteſtatem habet: cauſa uerò materialis, in qua huiuſmodi poteſtas reſidet iure naturali & diuino, eſt ipſa reſpublica, cui de ſe competit gubernare ſeipſam, & adminiſtrare & omnes poteſtates ſuas in communi bene

Ariſto. 7.

 dirigere

dirigere. Quod ſic probatur, Nam cùm de iure naturali & diuino eſt aliqua poteſtas gubernādi rem publicam, & ſublato communi iure poſitiuo & humano, non ſit maior ratio, ut poteſtas illa ſit in uno, quàm in altero, neceſſe eſt, ut ipſa communitas ſit ſibi ſufficiēs, & habeat poteſtatem gubernādi ſe. Si enim prius quàm in ciuitatem homines cōuenirent, nemo erat aliis ſuperior, non eſt aliqua ratio, cur in ipſo cœtu, ſeu cōuentu ciuili, quiſque ſibi ſuper alios poteſtatem uendicaret: maximè cùm quilibet homo iure naturali habet poteſtatem, & ius defendendi ſe, nihil magis naturale quàm uim ui repellere. Et certè non eſt aliqua ratio, cur hanc poteſtatem reſpublica non obiiciat circa ſuos ciuet tanquam in membra ad integritatem totius & conſeruationem publici boni. Item hominē occidere, eſt iure diuino prohibitum, ut patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidēdi oportet ꝙ ſit iure diuino. ſed reſpublica, ut ex uſu & conſuetudine conſtat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure diuino. Nec ſatis eſt dicere, quòd ius diuinum non prohibet abſolutè occidere hominem, ſed occidere innocentē: quia concluſio eſt, quòd homini priuato non licet occidere hominem, quamuis criminoſum: ergo aliquam authoritatem habet reſpublica occidendi hominem, quam non habet priuatus homo, &

homo:& illa non poteſt eſſe iure poſitiuo,ergo iure diuino. Et quia hæc poteſtas principaliter eſt in regibus,quibus reſpublica commiſit uices ſuas,de regio principatu & poteſtate diſputandum eſt. De qua non deſunt aliqui, etiam de numero Chriſtianorum,qui nõ ſolũ negant regiã poteſtatem eſſe à Deo,ſed etiam omnes reges,duces,principes,dicunt eſſe tyrãnos, & huius libertatis eſſe prædones, adeò infenſi ſunt omnibus dominationibus,& poteſtatibus,una duntaxat republica excepta:qđ etiam probare conantur authóritatibus & rationibus. Et primò quidẽ,quia homo cõditus eſt in libertate. non enim in illo felici ſtatu innocẽtiæ quiſquam dominus fuiſſet,nec quiſquã ſeruiuiſſet. Secũdò,quia homini à principio dictum eſt, Dominamini piſcibus maris, & uólatilibus cæli. & rurſus, Fecit Deus hominem ut præeſſet piſcibus maris,&c. nec dixit hominibus. Tertiò,quia in lege naturæ inter cultores ueri Dei nũquam legimus aliquẽ principẽ fuiſſe. Quartò,quia principatus ortũ habuit à tyrãnide. primùm enim Nemrod qui fuit à poſteritate reprobata à Noë, accepit tyrannidem,qui fuit filius Cham. Geneſ. 10. nec ſancti doctores hoc ſub ſilentio præterierunt. Grego.
Greg. enim unum cõtra naturã & magnũ dicit eſſe, uelle dominari hominẽ,cũ naturali iure omnes homines ſint æquales. & Iſidorus,

Communis (inquit) omniũ poſſeſsio, & una libertas iuris naturalis eſt, própria uti libertate: quòd ſi ante legem euangelicã regius poteſtatus prohibitus nõ eſſet, ſaltem Chriſtianos dicũt libertate donatos à Chriſto. Patet ex illo loco, ubi dicit Dominus, Reges terræ à quibus accipiunt tributũ, à filiis ſuis, an ab alienis? reſpondit Petrus, Ab alienis. Ex quo, inquiunt, certum eſt, Chriſtianos tributũ nõ debere niſi ratiõe ſcãdali. Et cõfirmatur per illud Apoſtoli; Nemini quicquã debeatis, niſi ut uos inuicẽ diligatis. Itẽ, nolite fieri ſerui hominum: empti enim eſtis pretio magno. & rurſus ad Epheſ. Vnus Dominus, inquit, una fides, unũ baptiſma: Non ergo licet nos Chriſtianos principes ſuperinducere. Vnde homines factioſi, & corrupti ſuperbia, & ambitione, nihil mirum, ſi ad-
8 uerſus principes ſeditiones mouent. Ideò * nos cùm omnibus ſapiẽtibus meliùs dicimus, Monarchiam ſiue regiam poteſtatẽ nõ ſolũ iuſtã eſſe, & legitimam, ſed dico reges etiam à iure diuino & naturali habere poteſtatẽ, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus. Et probatur, Quia cùm reſpublica poteſtatem habet in reipublicæ partes, hæc autẽ poteſtas per ipſam multitudinem exerceri non poteſt (nõ enim commodè poſſet leges condere, atq; edicta proponere, lites dirimere & tranſgreſſores punire) neceſſe ergo fuit, ùt poteſtatis adminiſtratio

ſtratio alicui, aut aliquibus cõmmẽdaret, qui huiuſmodi curam gererent: & nihil refert uni aut pluribus cõmendet: ergo potuit cõmẽdari poteſtas, quæ eadẽ eſt, quæ reipub. Et authoritatibus probatur. Conſtat enim regnũ nõ eſſe cõtrariũ iuri naturali, ut iſti putãt. ius enim naturale eſt immutabile, ut Ariſto. probat. 5. Ethico. & etiã habet in decretis. Nam ſi regnũ eſſet cõtra ius naturale, nullo ſeculo, aut ętate iuſtũ eſſe potuit. cuius cõtrariũ eſſe cõſtat ex ueteri teſtamento, ubi laudat Melchiſedec Rex Salẽ, & Ioſeph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorum, & Iacob uir iuſtus regionẽ incolendã à Pharaone accepit, & Daniel cum ſociis ſuis conſtitutus eſt à Nabuchodonoſor præfectus prouinciæ: quod utique uiri ſancti non admiſiſſent, ſi regnum pro tyrannide reputaſſent. Et Deuteronom. 16. ponũtur leges, & conditiones regibus, quibus regnaturi erãt apud filios Iſraël: nec prohibentur regem ſibi cõſtituere, ſed tantùm ne ſit alienigena, qui cõſtituendus eſſet, & ibi præcipitur, ut ſtet ſacerdotis præcepto, & decreto ſub capitis etiam pœna: nihil autem intereſt an ſit ſacerdos, aut rex, dummodo eandem habeat poteſtatem. Et Leuitæ conſtituuntur iudices, qui poteſtatem haberent uitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipſo Deo conſtituti legũtur, alii eius præcepto præpoſiti: quod utiq;

nunquam

núquã Dominus feciſſet, ſi cõtra ius naturale fuiſſet. Et Machabæi, uiri fortiſsimi & ſanctiſſimi ab omnib' reputãtur, qui tamẽ ſuorũ patrũ principatũ aut delatũ ſuſceperũt, aut iuſtis de cauſis illud ſibi uindicauerũt. Eſt uerò prorſus abſurdũ exiſtimare aliquid eſſe cõtrarium iuri naturali, aut diuino, quod rerum humanarum adminiſtrationi expediſſet. Non itaque, ut ſapiẽter ait Iob, Deus tãquam timidus abiicit poteſtatem, cùm ipſe ſit potens, nec libertas euangelica (ut ſeditioſi homines imperitæ plebis auribus ſuggerunt) regis poteſtati impedimento eſt. Vt enim alio loco oſtenditur, nihil quod lege naturali licitum ſit, Euangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas euãgelica conſiſtit. Quare ſi ante Euãgelium ciuitatibus reges ſibi cõſtituere licebat, nõ eſt ęſtimandum poſt Euangelium non licere. Et certè ſi reges, legitimi principes non eſſent, nunquã Apoſtoli Chriſti nobis ut illis pareamus,
Roma.13. commendaſſent. Cùm enim Paulus ad Rom. 13. nihil aliud agere uidetur. Omnis inquit anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Et iterum, Non eſt poteſtas niſi à Deo. & Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. & multa alia in hanc ſentẽtiam ad Timo. tertio. Admone, inquit, illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe. Et Secundę Timo. 15. Obſecro autem primùm omnium fieri obſecrationes

nes pro regibus,& omnibus,qui in ſublimitate ſunt conſtituti,ut quietam & tranquillã uitã agamus. Et primæ 2. cap. Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deũ,ſiue regi,&c. Videtur ergo quòd regia poteſtas ſit non à republi. ſed ab ipſo Deo,ut catholici doctores ſentiunt. Quamuis enim à republica conſtituatur (creat enim reſpublica regem)non poteſtatẽ, ſed propriam authoritatem in regem trãſfert, nec ſunt duæ poteſtates,una regia,altera communitatis. Atque ideo ſicut poteſtatem reipublicæ à Deo & à iure naturali conſtitutam eſſe dicimus,idem prorſus de regia poteſtate dicamus neceſſe eſt(quod ſatis conſonum reipub. uidetur)cõſuetudineque,quæ principes Dei, non miniſtros reipublicæ appellat. Salomõ ait enim,Per me reges regnãt. Et Dominus Pilato reſpondit,Nõ haberes poteſtatem,niſi tradita eſſet de ſuper,id eſt de cælo:errare uidentur authores concedentes reipublicæ poteſtatem eſſe de iure diuino,non autem regiam poteſtatem. Quòd ſi homines,uel reſpublica nõ haberent poteſtatem à Deo,ſed ex cõdito omnes conuenirent,& pro bono publico uellent poteſtatem contra ſe conſtituere,illa quidem eſſet ab hominibus ſicut eſt,quam religioſi tribuũt abbati. Nõ ita uerò eſt. cõſtituta eſt enim in republica õnib⁹ etiã ciuib⁹ inuitis poteſtas ſeipſam adminiſtrãdi,in quo officio ciuiles re

ge conſti

9 ges cõſtituti ſunt. Sed dubitari poteſt, an* ita
etiã ſit de poteſtatibus,quibus infideliũ reſpu
blicę gubernant̃:ſcilicet an inter paganos ſint
legitimi principes,& alii magiſtratus.Et uide
tur ꝗ nõ:quia ſi ex Chriſtiano fieret quis infi
delis,omni prorſus publica poteſtate,ut iura
dicũt,priuat̃ propter infidelitatẽ: ergo cùm ea
dẽ ratio infidelitatis maneat ei,impediet legi-
timũ principatũ,aut poteſtatẽ.Et Richardus,
uir alioqui præſtãtiſsimi ingenii,in libro De
paupertate Chriſti,nõ ſolùm infidelitatẽ, ſed
quodcunque mortale peccatũ putat impedire
omnẽ poteſtatẽ,& dominiũ, iuriſdictionem-
que tã publicã quã priuatã,& titulum,& fun-
damentũ cuiuſcunq; poteſtatis credit eſſe gra-
tiã:cuius rationes prætereo,quia infirmiores
ſunt,quàm ut declaratione indigeãt.Nec om-
nino eſt dubitãdũ quin apud ethnicos ſint le-
gitimi principes & domini,cùm Apoſtolus in
locis ſuprà dictis,obediẽdũ poteſtatibꝰ & prin
cipibus & toto tpe ſeruire præcipiat,ꝗ certè eo
tpe oẽs erãt infideles.Et Ioſeph & Daniel,pa-
ganorũ principes,ꝓcuratores,et miniſtri erãt:
nec aut principes Chriſtiani ſeculares aut ec-
cleſiaſtici huiuſmodi poteſtate & principatu
priuare poſſent infideles,eo dũtaxat titulo,ꝗa
infideles ſunt,niſi ab eis alia iniuria profecta
10 ſit.Et*tres quidem cauſæ publicæ poteſtatis
ſecularis rectè explicantur per definitionem,

quæ

quæ ab authoribus talis ponitur, Poteſtas publica eſt facultas, authoritas, ſiue ius gubernãdi rempublicam ciuilem. Ex dictis facilè patet probatio illius: quatenus ad publicam poteſtatẽ ſpectat, oſtendimus publicas poteſtates eſſe à Deo, atque adeò iuſtas & legitimas: ex quibus ſequitur probatio ultimę partis concluſionis ſuprà poſitæ, in qua dicebamus, nullã huiuſmodi poteſtatem hominum cõſenſu abrogari poſſe. Si enim homo cedere non poteſt iuri & facultati ſe defendendi, propriiſque membris ex commodo ſuo utendi: ergo nec etiam poteſtati, cùm hoc illi naturali & diuino iure competat. Itidem etiam reſpublica nullo modo poteſt priuari huiuſmodi poteſtate tuendi ſe, & adminiſtrandi aduerſus iniuriam & ſuorum & exteriorum, quod ſine publicis poteſtatibus facere nõ poteſt: atque ita ſi ciues omnes in hoc conuenirent, & omnes has poteſtates admitterẽt, ut nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum eſſet nullum, & inualidum, utpote contra ius naturale. Ex ſuperioribus infertur corollarium non contemnendum, his maximè, qui ſub uno principatu & regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ ſine rege ſunt, et populari adminiſtratiõe regunt ia-
11 ctare ſuã libertatẽ. Et corollariũ eſt, Quòd* nõ eſt minor libertas in regali principatu, q̃ in ariſtocratico & democratico. ſic enim diſtin-
guit

guit Ariſto.tertio Ethico.principatus in Monarchiam & principatum unius, Ariſtocratiã optimatum principatum,& Democratiam, id eſt popularem ſeu multitudinis principatum. Dico ergo non eſſe minorem libertatem in regali principatu,quàm in aliis.Probatur, Quia cùm eadem ſit poteſtas,ut ſuprà probatũ eſt, ſiue in uno,ſiue in pluribus ſit, & tantum uni melius ſit ſubiici quã pluribus.(tot enim ſunt domini quot ſunt ſuperiores) ergo nõ eſt minor libertas ubi omnes uni ſunt ſubditi,quàm pluribus,maximè cùm ubi ſunt plures dominantes,plures ſunt qui poteſtatem ambiant:& neceſſe eſt, ut ſeditionibus, & diſſenſionibus reſpub.ſæpe laboret propter illorum diuerſas ſententias. Nulla enim fides regni ſociis, ait Poëta. Et Dominus per prophetam,Paſtores multi demoliti ſunt uineam meam. Optimum ergo regnũ eſt unius,ſicut totus orbis ab uno principe & domino ſapientiſsimo gubernatur.Secundũ corollariũ,quod ex ſuperioribus
12 poteſt inferri,eſt, Quòd* tota reſpublica poteſt puniri licitè pro peccato regis,Vnde ſi rex iniuſtum bellum inferret alicui principi, poteſt ille,qui iniuriam accepit, prædari, & alia iure belli perſequi,& occidere regis ſubditos, etiam ſi omnes ſint innocentes: quia poſtquã rex à re publica conſtituitur, ſi quid ille inſolenter committat,imputatur reipublicæ:tenetur enim

tur enim reſpublica non committere hanc po teſtatem niſi ei, qui iuſtè exerceat, & utatur poteſtate, aliâs periculo ſe committit. Tertiũ
13 corollarium, Nullum* bellum eſt iuſtum, ſi cõ ſtat geri maiori malo reipublicæ, quàm bono, & utilitate, quantumuis aliunde ſuppetant tituli, & rationes ad bellũ iuſtũ. Probatur, Quia ſi reſpublica non habet poteſtatem inferendi bellum, niſi ad tuendum ſe, resque ſuas atq; ſe protegendum: ergo ubi ipſo bello attenuatur potiùs atque atteritur, quàm augetur, bellum erit iniuſtum, ſiue à rege inferatur, ſiue à republica. Imò cùm una reſpublica ſit pars totius orbis, & maximè Chriſtiana prouincia pars totius reipublicæ, ſi bellum utile ſit uni prouinciæ, aut reipublicę cum damno orbis aut Chriſtianitatis, puto eo ipſo bellum eſſe iniuſtum. ut ſi bellum Hiſpaniarum eſſet aduerſus Gallos aliâs ex cauſis iuſtis ſuſceptũ, & alioquin regno Hiſpaniarum utile: tamen cùm maiori malo & iactura geritur Chriſtianitatis, puta quia Turcæ occupant interim prouincias Chriſtianorum, ceſſandum eſſet à tali bello. Et hæc ad explicationem primæ concluſionis.

14 ¶ Secunda concluſio, Sicut* maior pars reipublicæ regem ſupra totam rempublicam conſtituere poteſt, aliis inuitis: ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitentibus, Mo-

narchiam unum creare iure poteſt, cui omnes principes & prouinciæ parêre teneãtur. Prima pars huius concluſionis ſatis ex ſuperioribus patet. Si enim reſpublica ſuam poteſtatem uni alicui mandare poteſt, & hoc propter utilitatem reipublicæ, certũ eſt non obſtare aſſenſus unius aut paucorum, quominus cæteri prouidere poſſent bono reipublicæ: aliâs non eſſet ſufficienter conſultum reipublicæ, ſi conſenſus omnium exigeretur, cùm ille in multitudine, aut uix, aut nunquam contingat. ſatis ergo eſt ut maior pars conueniat in unum, ut iure aliquid fiat. Itẽ probatᷣ efficaciter, Quia duab' partibus diſſentientib', oportet ut præualeat ſententia alicuius partis neceſſariò. poſtquam contradictoria non debet, aut præualere ſententia minoris partis: ergo ſequenda eſt ſentẽtia maioris partis. Nam ſi ad creandum regem requiritur conſenſus omnium, quare etiam non requiritur ad nõ creandum? quare enim magis requiritur conſenſus omnium ad affirmatiuam, quàm ad negatiuam? Secunda pars eſt, quòd huius modi rex eſt ſuper totam rem publicam: uolo dicere, quòd in regio principatu rex eſt non ſolùm ſupra ſingulos, ſed etiã ſupra totam rempublicam, id eſt etiam ſupra omnes ſimul. De qua republ. quanquam ſunt inter Philoſophos uariæ ſententiæ, multaque

diſputentur,

diſputentur, tamen ego probo illam partem concluſionis noſtræ. Quia ſi reſpublica eſſet ſupra regem, ergo eſſet principatus democraticus, & popularis, & ſic non eſt Monarchia & principatus unius: & hæc uidetur eſſe ſententia. Ariſto. 3. Politic. Item reſpublica poteſt dare poteſtaté alicui, non ſolùm ſupra ſingulos, ſed etiam ſupra omnes ſimul, & ille haberet poteſtatem regiam, & non alia eſſet, quàm adhnc principatus unius, nó democraticus, aut ariſtocraticus. ergo rex eſt ſupra omnes. Item non appellantur à rege ad rempublicam: ergo non eſt maior reſpublica, neç ſuperior. Tertia pars concluſionis eſt, quòd maior pars Chiſtianorum poſſet Monarcham conſtituere. Probatur, Nam tota eccleſia eſt quodammodo una reſpublica, & unũ corpus. Iuxta illud Apoſtoli, Omnes unum corpus ſumus. ergo habet poteſtatem ſe conſeruandi, & tuendi, rationemque optimam conſtituendi, qua ſe meliùs ab hoſtibus defendere poſſet. Item cùm finis temporalis, ut alio loco uberiùs tractabitur, ſit ſub ſpirituali, & ad illum dirigatur: ſi habere unum Monarcham eſſet expediens ad defenſioné & propagationé religióis fidei Chriſtianæ, nó uideo cur non poſſint illi, ad quos ſpirituale ſpectat, cogere Chriſtianos, ut unũ Monarcham crearent, ſicut in fidei fauorem

eccleſiaſtici principes hæreticos priuant principatu aliâs legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit iſtam poteſtatem, ſcilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret diuiſio: ergo & nunc poteſt: cùm enim illa poteſtas eſſet iuris naturalis, nō ceſſat. Ex hac concluſione infertur corollariū, Quòd in liberis ciuitatibus, ut ſunt Venetiæ, Florētia, poſſet maior pars eligere ſibi regem aliis contradicētibus. Et hoc uerum uidetur, non ſolùm quia hoc manifeſtè expedit reipublicæ: ſed dato quòd magis expediret politia ariſtocratica, aut democratica. Nā poſtquam reſpublica habet ius ſe adminiſtrandi, & id quod facit maior pars, facit tota: ergo poteſt accipere politiam, quam uoluerit, etiam ſi nō ſit optima, ſicut Roma habuit ariſtocraticam, quæ forſan non eſt optima.

25 ¶ Tertia concluſio, Principum* leges & conſtitutiones ita obligant, ut trāſgreſſores in foro conſcientiæ culpæ rei ſint: quam etiam uim parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius concluſionis multa afferri poſſent, nec dictu indigna, nec inutilia, ſi tempus concederēt. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quàm paucis potero, expediā. Et primùm omniū, ſunt qui putant leges nullā uim habere, ut earū trāſgreſſores culpa in foro con

ſcientiæ

ſcientiæ teneantur,ſed hanc ſolùm obligatio nem inducere,ut principes,& magiſtratus legum uiolatores iuſtè punire poſsint, negantque ſubditos ad aliquid aliud coram Deo teneri:ſicut plerique religioſi de ſuis conſtitutionibus dicũt,quòd obligãt quidẽ ad pœnã,nõ ad culpam,nec ſine ratione inſaniunt,ſed probant rationibus & argumentis non inualidis. Primò,Quia aliâs ſequeretur,ſecularem poteſtatẽ eſſe ſpirituale,ſi obligat in foro conſcientiæ. Secundò,Quia finis reipublicæ & poteſtatis ſecularis eſt ſolùm aliquid temporale,puta pacificus ſtatus ciuiumque conuictus:ſed hoc nihil ad cõſcientiam: ergo. Tertiò,Quia eſſet omnino poteſtas ſecularis altera parte manca, ſi obligaret,poſſet abſoluere,aut non poſſet. Quartò,Quia tũc puniret quis bis pro peccato:nã in hoc mundo punirẽt principes,in alio aũt Deus. Quintò,Nõ poteſt imponere pœnã ſpiritualem:ergo nec obligare ad culpã,cũ nõ uideat maior ratio de uno, quã de alio. Sextò, Nam uel eſt in poteſtate principis obligare ad culpam,aut non. ſi primum,cõtrà,Quia prælati ſpirituales poſſunt non obligare,ut patet in religionibus. Si ſecũdũ,quòmodo ergo cõſtabit quãdo uelint obligare,cũ ipſi nõ explicẽt? Sed his rationibus nõ obſtãtibus,quas graues doctores mouerũt,nõ uidetur mihi dubitãdũ quin leges ciuiles obligẽt in foro cõſciẽtiæ,cũ

na ſit iuſta, & poſsit abrogari, non ſufficit uoluntas legiſlatoris: ſed oportet quòd ſit utilis reipublicæ, & moderata cum cæteris. Itẽ etiam differũt, quia diuina firmiùs, & intenſiùs obligat. in multis enim caſibus obligat lex diuina, ubi non obligat humana. Nec ego aliam differentiam ſatis uidere poſſem. Conueniunt autẽ in hoc, quòd lex diuina conſtituit aliquid in eſſe & genere uirtutis aut uitii: ita, quòd eo ipſo ſecũdum quod lege diuina præcipit, aliquid eſt bonum & officioſum, quod aliâs nõ eſſet: & eo quòd prohibet, habet quòd ſit malum, & uitioſum: quod aliâs non eſſet, ut exẽplo de baptiſmo patet, & de confeſsione, & de aliis ſacramentis, in quibus non eſt alia bonitas, quàm quòd ſunt à Chriſto præcepta. Et uſus carniũ & alia quidẽ legalia in ueteri lege nõ habebãt aliquid aliud uitii, niſi ꝙ erãt prohibita in lege. unde cõſtat, ut nullũ ſit uitiũ, niſi quia prohibitũ in lege, nec uirtus, niſi quia pręceptũ uel laudatũ in lege. Tota enim bonitas uoluntatis humanæ, ut doctores firmiter probãt, eſt ex cõformitate ad uolũtatẽ & legẽ diuinã, & omnis malitia ex deformitate ad legẽ diuinam prouenire, quæ eſt regula omniũ actuũ humanorũ. Ita etiam lex humana habet uim cõſtituẽdi aliqd in eſſe uirtutis, & eius cõtrariũ in eſſe uitii. Sic enim qa ebrietas eſt ꝓhibita in lege diuina, eſt intẽperãtia: ita ieiuniũ

 eſt opus

eſt opus uirtutis, quia eadem lege commendatur, & abſtinentia à cibis quibuſdam eſt uirtus, quia præceptum eſt humana lege. Et ne exemplum afferamus ſolùm de eccleſiaſticis legibus, emere pecunia magiſtratuum eſt ambitioſum quia prohibitum lege humana. Item ſericum induere, eſt luxurioſum ſolùm, quia prohibitum. ſupra terminum legis erogare in conuiuio, erit intemperãtia, quod ante legem potuit eſſe temperantia, & magnificentia. Nec quicquam intereſt quantùm ad hoc inter legem humanã & diuinã. ſicut enim meritum eſt in opere uirtutis, ita culpa in ope-
27 re uitii. Ideo *ſicut lex diuina habet uim obligandi ad culpam, ita & lex humana. Quod ne uoluntate dictum uideatur, probatur ſic, Lex humana eſt à Deo, ergo eodem modo obligat ſicut diuina. Aſſumptum probatur, Nam non ſolùm opus Dei dicitur, quod ſe ſolo producit, ſed etiam qđ mediantibus cauſis ſecundis efficitur: ergo nõ ſolùm dicitur lex diuina; quã ipſe ſolus ſanciuit, ſed etiam quam Dei poteſtate homines tulerunt: ſicut leges Põtificũ dicũtur non ſolùm quas papa per ſe tulit, ſed etiam quas papæ authoritate alii inferiores tulerunt. ita enim uocantur papæ conſtitutiones uniuerſitatum, & collegiorum, quas conſtat papã non feciſſe per ſe, ſed alii eius authoritate condiderunt. Vel ut clariùs probetur, arguitur ſic,
ſuppoſito

ſuppoſito quòd papa habet authoritatem con dendi leges obligatorias in foro conſcientiæ, ſi papa committeret alicui ut daret leges alicui communitati, præcipiens eis, ut obedirent, nónne præcepta Legati haberét uim obligan di in foro conſcientiæ? Ergo qua ratione cùm Deus dicat, Per me reges regnant, & legum cõ ditores iuſta decernunt, quare decreta illorum non obligabunt ſimiliter in foro conſciẽ tiæ? Et ut apertiùs cõſtet, uidetur omnino abſurdum, quòd ſi papa præcipiat, quòd in hac ciuitate obediãt Cardinali legato, pręcepta Legati obligarent ad culpam, ut omnes fatentur. & cùm Chriſtus pręcipiat parere principibus, negare principum legem obligaret ad culpam. Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo poſſunt, quin etiam leges ciuiles obligent. Ita Dominus conſtituit principes ſeculares ad gubernandam rempublicam ſecularem, ſicut Põtifices ad ſpiritualem. Nec illico dictum Domini, Qui uos ſpernit, me ſpernit, non ſolùm ad eccleſiaſticos, ſed etiam ad ciuiles magiſtratus ſpectat: nec minus diligenter in ſcriptura commendatur obedientia principum ſecularium, quàm eccleſiaſticorũ. Nihil ergo intereſt quãtùm ad obligationem, ꝙ tã humanæ ſint leges, quàm diuinæ, ſicut æquè uerum ſacramẽtum eſſet ab Apoſtolis, aut ab eccleſia condi-

tum, ſi eam poteſtatem habuiſſet, ac ſi à Chriſto: nec minus obligabat lex uetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per ſe, quàm obligat Euangelica ab ipſo Chriſto per ſe ipſum data: & hoc pro certo tenendum.
18 Dubitari autem poteſt * ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolùm. Et quòd obligent ad mortalem aliquando, ſatis conſtare poteſt ex uerbo Pauli iam allegato. Qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt. Item Dathan, & Abirom deuorati ſunt, quia reſtiterunt Moyſi & Aaron: non autem puniuntur pœna mortis pro culpa ueniali. In cõtrarium autem, quòd nũquã obligent ad mortale, uidetur. Nam ſi concurreret pręceptum diuinũ ſolùm ad ueniale obligans, cum quacunq; lege humana, potiùs oportebit tranſgredi legem humanam, quàm mentiri: ſi autem lex humana aliqua obligaret ad mortale, potiùs eſſet parendum illi, quã præcepto de ueniali, cùm mortale potiùs ſit fugiendum. Reſpondetur ad hoc dubium graue ex paulo antè dictis. Dictum eſt, quòd quo ad uim obligandi idem eſt iudicium de legibus humanis & diuinis: ad conſiderandum autem quomodo, aut quantùm obligant humanę leges, oportet eas cõſiderare, ac ſi eſſent diuinæ. Humana enim lex, quæ ſi eſſet diuina, obligaret ad ueniale, obligat etiam ad ueniale: & quæ
ſi eſſet

ſi eſſet diuina, obligaret ad mortale, obligat
etiam ad mortale.Dictum eſt enim quòd quã-
tùm ad hoc nihil refert,eodé modo obligant,
ac ſi eſſent latæ à Deo,licet nõ ita firmiter.Sic
ergo inter leges diuinas aliquę obligãt ad mor
tale,& aliquæ ad ueniale:ita etiã humanæ ali-
quæ ad ueniale,aliquæ autem ad mortale obli-
19 gant. Sed * qualiter dignoſci poſſit, quando
obligent leges humanæ ad ueniale,& quando
ad mortale,cùm lex ipſa ciuilis hoc non ſigni-
ficet,imò nec legislator de hoc cogitauit quan
do condidit legem:reſpondetur, quòd nec in
lege quidem diuina,& maximè naturali, ſem-
per ſignificat,quod præceptum ſit de mortali,
& quod de ueniali,& inter ipſa mortalia non
ſignificatur grauitas alterius ad alterum, id eſt
quod illorum ſit grauius.Sicut enim dicitur,
Non occides,ita dicitur, Non furtum facies,
&,Non mentieris,&, De omni uerbo otioſo
reddenda eſt ratio:eadem ergo eſt regula, &
ratio diſtinguendi grauitatem alicuius pec-
cati. Tantum enim relinquitur cogitandum
ex parte materiæ. Sicut in lege naturali &
diuina illud æſtimatur mortale,quod eſt con-
tra honorem Dei, uel charitatem proxi-
mi, ut eſt blaſphemia, homicidium: id au-
tẽ ueniale,quod eſt difforme rationi,& legi,
non autem eſt contra honorẽ Dei, aut proxi-
mi charitatem, ut uerbum otioſum, & alia
id genus

id genus. Sic etiam erit in legibus humanis. ſi enim aliquid ſtatuatur, quod multùm expediat ad pacem ciuium, ad incrementum boni publici, ad honeſtatem morum: tranſgreſsio illius uidetur mortale peccatum. Si autẽ quod inſtituitur, non ſit adeò neceſſarium, ſed uelut quoddam leue, erit ueniale. Exempla non ita ſunt in promptu, ſicut in legibus diuinis: ſed poteſt accipi de tributo, quod uidetur omnino neceſſarium ad defenſionem reipublicę, & ad alia publica munia & opera: & ideo ſi quis non ſolueret, eſſet mortale, & ideo ſi nulla lex data eſſet à Deo, ſed totam curam legum ferendarum mandaſſet hominibus, & eſſet lex ciuilis, Non occides, &, Non mẽtieris: primà obligaret ad mortale, ſecũda ad ueniale. Sicut nunc cùm ſunt diuinæ leges, ita ſi quis contra legem ciuilem uenaretur, aut indueretur byſſo, nõ uidetur mortale. Alia exempla commodiora poni poſſent: nec enim pendet hoc ex uoluntate legiſlatoris, ſed ex natura & qualitate rei, & materiæ. Ex quo patet quantus eſt error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum ſumendam eſſe & cõſiderandam ex quantitate obligationis, cùm contrà omnino faciẽdum ſit. Nã quãtitas obligationis ſumenda eſt ex quantitate materiæ, nec naturaliter ſcimus maiorem eſſe obligationẽ de non occidendo, quàm de non furando,

ſurando, niſi ex ipſa materia, & non econtrario. Nec oportet reſpicere, an illud, quod præcipitur, aut prohibetur, ſit nunc, aut ſemel in magnum commodum, aut malum reipublicæ, ſed quale ſit, ſi communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur nequis pecunias extra regnum portet, quicunque exportant, peccant mortaliter, quamuis una exportãtio parum noceat reipub. Sed quia ſi cõmuniter fieret, exhauriretur regnum. Ita lex communis obligat ad mortale. ſicut una fornicatio parum nocet: ſed ſi paſsim fieret, multùm noceret. Sed contra dicta arguitur uehementer. quia ſi ex parte materiæ eſt attẽdenda grauitas peccati: ergo lex nõ facit culpam. Si enim illa tranſgreſſio eſt in damnum reipublicæ poſt legem, ergo ante legẽ: ergo prius erat peccatum, & tam graue, ſicut poſt legem. Reſpondetur primò, quòd lex non ſolùm obligat prohibendo, ſed præcipiendo, & ſic aliquid, quod ante legem erat bonum reipublicæ, non tamen neceſſarium, lex poteſt præcipere, & ſic poſt legem tranſgreſsio illius erit peccatum, quod priùs non erat peccatum. Secundò dico, quòd, ut patet in exemplis primò poſitis, poteſt eſſe aliquid, quod ſit ante legem malum in aliquo, & in aliquo non: poſt legem autem illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio

ſufficiens

ſufficiens prohibendi omnibus, ut portarent ſericum, uel auream ueſtem, erat quid prius malum in paupere nobili: poſt legem autem in omnibus, quia fuit ſufficiens ratio prohibendi omnibus, licet nullum erat de ſe inconueniens, quòd aliquis de magnatibus haberet ueſtem auream, aut ſericam. Sed adhuc ſu-
20 pereſt dubium*, Si rex uellet non obligare ad culpam, an poſſet? Reſpondetur, quòd non eſt dubium quòd poſsit ſicut poteſt eccleſiaſticus legiſlator, qui quandocunque facit aliqua ſtatuta, ſine quacunque obligatione, ut prælatus religioſorum inter fratres ſuos. Eſſet enim contra rationem dicere, quòd conſtitutiones prælati eccleſiaſtici non ſemper obligent ad culpam, & ſecularium non poſsint non obligare. Aliquando enim legiſlator, ſiue eccleſiaſticus, ſiue ſecularis non uult in ſuis legibus exigere obedientiam debitam à ſubditis, ſed ſimpliciter ordinat quid faciendum ſit, dicens, & dirigens potiùs, quàm præcipiens: qualiter multa uidentur eſſe in legibus & pragmaticis ciuilibus, & eccleſiaſticis: ſicut non ſemper cùm petit pecuniam creditor, exigit tanquam uolens obligare.

21 ¶ Quæritur tandem,* An leges ciuiles obligent

gent legiſlatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd non, cùm ſint ſupra totam rempublicam, & nullus poſsit obligari niſi à ſuperiori: ſed certius & probabilius eſt, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuibus, ſi cùm ipſe ſit pars reipublicæ, non habeat partem oneris: iuxta perſonam tamen & ſuam qualitatem, & dignitatem. ſed iſta obligatio eſt indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem uim habent latæ leges à rege, ac ſi ferrentur à tota republica, ut ſuprà declaratum eſt. Sed leges latæ à republica obligant omnes: ergo etiam ſi ferantur à rege, obligant ipſum regem. Et confirmatur, Quia in ariſtocratico principatu ſenatuſconſultum obligat ipſos ſenatores authores illorum, & in populari regimine plebiſcita obligant ipſum populum: ergo ſimiliter leges regiæ obligant ipſum regem: & licet ſit uoluntarium regi condere legem, tamen non eſt in uoluntate ſua non obligare, aut obligari, ſicut in pactis. liberè enim quiſquis paciſcitur, pactis tamen tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, quòd ius gentium non ſolùm habet uim ex pacto ex conducto inter homines, ſed

etiam

etiam habet uim legis.habet enim totus orbis, qui aliquãdo eſt una reſpublica,poteſtatẽ ferẽdi leges æquas,& conuenientes omnibus,quales ſunt in iure gentium.Ex quo patet,ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium. Ex quo patet,ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium,ſiue in pace,ſiue in bello : in rebus tamẽ grauioribus,ut eſt de incolumitate legatorũ, non licet uni regno nolle teneri iure gentium: eſt enim latum totius orbis authoritate.

¶ Circa tertiam concluſionem dubitatur, Vtrum * ceſſante ratione legis , ceſſet obligatio ut (exempli gratia)prohibetur lege,nequis noctu telũ portet,& ratio eius eſt propter nocturna pericula,ego autem ſcio nullum eſſe cõtra me periculum , an ſim in culpa arma ferendo . Reſpondetur dupliciter. Poteſt ratio legis ceſſare uno modo , Ratio propterquam lex lata eſt : ut ſi tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex nõ obligat:eadem ratio requiritur ut lex obliget, & duret , & ad hoc quòd feratur deficit.ergo ratio ad ferendum.ergo etiam ad conſeruãdũ illam.Et confirmatur,Quia per eaſdem cauſas res corrumpitur,per quas generatur. Itẽ ſi lex non eſt utilis reipublicæ,iam non eſt lex. Secũdò poteſt ceſſare ratio in particulari quo ad aliquem.Non ergo ad omnes abſolutè,uel quo ad plures,ut in caſu poſito , nihilominus etiã

talis

talis obligatur lege. Quia enim ſequũtur ſæpe pericula ex armis nocturnis, eſt ſufficiẽs ratio ut omnib' prohibeat, aliàs lex nullius eſſet efficaciæ, cũ unuſquiſq; putaret legẽ non pro ſe eſſe poſitã, ſed propter alios: & ita in aliis præceptis non ratio particularis, ſed utilis eſt attẽ-
23 denda. Dubitatur * de Tyrannorũ legibus an obligent. Et uidetur ꝙ non, cum non habeant poteſtatem aliquam. In contrarium eſt, Quia cùm reſpublica opprimatur à Tyranno, & nõ ſit ſui iuris, nec poſsit ipſe ferre leges, nec iam antè datas exequi, ſi non pareret Tyrãno, iam reſpublica interiret. Certè uidetur, ꝙ leges, quę ſunt conuenientes reipublicæ, obligent, etiã ſi ferantur à tyrãno, nõ quidẽ quia à tyrã no latæ, ſed ex cõſenſu reipublicæ, cũ ſanctius ſit ut ſeruẽtur leges à Tyrãno latę, quàm quòd nullæ ſeruentur. Et certè eſſent in apertam perniciem reipublicæ, ſi principes, qui non habent iuſtum titulum, occuparent regnũ, quòd nulla eſſent iudicia, nec aliquo modo poſſent malefactores puniri, aut coerceri, cum non ſit tyrannus iudex legitimus, ſi leges eius non obligant.

¶ Vltima pars concluſionis eſt, Quòd * præce-
24 pta parentum eodem modo obligant, ſicut leges ciuiles, & prętcepta maritorum in uxores. Probatur de filiis. Nam ſicut præcipitur obedire prępoſitis, ita commendatur obedire pa-

rẽtibus:ut patet ex illo, Filii obedite parẽtib', Epheſi.6.& Colo.3.ergo ſi eſt culpa nõ parere
Ephe.6. præpoſitis, etiam erit peccatũ nõ obedire parentibus. Et ad Roma.1.inter crimina & pecca
Roma.1. ta in quæ Deus dicit permiſiſſe gentes incidere, annumeratur & hoc, Parentibus non obedientes. Item, Quia leges præcipiunt obedientiam parentum:ergo ſi leges obligant ad culpam, etiam erit culpa non obedire parentibus. Et certè hoc uidetur incluſum in illo præcepto de honoratione parentum, & ſic ut ſuprà dictum eſt, ꝙ leges aliquando quidem obligant ad mortale, aliquãdo uerò ad ueniale, ita uidetur dicendum de præceptis parentum. Vnde certè ſi pater aliquid præciperet, quod multùm referret ad adminiſtrationẽ familiæ, trãſgreſsio illius uidetur mortalis, imò etiã in iis, quæ ſpectant ad diſpoſitionem ipſius filii. Sed ſicut dictum eſt, quòd non omnis lex obligat ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit, quàm præcipit: multò magis hoc habet uim de parentibus, qui non ſemper uolunt exigere debitum obedientiæ, ſed ſolùm præcipientes aliquid, uolunt ſignificare uoluntatem ſuam.

¶ Aduertendum tamen eſt, quòd cùm familia ſit pars reipublicæ, quòd leges poſſunt determinare, in quibus filii teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, ſicut deter-

determinauit uſque ad quam ætatem, & ſic in aliis non erit culpa non obedire parētibus: ſic etiam ad leges ſpectat determinare qua pœna poſſet caſtigare pater filiũ inobedientẽ & coërcere ne ultra liceat patri progredi. De præceptis autẽ uirorũ circa uxores ꝓbari poteſt. Nã aliâs nõ poterit conſtare familia, niſi ſit unum caput, cui cæteri parere teneantur: hoc autem eſt uir, qui eſt caput domus, & uxoris, ad Eph. 5. Et ibidem, Mulieres ſuis uiris ſubditæ ſint ſicut Domino. Et poſtea dicit, Vxor autem timeat uirum ſuum. Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam ad leges ſpectat quomodo, & quo uſq; uxor teneatur obedire uiro & an poſset uir uxorem uerberibus caſtigare ſicut de filiis diximus determinare. Eph. 5.

Deo gratias.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

de poteſtate papæ, & concilij relectio, cū quæſtione, Vtrum concilium generale poßit facere decreta, & leges condere, quas nec ſummus Pontifex poßit immutare, uel per diſpenſationem, uel prorſus per abrogationem.

Locus relegendus eſt apud Iohannem, Paſce oues meas. Iohan. cap. ultimo.

SVMMA.

1 *Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil poßit immutare diſpenſando, & multo minus abrogando.*

2 *Concilium, ſi declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, quòd Papa in hoc nihil poßit declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidem, uel ad mores eccleſiæ uniuerſalis.*

3 *Papa, quòd poßit diſpēſare in legibus, & ſtatutis concilij generalis.*

4 *Summus pontifex, quòd non ſolum poßit diſpenſare in ſtatutis cōciliorum, ſed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel ſtatutum.*

5 *Papa non obſtante decreto irritante concilij, quòd poſſet diſpenſare in ſtatutis eius.*

6 *Papa, quòd diſpenſando in legibus, & decretis, tam conciliormm, quam aliorum pontificum, poßit errare, & grauiter peccare.*

7 *Papæ, quòd non liceat diſpenſare in legibus, & decretis conciliorum pro ſuo arbitrio, & ſine cauſa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.*

Papa

8 *Papa, quòd multo minus poteſt abrogare ſine cauſa rationabili decreta concilij, quàm in eis diſpenſare.*

9 *Lex aliqua etiam poſitiua, quòd poſſet eſſe in eccleſia, & fortè aliquæ tales ſunt, in quibus expediret, ut nunquam diſpenſaretur.*

10 *Conciliũ quãdo, & in quo caſu poſſet declarare, & determinare, & etiam ſtatuere, ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.*

11 *Concilium quòd uidetur non poſſe errare in determinatione, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquã diſpenſetur.*

12 *Concilij facta determinatione, quòd nunquã in aliqua lege eccleſiaſtica diſpenſetur, an liceret nunquam Papæ diſpenſare in tali lege, & utrũ diſpenſando ex quacunque cauſa, peccaret mortaliter.*

13 *Decretum ſi fieret à concilio, quòd in aliquibus legibus eccleſiaſticis nũquam diſpenſaretur, quòd tale decretum non deberet apponi in multis legibus, ſed ſolũ in paucis, hiſque grauiſsimis, & ualde neceſſarijs.*

14 *Decreto facto per conciliũ, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſetur. Si, illo non obſtante, Papa diſpenſaret, utrum teneret factum, eſto quòd malè faceret.*

15 *Papa ſicut peccaret diſpenſans contra decretum concilij, quòd ita etiam peccaret petens diſpenſationem, & utens illa, oſtenditur.*

16 *Pontificis diſpenſationes, quòd ſint in duplici differentia, & quæ ſint.*

17 *Papa quid poſsit, aut quid non poſsit, &c. quòd non ſpectet ad ſubditos illud determinare, aut examinare,*

probatur.

18 *Papæ mandatum,aut diſpenſatio, quòd non ſemper obliget ſubditos ad parendum.*

19 *Papa ſi diſpenſaret,in quo caſu ſubditi non tenerentur parere diſpenſationi.*

20 *Papa quòd non deberet ægreferre,ſed potius gaudere quòd fieret aliquod decretum à concilio,quo caueretur,ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.*

21 *Papæ mandatis,an liceat reſiſtere per appellationem ad futurum concilium.*

22 *Pontificis mādatis reſiſtere, & non parere,quòd non uideatur permittendum cuicunque priuato ſua authoritate,etiam ſi huius modi mandata eſſent contra determinationem concilij.*

23 *Papa ſi facta declaratione,& decreto à concilio,contrarium mandaret,quid agendum.*

24 *Concilium, quando, & in quo caſu poſſet conuocari; & congregari contra uoluntatem Papæ.*

25 *Concilium quæ maximè debeat cauere,ſi quando de-decretum aliquod eſſet facjendum,ut Papæ authoritas illibata conſeruetur.*

PRO parte affirmatiua quæſtionis arguitur, Quia concilium eſt ſuper papam,ergo papa nō poteſt immutare decreta illius. Conſequentia patet, quia par in parem non habet imperium.c.innotuit.de electione. ergo multo minus inferior in ſuperiorem. Antecedens

tecedens eſt communis ſententia omnium Pariſienſium,& multorum doctorum. Et confirmatur conſequentia, Quia aliâs eadem ratione poſſet defendi, ꝙ epiſcopus poſſet diſpẽſare in legibus papæ, imò & in legibus conciliorum. ſi enim papa cùm ſit inferior, nihilominus poteſt diſpenſare, aut abrogare legem cõcilii: ergo non obſtabit etiam, quòd epiſcopus dato quòd ſit inferior, non poſsit etiam diſpẽſare. & confirmatur iterum, ſaltem recepta illa opinione de ſuperioritate cõcilii, uidetur omnino ſequẽda pars affirmatiua: ſed illa opinio eſt probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato ꝙ ſint pares poteſtates, par in parem non habet imperium, ut in dicto c. innotuit. ergo non poteſt tollere quod concilium ſanciuit. unde uidetur, quòd concilium in hac cauſa poſſet dicere Pontifici, quod Hebræi reſponderunt Moyſi, Exo. 2. Quis te conſtituit Iudicem ſuper nos, & principem? Et ſummus Pontifex debet meminiſſe illius reſponſi Domini noſtri, Quis me conſtituit Iudicem ſuper uos? Luc. 12. *Exod. 2.* *Luc. 12.*

¶In cõtrarium eſt, Quia diſpenſatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno eſt paſcere gregem. omnis enim actus iuriſdictionis eſt actus paſtoris. ſed ſummus Põtifex eſt uniuerſalis paſtor, iuxta uerba propoſita Iohan. 20. Paſce oues meas. Et in concilio Calcedo- *Iohan. 20.*

acclamatum eſt Pontifici Leoni Apoſtolico
Matth.18. œcumenico.i.uniuerſali paſtori. Et Matth.18. Quodcunque ſolueris ſuper terram,&c. Sed diſpenſare eſt ſoluere obligationem. ergo. Notandum primò quòd (ut ponit Herbeus d. 47.) primò differẽtia eſt inter abrogare,& diſpenſare,& interpretari, pro quo uide Syluestrum in uerbo papa. §.16. Notandum ſecundò, quòd omnes doctores diſtinguunt, ſpecialiter S.Tho. quolibeto 4.arti.13.& multis aliis locis, ꝙ duplex eſt genus canonum & decretorum, ſiue ſint conciliorum, ſiue ſint ſanctorũ, patrum,&eſt unum genus canonum re uera de iure diuino, ſicut quæ pertinent ad articulos & fidei, ad ſubſtantiam ſacramentorũ, aut qui neceſſariam habent connexionam ad legem diuinam ſeu naturalem, pertinentia ad bonos mores.

¶ Et ut certo ordine ac more theologorum
1 procedamus, ſit prima propoſitio. In* hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil poteſt immutare diſpenſando, & multo minus abrogando. Concluſio eſt omnium theologorum abſque controuerſiâ, quidquid Canoniſtæ diſputent. Et ponit eam ſanct. Tho. in
S. Tho. multis locis, ut in quotlibeto ubi ſuprà, & in primo ſentent. d.47.& in 3. ſenten. d.37. uide uerba eius 1.2.q.97.ar.4.ad tertium. & q.100. artic.8.& poteſt breuiter probari, quia ius naturale

turale eſt immutabile, & ut habetur in decretis d.5.cap.1.naturale ius ſemper permanet. & Eſa.24.contra eos qui temere tentauerũt immutare ius naturale, dicit ꝙ tranſgreſsi ſunt leges, mutauerunt ius, diſsipauerũt fœdus ſempiternum, &c. Sed ius diuinum & poſitiuum habent eãdem uim, ſicut naturale, quia ius naturale nõ habet uim, niſi quia latum eſt authoritate diuina: aliâs non eſſet obligatoriũ, quidquid dicat Gregorius: cùm obligatio eſſe non poſsit niſi à ſuperiori: ergo ſimpliciter in iure diuino non cadit diſpenſatio humana. Eſa.24.

¶ Pro maiori & breuiori declaratione argumentor contra iſtam propoſitionem. Primò, Papa poteſt diſpenſare in matrimonio rato non conſummato, & inſolubilitas matrimonii eſt de iure diuino: ergo poteſt diſpenſare. Maior probatur, Quia uotum ſolenne dirimit matrimonium, ut patet in c.ex publico.de cõuerſione coniugatorum. Sed uotum ſolẽne eſt de iure poſitiuo, ut patet in c.unico de uoto in.6.ergo ius poſitiuum tollit ius diuinũ. Minor patet ex illo, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Matth.19.&1.ad Corin.7. Secundò argumẽtor, Papa diſpenſat in gradibus prohibitis iure diuino: ergo. Antecedens patet Quia accipere relictam fratris eſt prohibitum iure diuino, ut patet Leuit.18. Vxorem fratris ſui nullus accipiat. Et eodem modo accipere Matth. 19. 1.Corin.7. Leuit.18.

amitam,uel materteram ibidem expreſsè prohibetur:& tamen Papa diſpenſat in iſtis:ergo. Tertiò papa diſpẽſat in uoto ſaltẽ ſimplici,ut patet ex uſu,& in titulo de uoto & uoti redemptione:& tamẽ ſeruare uotum eſt de iure diuino, ſi quid uouiſti,ne moreris reddere.diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſsio,Ec-
Eccle.5. cleſiaſtici 5.Idem expreſsè Deutero.23. Quar-
Deute.23. tò papa diſpẽſat cum bigamo,& homicida, ſed tales ſunt irregulares de iure diuino, ut patet
1.Timoth.3. 1.ad Timoth.3.Oportet epiſcopum unius eſſe uxoris uirum,non percuſſorem, quod gloſſa, & omnes dicunt,quòd intelligitur de preſbyteris:quod patet,quia ſtatim ſubdit, diaconos ſimiliter pudicos , nulla alia mentione facta de presbyteris.Confirmatur, Quia talis irregularitas nõ tollitur per baptiſmum, ſicut aliæ irregularitates, ut doctores dicũt in 4.d. 27. ex authoritate Auguſtini, Ambroſii & omnium doctorum theologorum, & canoniſtarum. Et quòd poſsit diſpenſare cum bigamo, tenet ſanctus Tho.in 4.diſtinctio.27. quæſtio.3. articu.3. &in quodlibeto 4. quæſtio.5.& doctores de bigamis capitu. nuper. & capitu.fina.&.d.34.capitu.lector.gloſſ.dicit licitum in papa diſpenſare cum archiepiſcopo Panormitano bigamo,& cùm homicida poſſe etiam diſpenſare. tenet Abbas in capitu. ſi dignum.& in capitulo.de homicidio, dicens
communiter

communiter hoc teneri per doctores : nec hoc dubitant theologi. Quintò, papa eſt uicarius Chriſti ex themate, Paſce oues meas: & ex illo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. & habetur in cap. ter corporalia. de tranſlatione epiſcopi. & in capitulo proximo. de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apoſtolis ait 2. ad Corinth. 6. Pro Chriſto fungamur legatione. Et Dominus expreſsè, Qui uos audit, me audit, &c. Et ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto uos. ſed uicarius & delegatus poteſt quicquid poteſt principalis, niſi ſit ei prohibitum ſpecialiter, ut extra. de officio delegati, & officio uicarii, per totum. ſed non inuenitur ubi ſit prohibita diſpenſatio Papæ, ergo. Confirmatur, Quia Apoſtoli diſpenſauerunt in lege diuina, ut in baptiſmo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ipſi baptizabant in nomine Ieſu. Et Petrus occidit Ananiam & Sopphiram. Actu. quinto. 2. Cor. 6. Act. 5.

¶ Ad primum argumentum communis ſchola theologorum in 4. diſtinctio. 27. negat maiorem, ſcilicet quòd Papa poſsit diſpenſare: ſed in contrarium ſunt multi doctores canoniſtarum in d. c.. ex publico. & cùm illis Cardinalis Caietan' in particulari opuſculo ſuper hoc: & noſtris tẽporibus dicitur factũ à Clemente 7. ſed nihil refert quam opinionem teneamus, Caietanus.

ſi cano-

& canoniſtarum, conſequenter oportet dicere, quòd inſolubilitas matrimonii ante conſummationem non eſt de iure diuino: & illa uerba Saluatoris intelliguntur & exponuntur de matrimonio iam conſummato: quamuis aliter poſſet reſponderi, ut dicemus in ſolutione ad quartũ. Si uerò opinionem theologorum teneamus, quæ probabilior uidetur, quia aliâs partes per ſe poſſent dirimere matrimonium, & matrimonium ſequens teneret, & infideles, &c. tũc ad rationem de ingreſſu religionis dicimus, quòd eſt de iure diuino, quòd profeſſio dirimit matrimonium, quòd ius diuinum conſtat ex authoritate Dei, & & non eccleſiæ. Votum autem ſolenne eſt de iure poſitiuo quãtũ ad determinationem & modũ, puta qua ætate, & quo ordine, quo tempore, &c. Sed non quantũ ad ſubſtantiam ſuam. Ad ſecundum argumentum aliqui, ut archiepiſcopus Floren. 3. q. titulo. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d. 40. uidetur tenere, quòd in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico papa non poſsit diſpenſare. & Hoc reputat Syl- ueſt. probabilius. Sed oppoſitũ uidetur probabilius, ut tenet Caieta 22. q. 154. arg. 9. & determinatũ fuit Romæ in his diebus in cauſa regis Angliꝫ. & ideo hanc opinionem tenendo, reſpondetur ad argumenta, quòd præcepta ueteris legis, quæ non ſunt de iure naturali,

Archiepiſcopus Floren.
Palud.
Syluester.
Caietanus

naturali, omnia ceſſauerunt, nec habent obligationem plus præcepta iudicialia, quàm cæremonialia, ut omnes doctores tenẽt, & neceſſarium eſt tenẽdũ: quod Paulus ita determinat ad Hebræ.7. Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe & ut tranſlatio Legis fiat, ut habetur in cap. tranſlato de conſtitutionibus. & S. Tho. in 12. q.103. ar.3. probat enim Paulus, quòd ſacerdotium Chriſti eſt aliud à ſacerdotio ueteris legis, & per conſequens quòd lex uetus expirauit: & idem probat ad Hebræ.8. per hoc quòd Dominus uocat teſtamentum nouum: ex quo arguit Paulus, quòd antiquum teſtamẽtum interiit. Dico ergo, quòd aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non ſunt de iure naturali. Imo Caietanus tenet, quòd nullus præter primum in linea recta. Ad tertium, proponitur quòd multi tenent, quòd papa non poteſt diſpenſare in uotis. Quia diſpenſatio, ut ſuprà diximus, eſt relaxatio iuris, obligatio aut uoti: certum eſt nunc de iure poſitiuo: ergo diſpenſatio uoti eſt relaxatio iuris diuini: quod uidetur durum. Vnde dicunt, quòd nunquam poteſt diſpenſare in uoto, niſi uel uotum ipſum fiat, aut ſit illicitum & inutile, aut maioris boni impedimentum: hoc autem non eſt relaxare ius diuinum, ſed interpretari, quod non eſt propriè diſpenſare. In illis enim caſibus re uera tale uotum non eſt obligatorium Hebr.7.

iure

iure diuino. imò ſi conſtat, quilibet poteſt proprio arbitrio nõ implere uotum. Et huiuſmodi ſententiæ uidetur fuiſſe S. Thom. in. 22. q. 88. artic. 10. ad tertium, ubi diſerte determinat, quòd non cadit diſpenſatio in uoto, niſi quia eſt ſimpliciter malum, aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit eſſe propriè diſpenſatio. Et utinam hæc opinio non ſit uera. In contrarium eſt communis opinio, ſcilicet quòd poteſt etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio uoti eſt de iure poſitiuo, & non diuino: & certum eſt quòd ius poſitiuum dat licentiam parentibus uſque ad certam ætatem: & tamen irritatio non interpretatur, ſed tollit obligationem uoti. Et tunc ad argumentum reſpondent aliqui, quòd duplex eſt ius diuinum, quoddam abſolutum & independens, quod nõ ſupponit actum humanum, ut præceptum de baptiſmo, de euchariſtia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pendet ex humano actu, aut iudicio. Aliud eſt dependens ex humano actu, quod ſcilicet non obligat niſi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, ſed ſi quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promiſſum. Ex qua diſtinctione reſpondeo ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti non poteſt papa di-

S. Thom.

ſpenſare

penſare,ſed bene in iure diuino dependenti. quia habet poteſtatem tollendi id quod hominis poteſtati inditũ eſt. Probabilis eſt iſte modus reſpondendi,ſed qui poſsit tamen impugnari. Melius tamen uidetur reſpondere ut reſpondet S. Thom.in 22.q.88.artic.10.ad ſecundum,ubi ſic arguit.In iis,quæ ſunt in lege naturæ,& in præceptis dominicis non poteſt per hominem diſpenſari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere uotum eſt de lege naturæ,& lege diuina,ut ſuprà probatum eſt. ergo in uoto diſpenſari non poteſt.Reſpondetur quòd ſicut de iure naturæ tenetur implere præceptũ & uotũ,ita & ex iiſdẽ tenetur obedire ſuperioris legi & mandato. Et tamẽ cùm diſpenſatur in aliqua lege humana,non fit ut legi non obediatur,quod eſt cõtra legem naturæ & mandatum diuinum: ſed fit,ut quod erat lex,non ſit lex in hoc caſu:ita etiam authoritate ſuperioris diſpenſantis fit ut hoc quod continebatur ſub uoto,non contineatur inquantum determinatur in hoc caſu hoc non eſſe congruã materiã uoti.Et ideo prælatus ſic diſpenſans,non diſpenſat in præcepto iuris naturalis,ſed determinat id quod cadebat ſub obligatione deliberatiõis humanæ: quod nõ potuit omnia aſpicere,iam nõ cadat. unde patet,ꝙ S.Tho.facit idẽ iudiciũ de uoto et de lege humana,ita ut talis obligatio ſit qua

ſi peculiari

ſi peculiari legi quòd iſte obligetur: & ita diſpenſatio in uoto eſt diſpenſatio in actu humano. Itaque uidetur quòd duplex ſit obligatio, diuina & humana. Humana etiam eſt duplex, ex lege, & ex uoto. Aliter poteſt dici, ꝙ in uoto non ſit niſi promiſsio quædam. Idem uidetur dicẽdum de hac promiſsione, & de aliis. qui enim ꝓmiſit aliquid, tenetur ſeruare promiſſum de iure naturali, ut S. Tho. dicit in 22. q. 88. ar. 3. ad 1. in promiſsione autẽ humana poteſt ille, cuiꝰ intereſt, remittere & liberare promittentem à redditione promiſsi. hoc autem non eſt abrogare, uel diſpenſare in lege diuina, & per conſequens nec ſi ſuperior in hoc diſpenſat, eſt diſpẽſare in lege diuina, & ſi Deus ipſe remitteret uotum, non eſſet diſpenſatio in lege diuina de impletione uoti. Ita ergò quia papa habet uices Dei, poteſt remittere debitum ex rationali cauſa, nec ex hoc diſpenſat in lege diuina. Cõfirmatur, Epiſcopus poteſt diſpenſare in uoto, ut certum eſt, & ſic dato, quòd diſputetur de Papa, non dubitatur quando epiſcopus non poſsit diſpenſare in lege diuina. Et ſic propter diſpenſationem uoti non oportet dicere, quòd Papa poſsit diſpenſare in lege diuina. Ad quartum breuiter & faciliter reſpondetur, quòd in ſcriptura ſacra ſunt aliqua præcepta & mandata iuris diuini, ideſt authoritate diuina lata, quamuis promulgata

ab Apoſto-

ab Apoſtolis, ſicut de extrema unctione dicunt doctores, quòd eſt ſacramentum iuris diuini, ſed promulgatum Iacobi 5. Et Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. Iis qui matrimonio ſunt iuncti, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere. Alia ſunt ſtatuta ab Apoſtolis ipſis, ut Paulus ubi ſuprà, Nam cęteris dico ego, non Dominus, ſi quis habet uxorem infidelem, & hęc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et non eſt dubitandum, quòd Apoſtoli multa diſpoſuerant ſua authoritate, ſicut nũc põtifices faciũt. Et Pau. 1. ad Corinth. 11. Cùm uenero, cætera diſponã. Et in his cum par in parem non habeat imperium, non eſt dubitandum quin ſucceſſores Apoſtolorum habeant authoritatem diſpenſandi huiuſmodi, ut ſunt ſtatuta de bigamis, homicidio, & de utroque. Patet primò, Quia irregularitas illorum non eſt de iure naturali abſolutè, ut conſtat: in noua autem lege non ſunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, niſi iuris naturalis, ut docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi 1. & 2. & irregularitas homicidii tollitur per baptiſmũ. d. 5. capit. ſi qui per baptiſmum. ſecundum Innocẽtium, Gofredum, & Gullielmum, & omnes theologos, in 4. d. quòd ſi eſſet de iure naturali aut diuino, tolli non poſſet. Et propterea ſi homicida, aut bigamus ordinaretur etiã

1. Corin. 7.

1. Corin. 11.

abſque diſpenſatione,manet ordinatus, & recipit characterem, ut Doctores determiāt in 4.Sed illa irregularitas nō eſt de iure diuino, aliâs non teneret factum.ſic ſi mulier ordinaretur, non teneret ordinatio,nec ualeret.& ſic papa poteſt diſpenſare, cùm ſit de iure poſitiuo.Confirmatur,Illa quæ conſtituta ſunt ab Apoſtolis,non ſunt de iure diuino:quod etiā in concilio Apoſtolorum Actuum 15.dicitur, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis,nihil ultra imponere uobis quàm hæc neceſſaria,ut abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine, & ſuffocato. Iam nulla eſt: non potuiſſet autem ceſſare ſi fuiſſent de iure diuino:ergo. Ad quintum reſpondetur, quòd uerum eſt, quòd Papa eſt uicarius & legatus Chriſti. & nego conſequentiam: non ergo infertur, Eſt uicarius Chriſti, ergo poteſt quicquid poteſt Chriſtus: nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. & ad probationem reſpondetur, quòd econtrario uicarius non habet quod non prohibetur, ſed ſolùm quod conceditur.Chriſtus autem non conceſsit ſolutionem aut relaxationem mandatorum ſuorum, ſed ſolùm miniſteriorum diſpenſationem illorum,ut ait Apoſtolus 1. ad Corin.3.Quid igi-
1.Cor.3. tur eſt Apollo, quid uerò Paulus? miniſtri eius,cui credidiſtis.& capitu.4.Sic nos exiſtimet
1.Corin.4. homo,ut miniſtros Chriſti,& diſpenſatores, &c.&

&c.& officium Apoſtolorum Paulus ſemper uocat miniſterium,& 2.ad Corinth.6.In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros.certè ſi quis mandata eius relaxaret, non ſe haberet ſicut dei miniſter,ſed ſic æqualis,aut ſuperior. Item permiſſum eſt Pontifici remittere peccata,non autem relaxatio mãdatorum contra præcepta.Et 1.ad Corin.3.Fundamentum aliud nemo ponere poteſt,præter id, quod poſitum eſt Ieſus Chriſtus,id eſt fides & lex.Illud oportet,ut maneat immutatum,& illibatum, prælati autem poſſunt ædificare,aurum, argẽtum,lapides pretioſos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus.Item, Nunquã fuit talis authoritas diſpenſandi in minimo præcepto cæremoniali, tamen erant pontifices gubernatores eccleſiæ: & ad hoc facit illud, Vnum iota,aut unus apex non præteribũt à lege,donec omnia fiant. Itẽ ratione,Quia diſpẽſatio in lege ſpectat ſolùm ad legiſlatorem, uel cui ſpecialiter commiſerit.ſanctus Tho.12.q.97.ar.10.ad tertium. manet ergo concluſio tanquã certa & firma,&c. quòd in primo genere præceptorum concilii, ſcilicet quæ ſunt iuris diuini, Papa non poteſt diſpenſare.& totũ cõfirmatur ex.c.cõtra.25.q. 1.ubi Zozinus papa dicit, Contra ſtatuta ſanctorum Patrum cõdere aliquid aut immutare nec huius quidẽ ſedis põt authoritas. Idẽ ha-

2.Cor.6.

1.Corinth.3.

betur in capitulo, cùm ad monaſterium. de ſtatu monachorum.

¶ Sed dato quòd ita ſit, quòd papa non poteſt aliquid immutare in iis, quæ ſunt iuris diuini, tamen an ad papam uel concilium ſpectat interpretari & declarare tale ius, adhuc poſſet dubitari, An ſi cõciliũ aliquod determinet aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, papa poſsit hoc aliter declarare. ſed in hoc nulla eſt contentio, & ideo breuiter ſit ſecunda pro
2 poſitio. Si* cõcilium declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil poteſt declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidem, uel ad mores eccleſiæ uniuerſalis. Probatur, Quia in illa concilium errare non poteſt, iuxta promiſſum Luc. 22. Ego oraui pro te, &c. & Matth. 18. Vbicunque fuerint duo, uel tres, &c. & non minus eſt ſpiritus ſanctus in quocũque concilio generali, quàm in concilio Apoſtolorum, ubi ſpiritus ſanctus aſſiſtebat, Actu. 15. Viſum eſt Spiritui ſancto, &c. Cõfirmatur, Quia ſi in illis conciliũ errare poſſet, & papa errare poſset, et utrũque errare poſſet, ſtãdũ eſſet potiùs cõcilio. ergo poſtquã determinatũ fuit in cõcilio Apoſtolorũ, ꝙ legalia erãt extincta, nõ potuit Petr⁹ aliter definire: ita in quocũque cõcilio generali. Et patet, Quia ſi errare poſset, non eſſet eccleſia fundata ſupra firmam petram, cùm ſemper

Luc. 22.
Matt. 18.

manerct

maneret dubia, & uacillaret, nec Euangelium eſſet certum, cùm Auguſtinus dicat ſe credere euangelio niſi propter authorem eccleſiæ: & non poſſet Petrus confirmare fratres ſuos, nec eſſet lux mundi, Matthæ.5. nec eſſet uera promiſsio Spiritus ſancti. Quem ego, inquit, mittam uobis à Patre, ille uos docebit omnia. Aliud genus canonum eſt decretorum, quæ omnino ſunt extra ius naturale, & diuinum, ſed ſpectant, & ſunt utilia ad conſeruationem iuris naturalis & diuini. præſuppono enim, ꝙ prælati in eccleſia poſſunt concedere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes ſeculares, qui hoc poſſunt, ut patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro, 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui uos audit, me audit. Luc.10. Et ſupra cathedram Moyſi, Matth.23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpoſitis ueſtris. Nec de hoc eſt aliqua contentio inter catholicos, quanquam ſit cum nouis hæreticis huius temporis, & licet ſit unus doctor theologus, ſcilicet Gerſon inter recentiores, qui uidetur dicere, quòd papa non poſsit ferre leges obligatorias, niſi ſequantur ex iure diuino, uel naturali, ſed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male ſonantia in doctrina theologica: ꝙ ſi prælati hoc poſſunt, multo magis concilia.

Luc.10.
Matt.23.
Hebr.13.

¶ De hoc ergo genere uertitur maximè in dubiũ, utrum papa poſsit immutare, aut diſpẽſando, aut abrogando, ut de ieiunio quadrageſimæ, de horis canonicis, & ſimilibus: de quibus ſit tertia propoſitio, Papa poteſt diſpenſare in legibus & ſtatutis concilii generalis. Pro huius concluſionis probatione eſt notandum, quòd de comparatione poteſtatis papæ eſt duplex ſententia, altera eſt S. Tho. & ſequacium multorum: & aliorum doctorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa eſt ſupra concilium, & altera eſt communis ſententia Pariſienſium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, ut Panormi. & aliorum, cõtraria, quòd concilium eſt ſupra papam: non tamen eſt locus nunc diſputandi quæ illarum ſit uerior, quia non de hoc agitur. Puto utranque eſſe probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos aſſertores, non oportet in quæſtione propoſita procedere ſolùm ex altera opinione, ſed ſtatuere quid dicendum, quãcunque ſententiam ſequamur. Et ideo dico concluſionem poſitam eſſe ueram, non ſolùm tenendo primam opinionem, ſed etiam ſecundam. Et probatur primò; Quia leges humanæ ſunt de humanis actibus, qui ſunt pro temporum & perſonarum conditione uariabiles, & quod in communi expedit, uni perſone, uel in ali-

quo caſu non conuenit,uel in alio tempore, ut ait Auguſt.1. Delibero arbitrio. Et hæc eſt cauſa, quare Ariſto. dicit 7. Ethico. Neceſſe eſt in principe ἐπιείκειαν eſſe ſiue æquitatem, cuius officium eſt in caſibus, ubi tenor legis uergit in detrimentum reipublicæ, diſcedere à uerbis legis: eadem inquam ratione eſt neceſſe in eccleſia eſſe authoritatem diſpenſandi pro loco & tempore. & ita tenet S. Tho. 22. q. 88. artic. 10. Aliâs multa, quæ pro bono publico ſunt ordinata, uerterentur in perniciem reipublicæ, ut in c. regula. d. 29. dicitur, quòd regula ſanctorum Patrum pro uarietate temporum & locornm temperatur. Si ergo huiuſmodi diſpenſatio eſt neceſſaria in republica, dicere quòd ſolùm reſidet in concilio, abſurdum eſt, cùm diſpenſationes ſint neceſſariæ ordinare propter uariationem caſuum & temporum. Concilium autem non ſæpe poteſt congregari, nec Apoſtolos legimus niſi bis congregaſſe concilium, ſemel Actu. 1. ad electionem Matt. & iterum Actuũ 19. ſuper cõtentionem legaliũ. ergo oportet ꝙ reſideat in papa. Et ueriſimile S. Th. 12. q. 97. ar. 4. dicit, quòd in omni lege humana poteſt diſpenſari per rectores reipu. Item dato quòd concilium eſſet ſupra papam, hoc tamen non eſt intelligendum extenſiuè, id eſt, quòd aliquẽ actũ poſſit conciliũ, in quẽ papa nõ poſ-

Ariſto. 7. Ethico.

ſit.hoc enim nullo modo eſt probabile,ſed ſolùm intenſiuè,putà ſi contrarium determinaretur,eſſet ſtandum potiùs concilio,uel ꝙ Papa teneretur parêre concilio,& non econtrario. Cùm ergo concilium poſſet diſpenſare in ſuis decretis,ergo etiam Papa poterit.Item aliâs nõ eſſet Papa. hoc enim omnes intelligunt per Papam, in quo omnis poteſtas eccleſiaſtica reſidet. ſi enim diſpenſatio in legibus eccleſiaſticis eximeretur à Papa,iam poteſtas Papæ eſſet particularis, & non uniuerſalis.Item eſt uicarius Chriſti (ut ſupra probatum eſt) ergo habet generalem adminiſtrationem ad omnia. Item Papa eſt generalis commiſſarius Dei, aſſumptus in plenitudinem poteſtatis,2.q.6.qui ſe ſcit. &. 24. q.5. quodcunque ergo poteſt in omnem actum iuriſdictionis. Item cùm concilium poſsit diſpenſare ſuis legibus,ſaltem cõcilium poſſet hãc poteſtatem committere ſuo legato, ſeu uicario.Si ergo ſummus Pontifex non poſſet diſpẽſare,& ille legatus poſsit, iam daretur in eccleſia aliquis prælatus maior papa:& ſic papa non eſſet ſupremus, & omnino eſſet ſacrilegium dicere,quòd concilium poſſit conſtituere in eccleſia aliquam poteſtatem

Iohn.22. ſuperiorem papa, quem Chriſtus conſtituit.

Matth.18. Item concluſio firmiter probatur teſtimoniis ſuprà inductis,Iohan.22. Paſce oues meas.& Matth.18. Quodcunq; ſolueris ſuper terram.

diſpen

diſpenſare autem parcere eſt, & ſoluere. Vltimò probatur, Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt matrimoniũ de iure poſitiuo, ut aliqui gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ſunt ex authoritate conciliorum, ut patet extra. de conſangui. & affini. capit. non debet. & 35. quæſtio. 3. de affinitate. & in multis capitu. eadem cauſa & quæſtio. Et tamen quotidie Papa diſpẽſat, ſaltem in 3. gradu & 4. nec quiſquam dubitat, quin factum teneat, & eſt ſententia omnium doctorum. Et habetur expreſsè in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa. de conſangui. & affini. & 35. q. 3. quædam lex. §. quod ſcripſi. Hanc concluſionem ponit S. Tho. in opuſculo contra impugnantes religionem. Omnia, inquit, ſtatuta ſanctorum Patrum ſunt relicta diſpenſationi papæ, ut poſsit ea mutare, uel diſpenſare ſecundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini 25. quæſtio. 7. contra ſtatuta Patrum, ut ſuprà dicitur, intelligendum de ſtatutis ſpectantibus ad ius diuinum. Et hæc eſt ſententia expreſſa domini Archiepiſcopi Rhemenſis libro de Synodis capitu. 39. Facultatem, inquit, temperandorum ſiue mutandorum canonum poteſtati Romani Pontificis adiicere nõ dubitamus.

4 ¶ Quarta propoſitio, Summus * Pontifex nõ ſolùm poteſt diſpenſare in ſtatutis concilio-

rum, ſed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel ſtatutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogationem alicuius legis ad rectam gubernationem eccleſiæ, ut in capitu. non debet. de conſanguinitate & affinitate. & in capitu. alma mater. de ſententia excommunicatio. unde cum concilium generale congregari ex toto orbe difficilè poſsit, oportet quòd ſit in eccleſia aliqua poteſtas, quæ hæc poſſit. Et confirmatur tertia & quarta concluſio. Non enim uidetur, quin ſummus Pôtifex poſſit, quod poteſt ſola conſuetudo. ſed conſuetudo rationabilis poteſt tollere ſtatuta conciliorum, ut patet Actuum 15. Côſtitutum fuit, ut Chriſtiani abſ[illegible]erent à ſuffocato, ab immolato & ſanguine. Viſum eſt, inquit, Spitui ſancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis uos ab immolatis ſimulachrorũ, & ſanguine, & ſuffocato. Et hoc fuit obſeruatum in eccleſia, non ſolùm à conuerſis ex Iudæis, ſed etiam à Gentilibus per multos annos, nõ ſolùm tempore Apoſtolorum, ſed multo póſt. ut patet ex Tertulliano in Apologetico capitu. 9., imò expreſsè in concilio Gangrenſi, quod fuit poſt Nicenum (ut habetur d. 70. capitu. ſi quis carnem.) habetur inquam quòd

Act. 15.

non

non licetueſci ſanguine,aut ſuffocato : tamen ſola conſuetudo abrogauit illud præceptum, nuſquam enim legitur reuocatum, unde apud Græcos, apud quos perſeuerat conſuetudo, fortaſſe adhuc obligat obligatio. Quid ergo obſtat, quin aliquis ſummorum Pontificum aduertens iam illud præceptum non eſſe neceſſarium, abrogaret illud, quantumcunque eſſet latum à concilio Apoſtolorum? Hanc concluſionem tenent non ſolùm doctores, qui ſequuntur ſententiam, quòd papa eſt ſupra concilium,ſed & tenentes contrariam opinionem. Vnde Panormita.in capitu.ſignificaſti.de electione, ita tenet.& eſt ſententia uniuerſalis Iohan. Andr. quòd poteſt tollere, & mutare ſtatuta concilii, in capitu. ſtatutum. de reſcrip. Nec certè de his duabus concluſionibus poſſet quis rationabiliter dubitare,nec poſſet quis niſi magna temeritate affirmare,ſi Papa ex rationabili cauſa diſpenſet in ieiunio quadrageſimæ,uel abſtinentia carnium,quòd non teneat diſpenſatio: tamen illa ſunt ex ſtatutis conciliorum. *Panormita.* *Iohan. And.*

¶ Sed dato quòd abſolutè ita ſit, tamen reſtat magnum dubium, Vtrum ſaltem ſi concilium prohiberet diſpenſationem, & addat decretum irritans, ſi ſecus fieret, utrum ſaltem ſi in tali lege poſsit diſpenſare

ſare papa. De qua q. primò tenendo, quòd papa eſt ſupra concilium, uidetur ꝙ non poſsit dubitari, quin hoc poſsit: quia ſi par in parem non habet imperium, multo minus inferior in ſuperiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam uidetur, quòd ſequatur, quòd ſi concilium hoc prohibet, quòd papa non poſsit. Iſta q. fuit agitata in concilio Baſilien. in quo fuerunt quidam theologi, & iuriſperiti, qui contendebant, quòd ſi in aliquo ſtatuto concilii addatur decretum irritans, quòd papa in tali ſtatuto non poſsit diſpenſare: & ſi tentaret hoc facere, nihil faceret. Contra quos Cardinalis de Turre fecit opuſculum, quod uocauit De decreto irritante, in quo contrarium illius ſententiæ contendedat oſtendere. ſed illum librum ego inuenire non potui, ſed tamen pro noſtra ſententia reſpondeo ad hoc dubium, ſecundum utranque opinionem, ſiue teneamus quòd concilium eſt ſupra papam, ſiue contrarium. Et ſit quinta propoſitio.

5 Non* obſtante decreto irritante concilii, papa poſſet diſpéſare in ſtatutis eius. Hoc probatur primò, Quia ceſſante tali decreto, papa habet talem poteſtatem ex officio ſuo ad diſpenſandum in ſtatutis conciliorum: ſed concilium non poteſt limitare poteſtatem papæ, uel officium papæ: ergo non obſtante tali decreto poteſt. Et confirmatur, Quia papa nó

habet

habet poteſtatem diſpenſandi ab ipſo concilio.totam enim poteſtatem habet ab ipſo iure diuino:ergo conciliũ non poteſt auferre ei illam poteſtatem.Item:cùm conciliũ poſsit illã authoritatem diſpenſandi committere alicui epiſcopo,ſi poſſet auferre à papa,iam eſſet neceſſaria aliqua poteſtas maior papa,ut ſupra arguebamus.Et confirmatur,Quia papa iam nó eſſet uniuerſalis paſtor,ſi eſſet aliquis actus iuriſdictionis,in quem papa non poſſet,ſcilicet talis diſpenſatio,que fieri quidem poſſet,ſed non à papa.Item eadem ratione concilium poſſet prohibere,ne papa poſſet dare indulgẽtias,uel abſoluere ab excommunicatione pro tali crimine, uel tali, uel aliam quamcunque partẽ iuriſdictionis adimere:quod eſſet abſurdum.iam enim non eſſet papa. Conſequentia autem patet,Quia ſi poſsit adimere iſtũ actum iuriſdictionis,quare nó quamcunque alium? Itaque puto falſum & periculoſum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à papa poteſtas diſpenſandi.Gerſon autem Cancellarius Pariſiẽſis 1.parte trac.3.determinatione,quòd concilium generale poteſt limitare uſum poteſtatis papalis certis legibus. ut non poſsit uel diſpenſare, uel abrogare decretum conciliorum.imò aliquem ex rationabili cauſa auferre ab obedientia papę:& multa in hãc ſententiam tradit. Sed ille doctor per omnia

fuit

fuit infeſtiſsimus authoritati ſummorum Pō tificū,& multos alios infecit ſuo ueneno:parū enim differt à ſchiſmate eius ſentētia de authoritate papæ. Itē poteſt argui. Vel enim leges cōcilii exēptę ſunt à papa, uel non. Si nō ſunt, ergo non obſtante quocunque decreto papa poterit diſpenſare. Si ſunt exēptę, ergo etiam ſi non abiecerint decretum tale, erunt exemptæ,& papa nō poterit diſpēſare. Probat, quia leges diuinę ſunt exemptę ab humana iuriſdictione: etiamſi nunquam ſit prohibita diſpenſatio, tamen nulla poteſtas humana poteſt in illis diſpenſare:& epiſcopus non poteſt diſpēſare in legibus papæ, quia eſt inferior, nec opus eſt alia prohibitione. Et profectò ſi ita eſt concilium ſupra papam, ſicut ſupra epiſcopos, oportet dare aliquam rationem quare epiſcopus non poteſt diſpenſare in ſtatutis conciliorum,& poteſt papa. Panormi. in tractatu de cōcil. Baſilien. numero 18. contendit, quòd papa in iis quæ pertinent ad ſalutem,& generalē ſtatū eccleſiæ, non poteſt contra ſtatuta conciliorum uenire. citat ad hoc Archidia. in c. ſic 40. d. in quo cap. dicit Gregorius ſe ſuſcipere quatuor concilia principalia, ſicut ſancti Euāgelii quatuór libros: ex quo arguit, quòd ſicut papa nihil poteſt immutare circa contenta in Euāgelio, ita nec circa decreta cōciliorū.

¶ Sed quia ex ſententia & concluſionibus ſupradi

prædictis uidentur omnia relicta in arbitrium unius hominis non confirmati in gratia, ſed qui poteſt & errare,& peccare:ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tãto periculo,et ideo ſit ſexta propoſitio,

6 Papa* diſpẽſando in legibus & decretis tã cõci liorũ,quàm aliorũ Põtificum,poteſt errare,& grauiter peccare.Vtinã liceret dubitare de hac cõcluſione.ſed uidemus quotidie à Romana curia tã largas,imò omnino diſſolutas diſpẽſa tiones profectas,ut orbis ferre nõ poſsit,nec ſolũ in ſcandalũ puſillorũ,ſed maiorũ.Sed hęc patebit clarius ex quęſtionibus ſequentibus.

7 ¶ Erit ergo ſeptima propoſitio,Nõ* licet pa pę diſpẽſare in legib' et decretis cõciliorũ pro ſuo arbitrio,& ſine cauſa rationabili, etiã ubi nihil cõtinent iuris diuini. Probat̃,Quia leges humanæ & cõciliorũ maximè ſunt neceſſariæ ad gubernationẽ & adminiſtrationẽ eccleſiæ: ita ut ſine illis nec ius q̃dẽ diuinũ ſeruari poſ- ſit.Ergo ſi papa per irrationabiles & temera- rias diſpẽſatiões tollat uel omnino,uel ex ma gna parte legũ obſeruationẽ:hoc neceſſe eſt,ut uergat in detrimẽtũ magnũ eccleſię. ergo nõ poteſt hoc papa facere ſine graui peccato.Ante cedẽs autẽ patet,Si quis imaginet̃ eccleſiã ſine legib' humanis,intelliget profectò magnã cõ fuſionẽ & inordinationẽ,ſcilicet uidebit nul lo pacto cõſtare,nec fidẽ,nec religionẽ Chri-

ſtianam

ſtianam.cùm enim de iure diuino non ſit determinatum tẽpus ad ſuſceptionem ſacramẽtorum, & de confeſsione, & eucharistia, imò baptiſmo, item nec ratio ſacrificii, & totius cultus diuini: nulla ratio adminiſtrationis defendi poſſet in eccleſia ſublatis legibus humanis, & eſſet intolerabilis deformitas, ſi quilibet uiueret ſuo arbitrio, etiam inter terminos iuris diuini. Et confirmatur, Quia non ſunt minus neceſſariæ leges ad adminiſtrationem eccleſiæ, quàm ciuitatis: ſed res publica, ſiue ciuitas, non poteſt eſſe ſine legibus humanis, ut conſtat: ergo nec eccleſia. Nec ſine cauſa Paulus ad Roma.13. inquit, quòd qui legibus humanis reſiſtunt, damnationem ſibi acquirunt. Et ſic Iſidorus dicit, Factæ ſunt leges, ut earũ metu humana coërceretur audacia, tutaq́; eſſet inter improbos innocentia. Et Ariſto.1. Rhethori. ꝙ melius eſt omnia ordinarì lege, quàm dimittere iudicum arbitrio. Secundò probatur, Quia ſi leges debent fieri pro bono communi (debet enim lex nullo priuato commodo, ſed pro utilitate omnium conſcribi. c. erit autem lex.4.d. ut ait Iſidorus) ita etiam diſpenſatio, quæ eſt quaſi lex quædam, debet habere rationem boni communis, aliâs erit diſsipatio, & non diſpenſatio. Tertiò, Talis diſpenſatio eſſet in iniuriam aliorũ: ergo non eſt licita. Antecedens patet, quia una conditio legis eſt, quòd ſit

Roma.13.
Iſido.
Ariſto.

quòd ſit æqualis,nõ autem eſſet æqualis,ſi ſi ne cauſa rationabili aliquis eximeretur à lege, alii autẽ lege premiarẽtur:quod ſit per temerarias & uoluntarias diſpenſationes. ergo illud eſt illicitũ.Cõfirmatur,Quia lex uel eſt ipſum ius,uel ius eſt effectus legis:unde & ſecũdùm diuerſas leges dicitur ius naturale,ciuile,canonicũ.ſed ius,& æquum,ſiue ęquale, idem eſt. ergo oportet omnino, quòd lex ſit æqualis. Et confirmatur hoc,Quia ſi in principio legis ſine cauſa rationabili cęteris omnibus paribus legiſlator imponeret legem aliquibus,alios autem eximeret:faceret illis iniuriam.ergo eadẽ ratione,imò multo magis poſt legem latam. Quartò,Non licet papę diſpenſare in propriis legibus ſine rationabili cauſa,ergo nec in legibus concilii.Antecedens patet,Quia non poteſt ipſe eximere alios.Aſſumptum probatur, Quia dato, quòd princeps non ſit ſubditus ſuis legibus quãtum ad pœnam,uel quantum ad uim coactiuam,tenetur tamẽ quantum ad uim directiuam,& in foro conſcientiæ tenetur uiuere ſecũdum illas.quia(ut dicitur extra. de conſt.cap.cùm omnes.) quod quiſque iuris in alterum ſtatuit,ipſe debet uti eo.Et Sapientis dicit authoritas, Patere legem, quam ipſe tuleris.Vnde Matth.21. improperantur ſcribæ à Domino, quòd dicunt, & non faciunt: & quòd aliis onera grauia imponunt, ipſi au- *Matth.21.*

S.Tho. tem nolunt digito mouere.unde & S.Tho.12. q.96.ar.5.ad 3.dicit q quantum ad dei iudiciũ princeps non eſt à lege ſolutus.Et hoc non ſolùm eſt uerum ratione ſcandali, uel quia eſſet cauſa infirmitatis legum: ſed de per ſe.faceret enim iniuriã aliis,cùm ipſe princeps eſt membrum rei publicæ.Facit enim iniuriam non ferendo partem oneris ſine iuſta cauſa.lex autẽ digna uox.C.de legib. ubi dicitur,quòd princeps nõ tenetur ſuis legibus.intelligitur quantum ad uim coactiuam.

8 ¶ Octaua propoſitio,Multo * minus poterit abrogare ſine rationabili cauſa decreta concilii.Iſta patet,quia magis eſt abrogare,quàm diſpenſare:imo ex hoc iterum fingit argumentũ pro ſeptima concluſione. Quia non licet papæ abrogare,ergo nec ita paſsim & ſine rationabili cauſa licet diſpenſare.Antecedens eſt notum apud omnes,maximè illa decreta, quæ ſpectãt ad uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, uel ad bonam adminiſtrationem religionis, & morũ in eccleſia.Nullus enim concederet,quin papa grauiter delinqueret,ſi derogaret omnino legib⁹ de gradibus prohibitis ad matrimoniũ.Item de irregularitatibus,ut de bigamia,& de homicidio.Probatur autem conſequentia clare. Quia ſi paſſim cũ omnibus petentibus diſpenſaret,iam nullus eſſet effectus legis, & fruſtra

lata

lata eſſet lex. Quid enim iuuaſſet prohibuiſſe bigamos à ſacerdotio, ſi omnes bigami, qui uolunt, promouentur? & ſimiliter homicidę? Lex enim lata eſt, ut ita non fierent, nó ut fierent cum licentia. & ideo ſi quis aduertat, intelliget eſſe peruerſiſsimam licentiam iſtarum diſpenſationum. Nam legum natura hæc eſt, ut regulariter quidem, & ut in plurimum lex obſeruetur: diſpenſatio autem fiat rarò, & in caſibus peculiaribus. eſt enim, ut doctores omnes dicũt, diſpẽſatio quaſi quędã interpretatio iuris in caſibus, quos legiſlator uidere nõ potuit. Per iſtas autem diſpenſationes fit omnino contrario modo, ut lex quidem quàm rariſsimè ſeruetur, diſpenſatio autem fiat regularis, ut in plurimum. Nullus enim eſt, qui uelit contrahere cum conſanguinitate, qui non obtineat diſpenſationem: nec bigamus uult promoueri, qui non diſpenſetur, nec etiam homicida, aut ſaltem mutilator. Et ita de aliis penè legibus omnibus poſitiuis. Itaq; ſi quis non cõtrahit cũ conſanguinea, nõ eſt ratione legis, ſed quia non cupit, uel non placet. Et ſi quis conſideret, intelliget, q ſi tollatur lex de impedimẽtis matrimonii, uel irregularitatis, nõ plures tales contrahent, aut promouebuntur quàm tunc faciũt per diſpenſationẽ. nunc enim ſolùm ſeruãt legem qui uolunt, uel for-

tè pauper aliquis,qui non habet unde poſsit diſpenſationem procurare, quod iterum eſt alia ſpecies iniuriæ,ut pauperes excludātur,diuites admittant, nulla alia cauſa poſita.Atque adeo ſunt ueræ 7.& 8.concluſiones, ut Caie. in apologia de poteſtate papæ dicit, quòd nō ſolùm decreta concilii generalis, ſed nec prouincialis papa poteſt licitè abrogare, aut ſuper eis diſpenſare, ſine rationabili cauſa. ubi etiā tenet, quòd decreta concilii obligant papam in foro conſcientiæ.cui in hac parte eo magis credendum eſt,quia fuit ſemper fautor & ſtudioſus poteſtatis pontificiæ, quam etiam eo tempore ſanctum concilium defendit.Et iſtæ concluſiones ſunt communiter doctorum, & expreſsè tenet Sylue.in uerbo,papa.§.15.& in uerbo, concilio.§.2.& eſt expreſsè ex mente ſanct.Thō.12.& 22.& contra impugnantes religionem.& Panor.in c.non debet.de conſan. & affinitate.

Caieta. Syluest. S.Tho. Panormi.

9 ¶ Nona propoſitio, Aliqua * lex etiam poſitiua poſſet eſſe in eccleſia,& forte aliquæ tales ſunt in quibus expediret ut nunquā diſpenſaretur.Probatur,Quia (ut dictum eſt)ius diuinum aut nullo modo,aut uix obſeruari poteſt ſine aliquibus legibus humanis. ergo aliquæ leges humanæ ſunt tam utiles,imo penè neceſſariæ ad obſeruationē Chriſtianæ religionis, ut uniuerſalis obſeruatio illarū ſit ualde utilis

eccleſiæ, &

eccleſiæ.& econtrariò etiã ſi aliquãdo uideat dispenſatio rationabilis, tamen multo utilior eſſet īuiolabilis obſeruatio legis, quàm ut aperiatur ianua ad diſpenſationes. Exemplum eſt de ſtatuto, capit.omnis utriuſque ſexus.de pœnitentia & remiſsione.quod licet ſit de iure diuino quantum ad confeſsionem,& communionem,tamen quantum ad tempus eſt de iure poſitiuo: nõ eſt dubium quin melius ſit, quòd nunquàm in eo diſpenſetur. Quia ſi ſemel detur locus diſpenſationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare an ſit cauſa rationabilis diſpenſandi per ambitionem principum, aut gratiã, aut improbitatem hominum,multiplicabuntur diſpenſationes cum magno periculo,non ſolùm iuris humani,ſed etiam diuini. Multæ aliæ leges poſſent dari tales. Confirmatur, Quia etiam ſe offerunt caſus,in quibus uideretur etiam conueniens, ut in lege diuina diſpenſaretur, ut quòd aliquis relinqueret primam uxorem,& tranſiret ad ſecundam ad pacē regni,uel familiæ,uel haberet duas,uel mētiretur pro aliqua magna utilitate, & tamen nec Deus diſpenſat unquã, nec reliquit in eccleſia poteſtatem diſpenſandi (ut ſuprà dictum eſt.) nimirum ſumma ſapientia cùm intelligeret maius detrimentum ſequuturum, ſemel data licentia diſpenſandi, quàm bo-

num, quod prouenire poſsit ex tali diſpenſatione etiam aliâs rationabili. Nec ſolùm hoc eſt uerum ex iure diuino naturali, ſed etiam de iure diuino poſitiuo. Nunquam enim in ueteri teſtamento diſpenſatum eſt, ut quis comederet carnes ſuillas, nec alia uetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, ut aliquis non baptizaretur, aut cófiteretur, cùm tamen poſſunt prætendi cauſæ apparentiores ad diſpenſandum, quàm ſæpe fiat pro legibus humanis. Certè niſi Chriſtus optimè prouidiſſet expedire eccleſiæ ſuæ, ut nunquam in talibus legibus diſpenſaretur, reliquiſſet poteſtatem diſpenſandi. neſcio quis reprehendiſſet, tamen uiri ſapientes laudant Chartuſienſes, qui in ſua abſtinentia carnium nunquam diſpenſant, non obſtante quacunque occaſione, aut periculo. Si enim ſemel inciperent diſpéſari, maior eſſet, ſeu latiùs ſe extenderet diſpenſatio, quàm obſeruatio. Similiter profectò eſt in aliquibus legibus humanis, in quibus ſanctius eſſet nunquam diſpenſare, quàm illarum rigorem flectere per diſpenſationem. Sed dicunt, quòd contingunt aliquando caſus magnæ neceſsitatis, ubi ſequatur magnum periculum niſi diſpenſetur. Reſpondetur primò, Aliquæ ſunt leges, ex quibus nunquam ſequi poteſt tale inconueniens,

ut patet

ut patet conſideranti, ſicut nec in legibus diuinis. mala enim non ſequuntur ex obſeruatione bonarum legum, ſed ex diſpenſatione illarũ. Secundò, Etiam minus malum eſſet illud, quàm dare occaſionem ad infirmãdas & uiolandas leges neceſſarias ad conſeruationem religionis. Et præterea cum dicimus nũquã eſſe diſpenſandum, non excludimus unum caſum qui forte poſſet cótingere in mille annis, quãdo ſcilicet ſequeretur aliquod magnum ſcandalum: tunc enim meritò poſſet diſpenſari, dummodo hoc eſſet lege cautum, ne relinqueretur arbitrio humano. Vtinã eligerentur aliquæ leges grauiores, & concernentes uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, & magis neceſſariæ ad gubernationem eius, & reformationes morum, in quibus nullus eſſet locus diſpenſationi. In quocunque enim caſu præferendum eſt bonum commune bono priuato, quod per diſpẽſationem prætenditur: ſed manerent inuiolabiles ſicut diuinę, ſi nec per papã nec per cõcilium diſpenſaretur.

¶ Decima propoſitio, Si ex uſu, & experiẽtia, aut prouidẽtia intelligeretur, ꝙ ſi diſpẽſaretur in aliqua lege eccleſiaſtica, uergeret in perniciem, aut graue damnũ eccleſiæ, & religionis: conciliũ poſſet hoc declarare, & determinare, & etiã ſtatuere, ut in tali lege nunquam diſpenſaretur. Hęc probatur, Quia declarare quidem

certum eſt quod ſpectat ad concilium, ſtatuere autem probabile eſt quòd poſsit, quia ſicut dictum eſt in 9. quæſtione, hoc expediret, ergo concilium poſſet facere tale ſtatutum. Item quia papa poteſt facere tale ſtatutum, ergo etiam concilium.

11 ¶ Vndecima propoſitio, Videtur* quòd in tali determinatione cócilium errare non poſsit. Probatur, quia eſt de iis, quæ ſpectant ad mores uniuerſales eccleſiæ, ergo non poteſt errare in huiuſmodi determinatione, & ſtatuto.

12 ¶ Duodecima propoſitio, Facta* tali determinatione, nunquam liceret papæ diſpéſare in tali lege, & peccaret mortaliter, diſpenſando ex quacúque cauſa. Probatur, Quia ſi cóciliú determinaſſet, quòd diſpenſatio eſt pernicioſa per decimã propoſitioné, & nó poteſt errare per undecimã ergo ita eſt, ꝙ eſt pernicioſa diſpenſatio, ergo eſt illicita. Ité ſi papa diſpéſat ſine rationabili cauſa, peccat, ut in ſeptima propoſitione dictum eſt: ſed nulla poteſt eſſe rationabilis cauſa diſpenſandi contrà mãdatum concilii generalis. Ergo malè faceret diſpenſando: quia grauius eſt & melius, obſeruare ſententiam concilii, quod errare non poteſt, quàm obſeruare, uel capere cauſas, uel caſus particulares. Item ſi concilium determinat, quòd diſpenſatio in tali lege eſt pernicioſa toti eccleſiæ, hoc maximè eſſet, quando

talis

talis diſpenſatio uergeret in detrimentum, nó ſolùm legis humanæ, ſed etiam iuris diuini: quia (ut dictum eſt) ius diuinum ſeruari non poteſt ſine legibus humanis. Et ſi concilium deberet facere aliquod tale ſtatutum, in quo nunquam eſſet diſpenſatio: ideo eſſet, quia ex tàlibus diſpenſationibus ſequeretur quòd aut pernicies, aut periculum eſſet contra ius diuinum. non enim deberet eſſe pro decimis, aut bonis eccleſiaſticis, ſed pro maioribus rebus. Vt ſi ex diſpenſatione puerorum ſequeretur mala adminiſtratio in eccleſia, & ex conſequenti uitioſa adminiſtratio ſacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali adminiſtratione poſſet naſci: merito concilium determinaret, ut nunquam fieret diſpenſatio in illa lege. Et tunc arguitur ſic, Papa non poteſt diſpenſare in iure diuino, ut dictum eſt ſuprà in 1. propoſitione. ergo ſi aliqua lex humana eſt neceſſaria ad obſeruationem iuris diuini, non poterit papa diſpenſare licite in illa. Sed tota difficultas eſt, quia licet diſpenſatio temeraria, & uulgata, & irrationabilis poſsit eſſe pernicioſa, tamen diſpẽſatio particularis ex rationabili cauſa & raro, non eſſet pernicioſa priuata, ut cum iſto puero uel iuuene optimæ indolis, & morum optimorum, erudito & nobili, & qui re uera plus proderit quàm quicunque alius, diſpenſetur

quòd fiat epiſcopus . ergo cōcilium nō poteſt determinare, ꝙ uulgariter omnis talis diſpenſatio in tali lege eſt perniciofa, ſed temeraria, & paſsim facta: & per conſequens non poteſt prohibere ſummum Pontificem ne in aliquo caſu emergenti poſsit diſpenſare. Reſpōdeo ad hoc dubium. Primò, quòd leges non reſpiciūt caſus particulares: ſed ad hoc quòd lex uniuerſaliter feratur, ſatis eſt ꝙ quaſi ſemper ſit expediens, uel utplurimum. Exempla ſunt clara, ſi per ſe conſideremus aliquomodo expedire, ut uir relinqueret uxorem, & aliam duceret, uel quia ſterilis, uel quia intolerabilis, uel quia malis moribus inficit fortaſſe maritum: ſed quia ut iam plurimum expedit, ideo lata eſt uulgariter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiā ſi fuerit hæretica, & conaretur maritum ſubuertere, uel in quocunque alio caſu. Idem de pluralitate uxorum etiam pro pace, imò conuerſione totius regni. Item nullū inconueniens uidetur aliquando ſequi ex concubitu fornicario, ſi per ſe cōſideretur. Ratio enim quare eſt malus, & prohibitus, eſt, quia eſt cōtra bonum prolis, ut naſceret̄ ſine certo patre, & per cōſequens malè educaretur. Hoc autem ceſſare poteſt in caſu ubi mulier eſt ſterilis, & iam ætatis prouectæ: & tamen uniuerſaliter eſt prohibita fornicatio, cum quibuſuis circunſtantiis, quia in prolibus ſequeretur mala educatio, &

procreatio

procreatio prolis.Ita profecto legislatores humani poſſunt habere rationem & reſpectum ad illud, quod penè ſemper accidit, etiam ſi aliquando deficiat,& ferre leges uniuerſaliter etiam in quocunque caſu: & ſi non eſſet lata lex de inſolubilitate matrimonii à Deo, eccleſia poſſet condere illam legem ita uniuerſalem, ſicut fecit ipſe Deus.& indiſpenſabilem in quocunque caſu:quia ſi nunc lata à Deo ita uniuerſalis eſt rationabilis,& utilis, etiam eſſet talis lata à concilio, uel papa.Nil enim facit à quo ſit lata lex ad hoc, quòd ſit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indiſpenſabiles, niſi ita expediret.diſponit enim omnia ſuauiter.Sapientiæ 9.& ut conuenit rebus.Et in legibus humanis prohibetur uniuerſaliter aliquid omnibus uti,tamen ratio legis non inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis eſt, quia illo tempore ſolent inſidiæ fieri, & cædes, & eſt maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus eſt ex hoc,ſed ex aliqua alia occaſione portat arma illo tempore, eſt reus legis,& peccat contra legem, & meritò punit: & ſi eſſet lata excõmunicatio,incurreret ſentẽtiam,quia propter pericula frequẽter accidẽtia rationabiliter fuit facta ꝓhibitio in omnibus. Sapien.9.

Si ergo

ſi ergo licet aliquando aliquis iunior rationabiliter poſsit aſſumi in epiſcopum: tamen quia hoc eſſet raro, & contrarium plurimùm contingit, poſſet concilium ordinare, quòd cùm nullo diſpenſaretur: & hoc eſt profectò uerum, etiam ſi nulla ratio eſſet, optimè faceret. Sed propter hoc eſt notandum, quòd non ſolum oportet expectare in condendis legibus quid boni ſequatur ex caſibus particularibus, & ex obſeruatione legis, uel quid mali in his caſibus ſingulis in tranſgreſsione illius, ſed quid ſequatur, ſi tollatur talis lex uniuerſaliter. Verbi gratia, ſi conſideremus quid mali ſequatur ex iſta fornicatione aut illa, non uidetur quòd ſequatur magnum inconueniens, & ſi aliquod, poſſet etiam facilè adhiberi remedium: ſed ſi conſideremus quid mali ſequeretur, ſi tollatur illa prohibitio, intelligeremus quàm neceſſaria eſt illa lex. Si enim liceret fornicari, non ſolùm ſequitur praua educatio prolis, ſed etiam quòd non ſit procreatio liberorum, & periret genus humanum. ſi enim hoc liceret, multi non ducerent uxores, & mallent uti libertate: & per conſequens cùm ex huiuſmodi uago concubitu non multiplicarentur liberi, ſed raro eueniant, ſequitur defectus & inopia filiorũ in republica, ſequitur ꝙ nõ ſint familiæ, & per conſequens auitates, nec reſpublicæ, & multa alia inconuenientia. Idem patebit

tebit de inſolubilitate matrimonii. Non enim oportet reſpicere ad hoc quid mali ſequatur, ſi Petrus uxorem ſuam reliquerit, ſed oportet uidere quid mali ſequatur, ſi paſsim liceat dimittere uxores. Cùm enim inter coniuges ſæpe incidat iurgia, & capiat eos inuicem ſatietas, rara eſſent matrimonia firma. Et cum relicta ab uno non reciperetur ab alio, eſſet magnum periculum incontinentiæ, & primùm eſſet in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur aut ſine matre apud nouercam, aut ſine patre apud matrem, & multa alia mala: unde iuſtiſsimè eſt adépta illa facultas. Ita in legib⁹ eccleſiaſticis nõ oportet cõſiderare quid boni, aut quid mali ſequatur, ſi iſte iuuenis fiat epiſcopus, uel ſi quis emat hoc beneficium, quia non uidetur magnũ malũ: ſed oportet conſiderare quid ſequeretũ, ſi hoc paſsim liceret fieri ſiueper diſpẽſatiõẽ, ſiue alia quacunq; uia. ſequeretur enim confuſio, & pernicies rerũ eccleſiaſticarum, & bonorum morum, ut conſtat. Et ideo ſi hoc alia ratione impediri non poteſt, niſi iſta, ut omnino tollatur facultas diſpenſandi, hæc accipienda eſt. Præterea conſiderãdum eſt, quòd ratio legis põt eſſe rata, & determinata, qa eſt in cõmuni, & uniuerſali. Sed ratio legitima diſpenſandi in lege nõ põt eſſe determinata, quia eſt ex ſingularibus cõiecturis, & circũſtãtiis, de

quibus

quibus non poteſt haberi ſcientia, nec certitu do, ut Philoſophus dicit: quia uariãtur in infinitũ. & ideo oportet ſi diſpenſandũ eſt, ꝙ relinquatur arbitrio humano, quãdo, et quomo do: & cùm ſint tot rerũ uarietates, ſæpe propo nuntur circunſtantiæ, quæ licet non ſint ſuffi cientes, ſunt apparentes, uel ueriſimiles, & per conſequens trahunt hominem ad diſpenſandum frequenter in lege: cuius tamen obſeruatio eſt neceſſaria, & ſic defraudatur intentio legis. Et præterea eſt magna improbitas hominum, qui nitũtur in uetitũ ſemper, cu piũtque negata, et qui cõcupiſcũt, q̃a lex dicit, Nõ cõcupiſces. Et prælati, etiã ſummus Ponti fex errare poteſt in huiuſmodi diſpẽſationib⁹, ut in ſexta propoſitione dictũ eſt, & ſunt infir mi ad reſiſtendũ ambitioni importunitatibus. Ideo ſi maneat licẽtia diſpẽſandi in legib⁹ pro ſuo arbitrio, periculũ eſt manifeſtũ, ne diſpẽſa tiões fiãt ſæpius irrationabiliter, quàm cũ cau ſa rationabili, cũ magno detrimẽto eccleſię. er go ſi aliud remediũ adhiberi nõ poteſt, quàm hoc, hoc accipiẽdũ eſt. Præterea cõſiderãdum eſt, ꝙ in moralibus non oportet multùm con ſiderare quid poſsit fieri, ſed quid in rerũ ſtatu & natura inueniatur, & cõtingat, & potiùs experientia tot annorum, quàm argumẽtationibus ſtãdum eſt. Poſſent iudices eſſe fortes ui ri, ac ita iuſti, ut nullis muneribus corrumperẽ

tur, aut

tur,aut retraherentur à iuſtitia:ſed quia uſu & experientia compertum eſt,quòd iudices acci pientes munera,nõ rectè ſolent iudicare,ideo generaliter prohibitũ eſt munera accipere.Ita in propoſito nos bene poſſum' philoſophari & imaginari,ꝙ ſummi pontifices poſſent eſſe ſapiẽtiſsimi,& ſanctiſsimi uiri,& ꝙ nunquam diſpenſabũt ſine legitima cauſa:ſed clamat experiẽtia in cõtrariũ:& uidemus,ꝙ nullus quærit diſpẽſationẽ,quin obtineat.ergo deſperandũ eſt,ꝙ ſi relinquãtur diſpẽſationes arbitrio humano,quòd ſolũ fient ex legitima cauſa.Et quãuis ſint multi ſummi pontifices ſapientes & ſancti,unus poteſt omnia perdere & maximè quia ſummus Pontifex non poteſt examinare omnes cauſas obrutus grauiſsimis occupationibus ſpiritualibus,& tẽporalibus,& neceſſe habet mãdare aliis curã,à quibus ſæpe falli poteſt,etiã ſi fuerit B.Gregori'.Et præterea dicit Ariſt.1.Rhetoricorũ,& S.Tho .22.q.95. ar.1.ad ſecũdũ.ꝙ omnia quæ poſſunt,debẽt lege determinari,et diſponi,et quàmpauciſsima relinqui arbitrio iudicis.Cuius pręcepti multas ponit ratiões:ſed potiſsima eſt,quia legiſlator fert leges in uniuerſali,& de futuris,nec tũc innitit aut gratia amicorũ,aut improbitate hominũ,aut prece,aut pretio,ſedſolũ habet in cõcilio bonũ reipublicæ,cui oẽs fauent.ſed in caſibus particularibus cõcurrũt multa quæ

Ariſtot. *S. Thom.*

poſſunt

poſſunt hominem ab æquo, & bono auerte re. Et ideo multo liberior eſt ad ferẽdas leges, quàm tot iudices. Itẽ leges ponuntur ex maggna cõſideratione, in particulari autem nõ uacat ita conſiderare. Ita eſt in propoſito; leges eccleſię feruntur cum aſſenſu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & ſic ſunt optimæ. Sed in diſpenſationibus concurrunt multa, quæ inducere poſſunt ad non rectè diſpenſandũ: & ideo optimum eſſet reſcindere occaſiones. Et adhuc ita loquimur, quaſi cum magna difficultate fiant diſpenſationes; & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam unam diſpenſationem, & non ſint Romæ expectantes, an quis uelit petere diſpẽſationẽ omniũ, quæ legibus ſancita ſunt. Sed dicet aliquis, Videmus ſemper in literis apoſtolicis diſpenſationum, quòd ſemper profertur cauſa iuſta diſpenſationis: ergo ſi ita ſit, quid opus eſt iſta noua cautela? Reſpondetur, Ego nullam diſpenſationem in particulari cõdemno, nec meum eſt, non iudico alienum ſeruum. Fortaſſe ita eſt ut dicitur. Sed uideo duo. Primum, quòd in fine anni ſunt tot diſpenſationes factæ, quòd neſcio an ſint tot, qui legem ſeruent. Secundo uideo, quòd omnes, qui petunt, afferunt diſpenſationes, quos omnes mirũ eſt habere legitimas cauſas, ut cũ eis diſpenſetur in impedimentis matrimonii,

ætatis ad ordines,& irregularitates,& pluralitates beneficiorum.Itaque omnibus penſatis, uideretur certè conducibile, ut hac ratione quis iret obuiam huic diſpenſationi legũ optimarum,ut prohiberetur diſpenſatio abſolutè. Quòd ſi omnino uideatur durum,& neceſſarium eſſe, ut omnis lex habeat aliquam exceptionem,nec aliqua lex humana ſit omnino indiſpenſabilis, hoc ſtatuat lege, in quo caſu poſsit papa diſpenſare,& terminet in tali, & in tali, & nõ aliâs,& ſic poterit fieri diſpenſatio ſine uiolatiõe,& diſpẽſatione legis.Sed tutiùs & iuſtiùs uideretur, ut fieret abſolutè de aliquibus legibus.Eſt præterea conſiderandum, quòd (ut dictum eſt) bonum commune eſt præferendum bono particulari, & ideo cùm lex lata ſit propter bonũ publicum,dato ꝙ ita eſſet, quòd ex illa in caſu particulari ſequeretur detrimentum alicuius particularis, etiam ubi aliâs eſſet irrationabile, tamen ferendum eſt propter conſeruationem boni communis, nec ſtatim oportet occurrere ad diſpenſationes,quia diſpenſando in cauſis iuſtis,aperitur ianua ad diſpenſationes iniuſtas. Circa quod optimè S.Tho.12.q. 97.ar.4.ad 1.& q.100. ar. 8.dicit,quòd nunquam diſpenſatio eſt facienda cum detrimento boni communis.& 22.q. 88.articu.12. dicit, quòd omnis diſpenſatio à prælato debet fieri ad honorem Dei, uel uti- San.Tho.

litatem eccleſiæ.& 12.q.97.articu.4. quòd qui diſpenſat, non habens intentioné ad bonum commune, infidelis eſt. ex quo patet, quòd in diſpenſationibus non eſt legitima cauſa, quæ ſolùm reſpicit priuatam utilitatem, & ſpecialiter perſonæ priuatæ, ſed debet potiùs habere reſpectũ, an talis diſpẽſatio uergat in bonum commune, uel econtrario. Vnde cum aliquæ leges ſint ita graues, ita neceſſariæ ad bonam gubernationem, & ſtatum eccleſiæ: ſi tunc contingat caſus, ubi diſpẽſatio uideatur irrationabilis, melius eſſet ut non diſpẽſaretur, etiã ubi non eſſet diſpenſatio prohibita, ut præſupponimus in iſta propoſitione 12. Exẽplum eſt clarum ſi iſta lex, quòd filii clericorum non ſuccedant parentibus in beneficiis, iudicatur eſſe neceſſaria in eccleſia: dato quòd ſit aliquis talis filius ita dotatus omni uirtute, & doctrina, ut omnino expediret ut ſuccederet patri, & nullus alius ſit ita idoneus, & poſsit hoc fieri non ſolùm ſine omni ſcandalo, ſed etiam ad gratiam totius populi: melius eſſet, ut non diſpenſaretur cum tali, ut tollatur ſpes aliis procurandi tales diſpenſationes. Et demum cùm ex duobus malis minus ſit eligendum; ut in decretis. 13.d. duo mala. & Ariſtot. libro ſexto Topico. dato quòd non diſpenſaret in aliquibus caſibus, eſſet malum tamen, cùm neceſſe ſit; uel

incidere

incidere in hoc malum,uel per hanc occaſionem uenire in maius malum, ſcilicet deſolationem, & corruptionem legum neceſſariarum:melius eſt tolerare hoc primum malum, ut etiam cum aliquo detrimento nunquam diſpenſetur,quàm ut permiſſa licentia diſpenſandi,fiat pernicies morum & legum.Si quis obiiciat,quòd huiuſmodi decretum eſſet omnino nouum,& nunquam ſimile factum in aliquo concilio œcumenico, ubi tamen fuerunt patres ſapientiſsimi : ergo nullo modo debet præſumi hoc inceptũ in nouo concilio,quod certè ut ſit celeberrimum,nunquam ſuperabit authoritatem & maieſtatem illorum antiquorum patrum.Ad hoc reſpondetur diſtinguendo tempora,ut dicunt Iuriſtæ, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices ſimiles patribus cõciliorum, quòd ad retinendum, & inuocandum ab immoderata & effuſa licentia diſpenſandi non erat opus huiuſmodi decreto : imò ſi bene reuoluuntur iura & hiſtoriæ apud antiquos patres,non præſumebãt pontifices decreta cõciliorum ita faciliter & paſsim diſpẽſare,ſed tan quã oracula diuina obſeruabãt:nec iam nõ ita temere, ſed fortaſſe nec ſemel diſpenſabant contra ſtatuta conciliorum , maximè circa leges graues . & paulatim ad hanc intemperan-

tiam diſpenſationum deuentum eſt,& ad hũc talem ſtatum, ubi nec mala noſtra,nec remedia pati poſſumus,& ideo neceſſe eſt aliam rationem excogitare ad conſeruandas leges.Da mihi Clementes,Linos,Syluestros,& omnia permittam arbitrio eorum.Sed ut nihil grauius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus ſunt priſcis illis inferiores.Et hoc de 12.propoſitione.

13 ¶Decimatertia propoſitio,*Tale decretũ nõ deberet apponi in multis legibus,ſed ſolũ in paucis,hiſque grauiſsimis,& ualde neceſſariis Hęc patet:primo,quia cùm papa ſit paſtor uniuerſalis,nõ debet limitari eius authoritas ſine urgenti neceſsitate,aliâs fieret ei iniuria. Item ſi hoc extenderetur ad multas leges,hoc iterũ poſſet uergere in impedimentum adminiſtrationis Eccleſiæ,quia diſpenſationes aliquando ſunt neceſſarię,ut dictum eſt.Item eſſet occaſio,ut ſub illo prætextu papa cõtemneretur tãquam haberet manus ligatas, & ſumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandẽ hoc non debet fieri,niſi ſolùm in aliqua lege ita neceſſaria,ut ex eius diſpẽſatione immineret magna pernicies eccleſiæ. Sed re-

14 ſtat magnũ dubium,facto*tali decreto,utrũ ſi illo non obſtante papa diſpenſaret,teneret factum,dato quòd malè faceret.

¶Sit decimaquarta propoſitio, Tale decretũ non

non facit de per ſe,quòd papa nõ poſsit diſpẽſare,ſed ſolùm quòd non liceat. Probatur 1.ut probatum fuit ſuprà q.3.4.& 5.cùm poteſtas papæ non ſit à concilio,ſed à Chriſto, concilium non poteſt coarctare authoritatem papalem,aut limitare:ergo ſi poſsit diſpenſare ſine tali decreto,poſſet etiam illo poſito.Itẽ quia (ut ſuprà probatum eſt)concilium nihil poteſt,quin papa illud poſsit,ſed concilium poſſet diſpenſare nõ obſtante proprio decreto:ergo etiam papa.Item ſi illud decretum fieret ab uno ſummo pontifice,alius ſequens poſſet diſpenſare,quia par in parem non habet imperium: ſed non habet maiorem authoritatem à concilio quàm à papa,ut ſuprà probatum eſt. Et Sylueſt.in uerbo,papa.§.15.dicit ſecundum mentem S.Tho.quòd papa poteſt etiam ſine cauſa diſpenſare in om̃i iure poſitiuo,& etiã illud irritare.Itaque ſi irritaret,de facto nulla eſſent,ſed irrita:ſed in hoc peccaret de quocunque ſtatuto concilii,ut probat gloſſa 1.in cap.ubi periculum.§.hoc ſancto concilio. de electione.de quo Panormita.in c.ſignificaſti. de electione.& Iohan.Andreas & alii.Suppono autem , quòd ualeat iſta conſequentia, Si papa male diſpenſat,ergo non ualet illa diſpenſatio . Si enim ſine cauſa diſpenſaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure

Syluest. *Panormi.* *Iohan.andr.*

poſitiuo, diſpēſatio teneret, & matrimonium ſic contractum eſſet ualidum. Nec tamē uolo dicere, quòd omnis diſpenſatio papæ etiam in iure poſitiuo ualeat: ſed dico, quòd ſi non ualet hoc, aliunde eſt, & non ſolùm ratione iuris poſitiui, ut infrà dicemus, ſcilicet ſiue papa ſit ſupra concilium, ſiue econtrario. ergo ſi non obſtante tali decreto adhuc papa poteſt diſpēſare, in quo ſaluatur iſta ſuperioritas concilii ſupra papā? Reſpondeo, Satis eſt ad hoc, quòd papa tenetur, & malè faceret contraueniendo decreto concilii. Vel fortè diceretur, quòd papa non poteſt tollere talem legem, & irritare, ſi concilium prohibeat, ſed poteſt diſpenſare: quia manente tali lege, ſpectat ad eum omnis actus iuriſdictionis in eccleſia. itaque ſi papa contra decretum concilii inſtitueret puerum in epiſcopum, talis re uera eſſet epiſcopus, & haberet iuriſdictionem.

15 ¶ Decimaquinta propoſitio, Eodem* modo ſicut papa peccaret diſpenſans contra tale decretū, etiam peccaret petens diſpenſationem, aut utens illa. Probatur primò, Quia cōſentit, imo eo ipſo operatur peccato alterius: & nō ſolùm qui malè faciūt, digni ſunt morte, ſed qui conſentiunt facientibus, ad Roma. 1. Item ille eſt occaſio tātorum malorū, quæ ex huiuſmodi diſpenſationibus ſequuntur, ut ſuprà oſtenſum eſt.

ſum eſt.Item etiam faciunt iniuriam aliis, ſi eximant ſe à lege. Quemadmodum ſi rex exigeret tributũ ab aliquibus ciuitatibus,& eximeret alias ſine cauſa: non ſolùm rex peccaret, ſed etiam ciuitas illa, quòd non ſubiret partem oneris. Non tamen uolo dicere, quòd ſi papa mortaliter peccat diſpenſando irrationabiliter, quòd etiam diſpenſatus utens diſpenſatio peccat: ſed nolo recipere uniuerſaliter concluſionem Panormita.& aliorum in c.non eſt.de uoto. quòd diſpenſatus à papa in quocunque iure poſitiuo, etiam ſine cauſa, quòd eſt tutus in conſcientia. Quæ tamen poteſt eſſe uera, ſi intelligatur, quòd eſt tutus, hoc eſt, quòd factum per illam tenet. Etiam in conſcientia non eſt uniuerſaliter uera, ſi intelligatur, quòd talis ſine peccato poteſt illa uti, ut ſi diſpenſetur cum ſacerdote, ut ducat uxorem: & probatur, quòd (ut ſuprà arguebã) papa peccaret diſpenſans ſecum ſine cauſa legitima, quia in foro cõſcientię tenetur ſuis legibus. ergo nõ poteſt eximere aliũ plus quàm ſeipſum quin peccet. Vnde & ipſemet Panor. cõfitetur, quòd diſpẽſatus ad plura beneficia ſine cauſa, non eſt tutus in conſcientia. Et ita Iohã. And. tenet in c.de multa.de præb. conformiter ad S. Tho. quotlib.9.q.7. licet hoc etiã non ſolũ uideatur cõtra ius poſitiuũ, ſed cõtra ius naturale: tamẽ cõtra queſtionẽ arguitur, Quia ſi papa

omnino irritaret aliquod ius poſitiuum, & ſine cauſa,& irrationabiliter faceret,non peccaret qui poſtea non ſeruaret tale ius,ergo etiam ſi diſpenſat in illo,quia diſpenſatio eſt relaxatio iuris circa iſtũ, ſicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè ſi papa tolleret abſtinẽtiã carniũ in feria ſexta,nullꝰ peccaret, ſi ueſcerẽt carnibus illis diebꝰ,nec ſi tollat iura de impedimentis matrimonii.Reſpondeo concedendo antecedens, quia re uera nullus manet titulus obligationis,quia nec iure diuino, nec poſitiuo.& nego conſequentiam:& ratio eſt,quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non uiuit æquali iure cum aliis: atque ideo nõ omnino caret culpa, licet ſæpe excuſetur à mortali. Sed reſtat graue dubium,ſi ſummus Pontifex diſpenſat in tali ſtatuto non obſtante tali decreto prohibente, utrum ſubditi,ad quos ſpectat recipere,& parêre tali diſpenſationi,teneãtur.uerbi gratia, ſi ſtatuitur in concilio,quòd nullus ante ætatem uiginti annorum poſsit habere beneficiũ curatum,& in hoc nunquàm diſpenſetur, diſpenſat papa cum puero,non ſolùm cõtra decretum concilii,ſed etiam ſine alia rationabili cauſa,an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubii eſt
16 notandum, quòd * diſpenſationes Pontificis ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt omnino

nino

nino gratioſæ,gratioſas uoco, quæ ſpectāt ſolùm ad gratiā id eſt,beneficium diſpenſati,nec faciūt ad commodum uel incommodum aliorum,ut diſpenſatio in ieiuniis,& abſtinentiis, & ætate ordinandorum,in impedimentis matrimonii, & ſimilibus. & in huiuſmodi non eſt locus dubii, quia ſolùm ſpectat ad ipſum diſpenſatio.Et tenet factum.Aliç ſunt diſpenſationes,quæ poſſunt ſpectare ad commodum aliorum,uel ad detrimētum aliorum,ut in exemplo poſito,quòd aliquis puer ſit parochus iſtorum,quòd habeat beneficium & decimas ſine reſidentia, quòd recipiat fructus præbendæ non ſeruiens,quòd unus habeat uiginti beneficia. Iſta enim ſunt huiuſmodi, quæ multùm ſpectant ad iura communia, commoda,uel incommoda aliorum, & de huiuſmodi uertitur in dubium, nec eſt facilis diſputatio. Sed dicam, nihil omnino aſſerendo, ſed proponendo ſolùm quæ uidentur probabiliora eſſe.

17 ¶Decima ſexta propoſitio, Non * ſpectat ad ſubditos determinare, aut examinare, quid poſsit papa,aut quid non poſsit, & quomodo teneantur parêre,uel non.Probatur, Quia ſacrilegium eſt diſputare de potentia principis & præcipuè Papæ.17.quæſt. 4.§.committitur. & ſequen.Secundò, Quia hoc ipſum determinare quę ſit poteſtas ſpiritualis alicuius,eſt iu-

riſdictio,& eſt pars gubernationis, quæ non ſpectat ad ſubditos,ſaltem erga ſuperiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertiò, Quia profectò hoc eſſet in turbationem & diſſolutionem Eccleſiaſticæ hierarchiæ,& authoritatis, ſi quilibet poſſet dicere,Papa non poteſt: & hoc modo eximeret ſe à mandatis papæ, & eſſet manifeſtum nutrimentum inobedientiæ, & ſchiſmatum, & hereſeum. Imò hinc natæ ſunt hæreſes, ut ait Cypria. ꝙ ſacerdoti Dei, uel papæ non obeditur, ſed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & ꝙ nõ poteſt facere:& ideo ſi papa erraret, melius eſſet ut in omnibus illis pareat, quã per hoc, ꝙ unus habeat licentiam non parendi papæ in uno caſu: forſan rationabiliter daret occaſionem ut alii non pareant etiam in iuſtis & honeſtis.

18 ¶ Decimaſeptima propoſitio, Nõ* ſemper mãdatum papæ, aut diſpenſatio obligat ſubditos ad parendum. Nec loquor hic in caſu, ꝙ Papa aliquid præcipiat manifeſtè cõtra ius diuinũ: hoc enim fortè nunquã cõtinget, nec cõtigit, nec eſſet dubiũ ꝙ non eſſet parendũ. Sed extra talẽ caſum probatur primò, Papa nõ habet maiorem poteſtatẽ ad diſpenſandũ, quàm ad ferẽdum leges: ſed ſi ferret legem iniquã, & iniuſtam, aliàs intolerabilẽ, & ualde graue, ſubditi nõ tenerent parere. ergo nec etiam ſi diſpenſatio ſit huiuſmodi. Antecedẽs patet, Quia, ſicut

S. Tho.

S.Tho.optimè 12.q.96.arti.4.lex non obligat S.Tho.
ſubditos in foro conſcientiæ niſi ſit iuſta: ad hoc autem q ſit iuſta, requiruntur tria, primū poteſtas in ferēte, deinde finis, ſcilicet propter bonum commune, poſtremò forma, ut ſecundū æqualitatē proportionis imponat ſubditis leges nō onerosas. Et econtrario ſunt iniuſtę, uel ubi deeſt authoritas, uel cùm pręſes imponit onera ſubditis non pertinentia ad utilitatē communem, ſed magis pro propria cōmoditate, uel cupiditate, uel gloria, uel etiam aliorum priuatorū, uel etiā ex forma, cùm inæqualiter onera diſpenſantur, etiam ſi ordinentur ad bonum cōmune, uel etiam ſi facit contra ius diuinum. Et ex quacunque cauſa lex ſit iniuſta, non obligat, inquit ſanct. Tho. in foro conſcientiæ, niſi fortè propter ſcandalum uitandum. Quia, ſicut Auguſti. in libr. de libero arbitrio ait, lex eſſe non uidetur, quæ iuſta non fuerit. ergo ſi Papa legem aliquam iniuſtam faceret ex aliqua prædictarum cauſarum, non tenerentur ſubditi parere. ergo nec ſi diſpenſatio eſſet iniuſta ex aliqua tali cauſa: quia non poteſt magis grauare ſubditos per diſpenſationem, quàm per leges. Et quòd non ſolùm intelligat ſanctus Thomas, quando leges ſunt contra ius diuinum, patet illic, quia quatuor cauſas ponit, unde poteſt eſſe iniuſta; & quarta eſt, ſi ſit contra ius diuinum,

& tamen

& tamen undecunque ſit iniuſta, generaliter dicitur quòd non obligat. Et confirmatur, Quia lex ciuilis iniuſta non obligat, ergo nec eccleſiaſtica. Antecedens patet, quia poteſtas principum eſt à republica, quæ non dedit eis poteſtatem ad grauandum ſubditos, ſed conſeruandum. Conſequentia autem probatur, quia certè abſurdum eſſet dicere, quòd habet maiorem papa authoritatem ad nocendum & grauandum ſubditos, quàm ſecularis poteſtas, cùm illi ſit ſolùm data poteſtas ad paſcendum. S. Thom. abſolutè loquitur de omni lege humana iniuſta uniuerſaliter ſine diſtinctione: nec hoc poteſt eſſe dubium, quin quantum ad hoc idem ſit iudicium de poteſtate eccleſiaſtica & ciuili, nec prorſus habet maiorem authoritatē in ſpiritualibus, quàm rex in temporalibus: utraque enim poteſtas eſt à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Ex quo patet, quòd non habet à Deo poteſtatem decernendi iniuſta. Secundò arguitur, Sententia in iuſta à quocunque ſit data, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nūc ſupponitur ex cōſenſu omnium doctorū, Quòd ſi ſit iniuſta ſecundum ſe, id eſt, non ſolùm in forma procedendi, id eſt, quia non tribuit unicuique quod ſuum eſt, ſiue iudex faciat ex malicia,

ex malicia, ſiue ex falſa præſumptione, nō obligat partes. Et certum eſt, quòd ſi papa ferret ſententiam contra innocentem de pecunia uel alia re, ſiue faceret certa ſcientia, ſiue ex falſa præſumptione: talis ſententia non obligat. Et conſequentia uidetur nota: quare enim potiùs obligaret lex iniuſta, quàm ſententia, cùm lex plus noceat? Tertiò, lex iniuſta epiſcopi non obligat, ergo nec papę. Antecedens eſt notū, & cōceſſum ab omnibus. Et cōſequētia uidetur nota, quia nō habet maiorē authoritatē papa ad inferendū iniuriā, quàm epiſcopus. circa ea enim quæ ſunt ſui officii & in proprios ſubditos non minus poteſt, quàm papa. Quartò arguitur, deducendo ad manifeſtiſsima inconuenientia. Quis enim diceret, quòd ſi papa ſine rationabili cauſa conderet legem, quòd Chriſtiani loco decimarum ſoluerent quintam, aut quartam partem fructuū: quòd obligarentur Chriſtiani illa lege? Vel ſi arrogaret ſibi ſic annata epiſcopatuum, ita etiam medietatem omnium fructuum eccleſiaſticorum, uel alias peiores leges faceret: in his enim agitur de iactura temporali: peior autem eſſet iactura ſpiritualis. Nec ſufficit reſpondere, quòd papa non facit huiuſmodi: hoc enim eſt loqui de facto, de quo non diſputatur. Sed quid iuris ſi faceret? Ego pro certo habeo, quòd omnes leges iniuſtæ,

etiam

etiam papæ,non obligant in foro conſcientiæ.Quod ſi ita eſt,quare diſpenſationes iniuſtæ & in grauamen aliorum obligabunt?Item poteſtas papæ eſt ad ędificandum,nõ diſſipandũ.Sed huiuſmodi diſpenſationes ſunt ad diſſipandum, non ad ædificandum: ergo non ſunt recipiendæ.Itém doctores dicunt, quòd in concernentibus uniuerſalem ſtatum eccleſiæ,non poteſt papa diſponere contra ſtatutum concilii generalis,ut in c.literas.de reſtit. ſpolia.& notat Abbas in dicto c.ſignificaſti. & Innocen.in c.quanto de cõſue. & maximè ubi eccleſia declararet.ergo in tali caſu ſubditi non tenentur parêre, etiamſi ſolùm ageret contra ius poſitiuum. Et omnia hæc confirmantur,Quia papa non eſt dominus eccleſiæ, nec bonorum eius. hoc enim eſt generaliter
Luc.22. omnibus prælatis prohibitum,Luc.22.Reges
Matt.20. gentium dominantur eorum,uos autem non
Marc.10. ſic.Et Matth.20.& Marc.10.& 1.Petri.5. Non
1.Pet.5. dominantes in clerum,ſed forma facti gregis.
1.Corin.4. Et Paul.1.ad Corin.4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei.Ergo non poteſt diſponere pro arbitrio,ſed ſecundum quod eſt expediens eccleſiæ.

19 ¶ Decimaoctaua propoſitio,Facta* tali declaratione,et decreto cõcilii,ſi,ut dictũ eſt in 10. q.papa diſpenſaret,ſubditi nõ tenentur parêre tali

tali diſpenſationi.Probatur,Quia ex 13.cōclu ſione,ſi lex,aut diſpenſatio iniuſta non obligāt ſubditos ad parendū,ergo licet nō ſpectet ad ſubditos hoc iudicare(ut dictū eſt in 16.q.) tamen poſtquā conciliū hoc declaraſſet,nō tenerentur ſubditi parêre.Itaque ſi conciliū determinat,quòd diſpenſatio cum pueris ad epiſcopatū eſt pernicioſa eccleſiæ,& prohiberet ne unquā in hoc diſpenſaretur:ſi hoc non obſtāte, papa mitteret puerum pro epiſcopo,nō tenerētur ſubditi recipere illum,nec obedire.

¶Decimanona propoſitio, Papa*nō deberet ægreferre,ſed potius gaudere ꝙ fieret aliquod tale decretū.Probatur hęc propoſitio,Si iuſtū eſt & ėxpediens,ut ſuprà probatū eſt,quòd papa debeat procurare omne cōmodū eccleſiæ: ergo de hoc debet gaudere.Itē quia in hoc nullo modo lædit̃ authoritas illius.Nō enim prohibetur talis diſpēſatio inferiori,nec ꝙ nō liceret ei diſpēſare,uel nō poſſet:nec eſt propter defectum authoritatis,quam habet ampliſsimam,& à nullo limitabilem, ſed propter materiam ipſam,quæ non recipit diſpenſationē ſine magno malo eccleſiæ.Sicut qui negat eū poſſe diſpenſare in uoto ſolenni,nec etiam in aliis uotis ſine rationabili cauſa, nihil derogat authoritati ipſius:ſicut nec authoritati diuinæ,qui negat poſſe creari infinitū,aut poſſe mentiri,& ſimilia.Item ſi concilium retineret

ſibi

ſibi authoritatem diſpenſandi, & negaret papæ, poſset meritò conqueri: ſed nec ita eſt faciendum, ſed abſolutè, quòd à quocunque nō fiat diſpenſatio. Item, quia, ut dicunt iuriſtæ, exceptio firmat regulam in contrarium, & ſicut dum excipiuntur paucisſimi caſus, ſit regula, quòd in omnibus aliis pareatur papę. Item hac ratione uitant improbitates, & moleſtias principum, qui ſolent inſtare odioſisſimè pro diſpēſationibus abſurdis prorſus, & irrationabilibus, quibus eſt difficile papam negare aliquid, nec principum ſolum, ſed hominū etiā inſolentium, qui omnia ſe poſſe conſequi ſperant Romæ, & uel pertrahunt pontifices in ſuam uoluntatem, uel ſunt graues, & importuni pontificibus, à quibus eſſent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediūt. &, Omnia poſſum, ſed non omnia ædificant. Et (quod certè non eſt contēnendum) tolleretur ſcandalum, & ſermones multorum, qui malè ſentiunt, & loquuntur de Romana curia, hac una occaſione huiuſmodi diſpenſationum.

¶ Sed reſtat dubium, ſi ita eſt, quòd ſubditi non tenentur parêre huiuſmodi diſpenſationibus, qua uia poſsit reſiſti mandatis Papæ, ſi fortè uelit cogere ad parendum. Reſpōdeo, & ſit

21 20. concluſio. Non * uidetur mihi quòd expediat

pediat, nec liceat reſiſtere mandatis papę per uiam appellationis ad futurum concilium. Bene ſcio quòd Panormita. & Gerſon. & Ochā, defendunt, quòd licet appellare à papa ad cōcilium: ſed illi (ut ſuprà dixi) ſunt plurimùm infeſti authoritati ſummorum Pontificum. Et ſic probatur breuiter ex capit. ipſi ſunt. 9. q. 3. Ipſi ſunt canonęs, qui appellationes totius eccleſiæ ad huius ſanctæ ſedis examen uoluerunt deferri, ab ipſa uerò nunquam prorſus appellari debere ſanxerunt; & eadem q. capitu. nemo. nec ualet reſponſio, id eſt à nullo alio prælato. & nunquam, id eſt à nulla particulari eccleſia: quia de hoc nunquam fuit ergo. Sed quia de hac re ſunt multæ quæſtiones, & contentiones, uolo extendere probationes. Certè ſi in aliquo caſu licet appellare ad concilium, neſcio quare non in omni caſu, ubi Pontifex facit iniuriā, imò ubi eſt dubiū utrū faciat. Et arguitur ſic, Vel appellatio à ſummo Pontifice ad concilium eſt de iure diuino, & ius diuinum non diſtinguit in cauſa grauiori uel leuiori. Ergo ſi licet in aliqua cauſa appellare, ergo in qualibet quantumcunque leui. Si autem eſt de iure poſitiuo, primùm nullum tale ius profertur, ubi talis appellatiō concedatur, niſi fortè ex aliquo concilio moderno, & ſchimatico, & dubio, quale fuit Baſilienſe. nec authoritas gloſ. uel Panormita. hoc tenentium eſt

ſ alicuius

alicuius momenti ſine confirmatione iuris. ſi hęc nó eſt de iure diuino, ſed iure poſitiuo, & ſi eſt aliquod tale ius, nunquam diſtinxit inter cauſam & cauſam: unde nullo modo conſequenter loquuntur doctores, qui concedunt quòd in cauſis grauiſsimis à papa poteſt appellari, non autem in alijs. Et dico non eſſe appellandum, etiam ſi teneamus, quòd concilium eſt ſupra papam. Quamuis enim ita ſit, tamen cùm ſit papa, oportet quòd ultima deciſio cauſarum ſpectet ad eundē. Et confirmatur, Quia à rege non eſt appellatio: ſed non eſt neganda tanta authoritas papæ in ſpiritualibus, ſicut regi. ergo. Sed dato quòd ſecūdùm ſe liceret, dico quòd non expedit. Præterea hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciunt magnam probationem. Omnes enim appellationes hactenus factæ ad concilium, malè ceſſerunt, & tandem deuenerunt in ſchiſma aliquod, uel etiam hęreſim. Secūdò, quia hoc eſſet magna occaſio turbationis in eccleſia: primùm, quia ſi papa timeret ne facta eius deberent reſcindi in concilio, nunquam uellet congregare concilium cum magna iactura rerum eccleſiaſticarum. Profectò uelle cōgregare ſine illo, uel nō licet, uel eſſet ualde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui uelit ſeq partes Pōtificis, & unus princeps fauet cōcilio, alius pōtifici. et ſic nihil pacificè,

nec ad utilitatẽ eccleſiæ poſſet fieri:imò erũt multo maiores turbationes,ut experiẽtia cõpertũ eſt.Ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorũ põtifices inceperũt timere cõcilia,eccleſia manet ſine cõciliis,& manebit cũ magna calamitate et pernicie religionis.

22 ¶Viceſimaprima propoſitio , Non * uidetur permittendum cuicunque priuato ſua authoritate reſiſtere,& nõ parêre mãdatis Pontificis , quantumcunque eſſent contra determinationem concilii.Probatur, Quia eſſet magna irreuerentia,& quaſi contemptus ſummæ authoritatis,ſi cuilibet hoc concederetur reſpectu papæ : quod non licet in ordine ad ipſum,à cuius mandato,quantumcunque iniuſto,non licet propria authoritate diſcedere.

23 ¶Viceſimaſecunda propoſitio,Facta*tali declaratione,& decreto concilii,ſi papa contrarium mandaret,poſſent uel epiſcopi,uel concilium prouinciale per ſe reſiſtere tali mandato,uel etiam implorare principes,ut authoritate eorum reſiſterent ſummo Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius. In iſta concluſione erat tota difficultas,& propter quam tota diſputatio eſt exorta.Hæc concluſio primò tenendo,quòd concilium eſt ſupra papam,non indiget noua probatione:& ita tenentes illam partem,nõ reuocarent in dubium.ſed quia,ut ſuprà diximus,hîc procedi-

mus ſecundum utranque opinionem, ſimpliciter probatur cōcluſio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc ſententiam, fuit, quòd doctores egregij, & aliter magni defenſores authoritatis pontificiæ, etiam in ordine ad concilium tenent expreſſè hanc ſētētiam,

Caieta. ut Caiet. in ipſo opere, in quo tenet ſuperioritatem papæ ſupra concilium, c. 27. dicit post alia, Reſiſtendum eſt ergo etiā in faciem papæ publicè dilaniantis eccleſiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia eccleſiaſtica, niſi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni obedientia & reuerentia neganda eſt iis, qui emerunt poſſeſsionem talium bene-

Syluest. ficiorum. Et Syluest. in uerbo, papa. §. 4. Quid autem, inquit, faciendum eſt quando papa ſuis moribus eccleſiā deſtruit? & §. 15. dicit, quòd ſi papa ſine cauſa uellet abrogare ius poſitiuum: reſpondet, peccaret quidem, nec eſſet permittendum nec ei obediendum in malis, ſed reſiſtendum per honeſtam reprehenſionem. Vnde ſi uellet totum theſaurum eccleſiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, uel eius eccleſiam deſtruere, uel huiuſmodi, non eſſet permittendum, ſed reſiſtendum. Et ratio eſt, Quia in deſtruendo nihil poteſt, & ſi de deſtructione conſtat, poteſt reſiſti. Ex iſtis omnibus habetur, quòd ubi mandata uel facta papæ eſſent in deſtructionem eccleſię, po-

teſt

teſt reſiſti,& impedire executionem mandatorum. ergo ſi iam conſtet ex determinatione concilii, quòd huiuſmodi diſpenſationes ſint in deſtructionem eccleſiæ,poterunt gubernatores ipſius eccleſiæ; & principes reſiſtere in his. Secundo probatur, Quia uim ui repellere licet iure naturali. Sed papa infert uim huiuſmodi mandatis & diſpenſationibus, quia facit iniuriam, ut ſuprà probatum eſt:ergo licitum eſt reſiſtere illi. Vnde, ut dicit Cietanus,omnia iſta loquimur,non quòd aliquis poſſet eſſe iudex papæ,nec authoritatem habeat in illum, ſed per modum defenſionis: cuilibet enim eſt ius ad reſiſtendum iniuriæ,& impediendum, defendendúmque. Sequitur corollarium,Quòd non ſolùm liceret non parere talibus mandatis, ſed etiam facto & ui,ſi opus eſſet,reſiſtere illis,& impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica authoritate, ut principis, & compredendere, & punire executores talium mandatorum, ſemper tamen ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto authoritatẽ illius,ſed ſolùm allegando, quòd hoc eſt iniuſtum, & in detrimentum eccleſię.Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrãnicũ eſt dicere,quòd ſummus pontifex habeat maiorem authoritatem

adgubernandum eccleſiam, quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rempublicam temporalem: & ſi rex faceret graues iniurias, poſſet ei reſiſti, non ſolùm uiribus & iure, ſed etiam facto: ergo etiam poſſumus papæ. & hoc de iſta concluſione.

24 ¶ Viceſimatertia propoſitio, Propter iniuſtas diſpenſationes, uel alia mandata inſolentia, quæ in perniciem eccleſiæ procedunt, poſſet conuocari, & congregari concilium contra uoluntatem papæ, ut ſi reſiſteret, obuiaret eius inſolentiæ. Hoc expreſsè tenet Syluest. in uerbo papa. §. 4. Quòd ſi papa ſuis moribus deſtruit eccleſiam, poteſt conuocari concilium contra eius uoluntatem, ut per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & reſiſtendo, in malis remedium apponatur. Hoc expreſſè tenet Turre crema. aſſertor uehementiſsimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. c. 10. ubi loquens de utilitate conciliorum, Celebratio, inquit, conciliorum utilis eſt ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui pontificatum ſuum aut extra ſanctorum Patrum regulas pro uoluntate exercent, aut ſimoniaca prauitate dehoneſtant, aut ſeculi uanitate & uita ſcandaloſa confundunt. Hac de cauſa congregatum legitur concilium epiſcoporum Italiæ Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam 12. qui uenator, lubricus, & incorri-

incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre cremata. & hoc eſt ualde utile. Vt enim ait Ermiſda papa in epiſtola ad epiſcopos per Hiſpaniam cōſtitutos, difficile eſt, ut cuiuſque cor ſi prauis cogitationibus induretur, ut in ſe patiatur culpandus fieri, cum nouerit ſe iudicium ſubeundum concilii. Vnde etiam confirmantur quæ ſuprà dicta ſunt. Nihil enim prodeſſet congregatio concilii, niſi ſua authoritate poſſet determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec poſſit attentare contra Patrum decreta, & ſanctiones. Et hæc de uiceſimatertia propoſitione, ſufficiant.

25 ¶ Viceſimaquarta propoſitio, In * omnibus ſupradictis cauendum eſt maximè à duobus. Primum, ut quātum fieri poſsit, ſeruetur ſemper illibata authoritas, obſeruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus, uel contumelia, uel quæcunque irreuerentia, uergit in dehoneſtatem eccleſiæ: ut habeatur in ſummo honore etiam à ſummis principibus. & ſi ſemel inciperet ſperni eius authoritas, tota eccleſia laboraret ſchiſmatibus, & factionibus. Vnde etiam in concilio ſi aliquod tale decretum faciendum eſſet, oporteret ut quàm modeſtiſsimè loqueretur de authoritate & perſona papæ, ut puta, ſub

ta ſub hac forma. Quamuis hactenus ſummi Pontifices moti probabilibus uel apparentibus cauſis diſpenſauerint, ut aliquis plura beneficia poſsit obtinere, uel ut aliquis ingreſſum habeat ad aliquod beneficium uiuente adhuc legitimo poſſeſſore: tamen quia hoc uſu & experientia compertum eſt uergere in magnam confuſionem eccleſiæ & perniciem eccleſiarum, prohibemus omnino, ne poſthac cum aliquo quacunque occaſione uel merito ſuper hoc diſpenſetur. quod ſi ſecus factum fuerit, ſacrum concilium exiſtimaturum ſummum Pontificem contra ſuam dignitatem & officium, & cõtra ſacrum conciliũ, atque adeò cõtra Chriſti honorẽ feciſſe. Per quam quidem ſanctionẽ non intendimus ſummæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius poteſtatem aliquo pacto limitare: ſed declaramus hoc eſſe neceſſarium ad rectã & piam adminiſtrationẽ eccleſiæ, ne poſthac ſummorũ Põtificum in hac re, ſua authoritate abutantur, ſub hac forma, uel alia commodiori, proponitur decretum ad remedium & ſalutem eccleſię ſine offenſione Pontificis. ſecundum quod maximè cauendum in hac re eſt ſcandalum: primum in ipſo decreto faciendo, ne fortè ſummus Pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans

ne hoc

ne hoc decernatur, turbet totum concilium, & impediantur alia commoda, quæ à concilio fieri poſſunt, & diuidatur concilium in ſchiſma, & factiones. Sed deinde debet ualde caueri à ſcandalo, ſi fortè Papa negligat huiuſmodi decretum Patrum: & oporteat illi reſiſtere. debet enim ualde animaduerti, ne hoc fiat cum ſcandalo, & inde oriatur maius malum, & ne ſi ſemel detur licentia principibus reſiſtendi, & non parendi Pontifici in aliquo, ipſi acccipiant in aliis, ubi minimum expediat.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI À VICTORIA, DE INDIS INSULANIS RELECTIO PRIOR.

Locus relegendus eſt ex Matth. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Matth. ultimo capite.

SVMMA.

1 *Dubius in rebus ut ſit tutus in conſcientia, quomodo debeat conſultare illos, ad quos ſpectat hæc docere.*

2 *Dubius in rebus, quomodo poſt conſultationem rei dubiæ debeat ſequi id, quod diffinitum fuerit à ſapientibus eſſe illicitum, etiam ſi aliàs eſſet licitum.*

3 *Dubius in rebus, ſi poſt conſultationem rei dubiæ diſfiniatur à ſapientibus illud eſſe licitum, quod aliàs eſt illicitum, ut ſit tutus in conſcientia, an debeat ſequi ſententiam illorum.*

4 *Indi barbari, utrum eſſent ueri domini ante aduentum Hiſpanorum priuatim, & publicè. Et utrum eſſent inter eos aliqui uiri principes, & domini aliorum.*

5 *Error quorundam recenſetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali exiſtentē habere dominium in quacunque re.*

6 *Peccatum mortale, quòd non impediat dominium ciuile, & uerum dominium.*

7 *Dominium utrum perdatur ratione infidelitatis.*

Hæreticus

8 *Hæreticus, quòd iure diuino non amittat dominium bonorum ſuorum ob hæreſim commiſſam.*

9 *Hæreticus an de iure humano perdat dominium bonorum ſuorum.*

10 *Hæreticus, quòd à die commiſſi criminis incurrat cõfiſcationem bonorum.*

11 *Hæreticorum bona quòd non liceat fiſco occupare ante condemnationem, quamuis de crimine conſtet.*

12 *Condemnatione facta etiam poſt mortem hæretici, quòd retro agatur confiſcatio ad tempus commiſſi criminis, ad quamcunque peruenerit poteſtatem.*

13 *Hæretici uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum, quòd à die commiſſi criminis ſint inualidæ. &c.*

14 *Hæreticus quòd ſit dominus bonorum ſuorum in foro conſcientiæ antequam condemnetur.*

15 *Hæreticus, quòd licitè poteſt uiuere ex bonis ſuis.*

16 *Hæreticus, quòd titulo gratioſo poteſt transferre bona ſua, putà donando.*

17 *Hæretico quòd non liceat titulo oneroſo, putà uendendo, aut dando in dotem, bona ſua tranſferre, ſi crimen poſſet uenire in iudicium.*

18 *Hæreticus in quo caſu etiam titulo oneroſo poſſet bona ſua licitè alienare.*

19 *Barbari, quòd nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impendiantur quin ſint ueri domini tam publicè quàm priuatim.*

20 *Dominij ut quis ſit capax, an uſus rationis requiratur.*

21 *Puer an poſſit eſſe dominus ante uſum rationis.*

22 *Amens, an poſſit eſſe dominus.*

23 *Barbari, quod amentiæ prætextu non impediantur*

eſſe

eſſe ueri domini, cum non ſint amentes, probatur.

24 *Indi barbari antequam Hiſpani ad illos ueniſſent quomodo erant ueri domini, & publicè, & priuatim.*

25 *Imperator, quòd non ſit totius orbis dominus.*

26 *Imperator, datò quòd eſſet dominus mundi, quòd non ob id poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & ueteres depouere, uel uectigalia capere.*

27 *Papa, quòd non ſit dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & poteſtate ciuili.*

28 *Summus Pontifex, dato quòd haberet poteſtatem ſecularem in mundo, quòd non poſſet eam dare principibus ſecularibus.*

29 *Papa, quòd habeat poteſtatem temporalem in ordine ad ſpiritualia.*

30 *Papa, quòd nullam poteſtatem temporalem habeat in barbaros indos, neque in alios infideles.*

31 *Barbari ſi nolint recognoſcere dominium aliquod papæ, quòd non ob id poßit eis bellum inferri, & illorum bona occupari.*

32 *Barbari, an priuſquam aliquid audiſſent de fide Chriſti, peccabant peccato infidelitatis, eo quòd non crederent Chriſto.*

33 *Ignorantia ad hoc quòd alicui imputetur, & ſit peccatum, uel uincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili.*

34 *Barbari, an ad primum fidei Chriſtianæ nuntium teneantur credere, ita quòd peccent mortaliter non credentes Chriſto, ſolùm per ſimplicem annuntiationem, &c.*

35 *Barbaris ſi ſimpliciter fides annuntiaretur, & proponeretur,*

poneretur, & nollent ſtatim recipere, quòd hac ratione non poſſent Hiſpani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.

36 *Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquẽtes de religione, quomodo ſi nolint, non excuſentur à peccato mortali.*

37 *Barbari quando tenerentur recipere Chriſti fidem ſub mortalis peccati pœna.*

38 *Barbaris an hactenus ita propoſita & annuntiata fuerit fides Chriſtiana, ut teneantur credere ſub nouo peccato, quòd non ſatis liqueat ſecundum authorem.*

39 *Barbaris & ſi quantumcunque fides annuntiata probabiliter & ſufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, quòd non tamen ob id liceat eos bello perſequi, & bonis ſuis ſpoliare.*

40 *Principes Chriſtiani, quòd non poßint, etiam authoritate Papæ, coërcere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.*

DOCETE omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Matthæi ultimo. In quem locum mouetur quæſtio paſtoralis, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parentibus. Quæ quæſtio tractatur à doctoribus 4. Sententiarum diſtinctio. 4. & à ſancto Thom. ſecunda ſecundæ quęſtio. 10. artic. 12. & 3. parte quæſtio. 68. articu. 10. Et tota diſputatio & relectio ſuſcepta eſt propter barbaros iſtos noui orbis, quos Indos uulgò uocant, qui ante quadraginta

ginta annos uenerunt in poteſtatem Hiſpanorum, ignoti prius noſtro orbi. Circa quos præſens diſputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure uenerint barbari in ditionem Hiſpanorum. In ſecunda, quòd poſsint Hiſpaniarum principes erga illos in temporalibus & in ciuilibus. In tertia, ꝗ poſsint uel ipſi, uel eccleſia erga illos in ſpiritualibus, & in ſpectantibus ad religionem. Vbi reſpondebitur ad quæſtionem propoſitam. Quo ad primam partem, ante omnia uidetur quòd tota hæc diſputatio ſit inutilis & otioſa, nō ſolùm inter nos, ad quos nō ſpectat, aut ſi omnia rectè geruntur in adminiſtratione illorum hominū diſputare, aut dubitare de illo negotio, aut ſi quicquam fortè peccatur, illud emendare: ſed neque apud eos, quorum intereſt hæc conſiderare & adminiſtrare. Primò, quia neque principes Hiſpaniarum, neque qui eorum conſiliis præpoſiti ſunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de quibus aliâs deliberatum eſt, & decretum, maximè in his, quæ bona fide principes occupant, & ſunt in pacifica poſſeſsione. Quia, ut Ariſt. dicit. 3. Ethico. ſi ſemper quiſpiam conſultauerit, in infinitum res abiret, neque poſſent principes & eorū conſiliarii eſſe ſecuri & certi in conſcientia ſua: & ſi oporteret à primordio repetere titulos ſuæ ditionis, nihil explo-

ratum

ratum poſſent tenere.Et præterea cùm princi-
pes noſtri, ſcilicet Ferdinādus,& Iſabella,qui
primi occupauerunt regiones illas, fuerint
Chriſtianiſsimi, & imperator Carolus quin-
tus ſit princeps iuſtiſsimus,& religioſiſsimus:
non eſt credendum quin habeant exploratiſsi
ma & exquiſitiſsima omnia quę ſpectare poſ-
ſunt ad ſecuritatem ſui ſtatus, & conſcientiæ,
maximè in tanta re:atque adeò non ſolùm ſu-
peruacaneum,ſed etiam temerarium uideri po
teſt de his diſputare. & hoc uidetur quærere
nodum in ſcyrpo,& iniquitatem in domo iu-
ſti.Pro ſolutione huius obectionis eſt conſide
randum,quòd Ariſt.dicit tertio Ethicor.ꝙ ſi-
cut conſultatio & deliberatio non eſt de re-
bus impoſsibilibus,aut neceſſariis,ita nec con
ſultatio moralis eſt nec de illis,de quibus cer-
tum & notum eſt eſſe licita & honeſta, neque
ecōtrario, de quibus certum eſt eſſe illicita,
& inhoneſta.Neq; enim quiſquam rectè con
ſultauerit, an temperatè,fortiter,iuſtè uiuen
dum ſit,uel iniuſtè,aut turpiter agendum,ne-
que an adulterandum,an peierandum,colen-
di parentes, & cætera huiuſmodi. Certè non
eſſet conſultatio Chriſtiana: ſed cum aliquid
agendum proponitur de quo dubitari meritò
poteſt,an ſit rectum uel prauum, iuſtum aut
iniuſtum,de his expedit conſultare,& delibe-
rare,

rare, neque priùs temere aliquid agere, quàm ſit inuentum & exploratum, quòd liceat, aut non liceat. Talia ſunt quæ in utranque partem habent ſpeciem boni aut mali, qualia ſunt multa genera commutationum, & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res ſe habet, ꝙ ſi quis antequam deliberauerit, & legitimè illi conſtiterit tale factum licitum eſſe, aliquod tale faceret, & fortè ſecundum ſe eſſet licitum: talis peccaret, neque excuſaretur per ignorantiam: cùm illa, ut patet, nõ eſſet inuincibilis, poſtquam ille non facit quod in ſe eſt, ad examinandum quòd liceat, aut non liceat. Ad hoc enim ut actus ſit bonus, oportet ſi aliâs non eſt certum, ut fiat ſecundum diffinitionem & determinationem ſapientis. Hæc enim eſt una conditio boni actus, 2. Ethic. ut fiat ſecundum diffinitionem ſapientis, atque adeò ſi iſte non conſuluit ſapientes in re dubia, excuſari non poteſt. Imò dato quòd talis actus ſecundum ſe licitus eſſet, poſtquam dubitatur, meritò de illo tenetur quilibet conſultare, & arbitrio ſapientũ facere, etiã ſi fortè illi errarent. Vnde ſi quis contractum, de quo inter homines dubitatur an ſit licitus necne, faceret ſine conſilio doctiorum, ſine dubio peccaret, etiam ſi aliâs cõtractus eſſet licitus, & ipſe ita putaret, non ex authoritate ſapientis, ſed ex ſua affectione, & ſententia. Et eadem ratione ſi

ne ſi quis in re dubia conſuluit ſapientes, & illi determinauerint illud non licere: ſi talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam ſi aliâs illud in ſe eſſet licitum. Vt ſi quis exempli gratia eſſet dubius an hęc ſit uxor ſua, conſultat, an teneatur reddere debitum, uel utrum liceat, uel etiam exigere: reſpondetur à doctoribus quòd nullo modo licet, ipſe autem ex affectu uxoris uel propria cupiditate, non credit, ſed putat ſibi licere, certè peccaret accedens ad uxorem, quamuis de ſe licitum eſſet, ſicut re uera eſt, quia talis facit contra conſcientiam, quam tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ ſpectant ad ſalutem, his, quos eccleſia poſuit ad docendum: & in re dubia arbitriũ illorũ eſt lex. Sicut enim in foro contentioſo iudex tenetur iudicare, ſecundum allegata & probata: ita in foro conſcientiæ quilibet tenetur iudicare, non ex proprio ſenſu, ſed uel per rationem probabilem, uel per authoritatem ſapientiorum, aliâs eſt temerarium iudicium, & exponit ſe periculo errandi, & hoc ipſo errat. Sicut in ueteri teſtamento Deute. 17. præcipiebatur, Si quid eſſet ambiguum inter ſanguinẽ & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uariare; ſurge, & aſcẽde ad locũ, quẽ elegerit Dominus Deus tuus, ueniensque ad ſacerdotes Leuitici ge- *Deute.17.*

t neris

neris,& ad iudices, qui fuerint illo tempore, quæréſque ab eis,qui iudicabūt tibi iudicium ueritatis, & facies quodcunque dixerint qui præſunt loco,ſequeriſque ſententiam eorum, neque declinabis ad dextrā neque ad ſiniſtrā. Ita inquam in rebus dubiis tenetur quilibet conſulere illos quos eccleſia ad hoc cōſtituit, quales ſunt prælati, prædicatores,cōfeſſores, diuinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in

1.Corin.12. eccleſia alii oculi,alii pedes, &c. 1.ad Corint.

Epheſ.4. 12.Et Ephes.4.& ipſe dedit quidē quoſdam apoſtolos,alios euangeliſtas, alios autem paſtores,& doctores. Et, Super cathedrā Moyſi ſederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcunque dixerint uobis,ſeruate & facite.Math. 23.

Matth.23 Et facit etiam præceptum Ariſto. 1. Ethi. ex

Ariſto. Heſiodo,

At qui ex ſe neſcit, cuiquam neque porrigit aures,
Vt bona percipiat, demens & inutilis ille eſt.

Itaque nō ſatis eſt ad ſecuritatem uitæ & conſcientiæ, ut quis putet ſe bene agere:ſed in rebus dubiis neceſſe eſt ut aliorum,ad quos ſpectat,authoritati nitatur.Nec enim negotiatoribus ſatis eſt ut nihil faciant,quod ipſis illicitum putent, ſi aliás ſine concilio peritorum illicitos cōtractus faciant. Vnde non puto ue-

Caiet. rum quod Cardin.Caiet.dicit,quòd ſi reuera aliquod ſecundum ſe eſt licitum, ſi ueniat indubium,

dubium, quicunque prædicatores, aut confeſſores, qui alius habent authoritatem iudicandi in iſtis, dicant illud eſſe illicitum, uel ſicut ueniale dicunt eſſe mortale: quòd ex affectu ad rem nō credit illis, ſed format ſibi conſcientiam, quòd non eſt mortale, nō peccat. Exemplum ponit, ut quòd fœminæ utantur fuco, & aliis ornamentis ſuperfluis, quod re uera non eſt mortale, dato quòd prædicatores & cōfeſſores dicerēt eſſe mortale: fœmina ex ſtudio ſe ornandi non credit, ſed putat uel eſſe licitum, uel non eſſe mortale, non peccat mortaliter ita ſe ornando. Hoc inquam periculoſum eſt. Nam fœmina tenetur credere in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, peritis, & exponit ſe periculo faciendi contra illud, quod ſecundum ſententiam ſapientum eſt mortale. Et econtrario in re dubia ſi quis deliberauit cum ſapientibus, & accepit determinationem, quòd illud eſt licitum: talis eſt tutus in conſcientia, quouſque fortaſſe iterum ſit admonitus, uel tali authoritate, uel huiuſmodi rationibus, quibus meritò debeat moueri ad dubitādum, uel etiam credendum contrarium, hoc eſt notum, quia facit quod in ſe eſt, etiam ſi ignorantia eſt inuincibilis. Ex his ergo conficiuntur propoſitiones.

1 ¶ Prima, In * rebus dubiis quilibet tenetur conſultare illos ad quos ſpectat hæc docere,

 aliâs

aliâs non eſt tutus in conſcientia, ſiue illa dubia ſint in ſe licita, ſiue illicita.

2 ¶ Secunda, Si* poſt conſultationem rei dubię diffinitum ſit à ſapientibus illud eſſe illicitum, quilibet tenetur ſequi ſententiam illorum, & contrarium faciens non excuſatur, etiam ſi aliâs illud eſſet licitum.

3 ¶ Tertia econtrario,* Si poſt conſultationem rei dubiæ diffinitum ſit à ſapiētibus illud eſſe licitum, qui ſequitur ſententiam illorum, eſt tutus, etiam ſi aliâs ſit illicitum.

¶ Ergo redeundo ad propoſitum negotium barbarorum, nec eſt de ſe ita euidēter iniuſtū, ut non poſsit diſputari de iuſtitia illius: nec rurſus ita euideter iuſtum, ut dubitari nō poſſit de iniuſtitia illius: ſed in utranque partē uidetur habere ſpeciem. Nam primùm cùm uideamus totum illud negotium adminiſtrari per uiros & doctos, & bonos, credibile eſt rectè & iuſtè omnia tractari. Deinde cùm audiamus tot hominū cædes, tot ſpolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot dominos poſſeſsionibus, & ditionibus ſuis priuatos, dubitari meritò poteſt iure an iniuria hæc facta ſint: & ſic hæc diſputatio non uidetur omnino ſuperuacanea. & per hoc patet reſpōſio ad obiectionem. Et primùm, dato quòd nullum eſſet dubium in tota hac quæſtione, non eſt nouum diſputationes theologicas inſtitui

ſtitui de re certa. Nam & diſputamus de incarnatione Domini, & aliis articulis fidei. Non enim ſemper diſputationes theologicæ ſunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonſtratiuo, id eſt non ad conſultãdum, ſed ad docendum ſuſceptæ.

¶ Quòd ſi quis occurrat dicẽs, Licet aliquando fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à ſapientibus, & ſic ex conſilio eorum iam omnia adminiſtrari, nec opus eſſe noua examinatione: reſpõdetur primùm, ſi ita eſt benedictus Deus, nec noſtra diſputatio quicquam obſtat, neque ego mouere uolo nouas querelas. Secũdò dico, quòd hæc determinatio non ſpectat ad iuriſconſultos, uel ſaltem non ad ſolos illos. Quia cùm illi barbari, ut ſtatim dicam, nõ eſſent ſubiecti iure humano, res illorum non ſunt examinandæ per leges humanas, ſed diuinas, quarum iuriſtæ non ſatis periti ut per ſe poſsint huiuſmodi quæſtiones diffinire. Nec ſatis ſcio, an unquam ad diſputationem & determinationem huius quæſtionis uocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tãta re poſſent. Et cũ agatur de foro cõſciẽtiæ, hoc ſpectat ad ſacerdotes, id eſt ad eccleſiam, diffinire. unde Deutero. 17. præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu ſacerdotis. Tertiò, ut ſumma rei ſit ſatis examinata Deut. 17.

& certa, nonne in tanto negotio poſſunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò diſputari poſſent? Itaque non ſolùm nō otioſū aliquod, & inutile, ſed magnoperepretium mefacturum putarem, ſi hanc quæſtionem pro dignitate poſſem tractare. Redeundo ergo ad queſtionem, ut ex ordine procedamus, quæritur primò utrum* eſſent ueri domini ante aduentum Hiſpanorum, & priuatim & publice: id eſt utrum eſſent ueri domini priuatarum rerū & poſſeſsionum, & utrū eſſent inter eos aliqui uiri principes. & domini aliorum. Et poſſet uideri quòd non. Quia ſerui non habent dominiū rerum: ſeruus enim nihil ſuum habere poteſt. Inſtituta per quas. perſo. nob. acquirere liceat. § item uobis. &. ff. de acquirend. hæred. l. placet. unde quicquid acquiritur, domino acquiritur. Inſtitu. de his qui ſunt ſui, uel alien. iur. §. nam apud omnes. Sed barbari iſti ſunt ſerui. Probatur. nam ut Ariſto. 1. Ethico. elegāter & accuratè tradit, aliqui ſunt natura ſerui quibus, ſcilicet melius eſt ſeruire, quàm imperare. ii autem, quibus ratio non ſufficit ad regendum etiam ſeipſos, ſed ſolùm ad iuſſa capeſſendum, & quorum uis magis in corpore eſt quàm in animo. Sed profectò ſi aliqui tales ſunt, maximè iſti barbari, qui re uera parū diſtare uidentur à brutis animantibus, & omnino ſunt inhabiles ad regendum: & ſine dubio

Ariſto. Ethi. 1.

4

dubio meliùs eſt illis ut regātur ab aliis, quàm ut ſe ipſos regant. Et Ariſto. dicit iuſtum natu- Ariſto.
rale eſſe, ut tales ſeruiant. ergo tales non poſſunt eſſe domini. Nec obſtat, quòd ante aduētum Hiſpanorum non haberent alios dominos: non enim repugāt, ſeruum eſſe ſine domino. ut notat glo. in. l. ſi uſum fructum. ff. de liberali cauſa. Imò habetur expreſsè in ipſa lege, & eſt caſus expreſſus in. l. quod ſeruus. de ſeruo. ſtipulatio. de ſeruo, qui à domino relictus eſt, & à nullo occupatus, quòd poteſt à quocunque occupari. ſi ergo erant ſerui, potuerunt ab Hiſpanis occupari.

¶ In cōtrarium eſt, Quia illi erant in pacifica poſſeſsione rerū & publicè & priuatim: ergo omnino (niſi contrarium conſtet) habendi ſunt pro dominis, neque indicta cauſa poſſeſſione deturbandi. Pro ſolutione nolo reuocare in propoſitum multa, quæ à doctoribus traduntur de diffinitione dominii, quæ à me etiam latè adducta ſunt in materia de reſtitutione, 4. diſ. 15. & ſecunda ſecundæ, q. 62. Illa inquam prætereo, ne occaſione illorum omittam magis neceſſaria. Et ideo his prætermiſſis notandum, quòd ſi barbari non haberent dominium, non uidetur quòd poſſit prætendi alia cauſa, niſi uel quia ſunt peccatores, uel quia infideles, uel quia amentes, uel inſenſati.
5 Fuerunt ergo aliqui, * qui defendebant, quòd

titulus dominii eſt gratia, & per conſequens quòd peccatores, ſaltem mortali peccato, nullum habent dominium in quacunque re. Iſte fuit error pauperum de Lugduno, ſiue Valdéſium, & poſtea Iohannis Vuicleff. Cuius unus error damnatus in cõcilio Conſtantien. fuit, Nullus eſt dominus ciuilis, dũ eſt in peccato mortali. Eadem fuit ſententia Armachani libr. 10. de quæſtio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defenſorium pacis. & probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Oſeæ. 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et ſubiungitur cauſa, Argẽtum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola ut interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iuſto dominio apud Deum. Certum eſt autem omne dominiũ eſſe authoritate diuina, cùm ipſe ſit creator omnium, neque aliquis poſsit habere dominium niſi cui ipſe dederit. Nõ eſt autem conſentaneum, ut det inobediẽtibus, & tranſgreſſoribus præceptorũ ſuorum: ſicut & principes humani non dant ſua bona, ut uillas, aut caſtra rebellibus, & ſi dederint auferunt. Per humana autem debemus iudicare de diuinis. Rom. 1. ergo ita Deus nõ concedit dominium inobedientibus. Vnde in ſignum huius Deus aliquando tales proiicit à principatu, ut Saulem. 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonoſor. & Balthaſar, Dani. 4. & 5. Itẽ Geneſ. 1. Faciamus

Vuicleff. *Armachus.* *Oſeæ. 8.* Rom. 1. 1. Reg. 15. & 16. *Daniel. 4. & 5.* *Gene. 1.*

hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram ut præſit piſcibus maris,&c. Apparet ꝙ dominium fundetur in imagine Dei, ſed hæc non eſt in peccatore, aliâs eſſet filius: filii autẽ ſunt propter imaginem patris, ergo nõ eſt dominus. Item talis committit crimen læſæ maieſtatis, ergo meretur perdere dominium. Item Auguſt. dicit, quòd peccator non eſt dignus pane, quo ueſcitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominium paradiſi, & ratione peccati priuauit eos, Geneſ. 1. ergo. Verum eſt, quòd tam Vuicleff, quàm Armachanus non diſtinctè loquuntur, & uidentur potiùs loqui de dominio ſuperioritatis, quod eſt principũ. Sed quia argumenta æqualiter procedũt de omni dominio, ideo uidẽtur ſentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum ſententiam Conradus libro 1. q. 7. & ſatis clarè dicit Armachus. Qui ergo ſequeretur hãc ſententiam, poſſet dicere, quòd barbari non erant in peccato mortali. *Auguſt.* *Conradus.*

¶ Sed contra hanc ſententiam ponitur propoſitio, Peccatum * mortale non impedit dominium ciuile, & uerum dominium. Hæc propoſitio licet ſit determinata in concilio Conſtantiæ, probatur tamẽ. Primò arguit Almain. 4. diſtin. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc exiſtens in peccato mortali, & conſtitutus in extrema neceſſitate eſſet perplexus, quia tenetur comedere *Almain.*

dere panem:& ſi non habet dominium,accipit alienum.ergo non poteſt euadere mortale.Sed hoc argumentum parum procedit,primùm neque Armachanus,neque VVicleff uidētur loqui de dominio naturali ſed ciuili. Secundò negatur conſequentia, & diceretur, quòd in caſu neceſsitatis poſſet alienum accipere.Tertio, Non eſt perplexus, quia poteſt pœnitere.& ideo aliter arguitur.Primò, Quia ſi peccator nō habet dominium ciuile,de quo uidentur loqui, ergo nec naturale.cōſequens eſt falſum,ergo.Probo conſequentiam, Quia etiam dominium naturale eſt ex dono Dei,ſicut ciuile:imò plus,quia ciuile uidetur eſſe de iure humano. ergo ſi propter offenſam Dei homo perderet dominium ciuile,eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falſitas autem probatur, Quia non perdit dominium ſuper proprios actus,& ſuper propria membra.habet enim peccator ius defendendi propriam uitã.Secundò,Scriptura ſacra ſæpe nominat reges illos,qui mali erãt,& peccato-
3.Regu. res,ut patet de Salomone, Achab.& aliis multis: nō eſt aũt rex qui non eſt dominus:ergo. Tertiò conuerto argumentum factum pro parte contraria,Dominium fundatur in imagine Dei:ſed homo eſt imago per naturam,ſcilicet per potentias rationales.ergo non perditur per peccatum mortale.Minor probatur ex

Auguſti. libro 9. de trini. & ex doctoribus. *Auguſti.* Quartò, Dauid uocabat Saulem dominum ſuum, & regem tempore quo perſequebatur. 1. Reg. 16. & aliis locis. imò tempore Dauid ali- *1. Regu. 16.* quando peccauit, nec perdidit regnum. Quintò, Geneſ. 49. Non auferetur ſceptrum de Iu- *Geneſ. 49.* da, nec dux de femore eius donec ueniat, qui mittendus eſt, &c. & tum multi fuerũt mali reges. ergo. Sextò, Poteſtas ſpiritualis non perditur per peccatũ mortale, ergo nec ciuilis, quia multo minus uidetur fundari in gratia, quàm ſpiritualis. Antecedens autem patet, quia preſbyter malus conſecrat euchariſtiam, & malus epiſcopus ſacerdotes, ut certum eſt: licet Vuicleff neget, concedit tamẽ Armachanus. Item 1. Pet. 2. Obedite præpoſitis ueſtris, non tan- *1. Pet. 2.* tùm bonis, ſed etiam dyſcolis. Vltimo, Nullo modo eſt ueriſimile, cùm ſit præceptum obedire principibus, ad Roma. 13. & 1. P. 2. & non *Rom. 13.* capere alienum, quòd uoluerit Deus quòd *1. Pet. 2.* eſſet ita incertum, quòd eſſent ueri principes, & domini. Et in ſumma, hæc eſt manifeſta hæreſis: & ſicut Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtum & iniuſtum: ita bona temporalia dedit bonis & malis, nec diſputatur eo quòd dubitetur, ſed ut crimine ab uno, id eſt à tam amenti hæreſi diſcamus omnes hæreticos.

7 ¶ Sed reſtat, utrum * ſaltem ratione infidelita-

tis

tis perdatur dominium. Et uidetur quòd ſic, quia hæretici nõ habent dominium: ergo nec alii infideles; quia non uidentur eſſe melioris cõditionis. Antecedens autem patet ex c. cùm ſecundum. de hæret. libr. 6. ubi cauetur, quòd bona hæreticorum ipſo iure ſunt confiſcata.

Lib. 6.

Reſpondeo per propoſitiones. Prima, Infidelitas non eſt impedimentum, quominus aliquis ſit uerus dominus. Hæc cõcluſio eſt S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. ar. 12. Et probatur etiam primò. Quia Scriptura uocat reges aliquos infideles, ut Sennacherib, & Pharaonem, & multos alios reges. Item quia grauius peccatum eſt odium Dei, quàm infidelitas: ſed per odium, &c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petr. 1. Pet. 2. iubent præſtare obedientiam principibus, quia tunc erant omnes infideles, & ſeruos obedire dominis. Item Tobias iubebat reddi agnum à Gentilibus captum tanquam furtiuum Tob. 2. quod non eſſet, ſi Gentiles non haberent dominium. Item Ioſeph fecit totam terram Aegypti tributariam Pharaoni, qui erat infidelis, Geneſ. 47. Item ratione S. Tho. Quia fides non tollit nec ius naturale, nec humanum; ſed dominia ſunt uel de iure naturali, aut humano: ergo non tolluntur dominia per defectum fidei. Et tandem iſte eſt ita manifeſtus error, ſicut præcedens, & eſt hæreticum. Ex quo patet, quòd nec à Saracenis, nec à Iudęis, uel

S. Tho.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

Tob. 2.

Geneſ. 47.

uel aliis infidelibus licet capere res quas poſsi
dent,perſe loquẽdo,id eſt quia infideles ſunt:
ſed eſt furtum, uel rapina,non minus quàm à
Chriſtianis.

¶ Sed quia peculiaris difficultas eſt de hæreſi,
8 ſit ſecunda propoſitio,Stando*in iure diui-
no,hæreticus non amittit dominium bono-
rum,hæc eſt omnium,& eſt nota. Cum enim
amiſsio bonorum ſit pœna,& nulla eſt pœ-
na de lege diuina pro iſto ſtatu,conſtat ſtan-
do in iure diuino non amitti bona propter
hæreſim.Item patet hæc propoſitio ex prima.
Nam ſi propter aliam infidelitatem non perdi
tur dominium,nec propter hæreſim,cùm ni-
hil ſit cautum ſpecialiter de hæreſi quantum
9 ad hoc in iure diuino.Sed*utrum de iure hu-
mano?Conradus quidem libr.1.q.7.con.2.& *Conradus.*
3.uidetur tenere quòd hæreticus ipſo facto
perdit dominium bonorum ſuorum:ita quòd
in foro conſcientiæ cadit à dominio.Ex quo
infert, quòd nec poteſt alienare, & alienatio
non tenet,ſi fiat.Probatur ex illo c.cùm ſecun
dum leges.ubi propterea præmittit,quòd pro
pter aliqua crimina ſecundum leges,eo ipſo
ſuarum rerum dominium authores delictorũ
perdunt.& papa determinat, quòd idem ſit
pro crimine hæreſis.& idem uidetur tenere *Iohan. And.*
Iohan.Andr.in d.c.cùm ſecundum.& uidetur *l.4.C.de hæreti.*
haberi ex l.4.C.de hæret.ubi interdicitur hæ-
reticis

reticis uenditio,& donatio,& omnis contractus bonorum ſuorum.

¶Item leges obligant in foro conſcientiæ,prima ſecundæ q.96.articu.4.ſed pro declaratio-
10 ne ſit tertia propoſitio,Hæreticus*à die commiſsi criminis incurit confiſcationem bonorum. Ita tenent communiter doctores & eſt determinatio Directo.libr.3.titulo 9.& ſumma Baptiſtiana in uerbo abſol.§.17.& uidetur diffinitum in illo.c.cùm ſecundum leges & in d.l.4.C.de hæret.

Directo.
Baptiſta

11 ¶Quarta propoſitio, * Nihilominus quamuis conſtet de crimine,ante tamen condemnationem non licet fiſco occupare bona hæreticorum.Hæc eſt etiam omnium,& eſt determinatio dicti c.cum ſecundum.Imò eſſet contra ius diuinum,& naturale,ut pœna daretur executioni antequam quis condemnetur. Sequi-
12 tur ex tertia concluſione, quòd* condemnatione facta etiam poſt mortem, retroagitur confiſcatio ad tempus commiſsi criminis ad quamcunque peruenerit poteſtatem.Hoc corollariũ eſt etiam omniũ,& particulariter Panormi. in c.fi.de hęreticis.Secundò ſequitur,
13 quòd*uenditiones,donationes,& omnis alia alienatio bonorum à die commiſsi criminis ſunt inualidæ. itaque facta condemnatione, omnes reſcinduntur à fiſco,etiam pretio non reſtituto emptoribus.Etiam hæc eſt omnium

& Pa

& Panormita.ubi.ſ.& patet ex d.l.4.C.de hæreticis.

14 ¶ Quinta propoſitio, Nihilominus* hæreticus eſt dominus in foro conſcientiæ antequã condemnetur. Hæc propoſitio uidetur contra Conrad.& Direct.& Iohan. Andr.ſed tamen eſt propoſitio Syluest.in uerbo, hæres.§.8.Et tenet illam, & diſputat ad longum Adrian. quot.6.q.2.& idem uidetur Caieta.in ſumma in uerbo pœna.Et probatur primò, Quia hoc ipſum ſcilicet, priuari in foro conſcientiæ eſt pœna.ergo nullo modo debet infligi ante cõdemnationem:nec ſatis ſcio an ius humanum hoc poſſet facere. Item probatur manifeſtè, Quia ut patet in illo c. cùm ſecundum leges. eodem modo ſunt confiſcata bona ipſo facto propter inceſtas nuptias.Item ſi mulier ingenua rapta nubat raptori:imò ſi quis de mercibus importatis nõ ſoluat uectigalia conſueta, ipſo facto bona cõfiſcantur.Item qui illicitas merces exportat,ut arma, ferrum, ad Saracenos:ut patent omnia iſta in.d.c. cùm ſecũdum leges & c.de inceſtis nuptiis.l.cum ancillis.& C.de raptu uirgi.l.una.& de Iudęis.c.ita quorundam.& ff.de uectig.l.fin. Imò papa in d.c. cum ſecundum. expreſsè dicit,quòd ſicut eſt confiſcatio in illis caſibus,ita uult quòd fiat propter hæreſim.Sed nullus negat,quin inceſtuoſus, & raptor,& deferens arma Saracenis, & non

Syluest.

c.cum ſecundum.

c.de rapto

& non ſoluens uectigalia, quin maneat uerus dominus bonorum ſuorum in foro conſcientiæ: quare ergo non conuenienter dicunt de hæretico? & ipſe Conradus etiam eodem modo dicit de illis caſibus, & de hæretico. & grauius eſſet cogere hominem iam emendatum ab hęreſi, reſtituere bona fiſco. Sequitur corol
15 larium, quòd *hæreticus poteſt licitè uiuere ex bonis ſuis. Secundò ſequitur item, quòd
16 *titulo gratioſo poteſt transferre bona ſua, pu
17 ta donādo. Sequitur tertiò, ꝙ *titulo oneroſo puta uendendo, aut dando in dotem, ſi crimē poſſet uenire in iudicium, nō licet transferre. Patet, quia decipit emptorem, & ponit eum in periculo perdēdi & rem & pretium, ſi uēdi
18 tor condemnetur. Vltimò ſequitur, quòd *ſi re uera non eſſet periculum confiſcationis, poſſet etiam licitè titulo oneroſo alienare, ut qui eſſet hæreticus in Germania, catholicus poſſet licitè emere ab illo. Graue eſſet, ꝙ non poſſet licitè in aliqua ciuitate Lutheranorum ſi quis eſt catholicus, emere agrum ab hæretico, nec uendere illi: quod tamen neceſſario eſſet dicendum, ſi omnino hæreticus non eſt dominus in foro conſcientiæ.

¶ Ex omnibus his ſequitur concluſio, Quòd
19 *barbari nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatū infidelitatis nō impediuntur quin ſint ueri domini, tam publicè quàm

priuatim:

nec hoc titulo poſſunt à Chriſtianis occupari bona & terræ illorum, ut latè & eleganter deducit Caiet. ſecunda ſecūdæ. q. 66. ar. 8. Reſtat Caietā. an ideo non eſſent domini, quia ſunt inſenſati, uel amentes. Et circa hoc dubium eſt, an
20 *ad hoc ut aliquis ſit capax dominii, requiratur uſus rationis. & Cōradus quidē libro, 1. q. Conradus. 6. ponit concluſionem, quòd dominium conuenit creaturæ irrationabili tā ſenſibili quàm inſenſibili. Probatur, Quia dominium nihil aliud eſt quàm ius utendi re in uſum ſuum: Sed bruta habent ius ſuper herbas, & plantas. Geneſ. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terrā, & uniuerſa ligna, Geneſ. 1. quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint uobis in eſcam, & cunctis animātibus terræ. Item aſtra habent ius illuminandi; Gene. 1. Poſuit ea in firmamento cæli, ut lucerent, ac præeſſent diei, ac nocti. Et leo habet Geneſ. 1. dominium ſuper omnia animalia greſsibilia, unde & rex animantium uocatur. Et aquila eſt domina inter uolucres, unde Pſal. 103. Hero Pſall. 103. dii domus dux eſt eorum. Eiuſdem ſententiæ eſt Sylueſt. in uerbo dominium, in principio, Sylueſt. ubi dicit, quòd elementa dominantur inuicē.

¶ Sed reſpondeo per propoſitiones. Prima, Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. Patet, quia dominium eſt ius, ut fatetur etiam Conrad. ſed creaturæ irrationa-

 les

les nõ poſſunt habere ius:ergo nec dominiũ, probatur minor, quia nõ poſsũt pati iniuriã, ergo nõ habent ius, Probatur aſſumptũ, Quia qui prohiberet lupum, aut leonem à prçda, uel bouem à paſtu, nõ faceret ei iniuriam, nec qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli. Et confirmatur, Quia ſi bruta habẽt dominium, ergo qui tolleret herbam à ceruo, faceret furtũ, quia caperet alienum inuito domino. Item, Feræ non habent dominium ſui, ergo multominus aliarum rerum, Aſſumptũ probatur, Quia licet eas impune interficere etiã animi gratia: unde etiã Philo, 1. politi. ꝙ uenatio ferarũ eſt iuſta & naturalis, Item, ipſæ, feræ & omnia irrationalia, ſunt hominis per proprietatẽ, multo magis quàm ſerui. ergo ſi ſerui nõ poſſunt habere aliquid ſuũ, multominus irrationalia. Et confirmatur propoſitio authoritate S. Tho. prima ſecũdæ, q. 1. ar. 1. & 2. & q. 6. ar. & 1. contra Gent. c. 110. ſola creatura rationalis habet dominiũ ſui actus, quia ut ipſe etiã dicit prima primæ, q. 82. ad. 3. per hoc aliquis eſt dominus ſuorũ actuũ, quia poteſt hoc uel illud eligere. Vnde etiam, ut ibidem dicit, appetitus circa ultimum finem nõ ſumus domini, ſi ergo bruta nõ habent dominium ſuorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet diſputatio uideatur de nomine, certè hoc eſt ualde impropriè loqui, & præter communem modum

modum loquēdi tribuere dominium irratio-
nalibus.Non enim dicimus aliquem eſſe do-
minum,niſi eius,quod ſitum eſt in ſua faculta
te.Ita enim loquimur,Non eſt in mea faculta-
te,non eſt in mea poteſtate,quando non ſum
dominus.Bruta autem cùm non moueant ſe,
ſed potiùs moueātur , ut S. Tho.ait prima ſe-
cundæ,ubi ſuprà:eadem ratione nec habēt do
minium.Nec ualet quod Sylueſt.dicit, quòd
dominium aliquando nō dicit ius, ſed ſolam
potentiam . & hoc modo ignis habet domi-
nium in aquam:ſi enim hoc ſatis eſt ad domi-
nium,ergo latro habet dominium ad interfi-
ciendum hominem,quia habet potentiam ad
hoc,& fur habet potentiam ad capiendum pe-
cuniam.Quòd autem dicit aſtra dominari, &
leonem eſſe regem,certū eſt dictum metapho-
21 ricè,& per tranſlationem.

¶ Sed * poteſt uideri dubium de puero ante
uſum rationis an poſsit eſſe dominus . Quia
uidetur nihil differre ab irrationalibus : &
Apoſtolus ad Galat.4. Quanto tempore hæ- *Gala.4.*
res paruulus eſt,nihil differt à ſeruo . Sed ſer-
uus nō eſt dominus, ergo,&c.Sed ſit ſecunda
Propoſitio,Pueri ante uſum rationis poſſunt
eſſe domini.Hoc patet, Quia poſſunt pati in-
iuriam,ergo habent ius rerum. ergo & domi-
nium,quod nihil aliud eſt,quàm ius.Item bo-
na pupillorum non ſunt in bonis tutorum : &

habent dominos,ergo pupillos.Itẽ,pueri ſunt hæredes,Sed hæres eſt q̃ ſuccedit in ius defuncti, & qui eſt dominus hæreditatis.l. cum hæres.ff.de diuer.& tempora.pręſcrip . & inſt.de hæred.qualita. & differentia. §.fin . Item diximus, ꝙ fundamentũ dominii eſt imago Dei, quæ adhuc eſt in pueris. & Apoſtolus eodẽ loco Gala.4.Quanto tẽpore hæres paruulꝰ eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omniũ. Nec eſt idem de creatura irrationali,quia puer non eſt propter alium,ſed propter ſe, ſicut eſt brutum.

22 ¶ Sed * de amentibus quid? Dico de perpetuò amentibus quòd nec habẽt,nec eſt ſpes habituros uſum rationis: ſitque tertia propoſitio.

¶ Videtur adhuc quòd poſsint eſſe domini, quia poſſunt pati iniuriam: ergo habent ius. ſed hoc remitto ad iuriſcõſultos, utrum poſſint habere dominium ciuile, & quicquid ſit de hoc,ſit ad propoſitũ. Quarta propoſitio,

23 Nec*ex hac parte impediuntur barbari ne ſint ueri domini.Probatur,Quia ſecundũ rei ueritatem non ſunt amentes, ſed habent pro ſuo modo uſum rationis.Patet, Quia habent ordinem aliquem in ſuis rebus, poſtquam habent ciuitates,quæ ordine conſtant, & habent matrimonia diſtincta, magiſtratus,dominos,leges,opificia, commutationes,quæ omnia requirunt uſum rationis:item religionis ſpeciẽ:

item

item nõ errant in rebus, quæ aliis ſunt euidentes, quod eſt indicium uſus rationis. Itẽ Deus & natura non deficiũt in neceſſariis pro magna parte ſpeciei: præcipuum autem in homine eſt ratio, & fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actũ. Item fuiſſent ſine culpa ſua tot millibus annorũ extra ſtatum ſalutis, cùm eſſent nati in peccato, & non haberẽt baptiſmum, nec uſum rationis ad quærẽdum neceſſaria ad ſalutem, unde quòd uideantur tam inſenſati & hebetes, puto maxima ex parte uenire ex mala & barbara educatione, cùm etiã apud nos uideamus multos ruſticorum parum differentes à brutis animantibus. Reſtat ergo ex omnibus dictis, quòd ſine dubio barbari erãt & publicè & priuatim ita ueri domini, ſicut Chriſtiani: nec hoc titulo potuerunt ſpoliari aut principes, aut priuati rebus ſuis, ꝙ nõ eſſent ueri domini. Et graue eſſet negare illis, qui nihil iniuriæ unquam fecerunt, quòd cõcedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hoſtibus religionis Chriſtianæ: quos nõ negamus habere uera dominia rerũ ſuarum, ſi aliàs non occupauerunt terras Chriſtianorum.

¶ Supereſt reſpondere ad argumenta in contrarium, ubi arguebatur, quòd iſti uidentur ſerui à natura, quia parum ualent ratione ad regendum etiam ſeipſos. Ad hoc reſpondeo, quòd certe Ariſtoteles non intellexit, quòd

tales, qui parum ualent ingenio, ſint natura alieni iuris, & non habeant dominium, & ſui & aliarum rerum: hæc enim eſt ſeruitus ciuilis & legitima, qua nullus eſt ſeruus à natura. nec uult Philoſophus quòd ſi qui ſunt natura parum mente ualidi, quòd liceat occupare patrimonia illorum, & illos redigere in ſeruitutem, & uenales facere: ſed uult docere, quòd à natura eſt in illis neceſsitas, quia indigent ab aliis regi & gubernari: & bonum eſt illis ſubdi aliis, ſicut filii indigent ſubiici parētibus ante adultam ætatem, & uxor uiro. Et quòd hæc ſit intenſio philoſophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura ſunt aliqui domini, ſcilicet qui ualent intellectu. Certum eſt autem, quòd non intelligit, quòd tales poſſent ſibi arripere imperiũ in alios illo titulo, ꝙ ſint ſapientiores, ſed quia natura habent facultatem ut poſsint imperare & regere. Et ſic, dato quòd iſti barbari ſint ita inepti & hebetes, ut dicitur: non ideo negandum eſt habere uerum dominium, nec ſunt in numero ſeruorum ciuilium habendi. Verum eſt, quòd ex hac ratione & titulo poſſet oriri aliquod ius ad ſubiiciendum eos, ut infrà dicemus.

24 ¶ Reſtat cōcluſio certa, Quòd * antequã Hiſpani ad illos ueniſſent, illi erant ueri domini, & publicè & priuatim. Suppoſito ergo quòd ſunt uel erant ueri domini, ſupereſt uidere

quo

quo titulo potuerint Hiſpani uenire in poſſeſſioné illius regionis: & primò referam titulos qui poſsint prætendi,ſed non idonei nec legitimi. Secundò ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari uenire in ditionem Hiſpanorum. Sunt autem ſeptem tituli, qui poſſunt prætendi,ſed non idonei, ſempté autem alii uel octo iuſti & legitimi.

¶Primus ergo titulus poſſet eſſe, quòd Imperator eſt dominus mundi :& ſic dato, quòd tépore præterito fuiſſet aliquid uitii,iam eſſet purgatum in Cæſare imperatore Chriſtianiſſimo.Nam dato ꝙ ita ſit,quòd ſint ueri domini, poſſent habere ſuperiores dominos, ſicut inferiores principes habẽt regem, & aliqui reges habẽt imperatorem, unde in eandem rem poſſunt plures habere dominium: unde illa diſtinctio iuriſtarum,Dominium,altum, baſſum,directum,utile,merum,mixtum. Dubitatur ergo utrum iſti haberent dominum ſuperiorem. Et quia non poteſt eſſe dubium niſi de Imperatore, aut de papa, de iſtis dicemus. Et primò de Imperatore.Et uidetur quòd Imperator ſit totius orbis dominus, & per conſequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione,quam tribuunt Imperatori,Diuo Maximiliano,aut Carolo ſemper Auguſto, orbis domino. Item, Exiit edictum à Cæſare auguſto, ut deſcriberetur uniuerſus

Luc.2. orbis, Luc.2. Sed non debent eſſe peioris conditionis Imperatores Chriſtiani. Item, Dominus uidetur indicaſſe Cæſarē, eſſe uerū dominū Iudæorū. Reddite, inquit, quæ ſunt Cæſa-
Luc.20. ris, Cæſari, &c. Luc. 20. nō uidetur autē quòd
Bar. ius poſſet habere, niſi quia Imperator. ergo. De hoc Bart. in extrauagāt. ad reprimen. quæ eſt Henri. 7. tenet expreſſè, quòd imperator de iure eſt totius orbis dominus. Et idē tenet gloſ. in c. per uenerabil. qui filii ſint legi. Et item ad longum glo. in c. uenerabil. de electio. & probant primò. 8. q. 1. in apibus, ubi Hieronymus dicit, quòd in apibus unus eſt rex, & in mundo unus Imperator. Itē ff. ad l. Rhodi. l. deprecatio. ubi Imperator Antoninꝰ dicit, Ego quidem mundi dominus. Et in l. bene à Zenone. C. de quadru. præſcrip. omnia principis eſſe intelliguntur. Et poſſet etiam probari: quia Adam primò, & poſtea Noë uidētur fuiſſe do-
Geneſ.1. mini orbis, Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibꝰ maris, & uolatilibus cæli, uniuerſæque terre, &c. & infrà, Creſcite, & multiplicamini, et replete terrā, & ſubiicite eā, &c. Et idē in ſententia dictum eſt Noë Gene. 8. Sed illi habuerūt ſucceſſores, ergo. Item quia non eſt credēdum, quin Deus inſtituerit in orbe optimum genus gubernationis, Pſal. 103. Omnia in ſapientia feciſti. Sed illud eſt Monarchia, ut

S. Tho.

S.Tho.egregiè diſputat,de regi.princi.libr.1. c.2.& uidetur ſentire Ariſt.3.Politi.ergo uidetur quòd ex inſtitutioue diuina debeat eſſe unus Imperator in orbe.Item ea quæ ſunt præter naturã,debẽt imitari naturalia.ſed in naturalibus eſt ſemper unus rector,ut in apibus,in corpore cor, in anima una ratio. ergo ita debet eſſe in orbe unus rector,ſicut unus Deus.

¶ Sed hæc opinio eſt ſine aliquo fundaméto.
25 Et ideo ſit prima cõcluſio.Imperator* non eſt dominus totius orbis.Probatur,Quia dominium non poteſt eſſe niſi uel iure naturali,uel diuino,uel humano. Sed nullo tali eſt dominus orbis,ergo.Minor probatur, primum de iure naturali,quia ut bene dicit S.Tho.1.p.q. 92.articu.1.ad ſecundum,& q.96.articu.4. In iure naturali homines liberi ſunt,excepto dominio paterno,& maritali.De iure enim naturali pater habet dominium ſupra filios,& maritus in uxorem.Ergo nullus eſt qui iure naturali habeat imperium orbis.Et,ſicut etiam dicit ſecunda ſecũdæ, q.10.articu.10.dominium & prælatio introducta ſunt iure humano,ergo nó ſunt de iure naturali:nec eſſet maior ratio quare hoc dominium conueniret Germanis magis quàm Gallis.Et Ariſto.1.Politi.Duplex eſt poteſtas,una familiaris,ut patris ad filios,uiri ad uxorem,& hæc eſt naturalis. Alia eſt ciuilis,quæ licet à natura quidẽ habeat or-

tũm,& ideo poteſt dici de iure naturæ,ut S. Tho.de regimi.prin.c.1.libr.1.eſt enim homo animal ciuile:non tamen natura ſed lege conſtituta eſt.De iure autem diuino ante aduentum Chriſti redemptoris non legimus fuiſſe imperatorem & dominum mundi, quamuis gloſſ.illa Bar.in extrauagan.ad reprimend.adducat de Nabuchodonoſor, Dani.9.de quo dicitur,Tu rex regum es, deus cæli, regnum, fortitudinem,gloriam,& imperium dedit tibi,& omnia in quibus habitarent filii hominum.Sed certum eſt, quòd nec Nabuchodonoſor accepit imperium ſpecialiter à Deo,ſed eo modo quo alii principes.Rom.13.Omnis poteſtas à domino Deo eſt.& Prouerb.8.Per me reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem,ut putat.Barto.nam Iudæi non erant ei ſubiecti iure.Item ex hoc ipſo patet, quòd nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena,imò erat prohibitum in lege,ut haberent dominum alienigenam Deu. 17.Non poteris alterius gentis hominem regem facere.Et quamuis S.Tho.de regi.princi. lib.3.c.4.& 5.uidetur dicere, quòd imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iuſtitiam illorum & amorem patriæ,& propter optimas leges,quas habebant,hoc non eſt in-

telligendum,

telligendum,quòd ex traditione,aut ex inſtitutione diuina,haberẽt imperium,ut Auguſt. etiam dicit 18.de ciuit.Dei,ſed quòd prouidẽtia diuina factum eſt,ut conſequerentur imperium orbis:ſed alio iure ſcilicet uel iuſti belli, uel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul,& Dauid regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget ſiquis conſideret, qua ratione, & ſucceſsione imperia & dominia in orbe peruenerint uſque ad nos.ut enim omittamus omnia, quæ præceſſerunt diluuium, certè poſt Noë orbis fuit diuiſus in diuerſas prouincias & regna ſiue hoc fuerit ex ipſius Noë ordinatione, qui ſuperuixit diluuio 350.annos, Geneſ.9.qui in diuerſas regiones miſit colonias, ut patet apud Beroſum Babylonicum:ſiue, quod uériſimilius eſt,ex conſenſu mutuo gentium,diuerſæ familiæ occupauerunt diuerſas prouincias,ut Gen.13.Abraham dixit ad Lot, Ecce uniuerſa terra coram te eſt,ſi ad ſiniſtrã ieris,ego dextram tenebo:ſi tu dextram elegeris,ego ad ſiniſtram pergam. Vnde Geneſ.10. traditur, quòd per pronepotes Noë diuiſæ ſunt nationes,& regiones,ſiue in aliquibus regionibus primò inceperunt eſſe domini per tyrannidem, ſicut uidetur fuiſſe Nemrod,de quo Geneſ.10.quòd primus incepit eſſe potens in terra:ſiue conuenientibus in unum aliquibus in unam rempublicam ex conſenſu communi

Geneſ.9. *Beroſus.* *Geneſ.13.* *Geneſ.10.* *Geneſ.10.*

communi ſibi conſtituerunt principem. Certum eſt enim uel his,uel aliis non diſsimilibus modis dominia,& imperia incœpiſſe in mundo,ac poſtea,uel iure hæreditario,uel iure belli,uel aliquo alio tali titulo deriuata eſſe uſque ad noſtram ætatem, ſaltem uſque ad aduentũ Saluatoris.Ex quo patet,nullum ante aduentum Chriſti habuiſſe iure diuino orbis imperium,neque illo titulo hodie poſſe imperatorem ſibi arrogare orbis dominium,& per conſequens nec barbarorum.Sed poſt aduentum Domini poſſet quis prætendere, quòd ex traditione Chriſti eſſet unus imperator in orbe, quia Chriſtus etiam ſecundum humanitatem fuit orbis dominus,iuxta illud Matth.28. Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. quod ſecundum Auguſt.& Hieronymum intelligitur ſecundum humanitatem. Et, Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, ut introducit Apoſtolus 1. Corin.in fin.ergo ſicut reliquit in terra unum uicarium in ſpiritualibus,ita reliquit etiam in temporalibus,& hic eſt imperator. Et S.Tho. de regi.prin.libr.3.c.13.dicit,quòd Chriſtus à natiuitate ſua erat uerus mundi dominus, & monarcha,cuius uices gerebat Auguſtus,licet non intelligens.clarum eſt,quòd non gerebat uices in ſpiritualibus,ſed in tẽporalibus.Cùm ergo regnum Chriſti ſi fuit temporale, fuit in toto orbe,ergo etiam Auguſtus erat Dominus orbis,

Matth.28.

S.Tho.

nus orbis,& eadem ratione ſucceſſores eius. Sed neque hoc dici ullo modo poteſt. Primũ, quia hoc ipſum eſt unum dubium, an Chriſtus ſecundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis.Et probabilius eſt quòd nõ, & ipſe Dominus uidetur aſſeruiſſe in illo loco,Regnum meum non eſt de hoc mundo. *Iohan.18.* Vnde & S.Tho.illic dicit, quòd dominium *S.Tho.* Chriſti ordinatur ad ſalutem animæ,& ad ſpiritualia bona,licet à temporalibus non excludatur eo modo,quo ad ſpiritualia ordinatur. Vnde patet,quòd non eſt ſententia S.Thom. quòd regnum eius eſſet eiuſdem rationis cum regno ciuili & temporali,ſed ita eſt,quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam poteſtatem,etiam in temporalibus:ſed ſecluſo illo fine,nullam habebat.Et primum,dato quòd fuiſſet Dominus temporalis,hoc eſt diuinare dicere quòd reliquit illam poteſtatem imperatori,cum de hoc nulla mentio facta ſit in tota ſcriptura.Et quod S.Tho.dicit, quòd Auguſtus gerebat uices Chriſti,primùm hoc dixit in illo c.In tertia autẽ parte,ubi loquitur ex inſtituto de poteſtate Chriſti,nullam mentionẽ facit de hac tẽporali poteſtate Chriſti. Secũdò S.Tho.intelligit,ꝙ gerebat uices per hoc,quia temporalis poteſtas eſt ſubiecta & miniſtra ſpiritualis poteſtatis.Imò hoc modo reges ſunt miniſtri epiſcoporum, ſicut & ars fabri

fabrilis eſt ſubiecta equeſtri,& militari:ſed tamen miles,aut dux non eſt faber,ſed habet im
S.Thom. perare fabro in armis fabricandis. Et S.Tho. in illo loco Iohan.18. expreſsè dicit regnum Chriſti non eſſe temporale,nec tale regnum, quale Pilatus intelligebat,ſed regnum ſpiritua le,quod ipſe Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex ſum ego. ego in hoc natus ſum,& ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati. Et ſic patet, quòd eſt merum commentum dicere,quòd ex traditione Chriſti ſit unus imperator & Dominus mundi. Quod etiam apertè cõfirmatur, Quia ſi hoc eſſet ex iure diuino,quomodo imperiũ fuit diuiſum in Orientale & Ocidentale? primo inter filios magni Conſtantini,& poſtea ab Stephano papa,qui imperium Occidentale tranſtulit ad Germanos, ut habetur in d.c. per uenerabilẽ.Eſt enim ineptum, & ineruditum,quod glo. illic dicit,quòd Græci poſtea non fuerunt imperatores.Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt ſe eſſe Græciæ dominos.Et Iohannes Palæologus Imperator Conſtantinopolitanus, in concilio Florentino habitus eſt pro legitimo imperatore.Et præterea patrimonium eccleſiæ(ut fatẽtur ipſi Iuriſtę,etiã Bartolus)nõ eſt ſubiectum imperatori,ꝙ ſi omnia eſſent ſubiecta, imperatori iure diuino,ex nulla donatione

tione imperatorum, nec alio titulo potuiſſent eximi ab imperatore, ſicut nec papa poteſt quenquam eximere à poteſtate papæ. Item nec regnum Hiſpaniæ eſt ſubiectum imperatori, nec Frãcorum, ut etiam habetur in d.c.per uenerabilem. licet glo. ex capite ſuo addat, quòd hoc non eſt de iure, ſed de facto. Itẽ doctores concedunt, quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt ſubiectæ imperio, potuerunt per conſuetudinem eximi ab imperio: quod non eſſet, ſi ſubiectio eſſet de iure diuino. De iure autẽ humano conſtat, quòd imperator non eſt dominus orbis. Quia uel eſſet ſola authoritate legis: & nulla talis eſt, & ſi eſſet, nihil operaretur, quia lex præſupponit iuriſdictionem. ſi ergo ante legẽ non habebat imperator iuriſdictionem in orbe, lex non potuit obligare nõ ſubditos, nec hoc habuit imperator aut per legitimam ſucceſsionem, aut donationem, aut permutatione, aut emptione, aut iuſto bello, aut electione, aut aliquo alio legali titulo, ut conſtat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda concluſio, Dato
26 *quòd imperator eſſet dominus mundi, non ideo poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & ueteres deponere, uel uectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum eſſe dominum per proprietatem,

Vt gl.in procemio digeſtorum.

prietatem, ſed ſolùm per iuriſdictioné: quod ius non ſe extendit ad hoc, ut conuertat prouincias in ſuos uſus, aut donet pro ſuo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quòd hoc titulo non poſſunt Hiſpani occupare illas prouincias.

¶ Secundus titulus. Quòd prætéditur, & quidem uehementer aſſeritur ad iuſtam poſſeſsionem illarum prouinciarũ, eſt ex parte ſummi Pontificis. Dicunt enim quòd ſummus Pontifex eſt monarcha etiam temporalis in toto orbe, & per conſequens, quòd potuit conſtituere Hiſpaniarum reges principes illorum barbarorum: & ita factum eſt. Circa hoc opinio eſt quorundam iuriſconſultorum, quòd papa habet plenam iuriſdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adiicientes etiam, quòd omnium principum ſecularium poteſtas à papa in eos deriuata ſit. Ita tenet Hoſtien. in c. ꝙ ſuper his. de uo. & archiepiſ. 3. parte, titulo 22. c. 5 §. 8. & Ang. Anch. ita tenet Syluest. quòd multo etiam largiùs, & benigniùs hanc poteſtatem tribuit papæ, in uerbo, infidelitas. §. 7. & in uerbo, papa. §. 7. 10. 11. & 14. & in uerbo, legitimus. §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: ut puta, quòd poteſtas imperatoris & omnium aliorũ principũ eſt ſubdelegata reſpectu papæ, & quòd eſt deriuata à Deo mediante papa, & ꝙ tota illorum poteſtas dependet à

papa,

papa,& quòd Conſtantinus donauit terras papæ in recognitione dominii temporalis. Et econtrario papa donauit Conſtantino imperium in uſum & ſtipendium. Imò quòd Cōſtātinus nihil donauit, ſed reddidit quod erat ſubtractum: & quòd papa non exercet iuriſdictionem in temporalibus extra patrimonium eccleſiæ, non eſt propter defectum authoritatis, ſed ad uitandum ſcandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem; & multa alia his uaniora, & abſurdiora. Tota probatio iſtorum eſt, Quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius: &, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. & papa eſt uicarius Dei & Chriſti. & ad Ephe.2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediēs uſque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiā uidetur eſſe Barto. in illa extraua. ad reprimendam & uidetur fauere S. Tho. in fine ſecundi ſētētiarum, cuius ultima uerba ſunt in ſolutione ad quartum argumētum, quod eſt ultimum totius libri, quòd papa tenet utriuſque poteſtatis apicem, ſcilicet ſecularis & ſpiritualis. & eiuſdem opinionis eſt Herbeus de poteſtate eccleſiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius ſententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit cōſtituere principes barbarorū reges Hiſpaniæ, tāquàm ſupremus dominus temporalis. Secūdò dicunt, quòd dato quòd hoc non poſſet, ſaltem ſi barbari nolunt

Eph.2. *Bart.* *Herbeus*

recognoſcere dominium temporale papæ in eos, quòd hac ratione poteſt eis inferre bellũ, & imponere principes. Vtrunque autem factũ eſt. nam primò ſummus Pontifex conceſsit illas prouincias Regibus Hiſpaniæ. Secundò etiam barbaris propoſitum fuit, & ſignificatum, quòd papa eſt uicarius Dei, & habet uices eius in terris: & ideo, quòd recognoſcant eum ſuperiorem, quòd ſi illi recuſauerint, iuſto titulo eſt eis bellum illatum, & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc ſecundũ nominatim dicit Hoſti. ubi ſuprà, & ſumma Ange.

¶ Sed quia de dominio temporali papæ prolixè diſputaui in relectione de poteſtate eccleſiaſtica, ideo hic breuiter per propoſitiones

17 reſpondebo. Prima, Papa *non eſt dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & poteſtate ciuili. Hæc cõcluſio eſt Turre. Crema. libro ſecũdo, c. 113. & Iohannis And. & Hugo. 69. diſt. cum ad uerum. Et fatetur doctiſsimus Innocen. in d.c. per uenerabilem, ſe non habere poteſtatem temporalem in regno Franciæ. Et uidetur expreſſa ſententia Bernardi in ſecundo libro de conſi. ad Eugeni. Et oppoſita ſententia uidetur eſſe contra præceptum Domini, qui Mat. 20. & Luc. 22. ait, Scitis quia principes gẽtium dominãtur eorum, &c. non ita erit inter uos. Item cõtra præceptum Apoſtoli, Nõ dominã-

Turre Cre.
Hugo.
Innocen.
Bernard.
Matth. 20.
Luc. 22.
1. P. 5.

tes

tes in clerum, ſed forma facti gregis. Et ſi Chriſtus dominus non habuit dominium temporale, ut ſuprà tanquam probabilius diſputatũ eſt, etiam ex ſententia S. Tho. multo minus papa habet, qui eſt uicari⁹: & iſti tribuũt ſummo Pontifici quod ipſe nunquam agnouit: imò contrarium fatetur in multis locis, ut in relectione additum eſt. Et ſatis eſt probatũ de imperatore, ſicut ſuprà: quia non poteſt ei conuenire dominium niſi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum eſt quòd non. De diuino nullum profertur. ergo fruſtra aſſeritur, & uolũtariè. Et quòd Dominus dixit Petro, Paſce oues meas, ſatis oſtẽdit eſſe poteſtatem in ſpiritualibus, & nõ temporalibus. Et primùm oſtendit nõ eſſe in toto orbe. nam ipſe dixit Iohan. 10. quòd in fine ſeculi fiet unum ouile, & unus paſtor. Vnde ſatis conſtat in præſentia non omnes eſſe oues huius ouilis, ſaltem infideles. Item dato quòd Chriſtus haberet hanc poteſtatem, conſtat nõ eſſe commiſſam papæ. Patet, quia non minus papa eſt uicarius Chriſti in ſpiritualib⁹, quàm in temporalibus. ſed papa non habet iuriſdictionem ſpiritualem ſuper infideles, ut etiam fatẽtur aduerſarii, & uidetur expreſsè 1. Cor. 5. Quid ad me de his, qui foris ſunt, iudicare? ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumentum nullum eſt, Chriſtus habuit poteſta-

S. Tho.

Iohan. ulti.

Iohan. 10.

1. Corin. 5.

tẽ tẽporalem in toto orbe. ergo & papa habet, nam Chriſtus ſine dubio habuit poteſtatem ſpiritualem in toto orbe, non minus ſupra fideles, quàm ſupra infideles: & potuit ferre leges obligãtes totum orbem, ſicut fecit de baptiſmo, & articulis fidei: & tamen papa nõ habet illam poteſtatem ſupra infideles, nec poſſet eos excommunicare, nec prohibere cõnubia in gradibus iure diuino permiſsis. ergo. Itẽ quia etiã ſecũdũ doctores Chriſtus poteſtatẽ excellentiæ non cõmiſit etiam Apoſtolis, ergo etiam nihil ualet cõſequentia, Chriſtus habuit poteſtatẽ tẽporalẽ in orbe, ergo & papa.

28 ¶ Secunda propo. Dato* ꝙ ſummus Pontifex haberet talem poteſtatem ſecularem in mũdo, non poſſet eam dare principibus ſecularibus. Hoc patet, quia eſt annexa papatui, nec poteſt eam papa ſeparare ab officio ſummi Pontificis, nec poteſt priuare ſucceſſorem illa poteſtate, quia non poteſt eſſe ſequens ſummus Potifex minor præceſſore ſuo: & ſi unus Pontifex dediſſet hanc poteſtatem, uel nulla eſſet talis collatio, uel ſequens Pontifex poſſet auferre.

29 ¶ Tertia propoſitio, Papa* habet poteſtatem temporalẽ in ordine ad ſpiritualia, id eſt quantum neceſſe eſt ad adminiſtrationem rerũ ſpiritualium. Hæc etiã eſt Turre Crema, ubi ſuprà c. 114. & eſt omnium doctorum. Et probatur,

Turre Cre.

tur,quia ars,ad quam pertinet finis,ſuperior, eſt imperatiua & præceptiua artium ad quas ſpectant fines inferiores.1.Ethico. Sed finis poteſtatis ſpiritualis eſt ultima felicitas, finis autem poteſtatis ciuilis eſt felicitas politica. ergo poteſtas temporalis eſt ſubiecta ſpirituali.Et hac ratione utitur Innocen.in c. ſolitæ.de maiori.& obedien. Et confirmat; quia cui commiſſa eſt cura alicuius officii,intelligũtur conceſſa omnia ſine quibus officium rectè expediri nõ poteſt.de officio delega.c.1. Cùm ergo ex cõmiſsiõe Chriſti papa ſit paſtor ſpiritualis, & hoc officium impediri poſsit per poteſtatem ciuilem,cùm Deus & natura non deficiant in neceſſariis:non eſt dubitandum quin fuerit ei relicta poteſtas in temporalibus quantum neceſſe eſt ad gubernationem ſpiritualium. Et hac ratione poteſt papa infringere leges ciuiles,quæ ſunt nutritiuæ peccatorũ, ſicut infregit leges de præſcriptiõe malę fidei, ut patet de præſcrip.c.fin.Et hac etiam ratione diſcordãtibus principib' de iure alicuius principatus, & in bella ruentibus, poteſt eſſe iudex,& cognoſcere de iure partium, & ſententiam ferre,quam tenentur recipere principes, ne ſcilicet eueniant tot mala ſpiritualia, quot ex bello inter principes Chriſtianorũ neceſſe eſt oriri.Et licet hoc uel non faciat papa,uel nõ ſæpe faciat,hoc nõ eſt quia nõ poteſt,ut di

1.Ethico.

De off.del.

Durandus. cit dominus Durand. ſed quia timet ſcandalum, ne principes putent hoc facere per ambitionem, uel ueritus rebellionem principum à ſede apoſtolica. Et hac ratione poteſt aliquando reges deponere, & etiam nouos conſtituere, ſicut aliquando factum eſt. Et certè nullus
Paulud. legitimè Chriſtianus deberet negare hanc poteſtatem papæ. Et ita tenent Palud. & Durand.
Henric. de poteſtate eccle. & Henri. Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & ad hunc ſenſum intelligenda ſunt iura quæ dicunt papam habere utrunque gladium, quæ multa ſunt, & quicunque doctores antiquiores qui hoc dicunt ſicut etiam S. Tho. in 1. Sententia. ut citatum eſt. Imò non dubito quin epiſcopi habeant hoc modo authoritatem temporalem in ſuo epiſcopatu eadem ratione, qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciunt, uel principes, uel magiſtratus, qui contendunt impedire epiſcopos ne coërceant ſeculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exilium, aut alias pœnas temporales. hoc enim non eſt ſupra poteſtatem eorum, modò non faciant ex auaritia, & ad quæſtum, ſed ad neceſſitatem, & commodum rerum ſpiritualium. Et ex hoc loco iterum ſumitur argumentũ pro prima cõcluſione: ſi enim papa eſſet dominus orbis, etiã epiſcopus eſſet dominus temporalis in ſuo epiſcopatu, quia etiam in ſuo epiſcopatu eſt uicarius Chriſti: quod

quod tamen aduerſarii negant.

30 ¶ Quarta concluſio, Papa* nullam poteſtatem temporalem habet in barbaros iſtos, neque in alios infideles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam ſi nō habet poteſtatem temporalem niſi in ordine ad ſpiritualia, ſed non habet poteſtatem ſpiritualem in illos. 1. Corin. 5. ergo nec temporalē.

31 Sequitur corollarium, quòd * etiam ſi barbari nolint recognoſcere dominium aliquod papæ, non ideo poteſt eis bellum inferri, & bona illorum occupari. Patet, quia nullum tale dominium habet. & confirmatur hoc manifeſtè. Nam (ut infrà dicetur, & aduerſarii fatentur) dato quòd barbari nolint recipere Chriſtum pro domino, non tamen poſſunt bello peti, aut aliquo malo affici: abſurdiſsimum eſt autem quod ipſi dicunt, & faciunt, quòd cùm poſsint impune non recipere Chriſtum, teneātur recipere uicarium eius, aliâs poſsint bello cogi, & ſpoliari omnibus bonis, imò & ſupplicio affici. Et cōfirmatur iterum, quia cauſa ſecundum iſtos quare etiam ſi nolint recipere Chriſtum, aut fidem eius, non poſſunt cogi, eſt, quia non poteſt eis euidenter probari per rationes naturales: ſed multo minus poteſt probari dominium papę. ergo etiam non poſſunt cogi ad recognoſcēdum hoc dominium. Et Sylueſt. quamuis latiſsimè loquatur de poteſtate papæ, tamen in uerbo, infideles. ſepti- Syueſt.

mo expreſsè tenet contra Hoſtien.quòd infideles non poſſunt bello cogi ad recognoſcendum hoc dominium, nec hoc titulo poſſunt

Innoce. ſpoliari bonis ſuis.Et ita tenet.Innocentius in d.c.quod ſuper his.de uot.Et non eſt dubium

S.Tho. quin.S.Thò.ſit huius ſententiæ, ſecunda ſecũ

Caieta. dæ,q.66.arti.8.ad ſecundum.& Caieta.illic ex expreſsè,ubi dicit S. Tho.quòd infideles non poſſunt ſpoliari ſuis bonis,niſi qui ſunt ſubditi principibus temporalibus, propter cauſas legum legitimas,propter quas etiam alii ſubditi poſſunt priuari.Imò nec Saraceni inter Chriſtianos unquam iſto titulo fuerunt ſpoliati ſuis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam ſi iſte titulus eſt ſufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem eſt, ac ſi quis dicat,quòd ratione infidelitatis poſſunt ſpoliari. Certum eſt enim quòd nullus infidelium recognoſcit hoc dominium. nullus au autem doctor,nec etiam inter aduerſarios eſt, qui hoc cócedat, ſcilicet quòd ſolo titulo infidelitatis poſſunt ſpoliari .ergo omnino eſt ſophiſticum, quod iſti doctores dicunt,quòd ſi infideles recognoſcunt dominium Roma. pótificis, non poſſunt bello infeſtari, bene au tẽ ſi nó recognoſcũt.Null⁹ enim recognoſcit. Ex quo patet,quòd nec iſte titulus eſt idoneus contra barbaros,uel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus abſolutè, uel

quia

quia non recognoſcunt dominium papæ, habent cauſam iuſti belli contra illos. Et hanc ſententiam tenet Caietanus latè ſecunda ſecundæ, quæſt. 66. articulo 8. ad ſecundum. Nec authoritas canoniſtarum in contrarium multum debet mouere: quia (ut ſuprà dictum eſt) hæc tractanda ſunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenent, inter quos etiam eſt Iohan. Andr. nec habent pro ſe aliquem textum. nec etiam grauis authoritas Archie. Floren. hoc loco recipienda eſt, ſecutus eſt enim Augu. Ancha. ſicut aliâs ſolet ſequi Canoniſtas. Ex dictis patet, quòd Hiſpani cũ primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius ſecum afferebant occupandi prouincias illorum.

¶ Et ideo alius titulus eſt, qui poteſt prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc ſolo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et uidetur quòd hic titulus ſit idoneus, quia illa, quæ ſunt deſerta, fiunt iure gentium & naturali occupantis. Inſtituta de rerum diuiſio. §. feræ beſtiæ. ergo cùm Hiſpani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, ſequitur quòd iure poſsident, ſicut ſi ſolitudinem inhabitatam hactenus inueniſſent. Sed de iſto titulo qui tertius eſt, non oporter multa uerba facere: quia ut ſuprà probatum eſt, bar-

ergo poſſunt cogi à principibus. Secũdò, quia ſi Galli nollent obedire regi ſuo, poſſet rex Hiſpaniç cogere illos ut obedirẽt, ut certum eſt. ergo ſi nolunt obedire Deo, qui eſt uerus & ſupremus dominus, poſſunt principes Chriſtiani cogere illos barbaros, ut obediant. non enim uidetur quòd debeat eſſe peioris conditionis cauſa Dei, quàm hominum. Et confirmatur, Quia ſicut arguit Scotus 4. diſtin. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino ſuperiori, quàm inferiori. Si ergo cogi poſſent barbari ut obedirent principibus ſuis, ergo multo magis ut obediãt Chriſto, & Deo. Tertio, quia ſi blaſphemarent publicè Chriſtum, poſſent bello cogi, ut deſiſterent ab huiuſmodi blaſphemiis, ut doctores concedunt, & uerum eſt. Poſſemus enim bello perſequi, ſi uterentur crucifixo ad irriſionem, uel quocũque modo abuterentur ad ignominiã rebus Chriſtianis, ut fingentes ad illuſionem ſacramenta eccleſiæ, uel aliquod ſimile. Quod etiã patet. Nam ſi facerent iniuriam Regi Chriſtiano, etiã defuncto, poſſemus uindicare iniuriam. multo ergo magis ſi faciãt iniuriam Chriſto, qui eſt rex uiuus Chriſtianorum. Nec de hoc eſt dubitandum, quia ſi Chriſtus uiueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non eſt dubium quin poſſemus bello perſequi

Scotus 4.

Et S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 8.

qui

qui iniuriam:ergo etiam nunc. Sed maius pec catum eſt infidelitas, quàm blaſphemia, quia
S.Thom. ut S.Tho.dicit,& probat ſecunda ſecundæ,q. 10.articu.3. infidelitas eſt grauiſsimum inter peccata quæ contingunt in peruerſitate morũ, & blaſphemia,& nõ opponitur directè fidei,ſed confeſsioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium conuerſionis in Deum,ſcilicet fidem, non autem blaſphemia. ſi ergo pro blaſphemia in Chriſtum poſſunt Chriſtiani bello perſequi infideles:ergo pro ipſa infidelitate. Et confirmatur, Quòd blaſphemia non ſit ita magnum peccatum, ſicut infidelitas. Quia pro infidelitate eſt pœna capitalis Chriſtiano per leges ciuiles, non autem pro blaſphemia.

32 ¶ Pro reſponſione ſit prima propoſitio, Barbari* priuſquã aliquid audiſſent de fide Chriſti,non peccabant peccato infidelitatis, eo ꝙ non crederent Chriſto. Hæc propoſitio eſt ad
S.Thom. literam. S.Tho.ſecunda ſecundæ q.10.articu.1. ubi dicit,quòd apud eos,qui nihil audierunt de Chriſto, infidelitas non habet rationem peccati,ſed magis pœnæ,quia talis ignorantia diuinorum,ex peccato primi parentis ſecuta eſt. Qui autem (inquit) ſic ſunt infideles,damnantur quidem propter alia peccata,ſed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan.15. Si non ueniſſem,& loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.

Quod

Quod exponens Auguſt.dicit,quòd loquitur *Auguſt.*
de illo peccato,quo non crediderunt in Chri
ſtum.Idem uidetur dicere S.Tho. ſecunda ſe-
cundæ,q.10.di.6.& q.34.arti.2.ad ſecundum.
Hæc propoſitio eſt contra multos doctores,
& primò contra Altiſio.3.p.in q. Vtrum fidei *Altiſio.*
poteſt ſubeſſe falſum.Vbi dicit,quòd non po
eſt aliquis habere ignorantiam inuincibilem,
nõ ſolũ Chriſti,ſed cuiuſcũque articuli fidei:
quia ſi faciat quod in ſe eſt,Dominus illumina
bit,ſiue per doctoré intrinſecũ,ſiue extrinſe-
cũ:& ſic ſemper eſt peccatũ mortale credere ali
quid cõtrariũ articulis fidei.Ponit exemplum
de uetula,cui epiſcopus prædicaret aliquid cõ
tra fidei articulum.Et generaliter dicit, quòd
ignorantia iuris diuini neminem excuſat. Ea-
dem fuit opinio Guillelmi Pariſien.qui eodé
modo arguméttatur.Vel enim talis facit quod
in ſe eſt,& illuminabitur:ſi non facit,non ex-
cuſatur. Et in eadem ſententia uidetur fuiſſe
Gerſon.de ſpirituali uita animæ,lect.4. Con-
cors(inquit)eſt ſententia doctorum,quòd in
his,quæ ſunt iuris diuini,non cadit ignoran-
tia inuincibilis, quin facienti quod in ſe eſt,
Deus ſemper aſsiſtat paratus illuſtrare menté,
quantum oportebit ad ſalutem,& erroris eui
tationem.Et Hugo de ſancto Victore libro 2.
parte 9.c.5.dicit neminem excuſari per ignorã
tiam à præcepto baptiſmi ſuſcipiendi:quia ni-
ſi ſua

ſi ſua culpa deſtiterit, audire & ſcire poterit, ut exemplum eſt de Cornelio. Actuum 10. Hanc ſententiam & opinionem limitat Adrian. in quodlibetis, q. 4. Ea, inquit, quæ ſunt iuris diuini, ſunt in duplici differētia. Quædam ſunt, ad quorum ſcientiam Deus non obligat omnes uniuerſaliter, ut ſunt apices iuris diuini, & difficultates circa illud, & circa ſcripturam ſacram, & præcepta: & circa hæc bene poteſt cadere ignorantia inuincibilis, etiam ſi quis faciat totum quod in ſe eſt. Alia ſunt, ad quorum ſcientiā Deus generaliter obligat omnes, ut articuli fidei, præcepta uniuerſalia legis: & de his eſt uerum, quod doctores dicunt, quòd non poteſt quis excuſari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in ſe eſt, illuminabitur à Deo per doctorē interiorē, uel exteriorem. Sed nihilominus concluſio poſita uidetur expreſsè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui nunquam audierunt quantumcunque ſint aliâs peccatores, ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non eſt peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma. 10. Quomodo credent niſi audiant: quomodo autem audiēt ſine prædicante? ergo ſi non eſt eis prædicata, ignorant inuincibiliter, quia non poſſunt ſcire. Neque Paulus condemnat infideles, quia non faciunt quod in ſe eſt, ut illuminentur à Deo: ſed quia cùm audiſſent, nō crediderunt.

Nunquid

Nunquid(inquit)non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum. Ex hoc condemnat illos, quia in omnem terram fuit prædicatum Euangelium, aliâs non condemnaturus quantumcunque haberent alia peccata. Vnde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morum ſi quis adhibet omnem induſtriam, & diligentiam ad ſciendum ea quæ oportet, non ſatis eſt ad excuſationem ignorãtiæ, niſi per contritionem peccatorum diſponat ſe ad hoc ut illuminetur à Deo: ut ſi quis dubitat de aliquo contractu, & quærit à uiris doctis, & aliâs laborat ad ſciendum ueritatem, & putat eſſe licitum: ſi fortè non eſt licitus, & exercet, nõ excuſatur. Si fortè aliâs eſt in peccato, quia non facit totum quod in ſe eſt ad uincendum ignorantiam, & licet ſtet, quòd etiam ſi diſponat ſe ad gratiam, non illuminetur: tamen non excuſatur, niſi tollat hoc impedimentum, ſcilicet peccatum. Vnde ſi de eodem caſu & tractatu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & uterque putat eſſe licitũ: Petrus autem eſt in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes uincibilem: & ſi uterque exerceat contractum, Petrus excuſatur, Iohannes non excuſatur. Fallitur inquam in *Adrianus.*

hoc, ſi

hoc,ſicut à me diſputatum eſt latè prima ſecūdæ,in materia de ignorantia. Mirabile enim eſſet dicere, quòd in nulla materia iuris diuini poſſet habere ignorãtiam inuincibilem infidelis,imò quicunque eſt in peccato mortali. Imò ſequitur,quòd ille Petrus,qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa uſuram, aut ſimoniam, ſolùm per hoc quòd caderet in mortale,illa ignorantia fieret uincibilis.quod abſurdum eſt.

33 ¶ Vnde dico, quòd*ad hoc, quòd ignorantia imputetur,& ſit peccatum uel uincibilis,requiritur negligentia circa illam materiam,puta,quia noluit audire,uel auditum non credidit:& econtrario ad ignorantiam inuincibilem ſatis eſt,quòd fecerit humanam diligentiam ad ſciendum,etiam ſi aliâs ſit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem eſt iudicium nūc & ſtatim poſt aduentum Chriſti,uel poſt paſſioné eius.Nec poſſet Adrianus negare, quin paulo poſt paſsionem Domini Iudæi,qui erãt in India,uel Hiſpania,ignorabant inuincibiliter paſsioné Domini,quantumcunque eſſent in mortali,imò expreſsè hoc ipſe concedit in 1.q.ad quartum,in materia de obſeruantia legalium.Et certum eſt, quòd Iudæi abſentes à Iudæa,ſiue eſſent in peccato, ſiue non,habebant ignorantiam de baptiſmo inuincibilem. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia in-

uincibilis

uincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non eſt facta annuntiatio de baptiſmo. Sed in hoc decipiuntur iſti doctores, quia putant, ꝙ ſi ponamus ignorantiam inuincibilem de baptiſmo, aut fide Chriſti, ꝙ ſtatim conſequitur, ꝙ poſsit aliquis ſaluari ſine baptiſmo, aut fide Chriſti. quod tamẽ nõ ſequitur. Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Chriſtianæ, damnabũtur propter peccata mortalia, aut idololatriã, ſed non propter peccatum infidelitatis, ut dicit S. Tho. quòd ſi facerent quod in ſe eſt, bene uiuẽdo ſecundum legem naturæ, ita eſt, ꝙ Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Chriſti: non ideo tamẽ ſequitur, ꝙ ſi male uiuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptiſmum, & fidem Chriſtianam.

34 ¶ Secunda propoſitio, Barbari * non ad primum nuntium fidei Chriſtianæ tenentur credere, ita ꝙ peccent mortaliter, non credentes Chriſto ſolùm per hoc, ꝙ ſimpliciter annuntiatur eis, & proponitur, ꝙ uera religio eſt Chriſtiana, & ꝙ Chriſtus eſt ſaluator & redẽptor mundi, ſine miraculis, aut quacũque alia probatione, aut ſuaſione. Probatur hæc cõcluſio ex prima. Si enim ante quã aliquid audiſſent de religione Chriſtiana, excuſabãtur, nõ obligantur de nouo per huiuſmodi ſimplicem

propoſitionem,& annuntiationem,cùm talis annuntiatio nullum ſit argumentum aut motiuum ad credendum.Imò,ut Caieta ait ſecũda ſecundæ,q.1.articu.4. temere & imprudenter quis crederet aliquid,maximè in his, quæ ſpectant ad ſalutẽ,niſi cognoſcat à uiro fide digno illud aſſeri.quod barbari nõ cognoſcent, cũ ignorẽt qui,aut quales ſint, qui eis nouã religionẽ proponũt. Et confirmatur,quia ut ait S.Tho.ſecunda ſecundæ,q.1.articu.4.ad ſecũdũ argumen.& articu.5.ad primũ,ea quæ ſunt fidei,ſunt uiſa,& euidentia ſub ratione credibilis.non enim fidelis crederet niſi uideret ea eſſe credenda, uel propter euidentiam ſignorum,uel propter aliquod huiuſmodi: ergo ubi neque huiuſmodi ſigna, neque aliquod aliud ad perſuadendum concurrit, nõ tenentur barbari credere.Et cõfirmatur, quia ſi ſimul Saraceni eodem modo proponerent barbaris ſectam ſuam ſimpliciter,ſicut Chriſtiani, nõ tenerentur eis credere, ut certum eſt: ergo nec Chriſtianis ſine aliquo motiuo, & ſuaſionè proponentibus,quia non poſſunt, nec tenentur diuinare utra ſit uerior religio, niſi appareant probabiliora motiua pro altera parte: hoc enim eſſet citò credere, quod eſt leuis corde,ut dicit Eccleſiaſticus c.19.Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si ſigna nõ feciſſem, &c. peccatum non haberent. ergo ubi nulla ſiunt ſigna,

Caieta. *S.Thom.* *Eccle.19.* *Iohan.15.*

ſigna,neque motiua,nullum erit peccatũ. Ex
31 qua propoſitione ſequitur,quòd* ſi ſolùm il-
lo modo proponatur fides barbaris, & nõ re-
cipiant,nõ hac ratione poſſunt Hiſpani infer-
re illis bellum,neque iure belli contra eos age-
re.Patet,quia ſunt innocẽtes quãtum ad hoc,
nec fecerunt aliquam iniuriam Hiſpanis. Et *S.Tho.*
cõfirmatur hoc corollarium, quia ut S. Tho.
tradit ſecũda ſecũdæ,q.4.articu.1.ad bellum iu
ſtum requiritur cauſa iuſta, ut ſcilicet illi, qui
impugnantur propter aliquã culpã,impugna-
tionẽ mereãtur. Vnde Auguſtinus dicit libro
83.q.Iuſta bella ſolent diffiniri,quæ ulciſcun-
tur iniurias, ſi gens, uel ciuitas plectenda eſt,
quæ uel uindicare neglexerit quod à ſuis im-
probe factum eſt, uel reddere quod per iniu-
riam ablatum eſt.Si ergo nulla præceſsit à bar
baris iniuria,nulla eſt cauſa iuſti belli. Et hæc
eſt ſentẽtia cõmunis omniũ doctorũ,nõ ſolũ
theologorũ, ſed etiã cõſultorũ,ut Hoſtienſis, *Hoſtien.*
Innocẽtii,& aliorũ.Et ponit eã diſertè Caie- *Innocen.*
ta.ſecũda ſecũdæ,q.66.articu.8.nec ſcio aliquẽ *Caieta.*
doctorẽ qui oppoſitũ ſentiat.Vnde hic nõ eſ-
ſet legitimus titulus ad occupãdas prouincias
barbarorum,& ſpoliandos priores dominos.
36 ¶Tertia propoſitio, Si * barbari rogati & ad-
moniti ut audiant pacificè loquentes de reli-
gione,nollent audire,non excuſarẽtur à pec-
cato mortali.Probatur,Quia,ut ſupponimus,

illi habent grauiſsimos errores, de quibus nó habent rationes ueriſimiles, aut probabiles. ergo ſi quis admoneat eos, ut audiant, ac deliberent de rebus ſpectantibus ad religionem, tenentur ſaltem audire, & cóſultare. Item neceſſarium eſt eis ad ſalutem credere in Chriſtum,
Marc. ulti. & baptizari. Marci ultimo, Qui crediderit,
Rom, 10. &c. Sed non poſſunt credere, niſi audiant. ad Rom. 10. ergo tenentur audire, aliâs eſſent extra ſtatum ſalutis, ſine culpa ſua, ſi non tenentur audire.

37 ¶ Quarta propoſitio, Si* fides Chriſtiana proponatur barbaris probabiliter, id eſt cũ argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cũ uita honeſta, & ſecundum legem naturæ ſtudioſam, quæ magnum eſt argumentum ad confirmandam ueritatem: & hoc non ſemel, & perfunctoriè, ſed diligenter, & ſtudioſè, barbari tenentur recipere fidem Chriſti ſub pœna peccati mortalis. Probatur ex 3. cóclusióe, Quia ſi tenentur audire, ergo & acquieſcere auditis ſi ſunt rationabilia: & patet magnifeſtè ex illo
Marc. ulti. Marci ultimo, Eũtes in mundum uniuerſum, prædicate Euãgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, códemnabitur. Et per illud
Act. 4. Actuũ 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

38 ¶ Secunda concluſio, *Non ſatis liquet mihi, anſi

an fides Chriſtiana fuerit barbaris,hactenꝰ ita propoſita,& annuntiata,ut teneantur credere ſub nouo peccato.Hoc dico,quia (ut patet ex ſecunda propoſitione,non tenentur credere, niſi proponatur eis fides cum probabili perſuaſione. Sed miracula, & ſigna nulla audio, nec exempla uitæ adeò religioſa:contrà, multa ſcandala,ſeu facinora,& multas impietates. Vnde non uidetur ꝙ religio Chriſtiana ſatis cõmodè,& piè ſit illis prædicata,ut illi teneantur acquieſcere:quanquã uidentur multi religioſi,& alii eccleſiaſtici uiri,& uita, & exemplis,& diligenti prædicatione ſufficienter operam & induſtriam adhibuiſſe in hoc negotio, niſi ab aliis,quibꝰ alia cura eſt,impediti eſſent.

39 ¶ Sexta propoſitio,* Quantumcunque fides annuntiata ſit barbaris probabiliter & ſufficiẽter,& noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bello perſequi,& ſpoliare bonis ſuis.Hæc concluſio eſt expreſſa S.Tho. ſecunda ſecundæ,q.10.articu.8.ubi dicit,ꝙ infideles,qui nunquã ſuſceperunt fidem,ſicut Gẽtiles,& Iudæi,nullo modo ſunt compellendi ad fidem.Et eſt concluſio communis doctorũ etiam in iure canonico & ciuili. Et probatur, Quia credere eſt uoluntatis:timor autem multùm minuit de uoluntario,3.Ethico.& ex timore ſeruili dũtaxat accedere ad myſteria, & ſacramenta Chriſti, ſacrilegum eſt.Item pro-

45. d.de Iudæis. batur ex cap.de Iudæis 45.diſtin.De Iudæis autē præcepit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendũ uim inferre.cui enim uult, Deus miſeretur,& quem uult,indurat. Non eſt dubium quin ſententia concilii Toletani ſit, ut non agatur cum Iudæis minis & terroribus ad recipiendam fidem. E idem dicit expreſsè

Grego. Grego.in c.qui ſincera.eadem diſtin. Qui ſincera(inquit)intentione extraneos à Chriſtiana religione,ad fidem cupiunt perfectam perducere,blandimentis debent, non aſperitatibus ſtudere: nam quicunque aliter agunt, & eos ſub hoc uelamine à cõſueta ſui ritus uoluerint cultura remouere, ſuas illic magis quàm Dei cauſas probantur attendere. Item probatur quæſtio ex uſu & cõſuetudine eccleſiæ.Nũquã enim imperatores Chriſtiani,qui ſanctiſſimos,& ſapientiſſimos pontifices à concilio habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo quòd nollent recipere Chriſtianã religionẽ. Item bellum,nullum argumentum eſt pro ueritate fidei Chriſtianæ.ergo per bellum barbari non poſſunt moueri ad credendum, ſed ad fingendum ſe credere,& recipere fidem Chriſtianam, quod immane, & ſacrilegum eſt.Et

Scotus quãuis Scot.in 4.dict.4.q.ultima,dicat,ꝙ religioſe fieret,ſi infideles cogerentur à principibus minis & terroribus ad fidem:hoc tamẽ nõ uidetur intelligere, niſi de infidelibus, qui aliâs

aliâs ſunt ſubditi principum Chriſtianorum, de quibus poſtea dicetur. barbari autem non ſunt tales: unde puto ꝙ nec Scotus aſſerit de barbaris iſtis. Patet itaque, ꝙ neque iſte titulus idoneus eſt, & legitimus ad occupãdas prouincias barbarorum.

¶ Alius titulus prætẽditur ſeriò, & eſt titulus quintus, ſcilicet peccata ipſorum barbarorum. Dicunt enim ꝙ licet non poſsint bello infeſtari ratione infidelitatis ſuæ, aut quia non recipiunt fidem Chriſtianam, poſſunt tamẽ bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habẽt & ipſa grauiſsima, ut aiunt. Circa peccata autẽ mortalia diſtiguũt. Dicũt enim, ꝙ cũ ſint aliqua peccata, quæ nõ ſunt cõtra legẽ naturæ, ſed ſolũ cõtra legẽ diuinã poſitiuam: pro his barbari non poſsũt infeſtari. Alia autẽ ſunt cõtra naturã, ut eſus carnis humanæ, concubitus indifferẽs, cũ matre, ſororibus, & cũ maſculis: & pro his poſſunt infeſtari bello, & cogi, ut ab his deſiſtant. Et ratio utriuſque eſt, quia circa alia peccata, quæ ſunt contra legem poſitiuam, non poteſt eis oſtendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem contra legem naturæ, poteſt eis oſtendi, quòd offendũt Deũ: & per cõſequẽs coerceri ne offendãt Deũ. Præterea poſſunt cogi ut ſeruẽt legẽ, quã ipſi profitẽtur, ea autẽ eſt lex naturæ. Hæc eſt opinio. Archiepiſ. Florenti. tertia parte, titulo 22. cap. 5. c. 8. *Archiepiſ.*

ita graue,uel grauius peccatum,& ita manifeſtum,quòd ſi pro illis licet,ergo & pro homicidio.Item blaſphemia eſt ita graue peccatum, & ita manifeſtum.Si primo modo,id eſt generaliter pro omni peccato cōtra legem naturæ; cōtrà,pro fornicatione nō licet.ergo nec pro aliis peccatis contra legem naturæ. Antecedēs patet 1.ad Corin.5. Scripſi uobis in epiſtola, 1.Corin.5. ne cōmiſceamini fornicariis.Et primū, ſi quis frater nominatur inter uos fornicator,aut idolis ſeruiens,&c.& infrà, Quid enim mihi de his,quæ foris ſunt,iudicare? ubi S.Tho. dicit, S.Thom. Prælati acceperunt poteſtatem ſuper eos tantùm,qui ſe fidei ſubdiderūt.Vbi apertè patet, quòd Paulus dicit non ſpectare ad eum iudicium de infidelibus, & fornicariis,aut idololatris.Itē nec omnia peccata contra legē naturæ poſſunt euidenter oſtendi, ſaltem omnibus. Item hoc tantundem eſt dicere,ac ſi quis dicat,quòd propter infidelitatem liceat barbaros debellare: omnes enim ſunt idololatræ. Item non licet papæ inferre bellum Chriſtianis,quia ſunt fornicarii, aut fures, imo quia ſunt cynedi:nec ideo poteſt publicare terras eorum,& dare aliis principibus,hoc enim modo cùm in omni prouincia ſint multi peccatores,quotidie poſſent mutari regna.Et confirmatur.Grauiora enim peccata ſunt hæc apud Chriſtianos,qui ſciunt illa eſſe peccata,quàm

apud barbaros, qui ignorant eſſe peccata. Item mirum eſt, quòd papa non poſsit ferre leges infidelibus, & poſsit exercere iudicia, & inferre pœnas. Item arguitur, & certè uidetur conuincere, quia uel barbari tenẽtur ferre pœnas illatas pro illis peccatis, uel non. Si non tenentur, ergo nec papa poteſt inferre. ſi tenentur, ergo tenentur recognoſcere papam tanquam dominum, & legiſlatorem. ergo ſi non recognoſcatur, iam propter hoc ſolùm poteſt eis inferri bellum: quod tamen iſti negant, ut ſuprà dictum eſt. Et profectò mirum eſt quòd poſſunt impune negare authoritatem, & iuriſdictionem papæ: & tamen teneantur ſubire iudiciũ eius. Item nõ poſſunt acceptare iudicium papæ, qui non ſunt Chriſtiani. nullo enim alio iure papa poteſt eos condemnare aut punire, niſi quia uicarius Chriſti. Sed iſti fatentur, tam Innocentius, Auguſt. Ancha. quàm etiam Archiepi. & Syluest. quòd non poſſunt puniri, quia non recipiunt Chriſtum. ergo nec quia non recipiunt iudicium papæ. hoc enim præſupponit illud. Et confirmatur, ꝙ nec iſte titulus, nec præcedens ſit ſufficiens. Quia etiam in ueteri Teſtamento, ubi tam armis res gerebatur, nunquã populus Iſraël occupauit terras infideliũ: uel quia eſſent infideles, & idololatræ, uel quia haberẽt alia peccata cõtra naturã, qui multa habebant, quia erant idolo

idololatræ,& alia peccata contra naturã habebant,ut quia ſacrificabant filios ſuos, & filias ſuas dæmoniis:ſed uel ex ſpirituali dono Dei, uel quia trãſitũ impediebãt,& eos offenderãt. Itẽ quid iſti uocãt profiteri legẽ naturæ? ſi eſt cognoſcere,nõ totam cognoſcunt: ſi eſt uelle ſeruare legem naturæ,contrà,etiam uolũt ſeruare totam legem diuinam.ſi enim ſcirent legem Chriſtianam eſſe diuinam, uellent ſeruare.ergo non magis profitentur legem naturæ, quàm Chriſtianam. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem Chriſti eſſe à Deo,& eſſe uerã quàm ad ꝓbandũ ꝙ fornicatio eſt mala,uel quẽrẽda alia,etiã lege naturali prohibita. Ergo ſi poſſunt cogi ad obſeruãdũ leges naturæ,quia poteſt probari:ergo etiã ad obſeruationẽ legis euangelicæ.

¶ Reſtat alius & ſextus titulus,qui prætenditur,ſcilicet per electionem uolũtariam.Hiſpani enim cùm ad barbaros perueniunt, ſignificant eis,quemadmodum rex Hiſpaniæ mittit eos pro cõmodis eorũ,& admonent eos, ut illum pro domino, & rege recipiant, & acceptent.& illi retulerũt placere ſibi.& nihil tam naturale eſt,quàm uoluntatem domini uolentis rem ſuam in alium transferri,ratam haberi. Inſtituta de rerũ diuiſione,§.per traditionem. Et eſt concluſio quòd nec iſte titulus eſt idoneus. Patet primò, Quia deberet abeſſe metus,&

tus,& ignorantia,quę uitiant omnem electio nem. Sed hæc maximè interuenit in illis electionibus,& acceptationibus. neſciunt enim barbari quid faciunt,imò fortè nec intelligũt quid petunt Hiſpani. Item hoc petunt circunſtantes armati ab imbelli turba,& meticuloſa. Item cùm illi(ut ſuprà dictum eſt)haberẽt ueros dominos,& principes, non poteſt populus ſine alia rationabili cauſa accerſere nouos dominos: quod eſt in detrimentum priorum. Item nec econtrario ipſi domini poſſunt nouum principem creare ſine aſſenſu populi. Cũ ergo in huiuſmodi electionibus & acceptatio nibus non concurrant omnia requiſita ad legi timam electionem, omnino ille titulus nõ eſt idoneus nec legitimus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.

¶ Septimus titulus qui poſsit prætendi, ſcilicet ex ſpeciali dono Dei. dicunt enim neſcio qui, quòd Dominus in ſuo peculiari iudicio condemnauit iſtos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes ſuas,& tradidit in man' Hiſpanorũ, ſicut olim Cananæos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multùm diſputare, quia periculoſè crederetur alicui prophetiam aſſerenti contra communem legem,& contra regulas Scripturæ, niſi miraculis confirmarẽt doctrina ſua: quæ tamen nulla proferũtur ab huiuſmodi prophetis. Item

dato

dato quòd ita eſſet, quòd Dominus perditionem barbarorum facere conſtituiſſet, non tamen ideo conſequitur, quòd ille, qui eos perderet, eſſet ſine culpa, ſicut nec erant ſine culpa reges Babyloniæ, qui contra Ieroboam ducebant exercitum, & filios Iſraël ducebant in captiuitatem: licet re uera totũ fuerit ex peculiari prouidentia Dei: ſicut ſæpe illud erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Iſraël à Roboam, quamuis hoc factum fuiſſet concilio Domini, ſicut etiam Dominus per Prophetã comminatus fuerat: & utinã ſecluſo peccato infidelitatis, non ſint maiora peccata in moribus apud aliquos Chriſtianos, quàm ſunt inter illos barbaros. Scriptum eſt 1. Iohã. 4. Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, utrum ex Deo ſint. & ait S. Tho. prima ſecũdæ, q. 68. Dona dãtur à Spiritu ſancto ad perficiendum uirtutes. Vnde ubi fides, aut authoritas, aut prouidentia oſtẽdit quid agendum ſit, non eſt recurrendum ad dona. Hæc de falſis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum ſufficiant. Sed notãdum, quòd ego nihil uidi ſcriptum de hac quæſtione, nec unquam interfui diſputationi, aut cõſilio de hac materia: unde fieri poſſet, ut alii fortaſſe fundẽt titulum, & iuſtitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum locorum, nõ ſine ratione aliqua. Sed ego

hactenus

hactenus non poſſum aliud intelligere, niſi quod dictum eſt: unde ſi non eſſent alii tituli quàm iſti, profectò malè conſultum eſſet ſaluti principum, uel potiùs eorum, ad quos ſpectat hæc dirigere. nam principes ſequuntur aliorum conſilium: quia per ſe hæc examinare non poſſunt. Quid prodeſt homini ſi uniuerſum mundum lucretur, ſeipſum uerò perdat, & detrimentum ſui faciat? Matth. 16. & Marc. 8. & Luc. 9.

DE TITVLIS, QVIBVS *barbari potuerint uenire in ditionem Hiſpanorum.*

SVMMA.

1 *Barbari quomodo potuerunt uenire in ditionem Hiſpanorũ ratione naturalis ſocietatis, & cõmunitatis.*

2 *Hiſpani, quòd habeant ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, ſine tamen eorũ nocumento aliquo, nec poſſunt ab illis prohiberi.*

3 *Hiſpanis, quòd liceat apud Indos barbaros negotiari, ſine patriæ tamen incommodo, importando merces, quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, uel alia quibus abundant. nec illorum Principes poſſunt impedimẽto eſſe quominus ſubditi exerceant commercia inter Hiſpanos, &c.*

4 *Barbaris, quòd non liceat prohibere Hiſpanos à communicatione & participatione illorum, quæ apud eos ſunt communia tam ciuibus, quàm hoſpitibus.*

Liberi.

5 *Liberi,ſi apud Indos naſcantur ex parentibus Hiſpa nis illic domicilium habentibus & uelint eſſe ciues, quòd non poßint arceri,uel à ciuitate, uel à commodo aliorum ciuium,oſtenditur.*

6 *Barbari ſi uellent prohibere Hiſpanos quominus exercerent cum illis commercia,&c.quid eſſet agendum.*

7 *Hiſpani ſi omnibus modeſtißimè tentatis,non poſſunt conſequi ſecuritatem cum barbaris inſulanis,niſi ciuitates occupando,& ſubijciendo illos,an hoc facere licitè poßint.*

8 *Hiſpani,quando,& in quo caſu poſſent ſæuire in barbaros tanquam in perfidos hoſtes,& in illos omnia belli iura proſequi,eos ſpoliare,imò & in captiuitatem redigere,quin etiam & dominos priores deponere,& nouos conſtituere.*

9 *Barbari quòd cauſa religionis Chriſtianæ propagandæ potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire. Et quòd Chriſtiani habeant ius prædicandi,& annunciandi Euangelium in prouincijs barbarorum.*

10 *Papa, quòd potuerit negotium conuerſionis Indorum barbarorum ſolis Hiſpanis demandare,& omnibus alijs non ſolùm prædicationem,ſed etiam commercium interdicere.*

11 *Barbari,quòd non ſint debellandi,neque eorum bonis priuandi,ſi permittant Hiſpanos liberè,& ſine impedimento Euangelium prædicare,ſiue illi fidem recipiant,ſiue non.*

12 *Barbari,ſiue eorum domini,ſiue ipſa multitudo,impedientes Euangelij promulgationem,quomodo ab Hiſpanis(abſque tamen ſcandalo) poßint coerceri. Et quid dicendum de his,qui prædicationem admittunt, conuerſionem tamen aut interficientes,uel punientes,*

ſiue ter

ſiue terrentes ad Chriſtum conuerſos impediant.

13 *Barbari,quomodo potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire,eo quòd cum eſſent conuerſi,& Chriſtiani effecti,eorum principes ui,aut metu uolentes eos ab idololatria reuocare,ab Hiſpanis fuerint protecti,& ſub eorum tutelam recepti.*

14 *Barbari,quòd in Hiſpanorum uenire potuerint ditionem:quia cum bona pars eorum eſſet ad Chriſtum cõuerſa,Papa,illis petentibus,aut non petentibus,potuerit ex rationabili cauſa dare illis Chriſtianũ principẽ,ut eſt Hiſpanorum rex,alijs dominis infidelibus repulſis.*

15 *Barbari inſulam quomodo in ditionem Hiſpanorum uenire potuerunt? propter tyrannidem.*

16 *Barbari Indi,quòd potuerint in Hiſpanorum ditionem ueniſſe per ueram,& uoluntariam electionem.*

17 *Barbari,quòd ſocietatis,& amicitiæ titulo potuerũt uenire in ditionem Hiſpanorum.*

18 *Hiſpani quòd potuiſſent barbaros redigere ſub eorum ditionem,ſi certò conſtaret eos eſſe amentes.*

PRIMVS titulus poteſt*uocari naturalis ſocietatis,& communicationis, Nunc dicã de legitimis titulis,et idoneis,quibus barbari uenire potuerunt in ditionem Hiſpanorum.Et circa hoc ſit prima concluſio,Hiſpa-
1 ni*habent ius peregrinãdi in illas prouincias,& illic degendi,ſine aliquo tamen nocumento barbarorum,nec poſſunt ab illis prohiberi.Probatur primò ex iure gentium, quod uel eſt ius naturale,uel deriuatur ex iure naturali, Inſti.de iure naturali,genti.quod naturalis ratio inter

tio inter omnes gẽtes conſtituitur, uocat ius gẽtium. Sic enim apud omnes nationes habetur inhumanum ſine aliqua ſpeciali cauſa hoſpites & peregrinos malè accipere: econtrario autem humanum, & officioſum, ſe habere bene erga hoſpites: quod non eſſet, ſi peregrini malè facerent, accedentes in alienas nationes. Secũdò, A principio orbis (cum omnia eſſent communia) licebat unicuique in quamque regionem uellet, intendere & peregrinari. Non autem uidetur hoc demptum per rerũ diuiſionem. nunquam enim fuit intentio gentium per illam diuiſionem tollere hominũ inuicem communicationem: & certè tẽporibus Noë fuiſſet inhumanũ. Tertio, Omnia licent, quæ non ſunt prohibita, aut aliâs ſunt in iniuria aut detrimento aliorum. Sed (ut ſupponimus) talis peregrinatio Hiſpanorum eſt ſine iniuria aut damno barbarorum: ergo eſt licitũ. Quartò, Non liceret Gallis prohibere Hiſpanos à peregrinatione Galliæ, uel etiam habitationis, aut econtrariò, ſi nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent iniuriam. ergo nec barbaris. Item quintò, Exilium eſt pœna etiam inter capitales. ergo non licet relegare hoſpites ſine culpa. Item, ſextò Hæc eſt una pars belli, prohibere aliquos tanquam hoſtes à ciuitate, uel prouincia, uel expellere iam exiſtentes. Cum ergo barbari non habeant iuſtũ

bellum contra Hiſpanos, Suppoſito ꝙ ſint innoxii. ergo non licet illis prohibere Hiſpanos à patria ſua. Item ſeptimò facit illud Pœtæ,

Quod genus hoc hominum, qæúue hunc tam barbara morem,

Permittit patriam hoſpitio, prohibemur arena?

Eccle.17. Item octauo, Omne animal diligit ſibi ſimile. Eccleſiaſti, 17. ergo uidetur ꝙ amicitia inter homines ſit de iure naturali: & contra naturã eſt uitare conſortium hominum innoxiorum.

Mat.25 Item nonò facit illud Matth.25. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Vnde cùm iure naturali uideantur recipere hoſpites, illud Chriſti iudicium ſtatuetur cum omnibus. Decimò, iure naturali communia ſunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atque naues iure gentium undecunque licet applicare. Inſtitu. de rerum diuiſio: & eadem ratione uidetur publicè. ergo neminem licet ab illis prohibere. ex quo ſequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hiſpanis, ſi prohiberent illos à ſuis regionibus. Item undecimò, ipſi admittũt omnes alios barbaros undecũque. ergo facerent iniuriam non admittentes Hiſpanos. Itẽ duodecimò, Quia ſi Hiſpanis non liceret peregrinari apud illos, uel hoc eſſet iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet, ſi lex humana eſſet, quæ prohiberet

ret ſine aliqua cauſa à iure naturali,& diuino, eſſet inhumanum,nec eſſet rationabilis,& per conſequens non haberet uim legis. Decimo tertiò,Vel Hiſpani ſunt ſubditi illorum,uel non. Si non ſunt ſubditi,ergo nō poſſūt prohibere. Si ſunt ſubditi,ergo debēt eos bene tractare. Item decimoquartò, Hiſpani ſunt proximi barbarorū,ut patet ex Euāgelio Luc. 10. de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos, Matth. 22. ſicut ſe ipſos. ergo nō licet prohibere illos à patria ſua ſine cauſa. Aug°. de doctrina Chriſtiana, Cū dicitur, Diliges proximum tuū, manifeſtū eſt omnē hominē proximū eſſe. *Augus.*

3 ¶ Secunda propoſitio, Licet* Hiſpanis negotiari apud illos, ſine patriæ tamen damno, puta exportantes illuc merces, quibus illi carēt: & adducētes illinc uel aurū, uel argētum, uel alia, quibus illi abundant. nec principes illorū poſſunt impedire ſubditos ſuos ne exerceant commercia inter Hiſpanos, nec econtrario cū illis. Probatur ex prima. Primò, quia etiā hoc uidetur ius gentium, ut ſine detrimento ciuiū peregrini commercia exerceant. Item ſecundò eodem modo probatur, Cùm hoc liceat iure diuino, ergo lex quæ hoc prohiberet ſine dubio, cauſa non eſſet rationalis. Itē tertio, Princeps tenetur diligere Hiſpanos iure naturali. ergo non licet eis ſi poteſt fieri ſine detrimento illorum, prohibere illos à cōmodis ſuis ſi-

ne cauſa. Quartò, Quia uidetur facere contra illud prouerbiũ, Nõ facies alteri, quod tibi fieri nõ uis. Et in ſumma certũ eſt, quòd nõ plus poſſunt barbari prohibere Hiſpanos à commercio ſuo, quàm Chriſtiani poſſunt ꝓhibere alios Chriſtianos. Clarum eſt autẽ, quòd ſi Hiſpani prohiberẽt Gallos à cõmercio Hiſpaniarum, non propter bonum Hiſpaniæ, ſed ne Galli participent aliquam utilitatem, lex eſſet iniqua, & contra charitatem. ſi autem hoc lege caueri iuſtè non poteſt, nec etiam facto fieri (quia lex non eſt iniqua, niſi propter executionem legis. & ut dicitur. ff. de iuſti . & iure, uelut uim inter homines omnes cognationẽ quandam, natura conſtituit) uidetur contra ius naturale, ut homo hominem ſine aliqua cauſa aduerſetur. Nõ enim homini homo lupus eſt, ut ait Ouiduis, ſed homo.

4 ¶ Tertia propoſitio, Si* quæ ſunt apud barbaros cõmunia tam ciuibus quàm hoſpitalibus, non licet barbaris prohibere Hiſpanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet aliis peregrinis uel effodere aurum in agro communi uel ex fluminibus, uel piſcari margaritas in mari, uel in flumine: non poſſunt prohibere Hiſpanos, eo modo duntaxat, quo aliis licet, cùm diuites ciues, & naturales incolę nõ grauẽtur. Hæc probãtur ex prima, & ſecunda. Nam ſi licet Hiſpa

nis

nis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis uti legibus & cõmodis oĩm peregrinorũ. Secũdò, Quia quæ in nullius bonis ſunt, iure gẽtiũ ſunt occupãtis. Inſti. de rerũ diui. §. feræ beſtię. ergo ſi aurũ in agro, uel margaritę in mari, aut aliud quodcũque in fluminib' nõ eſt appropriatũ iure naturali, erit occupãtis, ſicut & piſces in mari. Et quia multa hîc uidẽtur procedere ex iure gentium, non quòd ſit ius gentium: tamẽ quia deriuatur ſufficienter ex iure naturali, manifeſtam uim habet ad dandum ius & obligandum. Et dato quòd nõ ſemper deriuetur ex iure naturali, ſatis uidetur eſſe conſenſus maioris partis totius orbis, maximè pro bono cõmuni omniũ. Si enim poſt prima tẽpora creati orbis, aut reparati poſt diluuiũ, maior pars hominũ cõſtituerit, ut legati ubique eſſent inuiolabiles, ut mare eſſet commune, ut bello capti eſſent ſerui, & hoc ita expediret ut hoſpites non exigerentur: certè hoc haberet uim, etiam aliis repugnantibus.

5 ¶ Quarta Propoſitio, Imò * ſi ex aliquo Hiſpano naſcantur ibi liberi, & uelint eſſe ciues, non uidetur quòd poſsint prohiberi uel à ciuitate uel à commodis aliorum ciuium. dico ex parentibus habentibus illic domicilium. Probatur, Quia hoc uidetur eſſe de iure gentium, ut ciuis dicatur, & ſit, qui natus eſt in ciuitate. ff. de appe. l. ciues. Et cõfirmatur, Quia cũ ho

mo ſit animal ciuile, talis natus in una ciuitate, nõ eſt ciuis alteri' ciuitatis. Si ergo nõ eſſet ciuis illi' nõ eſſet ciuis allicui' ciuitatis, per qđ impediretur à iure naturali, & gẽtiũ: imò uidetur, ꝙ qui uellet accipere domiciliũ in aliqua ciuitate illorum, ut accipiẽdo uxorem, uel alia ratione, qua alii peregrini ſolent fieri ciues: non uidetur quòd poſsint prohiberi pluſquã alii: & per conſequens gaudere priuilegiis ciuium ſicut alii, modò etiam ſubeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hoſpitalitas commendatur 1.P.4. Hoſpitales inuicẽ. & 1. ad Timo. 3. de epiſcopo, Oportet epiſcopum hoſpitalem eſſe, unde econtrario nolle accipere hoſpites, & peregrinos, eſt de ſe malum.

1. Pet. 4. Timot. 3.

¶ Quinta propoſitio, Si barbari uelint prohibere Hiſpanos in ſupra dictis à iure gentiũ, putà uel commercio, uel aliis, quæ dicta ſunt, Hiſpani primò debent ratiõe, & ſuaſionibus tollere ſcãdalũ, & oſtendere omni ratione ſe nõ uenire ad nocẽdum illis, ſed pacifice uelle hoſpitari, & peregrinari ſine aliquo incommodo illorum: & non ſolùm uerbis, ſed etiã ratione oſtendere, iuxta illud, Omnia ſapientes prius experiri decet. Quòd ſi reddita ratione barbari nolunt acquieſcere, ſed uelint ui agere, Hiſpani poſſunt ſe defendere, & omnia agere ad ſecuritatem ſuam conuenientia: quia uim ui repellere licet. Nec ſolùm hoc, ſed ſi aliter tuti eſſe non

ſe nõ poſſunt, artes, & munitiões ędificare: & ſi acceperint iniuriam, illam authoritate principis bello proſequi, & alia belli iura agere. Probatur, Quia cauſa belli iuſti eſt ad propulſandam & uindicandam iniuriam, ut ſupra dictum eſt ex S. Tho. ſecuda ſecundæ, q. quarta. ſed barbari prohibentes iure gentium Hiſpanos, faciũt eis iniuriam: ergo ſi neceſſe ſit ad obtinendum ius ſuum bellum gerere, poſſunt hoc licitè facere. Sed eſt notãdum, quòd cùm barbari iſti ſint natura meticuloſi, & aliâs ſtolidi, & ſtulti, quãtũcũque Hiſpani uelint eos demere à timore & reddere eos ſecuros de pacifica conuerſatione: poſſunt adhuc meritò timere, uidentes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potẽtiores ſe. Et ideo ſi commoti hoc timore cõcurrunt 'ad exigendos, uel occidendos Hiſpanos, liceret quidem Hiſpanis ſe defendere, & ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà uel parta uictoria, & ſecuritate, occidere illos, uel ſpoliare, uel occupare ciuitates eorũ, quia in illo caſu ſunt innocẽtes, & meritò timẽt, ut ſupponim⁹. Et ideò debẽt Hiſpani ſe tueri: ſed quãtũ fieri poterit cũ minimo detrimẽto illorum, quia eſt bellũ dũtaxat defenſiuũ. Nec eſt incõueniẽs, ꝙ cùm ex una parte eſt ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quòd ſit bellum iuſtum ex utraque parte. Vt ſi

cut Galli tenent Burgundiam cum probabili ignorantia, credentes pertinere ad eos, Imperator autem noſter habet ius certum ad illam prouinciã, qui poteſt bello repetere, & illi illam defendere: ſic poteſt contingere cum barbaris, & hoc multùm eſt conſiderãdum. Alia enim ſunt iura belli aduerſus homines uerè noxios, & iniurioſos, & alia aduerſus innocentes, & ignorantes. Sic etiam aliter uitandum eſt ſcandalum Phariſæorum, aliter puſillorũ, & infirmorum.

7 ¶ Sexta propoſitio, Si* omnibus tẽtatis, Hiſpani non poſſunt conſequi ſecuritatem cum barbaris, niſi occupãdo ciuitates, & ſubiiciendo illos, licite poſſunt hoc etiam facere. Probatur, Quia finis belli eſt pax, & ſecuritas: ut dicit Augu. ad Bonifacium. poſtquam (ut dictũ eſt) licet Hiſpanis bellũ ſuſcipere, uel etiam ſi neceſſe ſit, inferre, ergo licet omnia facere neceſſaria ad finem belli, ſcilicet ad obtinendam ſecuritatem & pacem.

8 ¶ Septima cõcluſio, Imò* ſi poſtquã Hiſpani omni diligentia, & re, & uerbo oſtendiſſent, non ſtare per eos quin barbari pacificè, & ſine damno ſuarum rerum agant, nihilominus barbari perſeuerarent in malitia ſua, & contenderent ad perditionem Hiſpanorum: iam tunc non tanquã cum innocentibus, ſed tanquam cum perfidis hoſtibus agere poſſent, & omnia

belli

belli iura in illos proſequi,& ſpoliare illos,& in captiuitatem redigere,& dominos priores deponere,& nouos conſtituere,moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarum.Hæc conclusio ſatis patet, quia,ſi licet eis bellũ indicere,ergo etiam iura belli perſequi.Et confirmatur,Quia non debent eſſe melioris conditionis,quia ſunt infideles.Sed hæc omnia licerét aduerſus Chriſtianos,ſi ſemel eſſet iuſtum bellum:ergo etiam licent aduerſus illos.Item hoc eſt generale ius gentiũ,ut omnia capta in bello fiant uictoris,ut habetur in l.ſi quid in bello.& l.hoſtes.ff.de captiuis.& c.ius gentium.1.diſtin.& expreſsiùs Inſtitu.de rerum diuiſio.§. Item qui ab hoſtibus. ubi dicitur, quòd iure gentium,quæ ab hoſtibus accepimus, ſtatim noſtra fiunt,adeò ut etiam homines in noſtram ſeruitutem deducantur.Item, quia (ut doctores dicũt in materia de bello)princeps, qui habet iuſtum bellum,fit ipſo iure iudex hoſtium,& poteſt eos iuridicè punire,& condemnare pro qualitate iniuriarum.Et confirmantur omnia ſuprà dicta. Quia legati iure gentium ſunt inuiolabiles.& Hiſpani ſunt legati Chriſtianorum : ergo barbari tenentur eos audire,ſaltem benigniter,& non repellere.Iſte ergo eſt primus titulus quo Hiſpani potuerunt occupare prouincias,& principatum barbarorum,modò fiat ſine dolo,& frande,

& non quærant fictas cauſas belli. Si enim bar bari promitterent Hiſpanos pacificè negotiari apud illos, nullam poſſent Hiſpani ex hac parte prætendere iuſtam cauſam occupãdi bona illorum non pluſquam Chriſtianorum.

¶ Alius titulus poteſt* eſſe, ſcilicet cauſa religionis Chriſtianæ propagãdæ: pro quo ſit prima concluſio, Chriſtiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouinciis barbarorum. Hæc concluſio nota eſt ex illo, Prædicate Euãgeliũ omni creaturæ, &c. Item, Verbum Domini non eſt alligatum. 2. Thim. 2. Secundò patet ex prædictis, Quia ſi habent ius peregrinandi, & negotiandi apud illos, ergo poſſunt docere uirtutem uolenti audire, maximè de ſpectantibus ad ſalutem, & felicitatem multò magis, quàm aliquam humanã diſciplinã. Tertiò, Quia aliâs illi eſſent extra ſtatum ſalutis, ſinõ liceret Chriſtianis ire ad eos ad anuntiandum Euangelium. Quartò, Quia correctio fraterna eſt de iure naturali, ſicut & dilectio. cùm ergo omnes illi ſint nõ ſolùm in peccatis, ſed extra ſtatũ ſalutis: ergo ad Chriſtianos ſpectat corrigere & dirigere eos, imò uidẽtur ꝙ teneãtur ad hoc. Quintò & ultimò Quia ſunt proximi, ut ſuprà dictum eſt, & unicuique mandauit Deus de proximo ſuo. Eccleſiaſt. 17. ergo ſpectat ad Chriſtianos inſtruere illos ignorantes de ſummis rebus.

1. Thimo. 2.

¶ Secunda

10 ¶ Secunda cõcluſio, Licet*hoc ſit commune & liceat omnibus, tamen papa potuit hoc negotium mandare Hiſpanis, & interdicere omnibus aliis. Probatur, Quia licet, ut ſupra dictũ eſt, papa non ſit dominus temporalis, tamẽ habet poteſtatem in temporalibus in ordine ad ſpiritualia. ergo cùm ſpectet ad papam ſpecialiter curare promotionem Euangelii in totum orbem, ſi ad prædicationem Euangelii in illis 11 prouinciis commodiùs poſſent principes Hiſpani dare operam, poteſt eis committere, & interdicere omnibus aliis: & non ſolùm interdicere prædicationem, ſed etiam cõmercium, ſi hoc ita expediret ad religionis Chriſtianæ propagationem, quia poteſt ordinare tẽporalia, ſicut expedit ſpiritualibus. Si ergo hoc ita expedit, ergo ſpectat ad authoritatẽ & poteſtatem ſummi pontificis: ſed omnino uidetur ita expedire, eoq; ſi indiſcriminatim ex aliis prouinciis Chriſtianorũ cõcurrerent ad illas prouincias, poſſent ſe inuicem facilè expedire, & excitare ſeditiones: unde & trãquillitas impediretur, & turbaretur negotium fidei, & conuerſio barbarorum. Præterea cùm principes Hiſpani ſuis auſpiciis, & ſumptibus primi omnium eam nauigationẽ ſuſceperint, & tam feliciter nouum orbem inuenerint: iuſtum eſt, ut ea peregrinatio aliis interdicatur, & ipſi ſolùm fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace

conſeruanda

conſeruanda inter principes,& religióne amplificanda,potuit papa prouincias Saracenorum inter principes Chriſtianos ita diſtribuere,ne alius in alterius partes tranſeat:ſic etiam poſſet pro cõmodo religionis principes creare,& maximè ubi antea nulli fuiſſent principes Chriſtiani.

11 ¶ Tertia concluſio,Si*barbari permittant Hiſpanos liberè & ſine impedimento,prædicare Euangelium,ſiue illi recipiant fidem,ſiue nõ: nõ licet hac ratione intentare illis bellum,nec aliâs occupare terras illorum.Hæc probata eſt ſuperiùs,ubi confutauimus quartum titulum: & per ſe patet,quia nunquam eſt bellum iuſtum,ubi nulla præceſsit iniuria, ſecũda ſecundæ,q.40.arti.1.

12 ¶ Quarta concluſio,*Si barbari,ſiue ipſi domini,ſiue etiam multitudo impediant Hiſpanos quominus liberè annũtient Euãgelium, Hiſpani reddita prius ratione ad tollendum ſcandalum, poſſunt illis inuitis prædicare,& dare operam ad conuerſionem gentis illius:& ſi ſit opus propter hoc,bellũ ſuſcipere,uel inferre,quo uſque pariant opportunitatem & ſecuritatem prædicandi Euangelium. Et idem eſt iudicium,ſi etiam permittentes prædicationem,impediant conuerſionem, occidẽtes,uel aliter punientes conuerſos ad Chriſtum, uel minis, aut terroribus alios deterrentes. Hæc patet,

patet, Quia faciunt in hoc barbari iniuriam Hiſpanis, ut patet ex dictis. patet enim iuſtã eſſe belli cauſam. Secundò etiã, Quia impeditur commodum ipſorum barbarorum, quòd principes eorum non poſſunt impedire iuſtè. Ergo in fauorem illorum qui opprimuntur, & patiuntur iniuriam, poſſunt Hiſpani moue re bellum, maximè cùm res ſit tanti momenti. Ex qua etiam quæſtione patet, quòd etiã hac ratione, ſi aliter negotium religionis procura ri non poteſt, licet Hiſpanis occupare terras, & prouincias illorum, & nouos dominos creare, & antiquos deponere, & proſequi iure belli, quæ in aliis bellis iuſtis licitè fieri poſſent, ſeruato ſemper modo, & ratione, ne ultra procedatur, quã opus ſit: & potiùs de proprio iure remittatur, quàm aliud quod licet, inuadendo, & ſemper omnia dirigendo magis ad commodum barbarorum, quàm ad proprium quæſtum. Sed conſiderãdum ualde eſt quod Paul. dicit 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licẽt *1. Corin. 6.* ſed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quę dicta ſunt, intelliguntur per ſe loquendo. Fieri enim poteſt, ut per hæc bella, cædes, & ſpolia, potiùs impediretur conuerſio barbaro rũ, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendum eſt, ne offendiculum ponatur Euangelio. Si enim ponatur, ceſſandum eſſet ab hac ratione euangelizandi, & alia

quærenda

quærenda eſſet. Sed nos oſtendimus quòd per ſe licent. Ego non dubito quin opus fuerit ui & armis ut poſſent Hiſpani illic perſeuerare: ſed timeo ne ultra res progreſſa ſit, quàm ius faſque permittebant. Iſte ergo potuit eſſe ſecundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionẽ Hiſpanorum. Sed ſemper habendum eſt præ oculis quod ſtatim dictum eſt, ne hoc quod per ſe licitum eſt, reddatur malum per accidens: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem per circunſtantiam, ex Ariſto. 3. Ethico. & Dionyſio. 4. c. de diuinis nominibus.

13 ¶ Alius titulus potuit* eſſe, qui deriuatur ex iſto, & eſt, Si qui ex barbaris conuerſi ſunt ad Chriſtum, & principes eorum, ui aut metu, uolunt eos reuocare ad idololatriam, Hiſpani hac ratione etiam ſi neceſſe ſit, poſſunt, ſi aliâs fieri nõ poteſt, mouere bellum, & cogere barbaros ut deſiſtant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli proſequi, & per conſequens aliquãdo dominos deponere, ſicut in aliis bellis iuſtis. & iſte poteſt poni tertius titulus, & non ſolùm titulus religionis, ſed amicitiæ & ſocietatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari ſint conuerſi ad religionem Chriſtianam, ſunt facti amici & ſocii Chriſtianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei, ad Galat. 6.

¶ Alius

14 ¶Alius titulus poteſt eſſe,* Si bona pars barbarorum conuerſi eſſent ad Chriſtum ſiue iure,ſiue iniuria,id eſt,dato ꝙ minis,aut terroribus,uel aliâs nõ ſeruatis ſeruãdis,dũ modo uere eſſent Chriſtiani,papa ex rationabili cauſa poſſet,uel ipſis petentibus,uel etiam non petentibus,dare illis principem Chriſtianum,& auferre alios dominos infideles.Probat̃, Quia ſi ita expediret ad conſeruationem religionis Chriſtianæ,quia timetur ne ſub dominis infidelibus apoſtatæ fiant,id eſt deficiant à fide, uel illa accaſione grauentur à ſuis dominis:infauorem fidei papa poteſt mutare dominos.Et confirmat̃, Quia(ut doctores dicũt)& expreſſè S.Tho.ſecunda ſecundæ,q.10. articu.10. eccleſia poſſet omnes ſeruos Chriſtianos,qui ſeruiunt infidelibus,liberare eos,etiam ſi aliâs eſſent legitimè captiui.& hoc expreſsè dicit Innocẽti.in d.c.ſuper his.de uot.Ergo magis poterit liberare alios ſubditos Chriſtianos, qui non ſunt tã aſtricti,ſicut ſerui.Et cõfirmatur, Quia tãtum,uel plus,tenetur uxor uiro, ſicut ſubditus domino cùm illud uinculum ſit iuris diuini,hoc autem non:ſed in fauorem fidei liberatur uxor fidelis à uiro infideli,ſi maritus ei moleſtus eſt pro religione,ut patet ex Apoſtolo ad Cor.7.& c,quanto.de diuortiis.Imò ita nunc conſuetũ eſt,ut ipſo facto,quòd alter coniugum conuertitur ad fidem,ſit liber ab

alio

alio coniugum infideli:ergo etiam eccleſia in fauorem fidei,& ad uitandum periculum,poteſt liberare omnes Chriſtianos ab obedientia,& ſubiectione dominorum infidelium,ſecluſo ſcandalo.Et ponitur iſte quartus titulus legitimus.

25 ¶ Alius titulus poteſt* eſſe propter tyrannidẽ, uel ipſorum dominorum apud barbaros, uel etiam propter leges tyrannicas in iniuriam innocentum, puta quia ſacrificant homines innocentes,uel alios occidunt indemnatos ad ueſcẽdum carnibus eorum.Dico etiam,quòd ſine authoritate Pontificis poſſunt Hiſpani prohibere barbaros ab omni nefaria conſuetudine,& ritu,quia poſſunt defendere innocentes à morte iniuſta. Hoc probatur, Quia unicuique mandauit Deus de proximo ſuo:& illi omnes ſunt proximi:ergo quilibet poteſt defendere illos à tali tyrannide,& oppreſsione. & hoc maximè ſpectat ad principes.Item probatur 24.d.Erue eos,qui ducuntur ad mortẽ, & qui trahũtur ad interitum, liberare neceſſe eſt.Nec hoc ſolùm intelligitur cùm actu ducuntur ad mortem,ſed etiam poſſunt cogere barbaros,ut ceſſent à tali ritu:& ſi nolunt,hac ratione poteſt eis bellum inferri,& iura belli in eos perſequi.& ſi aliter tolli non poteſt ſacrilegus ritus,poſſunt mutare dominos,& nouum principatum inducere.Et quantum ad

hoc

hoc habet uerũ illa opinio Inno. & Archiepi. ſuppoſito, ꝙ pro peccatis contra naturam poſſunt puniri. intelligendũ in quã, quando ſunt in detrimẽtum innocentum: ut ex hoc quod facere prohibentur, ſcilicet ſacrificare innocẽtes, & in eſum conuertere. Nec obſtat, ꝙ omnes barbari cõſentiant in huiuſmodi leges, & ſacrificia, nec uolũt ſe hoc uindicari ab Hiſpanis. in his enim non ita ſunt ſui iuris, ut poſſint ſeipſos, uel filios ſuos tradere ad mortem. & iſte poſſet eſſe quintus titulus legitimus.

16 ¶ Alius titulus poſſet eſſe* per ueram & uolũtariam electionem, putà ſi barbari ipſi intelligentes & prudẽtem adminiſtrationem, & humanitatem Hiſpanorum, ultrò uellent accipere in principem regem Hiſpaniæ tam domini, quàm alii: hoc enim fieri poſſet, ut eſſet legitimus titulus etiam de lege naturali. quælibet enim reſpublica poteſt ſibi conſtituere dominum, nec ad hoc eſſet neceſſarius conſenſus omnium, ſed uidetur ſufficere conſenſus maioris partis. Quia ſic aliâs diſputaui in his, quę ſpectant ad bonum reipublicæ. Illa quæ conſtituuntur à maiori parte, tenent, etiam aliis contradicẽtibus: aliâs nihil poſſet geri pro utilitate reipublicæ, cùm difficile ſit, ut omnes conueniant in unam ſẽtẽtiam. Vnde ſi in aliqua ciuitate, aut prouincia maior pars eſſet Chriſtianorum, & illi in fauorem fidei, & pro

A bono

bono communi uellent habere principẽ Chriſtianum, credo quòd poſſent eligere, aliis inuitis, etiã relinquendo alios dominos infideles: & dico ꝙ poſſent eligere principem, non ſolùm ſibi, ſed toti reipub. ſicut & Galli pro bono ſuæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderũt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pontifex comprobauit, & hic poteſt poni ſextus titulus.

17 ¶ Alius titulus cauſa * ſociorũ & amicorum. Cùm enim ipſi barbari inter ſe gerant aliquãdo legitima bella, & pars, quæ iniuriam paſſa eſt, & libet contrariæ bellum inferre, poteſt acceſſere Hiſpanos in auxilium, & præmia uictoriæ illis communicare, ut ferũtur feciſſe Talcalthedani contra Mexicanos, qui cum Hiſpanis compoſuerunt, ut eos iuuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos ſpectare poterat. Quòd enim hæc ſit cauſa iuſta belli pro ſociis & amicis, nõ eſt dubium, ut etiam declarat Caieta. ſecunda ſecundæ, q. 4. articu. 1. Quia æquè poteſt reſpublica aduocare extraneos ad uindicãdum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè ratione Romani dilatauerunt imperiũ ſuum, dum ſcilicet ſociis atque amicis auxilia pręſtabant, & ea occaſione iuſta bella ſuſcipientes, iure belli

Caieta.

in poſ

in poſſeſsionem nouarum prouinciarum ueniebant. & tamen imperiū Romanum approbatur tāquā legitimum à beato Aug. libro. 13. de ciuita Dei, & à S. Tho. opuſculo 22. & Syl- ueſt. Conſtantinum magnum pro imperatore habuit, & Ambroſius Theodoſium. Nō uidetur autem quo alio iuridico titulo uenerint Romani in poſſeſsionem orbis, niſi iure belli, cuius maximæ occaſiones fuerūt defenſio, & uindicatio ſociorum Sicut & Abraham ad uindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo fœdus percuſſerant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis. Geneſ. 14. à quibus ipſe nullam injuriam accepit. Et iſte uidetur ſeptimus & ultimus titulus, quo potuerūt, aut poſſent uenire barbari in poſſeſsionem & dominium Hiſpanorū, eorumque prouinciā.

Augu. *S. Tho.* *Sylueſ.* *Ambro.* *Gene. 14.*

18 ¶ Alius titulus poſſet* non quidem aſſeri, ſed reuocari in diſputationē, & uideri aliquibus legitimus. Dequo ego nihil affirmare audeo, ſed nec omnino condemnare: & eſt talis, Barbari enim iſti, licet ut ſuprà dictum eſt, non omnino ſint amentes, tamen etiam parum diſtant ab amentibus: ita uidetur, quod nō ſint idonei ad conſtituendam uel adminiſtrandam legitimam rem publicam etiam inter terminos humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges conuenietes, neque magiſtratus, imò nec ſunt ſatis idonei ad gubernandum rem familiarem:

A 2 unde

unde etiam carent & literis, & artibus, non ſolùm liberalibus, ſed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis aliis rebus commodis, imò neceſſariis ad uſus humanos. Poſſet ergo quis dicere, quòd pro utilitate eorum poſſent principes Hiſpani accipere adminiſtrationem illorum, & conſtituere illis per oppida præfectos, & gubernatores: imò quia ſemper manet iſta cauſa cõſtituere etiam illis nouos dominos, dũmodo conſtaret hoc illis expedire. Hoc inquam poſſet ſuaderi, quia ſi omnes erãt amentes, nõ dubium eſt quin hoc eſſet non ſolùm licitum, ſed conuenientiſsimum: imò tenerentur ad hoc principes, ſicut ſi omnino eſſent infantes. Sed uidetur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amẽtibus, quia nihil, aut paulo plus ualent ad gubernandum ſe ipſos, quàm amentes: imò quàm ipſe ferræ & beſtiæ, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori utuntur: ergo eodẽ modo poſſent tradi ad gubernationem ſapientiorum. Et confirmatur hoc apparẽter. Nam ſi fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adoleſcentes habentes quidem aliqualem uſum rationis, ſed intra annos pueritiæ, & pubertatis: uidetur profectò, ꝙ poſſent principes recipere curam illorũ, & gubernare illos quãdiu eſſent in tali ſtatu. ꝙ ſi hoc admittitur, uidetur certè non

tè non negandum, quin idem fieri poſſet circa barbaros ſuppoſita hebetudine, quam de illis referunt, qui apud eos fuerunt, quæ multo maior eſt, quàm apud alias nationes ſit in pueris & adoleſcentibus. Et certè hoc poſſet fundari in præcepto charitatis, cùm illi ſint proximi noſtri, & teneamur bona illorũ curare. & hoc (ut dixi) ſit ſine aſſertione propoſitum, & etiã cum illa limitatione, ut fiant propter bona, & utilitatem eorum, & non tantùm ad quæſtum Hiſpanorum, barbaris in omnibus uel nihil, melius uel peius habentibus, quàm prius habebant. In hoc enim eſt totum periculum animarum, & ſalutis: & ad hoc poſſet etiam prodeſſe illud, quod ſuprà dictum eſt, quòd aliqui ſunt natura ſerui: nam tales uidẽtur omnes iſti barbari, & ſic poſſent ex parte gubernari ut ſerui. Sed ex tota diſputatione uidetur ſequi, quòd ſi ceſſarent omnes iſti tituli, ita quòd barbari nullam rationem iuſti belli darent, nec uellẽt habere Hiſpanos principes, &c. quòd ceſſaret tota illa peregrinatio, & cõmercium cum magna iactura Hiſpanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimẽtum acciperent, quod non eſſet ferendum. Reſpondetur primò, Commercium non oporteret ut ceſſaret, quia ut iam declaratũ eſt, multa ſunt apud barbaros, quibus ipſi abundant, & per commutationem poſſent Hiſpani aduehere. Item mul-

ta etiam,quæ ipſi pro deſertis habent,uel ſunt cõmunia omnibus uolẽtibus occupare: & Luſitani magnũ cõmerciũ habẽt cũ ſimilibus gẽtibus, quas non ſubiecerunt, & cum magno commodo. Secundo, Fortaſſe regii reditus non minores eſſent.nam ęquè iuſtè poſſet imponi uectigal ſuper aurum & argentum quod à barbaris reportaretur,uel ad quintam partẽ, uel etiam ad maiorem pro rei qualitate:& merito,cùm nauigatio fuerit à principe inuenta, & ſua authoritate eſſent tuti negotiatores.

Tertiò patet,ꝙ iam poſtquam ibi facta eſt conuerſio multorum barbarorum,nec expediret,nec liceret principi omnino dimittere adminiſtrationem illarum prouinciarum.

* *
*

REVERENDI PATRIS
Fatris Franciſci à Victoria De Indis, ſiue de iure belli Hiſpanorum in barbaros, Relectio poſterior.

SVMMA.

1 *Chriſtianis quòd liceat militare, & bella gerere.*

2 *Bellum gerendi, aut incendendi penes quem ſit authoritas.*

3 *Bellum defenſiuum, quòd quilibet poßit ſuſcipere, & gerere, etiam priuatis.*

4 *Inuaſus à latrone, aut inimico, an poßit repercutere inuaſorem, ſi poßit fugiendo euadere.*

5 *Reſpublica quælibet, quòd habeat authoritatem indicendi, & inferendi bellum.*

6 *Princeps, quòd eandem authoritatem habeat ad indicendum & inferendum bellum, ſicut reſpublica.*

7 *Reſpublica quid eſt & quis propriè dicatur Princeps.*

8 *Reſpublicæ, aut principes plures, ſi habeant unũ communem dominum, aut principem, an poßint per ſe inferre bellum ſine authoritate ſuperioris principis.*

9 *Reguli, ſiue Principes, qui non præſunt reipub. perfectæ, ſed ſunt partes alterius reipub. quòd non poſſint bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus.*

10 *Belli iuſti quæ poßit eſſe ratio, & cauſa. Et quòd iuſti belli cauſa non ſit diuerſitas religionis, probatur.*

11 *Imperij amplificatio, quòd non ſit iuſta cauſa belli.*

12 *Principis gloria propria, aut aliud commodum, quòd non ſit belli iuſta cauſa.*

13 *Iniuria accepta, quòd ſit unica & ſola cauſa iuſta ad*

inferendum bellum.

14 Iniuria quælibet,& quantauiſ,quòd non ſufficiat ad bellum inferendum.

15 Bello iuſto exiſtente,quòd liceat omnia facere quæ ad defenſionem boni publici ſunt neceſſaria.

16 Bello iuſto,quòd liceat recuperare omnes res perditas,& illarum partem.

17 Bello iuſto,quòd liceat occupare ex bonis hoſtium impenſam belli,& omnia damna ab hoſtibus iniuſtè illata.

18 Princeps iuſti belli recuperatis rebus ab hoſtibus, quid ulteriùs poßit facere.

19 Principi iuſti belli,quòd liceat parta uictoria,recuperatis rebus,ac pace etiam & ſecuritate habita,uindicare iniuriam ab hoſtibus acceptam,& animaduertere in hoſtes,& punire illos pro iniurijs illatis.

20 Bellum ut dicatur iuſtum,quòd non ſemper ſit ſatis principem credere ſe habere iuſtam cauſam.

21 Belli iuſtitia,quòd ſit ſummopere,& magna cum diligentia examinanda.

22 Subditi,an teneantur examinare cauſam belli.Et quo modo ſi ſubdito conſtet de iniuſtitia belli,non liceat ei militare,etiam ſi Princeps imperet.

23 Subditi ſi habeant conſcientiā de iniuſtitia belli, quòd non liceat illis ſequi bellum,ſiue errent,ſiue non.

24 Senatores,reguli,& uniuerſaliter omnes qui admittuntur,uel uocati,uel etiam ultro uenientes ad conſilium publicum,uel regis,quòd teneantur iniuſti belli cauſam examinare.

25 Belli cauſas examinare qui non teneantur,ſed poßint fide adhibita maioribus,licitè militare.

26 Subditos militantes quando non excuſaret ignoran-

tia

tia de iniuſtitia belli.

27 *Belli iuſtitia ſi ſit dubia, quid faciendum.* Et *quomodo ſi* Princeps *unus ſit in legitima poſſeſsione, quòd manente dubio non poßit alius bello, & armis repetere.*

28 *Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum poſſeſſorem, maximè ſi eſt deſerta morte legitimi domini, &c. quid in tali caſu ſit agendum.*

29 *Dubitans de iure ſuo, etiam ſi pacificè poßideat, quo modo examinare teneatur diligenter cauſam, ſi fortè poßit certum ſcire uel pro ſe, uel pro alio.*

30 *Examinata cauſa, quòd quandiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor non teneatur cedere poſſeßioni, ſed quòd poßit licitè retinere, oſtẽditur.*

31 *Subditis quòd nõ ſolũ liceat in bello defenſiuo in rè dubia ſequi principem ſuum in bellum, ſed etiam in bello offenſiuo.*

32 *Bellum an poßit ex utraque parte eſſe iuſtum.* Et *quo modo ſecluſa ignorantia hoc non poßit contingere.*

33 *Princeps, ſiue ſubditus, qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, an teneatur reſtituere.*

34 *Innocentes interficere in bello, an liceat.*

35 *Innocentes interficere, quòd nũquam per ſe & ex intentione liceat.*

36 *Interficere an liceat infantes & fœminas in bello cõtra Turcas.* Et *quid dicendum de agricolis apud Chriſtianos, togatis, peregrinis, hoſpitibus, & clericis.*

37 *Interficere innocentes per accidens, etiam ſcienter, quòd aliquando liceat, & aliquando non.*

38 *Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.*

39 *Spoliare an liceat innocentes inter hoſtes.* Et *quibus*

rebus

rebus ſint ſpoliandi.

40 *Bellum ſi ſatis commode geri poteſt non ſpoliando agricolas, aut alios innocentes, quòd uideatur non licere eos ſpoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hoſpitibus qui ſunt apud hoſtes.*

41 *Hoſtes ſi nolint reſtituere res iniuria ablatas, & non poßit, qui eſt læſus, aliunde recuperare, quomodo poſsit undecunque ſatisfactionem capere, ſiue à nocentibus, ſiue ab innocentibus.*

42 *Innocentes, & pueri eſto quòd non ſint interficiendi, an ſaltem liceat ducere illos in captiuitatem, & ſeruitutem.*

43 *Obſides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hoſtibus recipiuntur, utrum interfici poßint, ſi hoſtes fidem frangerent, & conuentis non ſtarent.*

44 *Interficere an liceat omnes in bello nocentes.*

45 *Interficere quòd liceat indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælij, uel in oppugnatione aut defenſione ciuitatis contrà pugnant, & quandiu res eſt in periculo.*

46 *Interficere quòd liceat nocentes, parta uictoria, & rebus iam extra periculum poſitis.*

47 *Interficere quòd non ſemper liceat omnes nocentes ſolùm ad uindicandum iniuriam.*

48 *Interficere quòd aliquando & liceat & expediat omnes nocentes, & hoc maximè in bello cõtra infideles. Et quid in bello contra Chriſtianos.*

49 *Captiuos, aut deditos an liceat interficere, ſuppoſito, quòd etiã fuerunt nocentes.*

50 *Capta in bello iuſto, utrum fiant capientiũ, & occupantium. Et quomodo capta in iuſto bello uſque ad ſufficientem ſatisfactionem rerum ablatarum per in-*

iuriam, & etiam impenſarum fiant occupantium.

11 *Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam ſi excedant compenſationem damnorum.*

12 *Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non ſit illicitum, ſed & neceſſarium.*

13 *Militibus, quòd non liceat prædas agere, aut incendia facere ſine authoritate, aliàs tenerentur ad reſtitutionem.*

14 *Occupare quòd liceat, & tenere agrũ, arces, & oppida hoſtium quantum neceſſarium fuerit ad damnorum illatorum compenſationem.*

15 *Occupare quòd liceat ab hoſtibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda ſecuritate, & uitando periculo, aut pro defenſione, & ut tollatur ab hoſtibus occaſio nocendi, &c.*

16 *Hoſtes multare parte agri, quòd liceat ratione iniuriæ illatæ, & nomine pœnæ, hoc eſt ad uindictam. Et quomodo hac etiam ratione poteſt arx, aut oppidum cum moderamine occupari.*

17 *Tributa an liceat uictis hoſtibus imponere.*

18 *Principes hoſtium an liceat deponere, & nouos ponere & cõſtituere, uel ſibi principatum reſtituere. Et quomodo non paßim, & ex quacunque cauſa belli iuſti hoc liceat facere.*

19 *Principes hoſtium quando legitimè poſſent deponi, oſtenditur.*

20 *Canones, ſeu regulæ belligerandi deſcribuntur.*

QVIA poſſeſsio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorũ, quos Indos uocant, uidetur tandem maximè iure belli poſſe defendi: ideo poſtquam

poſtquam in relectione de titulis diſputaui, quos Hiſpani poſſunt prætendere ad illas prouincias, ſiue iuſtis, ſiue iniuſtis: uiſum eſt de iure belli breuem diſputationem habere, ut illæ relectiones abſolutiores uideantur. Sed quia hæc diſputatio etiam ſimul cum ſecunda relectione in ſcholis proponi oportuit, non licuit extendere calamum pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, ſed quantum breuitas temporis patiebatur. Itaque ſolùm notabo propoſitiones principales in hac materia cum probationibus breuiſsimis, abſtinens me à multis dubiis, quæ in hac diſputatione conferri poſſent. Tractabo autē quatuor quæſtiones principales. Prima, An omnino Chriſtianis ſit licitum bella gerere. Secunda, Apud quem ſit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia, Quæ poſsint, & debeant eſſe cauſæ iuſti belli. Quarta, Quid in bello iuſto, & quantum liceat in hoſtes.

¶ Quantum ad primum, poſset uideri, quòd omnino bella ſint interdicta Chriſtianis. Prohibitum enim uidetur eis ſe defendere, iuxta lud, Non uos defendentes, chariſsimi, ſed date locum iræ. Rom. 12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percuſſerti in dexterā maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ego dico uobis
Rom. 12. non reſiſtere malo. Matth. 5. & Matth. 26. Om
Matth. 5. nes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Neque

Neque ſatis uidetur reſpondere, quòd omnia hæc non ſunt in præcepto, ſed in conſilio. Satis enim magnum inconueniens eſſet, ſi bella omnia, quæ à Chriſtianis ſuſcipiuntur, ſunt contra conſilium Domini. In contrarium eſt ſententia doctorum, & uſus receptus in eccleſia.

¶ Pro quæſtionis explicatione nota, quòd licet inter catholicos ſatis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Chriſtianis etiã aduerſus Turcas licere arma ſumere: innixus tum locis Scripturæ ſuprà poſitis, tum autem, quòd ſi Turcæ inuadant chriſtianitatem, illa eſt uoluntas Dei, cui reſiſtere non licet. In qua tamen re nõ ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, ſicut in aliis ſuis dogmatibus. Et Tertullianus nõ adeò uidetur abhorrere ab hac ſentẽtia, qui libro de corona militis, diſputat, an in totum Chriſtianis militia cõueniat. Et tandem profectò in ea opinione uidetur perſeuerare, ut Chriſtiano militare interdictũ putet. Cui, inquit, ne litigare quidẽ liceat. Sed relictis extraneis opinionibus, ſit reſponſio ad quæſtionem unica cõcluſione, Licet* Chriſtianis militare & bella gerere. Hæc concluſio eſt Auguſti. in multis locis contra Fauſtum, & libro 83. quęſtionũm, et de uerbis Domini, & ſecundo libro contra Manichæ. & in ſermone

de puero

de puero Centurionis,&ad Bonifacium epiſtola,diſertè aſtruit.Et probatur concluſio,ut probat Auguſt.ex uerbis Iohã. Baptiſtæ Luc. 3.ad milites,Neminem cõcutiatis,nemini iniuriam feceritis. Quòd ſi Chriſtiana diſciplina(inquit Auguſti.) omnino bella culparet, hoc potiùs cõſilium ſalutis petentibus in Euãgelio daretur,ut abiicerent arma,ſéque militiæ omnino ſubtraherẽt. Dictum eſt autẽ eis, Neminem cõcutiatis, contenti eſtote ſtipendiis ueſtris.Secundò probatur ratione,ſcilicet ſecunda ſecundæ,q.40.artic.1.Licet ſtringere gladium,& armis uti aduerſus interiores maleſactores, & ſeditioſos ciues,ſecundum illud Roma.13.Non ſine cauſa gladium portat,miniſter enim Dei eſt uindex in iram ei,qui malè agit:ergo etiam licet uti gladio,& armis aduerſus hoſtes exteriores.Vnde principibus dictũ eſt in Pſal.Eripite pauperem,& egenũ de manu peccatoris liberate.Tertiò,In lege naturæ hoc licuit,ut patet de Abraham,qui pugnauit contra quatuor Reges.Geneſ.14.Item in lege ſcripta,ut patet de Dauid,& Machabæ.Et lex euangelica nihili interdicit,quod iure naturali licitum ſit,ut S.Thom.eleganter tradit 12.q. 107.articu.ultimo.unde & dicitur lex libertatis Iaco.1.& 2.ergo quod licebat in lege naturæ,& ſcripta,non minus licet in lege euangelica.Et quia de bello defenſiuo reuocari in dubium

Auguſt.
Luc.3.

bium

bium nō poteſt, quia uim ui repellere licet.ff. de iuſtitia, & iure,l.ut uim.Quartò probatur etiam de bello offenſiuo,id eſt in quo non ſolùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, ſed ubi petitur uindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam quartò authoritate Auguſt. libro 83.quęſt.& habetur c.dominus.23.q.Iuſta bella ſolent diffiniri,quæ ulciſcuntur iniurias,ſi gens uel ciuitas plectenda eſt, quæ uel uindicare neglexit,quod à ſuis improbe factū eſt, uel reddere quod per iniuriam ablatum eſt.Probatur etiā de bello offenſiuo:quia bellum etiam defenſiuum geri commodè non poteſt,niſi etiam uindicetur in hoſtes,qui iniuriam fecerunt, aut conati ſunt facere. fierent enim hoſtes audaciores ad iterum inuadendū niſi timore pœnæ deterreantur ab iniuria.
Probatur etiam,Quia finis belli eſt pax,& ſecuritas reipu.ut Auguſt.inquit de uerb.Domini,& ad Bonifa.ſed non poteſt eſſe ſecuritas in republica niſi hoſtes coërceātur metu belli ab iniuria:eſſet enim omnino iniqua conditio belli,ſi hoſtibus inuadentibus iniuſtè rempublicam,ſolùm liceret reipu.auertere hoſtes nec poſſent ulteriùs proſequi.Probatur etiam ex fine,& bono totius orbis.Prorſus enim orbis conſiſtere in felici ſtatu non poſſet, imò eſſet rerum omnium peſsima conditio,ſi tyranni quidem,& latrones,& raptores poſſent impune

impune iniurias facere,& opprimere bonoſ, & innocentes,nec liceret uiciſsim innocentibus animaduertere in nocẽtes. Probatur octauò,& ultimò,Quia in moralibus potiſsimum argumentum eſt ab authoritate & exemplis. Probatur exemplis ſanctorum, & bonorum uirorum,qui non ſolùm bello defenſiuo tutati ſunt patriam, réſque ſuas, ſed etiam bello offenſiuo proſecuti ſunt iniurias ab hoſtibus acceptas,uel attentatas,ut patet de Ionatha,&
1. Mach. 9. Simone,1.Mach.9.qui uindicauerunt mortẽ Iohãnis fratris ſui cõtra filios Iambri. Et in eccleſia Chriſtiana patet de Cõſtãtino, Theodoſio maiore,& aliis clariſsimis & Chriſtianiſsimis imperatoribus,qui multa bella utriuſque generis geſſerunt,cùm haberent in conſiliis ſanctiſsimos,& doctiſsimos epiſcopos.

2 ¶ Secunda quæſtio, Apud * quem ſit authoritas gerendi aut incendendi bellum. Pro qua
3 ſit prima propoſitio , Bellum * defenſiuum quilibet poteſt ſuſcipere & gerere,etiam priuatus.Hæc patet, Nam uim ui repellere licet.ff. ubi ſuprà.unde hoc bellum quilibet poteſt gerere ſine authoritate cuiuſcunque alterius, nõ ſolùm pro defenſione perſonæ,ſed etiam rerum,& bonorum. Sed circa iſtã concluſionẽ
4 dubitatur primò , An*inuaſus à latrone,aut inimico,poſſit repercutere inuaſorẽ,ſi poſsit fugiendo euadere.Et Archiepiſcopus quidem reſpondet

reſpondet, ꝙ non. quia iam nõ eſt defenſio cũ moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim tenetur ſe defendere quantum pꝑterit cum mi nimo detrimento inuaſoris. Si ergo reſiſtẽdo oportet aut occidere, aut grauiter uulnerare inuaſorẽ, poteſt autem ſe liberare fugiendo: ui detur ꝙ teneatur. Sed Panormitan. c. olim. de reſti. ſpoliat. diſtinguit. ſi enim inuaſus magnũ dedecus ſubiret fugiendo, non tenetur fugere, ſed poteſt repercutiendo, iniuriam repellere: ſi uerò non faceret iacturam famæ, aut honoris, ut monachus, aut ruſticus inuaſus à nobili, & forti uiro, tenetur potiùs fugere. Barto. autem in l. 1. ff. de pœnis, & in l. furem. ff. de ſi cariis, indiſtinctè tenet, ꝙ licet ſe defendere, nec tenetur fugere: quia fuga eſt iniuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniuriis. ſi autem pro re rum defenſione licitum eſt armis reſiſtere, ut in d. c. olim. & in c. dilecto. de ſẽtẽtia excom. libro. 6. multò magis pro arcenda iniuria corporali, quæ maior eſt, quàm rerum iactura. l. in ſeruorum. ff. de pœn. Et hæc opinio poteſt pro babiliter & ſatis tutò teneri, maximè cùm iura ciuilia hoc concedant, ut in dicta l. furem. authoritate autem legis nemo peccat: quia leges dant ius in foro conſcientiæ. Vnde etiam ſi iure naturali non liceret occidere pro defenſione rerum, uidetur ꝙ iure ciuili factũ ſit licitũ: & hoc reuera ſecluſo ſcãdalo, uidetur licere nõ

Panor.

Bartol.

ſolùm laico,ſed etiã clerico,& religioſo uiro,

5 ¶ Secunda propoſitio, Quælibet * reſpublica habet authoritatem indicendi,& inferẽdi bellũ.Pro probatione eſt notandũ, ꝙ differentia eſt quantum ad hoc inter priuatam perſonam, & rempublicã:quia priuata perſona habet quidem ius defendendi ſe,& ſua,ut dictum eſt:ſed non habet ius uindicandi iniuriam, imò nec repetendi ex interuallo tẽporis res ablatas.Sed defenſio oportet ut fiat in præſenti periculo, quod conſulti dicunt incontinenti.Vnde trãſacta neceſsitate defenſionis,ceſſat licentia belli.Credo tamen,ꝙ per iniuriam percuſſus poſſit ſtatim repercutere,etiam ſi inuaſor non deberet ultra progredi.Sed ad uitãdam ignominiã,& dedecus poſſet qui colaphum (exempli gratia)accepit,gladio ſtatim repercutere, non ad ſumendam uindictam; ſed (ut dictum eſt) ad uitandam infamiã,& ignominiam. Sed reſpublica habet authoritatem non ſolùm defenſionis,ſed etiam uindicandi ſe,& ſuos, & perſequendi iniurias.quod probatur,quia ut Ariſto.tradit tertio.Polit.Reſp.debet eſſe ſibi ſufficiens:ſed non poſſet ſufficienter conſeruare bonum publicum,& ſtatum reip.ſi non poſsit uindicare iniuriam, & animaduertere in hoſtes. fierent enim (ut ſuprà dictum eſt) mali promptiores,& audaciores ad iniuriam inferendam,ſi poſſent impune hoc facere: & ideo neceſſa

Ariſt.3. Polit.

neceſſarium eſt ad commodam rerum mortalium adminiſtrationem, ut hæc authoritas cõcedatur reipublicæ.

6 ¶ Eandem* authoritatem habet quantum ad hoc princeps ſicut reſpublica. Hæc eſt ſentẽtia Augu. cõtra Fauſtũ. Ordo, inquit, naturalis mortalium paci accommodatus, hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium penes principes ſit. Et ratione probatur, Quiá princeps non eſt niſi ex electione reip. ergo gerit uices, & authoritates illius: imò iam ubi ſunt legitimi principes in republica, tota authoritas reſidet penes principes, neque ſine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri po- Augu.

7 teſt. Sed tota difficultas eſt quid* eſt reſpublica, & quis proprie dicitur princeps? Ad hoc breuiter reſpondetur, ꝙ reſpub. propriè uocatur perfecta communitas: ſed hoc ipſum eſt dubiũ quæ ſit perfecta communitas. Pro quo notandum, ꝙ perfectum idem eſt quód totum. dicitur enim imperfectum, cui aliquid deeſt, & econtra perfectum, cui nihil deeſt. Eſt ergo perfecta reſpublica, aut communitas, quæ eſt per ſe totum, id eſt quæ non eſt alterius reip. pars, ſed quæ habet proprias leges, proprium conſilium, & proprios magiſtratus, quale eſt regnũ Caſtellę, & Aragonię, principatꝰ Venetorũ, & alii ſimiles. Nec enim obſtat quin ſint plures principatus, & reſpub. perfectæ ſub uno prin-

 cipe.

cipe. Talis ergo reſpub. aut princeps illius, habet authoritatem indicendi bellum, & ſola ta-
8 lis. Sed ex hoc ipſo dubitari meritò poteſt, an* ſi plures huiuſmodi reſpublicæ, aut principes habeant unum communē dominum, aut principem, an poſsint per ſe inferre bellum ſine authoritate ſuperioris principis. Et reſpondeo, quòd ſine dubio poſſunt, ut Reges, qui ſunt ſubiecti Imperatori, poſſunt inuicem belligerare, non expectata authoritate imperatoris: quia (ut dictum eſt) reſpub. debet ſibi eſſe ſufficiens, nec
9 ſufficeret ſibi ſine tali facultate. Ex quibus ſequitur, & patet, quòd* alii reguli, ſiue principes, qui non præſunt reip. perfectæ, ſed ſunt partes alterius reip. non poſſunt bellum inferre, aut gerere, quemadmodum dux Albanus, aut comes beneuētaneus: ſunt enim partes regni Caſtellæ, & per conſequens non habent perfectas reſpub. Sed cùm hæc ſint magna ex parte aut iure gentiū, aut humano, conſuetudo poteſt dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vnde ſi qua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua conſuetudine ius gerendi per ſe bellum, non eſt ei neganda hæc authoritas, etiam ſi aliâs nō uidetur habere rempublicam perfectam. Item etiam neceſsitas hanc licentiam & authoritatem concedere poſſet. Si enim in eodem regno una ciuitas aliam oppugnaret, uel aliquis ex duabus alium ducem, &

rex negligeret, aut nõ auderet uindicare iniurias illatas, poſſet ciuitas, aut dux, qui paſſus eſt iniuriam, non ſolùm ſe defendere, ſed etiã bellum inferre, & animaduertere in hoſtes, & malefactores etiam occidere: quia aliâs neque defendere quidem commodè ſe poſſet. Non enim hoſtes abſtinerent ſe ab iniuria, ſi illi qui patiuntur iniuriã, contenti eſſent ſolùm ſe defendere. Qua ratione etiam conceditur priuato homini ut poſsit inuadere inimicum, ſi aliter nõ patet ei uia ſe defendendi ab iniuria. & hæc ſatis de iſta quæſtione.

10 ¶ Tertia quæſtio, Quæ * poſsit eſſe ratio, & cauſa iuſti belli, quæque magis neceſſaria, eſt ad hanc cauſam, & diſputationem barbarorum. Pro qua ſit prima propoſitio, Cauſa iuſti belli non eſt diuerſitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in proxima relectione: ubi impugnauimus quartũ titulum qui prætendi poteſt ad poſſeſsionem barbarorum: quia ſcilicet nolunt recipere fidem Chriſtianam. & eſt ſen tentia S. Tho. ſecunda ſecundę, q. 66. articu. 8. & communis ſententia doctorum: neque ſcio aliquem qui contrarium ſentiat. S. Tho.

11 ¶ Secunda propoſitio, Non * eſt iuſta cauſa belli amplificatio imperii. Hæc notior eſt, quàm ut probatione indigeat, aliâs eſſet æquè iuſta cauſa ex utraque parte belligerãtiũ, & ſic eſſent omnes innocẽtes. Ex quo iterũ ſequere

tur, ꝙ non liceret occidere illos: & implicat cõtradictionem, quòd eſſet iuſtum bellum.

12 ¶ Tertia propoſitio, Nec* eſt iuſta cauſa belli, aut gloria propria, aut aliud cõmodum principis. Hęc etiam nota eſt. Nam princeps debet & bellum & pacem ordinare ad bonum commune reipub. nec proprios reditus pro propria gloria aut cõmmodo erogare, & multo minus ciues ſuos periculis exponere. Hoc enim intereſt inter regem legitimum, & tyrannum, ꝙ tyrannus ordinat regimen ad propriũ quæſtum, & commodum: rex autem ad bonũ publicum, ut tradit Ariſto. 4. Politico. c. 10. Itẽ habet authoritatem à rep. ergo debet uti illa ad bonum reip. Item leges debent eſſe nullo priuato commodo, ſed pro communi utilitate ciuium conſcriptæ, ut habetur diſtin. 4. erit autẽ lex ex Iſidoro. ergo etiam leges belli debẽt eſſe pro communi utilitate. Item hoc differunt liberi à ſeruis, ut Ariſt. tradit primo Politico. c. 3. & 4. & domini utuntur ſeruis ad propriam utilitatem non ſeruorum: liberi autem non ſunt propter alios, ſed propter ſe. Vnde ꝙ principes abutantur ciuibus, cogendo eos militare, & pecuniam in bellum conferre, non pro publico bono, ſed pro priuato ſuo cõmodo: eſt ciues ſeruos facere.

Ariſt. 4. Polit. c. 10.

Ariſt. 1. Poli. c. 3. 4.

13 ¶ Quarta propoſitio, Vnica* eſt & ſola cauſa iuſta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc

probatur

probatur primo authoritate Augu.lib.83.quæſtio.Iuſta bella ſolent diffiniri, & c.ut ſuprà.& eſt determinatio, ſcilicet Tho.ſecũda ſecundæ q.4.articul.1.& omnium doctorum.Item bellum offenſiuum eſt ad uindicandum, & animaduertendum in hoſtes,ut dictũ eſt.ſed uindicta eſſe non poteſt,ubi non præceſsit culpa, & iniuria.ergo.Item maiorem authoritatẽ habet princeps ſupra extraneos,quàm ſuos.ſed in ſuos non poteſt gladium ſtringere, niſi fecerint iniuriam:ergo neque in extraneos.Et cõfirmatur ex eo,quod ſuprà allatum eſt ex Paulo,Rom.13 de principe, Non ſine cauſa gladium portat.miniſter enim Dei eſt uindex in iram ei qui malè agit. Ex quo cõſtat, ꝙ aduerſus eos,qui nobis non nocẽt,non licet ira gladij uti,cùm occidere innocentes prohibitum ſit iure naturali.Omitto nunc ſi fortè deus ſpecialiter aliud præceperit, ipſe enim eſt dominus uitæ,& mortis, & poſſet proſuo iure aliter diſponere. Rom.13.

14 ¶ Quinta propoſitio*,Nõ quælibet & quãtauis iniuria ſufficit ad bellũ inferendũ.Hæc probatur,Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quacunque culpa pœnas atroces exequi,ut mortem,aut exilium, aut confiſcationem bonorum.Cùm ergo quæ in bello geruntur,omnia ſint grauia,& atrocia, ut cædes,incendia, uaſtationes: non licet pro leui-

bus iniuriis bello perſequi authores iniuriarũ,
quia iuxta menſuram delicti debet eſſe plaga-
rum modus.Deuteronom 25.

¶ Quarta quæſtio eſt de iure belli,quod ſcili-
cet,& quantum liceat in bello iuſto:de qua ſit
15 prima propoſitio,In*bello licet omnia facere,
quæ neceſſaria ſunt ad defenſionem boni pu-
blici.Hæc nota eſt,cùm ille ſit finis belli,rem-
publi.defendere,& conſeruare.Item hoc licet
priuato in defenſione ſui,ut probatum eſt.er-
go multo magis licet reipub.& principi.

16 ¶ Secunda propoſitio,Licet*recuperare om-
nes res perditas , & illarum partem.Hæc etiã
eſt notior quàm ut indigeat probatione.Ad
hoc enim uel infertur, uel ſuſcipitur bellum.

17 ¶ Tertia propoſitio,Licet*occupare ex bonis
hoſtiũ impẽſam belli & oĩa dãna ab hoſtibus
iniuſtè illata.Hęc patet,Quia ad omnia illa te
nẽtur hoſtes qui fecerunt iniuriam:ergo prin-
ceps belli poteſt omnia illa repetere,& bello
exigere.Item ut prius.Quia cùm nõ patet alia
uia,licet priuato occupare omne debitum à
debitore. Item ſi quis eſſet legitimus iudex
utriuſque partis gerentis bellum,deberet cõ
dẽnare iniuſtos aggreſſores,& authores in-
iuriæ,non ſolùm ad reſtituendas res ablatas,
ſed etiam ad reſarciendum impenſam belli, &
omnia damna.Sed princeps,qui gerit iuſtum
bellum,habet ſe in caſu belli tanquam iudex,

ut ſtatim

ut ſtatim dicemus.ergo etiam ille poteſt omnia illa ab hoſtibus exigere.

18 ¶ Quarta propoſitio, Nec* ſolùm hæc licent, ſed ulterius etiam progredi poteſt princeps iuſti belli, quantum ſcilicet neceſſe eſt ad parien dam pacem, & ſecuritatem ab hoſtibus, puta diruere arcem hoſtium, & in hoſtico etiam munitionem erigere, ſi hoc neceſſe ſit ad uitãdum periculum ab hoſtibus. Probatur, Quia, ut ſuprà dictum eſt, finis belli eſt pax, & ſecuritas.ergo gerenti bellum iuſtum licent omnia, quæ neceſſaria ſunt ad conſequendam pacem & ſecuritatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana. unde nec ſumma etiam bona faciunt ſtatum felicem ſine ſecuritate: ergo ſi hoſtes eripiunt, & turbãt tran quillitatem reipub.licet uindicare ab illis per media conuenientia. Item contra hoſtes intra neos, hoc eſt contra malos ciues, licet hęc omnia facere. ergo etiam cõtra hoſtes extraneos. Antecedens patet. ſi quis enim in republi. fecit iniuriam ciui, magiſtratus nõ ſolùm cogit au thorem iniuriæ ſatisfacere læſo, ſed etiam ſi timetur ab illo, cogitur dare fideiuſſores, aut re cedere à ciuitate, ita ut uitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parta uictoria, & recuperatis rebus, licet ab hoſtib' exigere obſides, naues, arma, & alia, quæ ſine fraude neceſſaria ſunt ad retinendum hoſtes in officio,

& uitandum ab illis periculum.

19 ¶ Quinta propoſitio. Nec tantùm hoc licet, ſed etiam parta uictoria, recuperatis rebus, & pace etiam & ſecuritate habita, licet uindicare iniuriam ab hoſtibus acceptam, & animaduertere in hoſtes, & punire illos pro iniuriis illatis. Pro cuius probatione notãdum, quòd principes non ſolùm habent authoritatem in ſuos, ſed etiam in extraneos ad coërcendum illos ut abſtineant ſe ab iniuriis, & hoc iure gẽtium, & orbis totius authoritate. Imò uidetur quòd iure naturali, quia aliter orbis ſtare non poſſet niſi eſſet penes aliquos uis & authoritas deterrendi improbos, & coërcendi, ne innocentibus noceant. Ea autem quæ neceſſaria ſunt ad gubernationem & conſeruationem orbis, ſunt de iure naturali, nec alia ratione probari poteſt, quòd reſpublica iure naturali habet authoritatem afficiendi ſupplicio, & pœnis ciues ſuos, qui reipublicæ ſunt pernicioſi. Quòd ſi reſpub. hoc poteſt in ſuos, haud dubium quin orbis poſsit in quoſcunque pernicioſos & nequam homines: & hoc nõ niſi per principes. ergo pro certo principes poſſunt punire hoſtes qui iniuriam fecerunt reipu. & omninò poſtquam bellum ritè & iuſtè ſuſceptum eſt, hoſtes obnoxii ſunt principi tanquã iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia reuera nec pax, nec tranquillitas, quæ eſt finis belli,

belli, aliter haberi poteſt, niſi hoſtes malis, & damnis afficiantur, quibus deterreantur, ne iterum aliquid tale committant. Quæ omnia etiam probantur & confirmantur authoritate & exemplis bonorum. Vt enim ſuprà citatum eſt, Machabæi geſſerunt bella non ſolùm ad recipiendas res amiſſas, ſed ad uindicandum iniurias. Quod idē fecerūt Chriſtianiſsimi principes, & religioſsimi imperatores. Et præterea non tollitur ignominia & dedecus reipu. profugatis tantùm hoſtibus, ſed etiam ſeueritate pœnæ afflictis & caſtigatis. Princeps autē nō ſolùm res alias, ſed honorem, & authoritatem reipublicæ defendere habet.

¶Ex omnibus ſuprà dictis ſuperſunt multa dubia. Et primùm quidem dubium circa iuſtitiam belli, utrum ad bellum iuſtum ſufficiat quòd princeps credat ſe habere iuſtam cau-
20 ſam. Adhoc ſit prima propoſitio, *Non ſemper hoc ſatis eſt. Probatur primò, Quia in aliis minoribus cauſis nō ſufficit nec principi nec priuatis, quòd credāt ſe iuſtè agere, ut notum eſt. poſſunt enim errare inciuiliter & affectatè: & ad actum bonum non ſufficit ſententia cuiuſque, ſed oportet ut fiat ſecundum iudicium ſapientis, ut patet 2. Ethico. Item aliâs ſequeretur, quòd plurima eſſent bella iuſta ex utraque parte. Communiter enim contingit, quòd principes gerant bellum mala fide, ſed

credentes

credentes ſe iuſtam cauſam ſequi:& ſic omnes bellantes eſſent innocentes,& per conſequẽs liceret interficere in bello. Item aliâs etiã Turcæ & Saraceni gererent iuſta bella aduerſus Chriſtianos. putant enim ſe obſequium præſtare Deo.

21 ¶ Secunda propoſitio, Oportet* ad bellum iuſtum magna diligentia examinare iuſtitiam & cauſas belli,& audire etiam rationes aduerſariorum, ſi uelint ex æquo & bono diſceptare. Omnia enim ſapienti (ut ait comicus) uerbis prius experiri oportet, quàm armis, & oportet conſulere probos,& ſapientes uiros, & qui cum libertate,& ſine ira, aut odio,& cupiditate loquãtur. Haud enim facilè uerum cernitur (ut ait Crispus) ubi illa officiunt. *Saluſt.* Hæc manifeſta eſt. Nam cùm in rebus moralibus difficile ſit uerum & iuſtũ attingere, ſi negligenter iſta tractentur, facilè errabitur, nec talis error excuſabit authores, maximè in re tãta,& ubi agitur de periculo & calamitate multorum, qui tandem ſunt proximi,& quos diligere tenemur, ſicut noſipſos.

22 ¶ Secundum dubium, An* ſubditi teneantur examinare cauſam belli, uel an poſsint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum lictores exequi poſſunt decretũ prætoris ſine alia examinatione. De hoc dubio ſit prima propoſitio, Si ſubdito cõſtat de iniuſtitia belli,

tia belli, non licet militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunque authoritate. Si hoſtes ſunt innocentes in eo caſu, ergo non licet interficere illos. Item princeps peccat inferendo bellum in eo caſu, ſed non ſolùm qui malè agunt. ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte. ad Roma. 1. ergo milites etiam ma la fide pugnantes non excuſantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis. ergo nec extraneos. Ex quo ſequitur corollarium, Quòd* etiam ſi ſubditi habeant cõſcientiam de iniuſtitia belli, non licet ſequi bellum, ſiue errent, ſiue nõ. Patet, Quia omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. ad Rom. 4. Roma. 1.

23 ¶ Secunda propoſitio, Senatores * & reguli, & uniuerſaliter qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad conſilium publicum, uel principis, debent & tenentur examinare cauſam iniuſti belli. Patet, Quia quicunque poteſt impedire periculum & damna proximorum, tenetur, maximè ubi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale eſt in bello. Sed tales poſſunt cõſilio ſuo & authoritate cauſas belli examinantes, auertere bellũ, ſi fortè iniuſtũ eſt. ergo tenentur. Item ſi negligẽtia iſtorum bellum iniuſtũ gereretur, iſti uidentur cõſentire. imputatur enim alicui quòd poteſt & debet impedi re, ſi Roma. 4.

24

re,ſi non impedit. Item quia ſolus rex nõ ſufficit ad examinandas cauſas belli:& ueriſimile eſt quòd poteſt errare,imò quòd errabit magno cum malo,& pernicie multorũ. ergo non ex ſola ſententia regis,imò nec ex ſentẽtia paucorum,ſed multorum,& ſapientum,& proborum debet geri bellum.

25 ¶Tertia propoſitio, Alii*minores qui non admittuntur nec audiuntur apud principem aut in conſilio publico,non tenentur examinare cauſas belli,ſed poſſunt credentes maioribus licitè militare.Probatur primò,Quia nec fieri poteſt,nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis,etiam ſi intelligerent iniuſtitiam belli,prohibere non poſſent,& ſententia eorum non audiretur.ergo fruſtra examinarent cauſas belli. Item quia eiuſmodi hominibus,niſi contrarium conſtiterit,ſufficiens argumentum debet eſſe pro iuſtitia belli,quòd publico conſilio & authoritate geratur. ergo non eſt opus illis ulteriori examinatione.

¶Quarta propoſitio,Nihilominus *poſſent
26 eſſe talia argumenta & indicia de iniuſtitia belli,quòd ignorantia non excuſaret, etiam huiuſmodi ſubditos militantes. Patet, Quia poſſet eſſe talis ignorantia affectata, & prauo ſtudio aduerſus hoſtes cõcepta.Item aliâs in-

fideles

fideles excuſarentur, ſequẽtes principes ſuos in bello contra Chriſtianos, & non liceret illos interficere: quia certum eſt, quòd credunt ſe habere iuſtam cauſam belli. Item excuſarentur milites, qui crucifixerunt Chriſtum ex ignorantia, ſequentes edictum Pilati. Item etiam excuſaretur populus Iudęorũ, qui perſuaſus à maioribus, clamabat, Tolle, tolle, crucifige eum.

17 ¶ Tertiũ dubiũ, Quid* faciendum cũ iuſtitia belli dubia eſt, hoc eſt cum in utrãque partem ſunt rationes apparentes & probabiles. Prima propoſitio, Quo ad ipſos principes uidetur, ꝙ ſi unus eſt in legitima poſſeſsione, quòd manente dubio non poſsit alius bello, et armis repetere. Vt, exempli gratia, ſi rex Francorum eſt in legitima poſſeſsione Burgũdiæ, ſi etiam eſt dubium an habeat ius ad illam necne, non uidetur quòd Imperator poſsit armis repetere: & econtrario Rex Francorũ Neapolim aut Mediolanũ, ſi dubium eſt cuius iuris ſint. Probatur, Quia in dubiis melior eſt cõditio poſsidentis. ergo nõ licet ſpoliare poſſeſſorem pro re dubia. Item ſi res ageretur coram iudice legitimo, nũquam in re dubia ſpoliaret poſſeſſorem. ergo dato quod illi principes, qui prætendun tius, ſint iudices in illa cauſa, nõ poteſt licitè ſpoliare poſſeſſorem manente dubio de iure. Item in rebus & cauſis priuatorum nunquam

quam in cauſa dubia licet ſpoliare poſſeſſorē legitimū: ergo nec in cauſis principum. leges enim ſunt principum. ſi ergo ſecundum leges humanas non licet in cauſa dubia ſpoliare legitimum poſſeſſorem, ergo meritò poteſt obiici principibus, Patere legem, quam ipſe tuleris. Quod enim quiſque iuris in alios ſtatuit, ipſe eodem iure uti debet. Item aliâs eſſet bellum iuſtum ex utraque parte, & bellum nunquam cōponi poſſet. Si enim in cauſa dubia licet uni armis repetere, ergo alteri defendere: & poſtquam unus recuperaſſet, poſſet iterum alius repoſcere. & ſic nunquam eſſet finis bellorum cum pernicie & calamitate populorum.

28 ¶ Secunda propoſitio, Si* ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum poſſeſſorē, ut ſi deſerta eſt morte legitimi domini, & dubitatur an hæres ſit rex Hiſpaniæ, aut rex Gallorum, nec poteſt certum ſciri: iure uidetur, quòd ſi unus uelit componere, & diuidere, uel compenſare pro parte, quòd alter tenetur recipere conditionem, etiam ſi ſit ui potétior, & poſsit armis totum occupare: nec haberet iuſtam cauſam belli. Probatur, Quia alius non facit iniuriam in pari cauſa, petendo æqualem partem. Item in priuatis cauſis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum eſſet iuſtum ex utraque parte. Item iuſtus iudex neutri totum addiceret, &

ret & attribueret.

¶ Tertia propoſitio, Qui * dubitat de iure ſuo etiam ſi pacificè poſsideat, tenetur examinare cauſam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, ſi fortè poſsit certum ſcire uel pro ſe, uel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide poſsidet qui dubitat, & negligit ſcire ueritatem. Item in cauſa matrimoniali, ſi quis etiam legitimus poſſeſſor incipit dubitare ueritatem, utrum hęc mulier ſit ſua, uel alterius: certum eſt quòd tenetur rem examinare. ergo eadem ratione in aliis cauſis. Itē principes ſunt iudices in propriis cauſis, quia non habent ſuperiores. ſed certum eſt quòd ſi quis cōtra legitimum poſſeſſorē opponit aliquid, quòd iudex tenetur examinare cauſam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare cauſam.

30 ¶ Quarta propoſitio, Examinata * cauſa quādiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor nō tenetur cedere poſſeſsioni, ſed poteſt licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non poſſet eum expoliare: ergo non ipſe tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in cauſa matrimoniali non tenetur cedere. ut in c. inquiſitiōi. de ſentētia excōmunic. & in c. Dominus. de ſecūdis nup. ergo nec in aliis cauſis. Et Adrianus expreſsè q. ſecunda quotlibet. *Adrianus.* ſecundo tenet, quòd dubitans, licitè poteſt re

tinere poſſeſsionem: hoc quo ad ipſos principes in re dubia. Sed quo ad ſubditos in dubio belli iuſti, Adrianus quidẽ quotlibeto ſecundo, ad primum argumentum principale dicit, quòd ſubditus dubitans de iuſticia belli, id eſt utrum cauſa, quæ allegatur, ſit ſufficiens, uel ſimpliciter an ſubſit cauſa ſufficiens ad iudicandum bellum: non poteſt licitè etiam ad imperium ſuperioris militare in tali bello. Probat, Quia exponit ſe periculo peccati mortalis. Item quia non eſt ex fide, quod ſecundum doctores & ueritatem, non ſolùm intelligitur contra conſcientiam certam, aut contra opinatiuam, ſed etiam contra dubiam.

31 ¶ Sed ſit quinta propoſitio, Primò non * eſt dubiũ, quin in bello defenſiuo liceat ſubditis in re dubia ſequi principẽ ſuũ in bellum, imò quòd teneantur ſequi, ſed etiam de bello offenſiuo. Probatur primò, quia princeps, ut dictum eſt, nec poteſt ſemper, nec debet reddere ſubditis rationes belli: & ſi ſubditi nõ poſſint militare niſi poſtquam ſcirent iuſtitiam belli, reſpublica periclitaretur uehementer, & pateret iniuriæ oſtium. Item in dubiis tutior ſequenda eſt pars. ſed ſi ſubditi in caſu dubii nõ ſequantur principem ſuum in bellum, exponunt ſe periculo prodẽdi hoſtibus rempublicam: quod multo grauius eſt, quàm pugnare contra hoſtes cum dubio. ergo debent po-

tiùs pugnare. Item manifeſtè probatur, Quia lictor tenetur exequi ſententiam iudicis etiã ſi dubitet an ſit iuſta. contrarium enim eſſet ualde periculoſum. Item hoc argumentum uidetur defendere Augus. contra Manich. Iuſtus ſi forte etiam ſub rege homine ſacrilego militet, rectè poteſt eo iubente bellare: ſi, quod ſibi iuuetur, uel non eſſe contra Dei præceptũ, certum eſt, uel utrum ſit, certum nõ eſt 23. q. 1. quod culpatur. Ecce Auguſt. diffinientem expreſsè, quòd ſi non eſt certum, id eſt ſi dubiũ eſt an ſit contra Dei præceptum, quòd licitũ eſt ſubdito bellare. Nec Adrianus ſe expedire poteſt ab illa Auguſtini authoritate, quãuis ſe in omnem partem tutat. ſine dubio enim concluſio noſtra eſt determinatio Auguſt. Nec ualet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare ſibi conſcientiam, quòd bellum ſit iuſtum: nam ſtat quòd nõ poſsit ſicut in aliis dubiis. Adrianus autem uidetur erraſſe in hoc, ꝗ putauit, ſi dubito an hoc bellum ſit iuſtũ principi uel contrarium, ſit cauſa iuſta huius belli, quòd ſtatim cõſequatur, quòd dubito utrum liceat mihi ire ad hoc bellum necne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium conſcientiæ, & ſi dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco ſi faciam. ſed non ſequitur, dubito an ſit iuſta cauſa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bellare, uel militare in Auguſtin.

hoc bello. Imò oppoſitum ſequitur. Si enim dubito an bellum ſit iuſtum, ſequitur quòd licet mihi ad imperium principis mei militare. ſic non ſequitur, lictor dubitat an ſententia iudicis iuſta ſit, ergo dubitat an liceat exequi ſententiam, imò ſcit quòd tenetur exequi. & dubito an hæc ſit uxor mea, ergo teneor ei redde redebitum.

32 ¶ Quartum dubiũ eſt,* An poſsit eſſe bellum iuſtum ex utraque parte. Prima propoſitio, Secluſa ignorantia manifeſtum eſt, quòd nõ poteſt contingere. Quia ſi conſtat de iure & iuſtitia utrius partis, nò licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Secunda, Poſita ignorantia probabili facti aut iuris poteſt eſſe ex ea parte qua uera iuſtitia eſt, bellum iuſtum per ſe, ex altera autem parte bellũ iuſtum, id eſt excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia inuincibilis excuſat à toto. Item ſaltem ex parte ſubditorum ſæpe poteſt contingere. Dato enim quòd princeps, qui gerit bellum iniuſtum, ſciat iniuſtitiam belli, tamen (ut dictum eſt) ſubditi bona fide poſſunt ſequi principem ſuum: & ſic ex utraque parte ſubditi licitè pugnant.

¶ Sed ex hoc ſequitur quintum dubiũ, Vtrũ
33 * qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, utrum teneatur reſtituere, ſiue loquamur de

principe,

principe, ſiue de ſubdito. Prima propoſito, Si quidem habebat probabilitatẽ de iuſtitia belli, tenetur adueniente notitia de iuſtitia, reſtituere ablata, quæ nõ dum conſumpſit, id eſt quantum factus eſt locupletior: non autẽ quæ conſumpſit, quia regula iuris eſt, quòd qui nõ eſt in culpa, non debet eſſe in damnum ſuum: ſicut qui bona fide fuit in conuiuio lautiſsimo furis, & res furtiuæ conſumptæ ſunt, non tenetur reſtituere, niſi fortè quantum domi conſumpſiſſet. Si autem dubitauit de iniuſtitia belli, ſequutus authoritatẽ principis. Syluest.in uerb.bellum, primo, §.9.dicit, quòd tenetur de omnibus, quia mala fide pugnauit. ¶ Sed ſit ſecunda propoſitio conformiter ad ſuprà dicta, Quòd nec iſte tenetur de cõſumptis, ſicut nec alius. quia (ut dictum eſt) licitè, & bonafide pugnauit. Sed eſſet uerum, quod Syluester dicit, ſi re uera dubitaſſet, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra cõſcientiã. Sed eſt multùm conſiderandum, quòd ſtat, ꝙ bellum ſit iuſtum & licitum per ſe, illicitum autẽ Chriſtianis: ſtat enim quòd quis habeat ius ad recuperandam ciuitatem, aut prouinciam, & tamen ratione ſcandali fiat prorſus illicitum. cùm enim, ut ſuprà dictum eſt, bella geri debeant pro bono communi, ſi ad recuperandam unam ciuitatem, neceſſe eſt ꝙ ſequantur maiora mala in repub. ut uaſtatio multarũ

ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum, occaſiones nouorum bellorum in perniciem eccleſiæ: item quòd paganis detur opportunitas inuadendi & occupandi terras Chriſtianorum: indubitatum eſt quin teneatur princeps potiùs cedere iuri ſuo, & abſtinere ſe bello. Clarum eſt enim quòd ſi rex Gallorum ex gratia haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bello autē & regnum Galliæ, & ipſa prouincia Mediolanēſis patientur intoleranda mala, & calamitates graues: non licet ei recuperare. quia bellum ipſum aut fieri debet, uel propter bonū Galliæ, aut Mediolanenſes. quando ergo ecōtra utriuſque magna mala ex bello futura ſunt, non poteſt bellum iuſtum eſſe.

¶ Circa aliam quæſtionem quantum liceat in
34 bello iuſto, ſunt etiā multa dubia. Primū, *An liceat in bello interficere innocentes. & uidetur quòd ſic, quia filii Iſraël primò interfecerūt infantes, ut pátet Ioſ.6. in Iericho. & poſt ea Saul 1.Reg.15. interfecit pueros in Amalec. utrunque ex authoritate, & mādato Domini. Quæcunque autem ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut patet ad Rom.15. ergo & nunc ſi bellum ſit iuſtum, licebit interficere innocentes. De hoc dubio ſit prima pro-
35 poſitio, Nunquā* licet per ſe & ex intentione interficere innocētē. probatur primo Exod.23.

Ioſue.6. *1.Reg.15.* *Rom.15.*

Inſontem & iuſtum non occides. Secundò,
Fundamentum iuſti belli eſt iniuria, ut ſuprà
oſtenſum eſt. ſed iniuria non eſt ab innocen-
tè: ergo non licet bello uti contra illud. Ter-
tiò, Non licet in republica pro delictis malo-
rum interficere innocentes; ergo etiam nec
pro iniuria malorum licet punire innocentes
apud hoſtes. Quartò, Aliâs iam bellum eſſet
iuſtum ex utraque parte, ſecluſa ignorantia:
quod eſſe non poteſt, ut oſtenſum eſt. Et pa-
tet conſequētia, quia innocentes, certum eſt
quòd poſſent ſe defendece contra quemcun-
que conantem interficere. Et confirmatur to-
tũ hoc Deutero. 2. Mādauit filiis Iſraël, ut cùm Deutero. 20.
ui ceperint ciuitatē, alios quidē interficiāt, par
cant autē mulieribus, & paruulis. Ex quo ſequi
36 tur, ꝙ *etiā in bello cōtra Turcas nō licet inter
ficere infantes. patet, quia ſunt innocentes. I-
mò nec fœminas inter infideles. patet, quia q̃-
tũ ad bellũ ſpectat, pręſumuntur innocētes, ni
ſi fortè cōſtaret de aliqua fœmina, ꝙ eſſet in
culpa. Imò idē uidetur iudiciũ de innoxiis agri
colis apud Chriſtianos, imò de alia gēte toga
ta, & pacifica, quia omnes præſumūtur innocē
tes, niſi cōtrà conſtaret. Hac etiā ratiōe nec pe
regrinos, nec hoſpites qui uerſant apud hoſtes
quia præſumunt innocentes, nec re uera ſunt
hoſtes. Eadem ratione nec clericos, quia præ-
ſumuntur innocentes in bello, niſi conſtet de

contrario, ut cùm actualiter pugnat.

37 ¶ Secũda ꝓpoſitio, Per* accidẽs autẽ etiãſciẽter aliquando licet interficere innocẽtes, putà cùm oppugnatur arx, aut ciuitas iuſtè, in qua tamen conſtat multos eſſe innocẽtes, nec poſſunt machinę ſolui & alia tela, uel ignis ſubiici ædificiis, quin etiam opprimantur innocentes, ſicut nocentes. Probatur, Quia aliâs non poſſet geri bellum contra ipſos nocentes, & fruſtraretur iuſtitia bellantium: Sicut ecõtrariò ſi oppidum oppugnatur iniuſtè, & iuſtè defenditur, licet mittere màchinas, & alia tela in obſeſſores, & in caſtra hoſtiũ, dato quòd inter illos ſint aliqui pueri aut fuerint innoxii. Sed tamen eſt cõſiderandum, quod paulo antè dictũ eſt, quòd oportet cauere ne ex ipſo bello ſequãtur maiora mala, quàm uitẽtur per ipſum bellum: ſi enim ad ſummam belli uictoriam, parum confert expugnare arcem, aut oppidum, ubi eſt præſidium hoſtium, & ſunt multi innocentes, non uidetur quòd liçeat ad expugnandum paucos nocentes, occidere multos innocentes, ſubiiciendo ignem, uel machinas, uel alia ratione, qua indifferẽter opprimantur innocentes cum nocentibus. Et tandem nunquam uidetur licitum interficere innocentes, etiam per accidens, & præter intẽtionem, niſi quando bellum iuſtum expediri & geri aliter non poteſt, iuxta illud Matth. 13. Mat. 13.

Sinite

Sinite creſcere zizania,ne fortè colligẽtes zizania,eradicetis ſimul & triticum. Sed circa
38 hæc poteſt dubitari,An*liceat interficere innocentes,à quibus tamen in futurum imminet periculum,putà,pueri Saracenorum ſunt innocentes:ſed timendum meritò eſt,ne facti adulti, pugnent contra Chriſtianos,& inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hoſtes,qui non ſunt milites, præſumuntur innocẽtes:ſed iſti armabuntur poſtea in milites,& inferẽt periculum, an liceat tales interficere.Et uidetur quòd ſic,eadem ratione qua per accidens licet interficere alios innocentes.Item Deuteron.20. præcipitur filiis Iſraël,ut cùm expugnauerint aliquam ciuitatem,interficiant omnes puberes,nõ eſt autem præſumendum,quòd omnes eſſent nocentes.Reſpõdetur ad hoc,licet poſſet fortaſſe defendi,quòd in tali caſu poſsint interfici. Tamen credo, quòd nullo modo licet, quia non ſunt facienda mala,ut uitentur etiam alia mala maiora.& intolerabile eſt,quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea ſunt alia remedia ad cauendum in futurum ab illis,ut captiuitas,exilium,&c.ut ſtatim dicemus.Vnde ſequitur,quòd ſiue iam parta uictoria,ſiue in actu bellum geratur,ſi conſtat de innocentia alicuius militis,& milites poſſunt eum liberare,tenentur eum ſaluare. Ad argu-

mētū in cōtrariū,reſpōdeo, ꝙ illud factū fuit ſpeciali mādato Dei,qui iratus,& indignatus contra populos illos,uoluit perdere omnino. ſicut miſit ignem in Sodomam & Gomorrham, qui deuoraret tam innocentes, quàm nocentes:ipſe autē eſt dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono.20.poſſet eodem modo reſponderi: ſed quia illic data eſt lex belli cōmunis in omne tēpus futurū, potiùs uidetur,ꝙ illud Dominus dixit,quia reuera omnes pubcres reputantur in ciuitate inimica nocentes,& non poſſunt diſtingui innocentes à nocentibus:ideo omnes poſſunt interfici.

39 ¶ Secūdū dubiū eſt,An*liceat ſpoliare innocētes inter hoſtes:ſitque prima propoſi.Certū eſt ꝙ licet ſpoliare innocētes bonis & rebus, qb* hoſtes aduerſum nos uſuri ſunt,ut armis, nauibus,machinis.Patet,Quia aliter uictoriā conſequi non poſſemus. quæ eſt finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocentum,& comburere,& corrumpere frumenta, occidere equos,ſi ita opus eſt,ad debilitādum hoſtium uires.Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi bellum ſit perpetuum,licet indiferenter expoliare omnes apud hoſtes tam nocentes quàm innocentes:quia ex opibus ſuorum hoſtes alunt bellum iniuſtum,& econtra debilitantur uires eorū ſi ciues eorum ſpoliantur.

¶ Secunda

40 ¶ Secunda propoſitio, Si*bellum ſatis commodè geri poteſt, nõ ſpoliando agricolas aut alios innocentes, uidetur quòd non liceat eos ſpoliare. Hoc tenet Syluest. in uerbo bellũ. §. 10. quia bellũ fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli uti in innocentes, ſi aliunde poteſt recompenſari iniuriæ. Imò addit Syluest. quòd etiam ſi fuerit iuſta cauſa ſpoliandi innocentes, quòd tranſacto bello, tenetur uictor reſtituere illis quicquid ſupereſt. Sed hoc non puto eſſe neceſſarium: quia, ut infrà dicitur, ſi iure belli factum eſt, omnia cedunt in fauorẽ & ius, iuſtum bellum gerentium. unde ſi licitè ſunt capta, puto quòd non ſunt obnoxia reſtitutioni. Dictum tamen Sylueſtri pium eſt, & non improbabile. Spoliare autem peregrinos, & hoſpites, qui ſunt apud hoſtes, niſi conſtet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non ſunt de numero hoſtium. Syluest.

41 ¶ Tertia propoſitio, Si*hoſtes nolunt reſtituere res iniuria ablatas, & non poſsit, qui læſus eſt, aliunde commodè recuperare, poteſt undecunque ſatiſſactionem capere, ſiue à nocentibus, ſiue ab innocentibus. Vt ſi latrones Galli fecerint prædas in agrum Hiſpanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad reſtitutionem, cùm poſsit, poſſunt Hiſpani authoritate principis ſpoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantumcunque innocentes: quia licet fortè

cet fortè à principio reſpu.aut princeps Gallorũ nõ fuerit in culpa: iam eſt in culpa, quia ne-
Auguſt. gligit uindicare, ut ait Aug. qđ improbè à ſuis factũ eſt, & princeps læſus poteſt ex omni mẽbro & parte reipu. ſatiſfactionẽ accipere. Vnde literæ marcharum, aut repræſaliarum, quæ à principibus in huiuſmodi caſibus conceduntur, non ſunt per ſe iniuſtæ; quia per negligentiam, & iniuriam alterius principis, concedit læſo ſuus princeps, ut poſsit recuperare bona ſua etiam ab innocentibus. ſunt autem periculoſæ, & præbent occaſionem rapinarum.

42 ¶ Tertium dubium, Dato quòd *non liceat interficere pueros & alios innocentes, an ſaltem liceat ducere illos in captiuitatem, & ſeruitutem. Sitque pro illius declaratione unica propoſitio, Eodem modo licet ducere innocẽtes in captiuitatem, ſicut licet ſpoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponuntur: unde quando bellum eſt talis cõditionis, quòd licet ſpoliare indifferenter omnes hoſtes, & occupare omnia bona illorum, etiam licet ducere in captiuitatem omnes hoſtes ſiue nocentes, ſiue innocentes. & cùm bellum aduerſus paganos ſit huiuſmodi, quia eſt perpetuum, & nunquam ſatiſfacere poſſunt pro iniuriis, & damnis illatis: ideo non eſt dubitãdum quin liceat & pueros, & fœminas Saracenorum ducere in captiuitatem, & ſeruitutem.

tem.ſed quia iure gentium inter Chriſtianos uidetur receptum,ut Chriſtiani iure belli non fiãt ſerui(in bello quidem inter Chriſtianos) licet,ſi ita opus eſt, ad finem belli captiuos du cere etiam innocentes,ut pueros & fœminas: non quidẽ in ſeruitutẽ,ſed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus.Quod tamẽ extendẽdum non eſt ultrà,quàm belli neceſsitas poſtulet,& cõſuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

43 ¶ Quartum dubium eſt, Vtrum* ſaltem obſides,qui uel tempore induciarum,uel peracto bello ab hoſtibus recipiunt̃,interfici poſsint, ſi hoſtes fidem fregerint,& conuentis nõ ſteterint.Reſpondeo per unicam concluſionem, Quòd ſi obſides aliâs ſint de numero nocẽtũ, putà qui tulerunt contra eos arma,interfici iure poſſunt in eo caſu.Si autem ſunt innocentes,ex ſuprà dictis conſtat,quòd interfici non poſſunt,ut cùm ſunt pueri, aut fœminæ , aut alii innocentes.

44 ¶ Quintum dubium, An * ſaltem in bello liceat interficere omnes nocentes.Pro reſponſione notandum eſt, quòd ut ex ſuprà dictis patet,bellum geritur primò ad defendendum nos & noſtra.Secundò,ad recuperandum res ablatas.Tertiò,ad uindicandum acceptam iniuriam.Quartò,ad pacem & ſecuritatem parãdam . His præmiſsis ſit prima propoſitio, In ipſo

45 *ipſo actuali conflictu prȩlii,uel in oppugnatione,aut defenſione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes,qui cõtrà pugnant:& breuiter,quandiu res eſt in periculo . Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non poſſent bellantes,niſi tollẽdo omnes impedientes,& cõtrà pugnantes.Sed totum dubium eſt,& dificultas,an parta iam uictoria,& ubi periculum nõ eſt ab hoſtibus,an liceat interficere omnes qui contrà arma tulerunt.Et uidetur apertè quòd ſic.Quia,ut ſuprà relatum eſt,inter præ-

Deutero.20. cepta militaria,quæ Dominus dedit Deutero. 20.unum eſt,ut expugnata ciuitate hoſtium, interficerẽt omnes habitatores.Verba illius loci ſunt hæc,Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem,offeres ei primùm pacem. Si receperit,& aperuerit tibi portas,cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur,& ſeruiet tibi ſub tributo:ſin autem fœdus inire noluerit,& cœperit contra te bellum, oppugnabis eam, Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eã in manu tua,percuties omne quod in ea eſt generis maſculini in ore gladii,abſque mulieribus,& infantibus.

¶ Secunda propoſitio, Parta*uictoria,& rebus iam extra periculum poſitis,licet interficere nocentes.Probatur, Quia(ut iam dictum eſt)non ſolùm ordinatur bellum ad recuperãdas res,ſed etiam ad uindicandum iniuriam:

ergo

ergo pro iniuria præterita licet interficere au thores iniuriæ. Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. quia (ut ſuprà dictum eſt) belli princeps iure belli authoritatem habet in hoſtes, ſicut legitimus iudex, & princeps. Item, quia licet in præſentia non eſſet periculum ab hoſtibus, tamen in futurum ſecuritas non haberetur niſi timore ſupplicii hoſtes continerentur.

47 ¶ Tertia propoſitio, Solùm* ad uindicandam iniuriam non ſemper licet interficere omnes nocẽtes. Probatur, Quia etiam inter ciues nõ liceret, ubi etiam eſſet delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquẽtes, nec in cõmuni rebelliõe liceret occidere, & perdere totũ populũ. Vnde pro ſimili facto Theodoſius ab Ambroſio ab eccleſia eſt prohibitus. hoc enim eſſet cõtra publicũ bonũ, qđ tamẽ eſt finis belli, et pacis. ergo etiam nõ licet tollere omnes nocẽtes ex hoſtibus. Oporteter go habere rationem iniuriæ ab hoſtibus acceptæ, & dãni illati, & aliorũ delictorũ. Et ex hac conſideratione procedere ad uindictã, & animaduerſionẽ omni atrocitate, & inhumanitate ſecluſa. In hoc enim propoſito Cice. 2. Officio. ait, ꝙ animaduertẽdũ eſt in noxios quãtũ æquitas & humanitas patiãtur. & Saluſt. Maiores noſtri religioſiſsimi mortales nihil uictis eripiebant, præter iniuriæ licentiam. Aliquando

Cicero 2. Officio.

Saluſt.

48 quando* etiam licet & expedit interficere omnes nocētes. Probatur, Quia etiam bellum geritur ad pariendam pacem, & ſecuritatem: ſed aliquando aliter obtineri ſecuritas nō poteſt, niſi tollēdo omnes hoſtes: & hoc maximè uidetur contra infideles, à quibus nunquam illis conditionibus pax æqua ſperari poteſt. Et ideo unicū remedium eſt, tollere omnes, qui contrà arma ferre poſſunt, modò iam fuerint in culpa. Et ita intelligendum eſt illud præceptum Deuter. Aliâs autem in bello cōtra Chriſtianos nō puto ꝙ hoc ſit licitum. Cùm enim neceſſe ſit ut ueniāt ſcandala (ut habetur Matt. 18.) & bella inter principes, ſi ſemper uictor interficeret aduerſarios omnes, eſſet in perniciem generis humani, & Chriſtianæ religionis, & orbis citò in ſolitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, ſed in publicam calamitatem gererentur, & Oportet ergo ut pro menſura delicti ſit plagarū modus, nec ultrà progrediatur uindicta, in quo etiam habenda eſt ratio & conſideratio, quòd (ut ſuprà dictum eſt) ſubditi non tenētur, nec debent examinare cauſas belli, ſed poſſunt ſequi principem ſuum in bellum, contenti authoritate principis, & publici cōſilii: unde prò maiori parte, licet ex altera parte ſit bellum iniuſtum, tamen milites qui ueniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendunt, uel oppugnant

gnant

gnant ciuitates, ex utraque parte ſunt innocentes. & ideo cùm iam uicti ſunt, & non eſt periculum ab illis, credo quòd interfici non poſſunt, ne unus quidem ex illis, ſi præſumitur, quòd bona fide in prælium uenerunt.

49 ¶ Sextum dubium, An * liceat interficere deditos aut captiuos, ſuppoſito etiam quòd fuerunt nocentes. Reſpondetur, quòd per ſe loquendo, nihil obſtat quominus capti in bello iniuſto, aut dediti, ſi fuerunt nocentes, interfici poſsint, ſeruata æquitate: ſed quia in bello multa iure gentium cõſtituta ſunt, uidetur receptum conſuetudine, & uſu belli, ut captiui parta uictoria (niſi fortè ſint profugæ) & periculo tranſeunte, non interficiantur, & ſeruandum eſt ius gentium eo modo, quo inter bonos uiros ſeruari cõſuetũ eſt. De deditis autẽ non lego, nec audio talẽ conſuetudinem, imò in deditionibus arcium ciuitatũ, ſolent quiſe dederũt, cauere ſibi cõditionibus, ut ſalua ſint capita, & ſalui mittãtur: ſcilicet ueriti ne ſi ſimpliciter, & nullis cõditionibus dedãtur, interficiantur: & hoc aliquoties factũ legimus. Vnde nõ uidetur iniquũ, ut ſi oppidũ nihil cauendo dedatur, quin mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt notiores, occidantur.

¶ Septimum dubium, Vtrum * omnia ca-
50 pta in bello iuſto fiant capientium, & occupantium. Prima propoſitio, Non eſt du-

bitandum, quin omnia capta in bello iuſto uſque ad ſufficiẽtem ſatisfactionem rerum ablatarum per iniuriam,& etiam impenſarum, ꝙ fiant occupantiũ. Nec indiget probatione: quia ille eſt finis belli,ſed ſecluſa cõſideratiõe & reſtitutionis & ſatisfactiõis. Sed ſtando in iure belli diſtinguendũ uidetur: nã capta in bello aut ſunt mobilia, ut pecuniæ, ueſtes, argẽtũ, aurum: aut immobilia, ut agri, oppida, arces.

51 ¶ Secunda propoſitio, Mobilia* quidem iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam ſi excedant compenſationem damnorum. hoc patet ex l. ſi quid in bello. & l. hoſtes ff. de capti. & c. ius gentium. 1. diſtinctio. & expreſiùs Inſtituta de rer. diuiſ. §. itẽ eã quæ ab hoſtibus, ubi dicitur, ꝙ iure gentium, quæ ab hoſtibus capiuntur, ſtatim noſtra fiunt, adeò ut etiam liberi homines in noſtram ſeruitutem deducãtur. Et Ambros. libro de patriarch. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuiſſe Abrahæ uictoris, quanquam recuſauit accipere, Geneſ. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur ex authoritate Domini, Deuterono. 25. ubi de ciuitate expugnanda dicit, Omnẽ prædam exercitui diuides, & comedes de ſpolijs hoſtium tuorum. Hanc ſententiam tenet Adrianus in quæſtione de reſtitutione, in particulari quęſtione de bello. Et ita Syluest. in uerbo, bellum, §. 1. & §. 9. quòd qui iuſtè pugnat

Ambro. Geneſ. 14. Deutero. 25. Syluest.

gnat, non tenetur reſtituere prædam, 23.q.7. ſi de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iuſto, non compenſantur cum debito principali: ut tenet etiam Archi. 23.q.2. Dominus noſter. ita tenet Bar. in. d. l. ſi quid in bello: & hoc intelligitur, etiam ſi hoſtis ſit paratus aliis ſatisfacere de damno & iniuriis. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quo uſque ſecũdũ ęquitatem ſit ſufficienter ſatisfactum de damno & iniuria. Non enim eſt intelligendum, quòd ſi Galli exciderint unum pagum, aut ignobile oppidum Hiſpaniæ, quòd liceat Hiſpanis etiã (ſi poſsint) prædari totam Galliam, ſed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni uiri.

52 ¶ Sed ex hac determinatione ſequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Reſpondetur, & ſit tertia propoſitio, Hoc de per ſe non eſt illicitum, ſed neceſſarium eſt ad bellum gerẽdum, uel deterrendos hoſtes, uel ad accẽdendum militum animos. Ita Syluest. §. 10. Sicut etiam licet incendere ciuitatem ex rationali cauſa. Sed tamen quia ex huiuſmodi permiſsionibus ſequuntur plurima multa ſæua, crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur, innocentum cędes & cruciatus, uirginum raptus, matronarum ſtupra, templorum ſpolia: ideo ſine dubio, ſine magna neceſsitate, & cauſa maximè ciuitatem Chriſtianam prædæ *Sylueſt.*

tradere periniquum eſt. Sed ſi ita neceſsitas belli exigat, non eſt illicitum, etiam ſi crudele ſit, quòd milites aliqua huiuſmodi fœda, & illicita patrent, quæ tamen duces & interdicere & quàm poſſunt, prohibere tenentur.

53 ¶ Quarta propoſitio, His omnibus nō obſtātibus, nō * licet militibus ſine authoritate prædas agere, aut incēdia facere, quia ipſi non ſunt iudices, ſed executores, & tenentur ad reſtitutionem.

¶ Sed de bonis & de rebus immobilibus maior difficultas eſt, & ſit quinta propoſitio, Nō
54 * eſt dubiū quin liceat occupare & tenere agrū, & arces, & oppida hoſtiū, quantum neceſſarium eſt ad compēſationem damnorum illatorum: putà ſi hoſtes diruerunt arcem noſtram, incenderunt ciuitatem, ſyluas, aut uineas, aut oliueta: licebit occupare uiciſsim agrum hoſtium, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere recompenſationem ab hoſtibus pro rebus ablatis: certum eſt quòd iure diuino, & naturali, non plus licet hanc recompēſationē accipere in rebus mobilibus, quàm in immobilibus.

55 ¶ Sexta propoſitio, Etiam * ad parandam ſecuritatem, & uitandum periculum ab hoſtibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hoſtium neceſſariam ad defenſionem noſtram aut tollendam hoſtibus occa

ſionem

ſionem, unde poſsint nocere.

56 ¶ Septima propoſitio, Etiam * pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc eſt in uindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hoſtes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. ſed hoc, ut diximus, debet fieri cum moderamine, & non quãtum uiribus & potentia armorum occupari & expugnari poteſt. Et ſi neceſsitas, & ratio belli poſtulat, ut maior pars agri hoſtium occupetur, & plures ciuitates capiantur, oportet ut compoſitis rebus, & peracto bello reſtituantur, tãtum retinendo, quantum ſit iuſtum pro recõpenſatione damnorum, & impenſarum, & pro uindicta iniuriæ, ſeruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet eſſe proportionata: & intolerabile eſſet, quòd ſi Galli agerent prędas in pecora Hiſpanorum, uel incenderent pagũ unum, quòd liceret occupare totum regnum Frãcorũ. Quòd autẽ hoc titulo liceat occupare, aut partẽ agri, aut aliquam ciuitatẽ hoſtiũ, patet 1. Deut. 20. ubi datur licẽtia in bello occupandi ciuitatẽ, qui pacẽ recipere uoluerint. Itẽ malefactores intraneos licet punire hoc modo, ſcilicet priuare illos domo, aut agro, aut aut arce ꝑ rei qualitate. ergo etiã extraneos. Itẽ ſuperior iudex poteſt cõmodè de multare authorem iniuriæ, tollendo ſcilicet ab eo ciuitatẽ, aut arcẽ. ergo & princeps, qui læſus eſt, hoc *Deuter. 20.*

poterit, quia iure belli factus eſt tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum eſt, occupando ſcilicet iure belli ciuitates & prouincias hoſtiũ à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iuſtum & legitimum defenditur ab Auguſt. Hieronymo, Ambro. Thoma, & aliis ſanctis doctoribus. Imò poſſet uideri approbatum à Domino in illo loco, Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & à Paulo, qui Cæſarem appellauit, & ad Roma. 13. ad

Roma. 13. monet poteſtatibus ſublimioribus, & principibus ſubditos eſſe, & tributa pẽdere, qui eo tempore omnes habebant authoritatem ab imperio Romano.

17 ¶ Octauum dubium, Vtrum * liceat imponere uictis hoſtibus tributa. Reſpondetur, quòd ſine dubio licet, non ſolùm ad compenſandũ damna, ſed etiam ratione pœnæ, & in uindictam. Hoc ſatis patet ex ſupradictis ex illo lo-

Deute. 20. co Deutero. 20. ubi dicit, quòd poſtquam ex iuſta cauſa acceſſerint ad expugnandum ciuitatem, ſi receperit eos, & aperuerit portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet illis ſub tributo, & hoc ius, & uſus belli obtinuit.

18 ¶ Nonum dubium, An * liceat deponere principes hoſtium, & nouos ponere & conſtituere, uel ſibi retinere principatum. Prima propo

ſitio,

poſitio, Hoc non paſsim, & ex quacunque cauſa belli iuſti licet facere: ut patet ex dictis. Nam pœna non debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniurię, imò pœnæ ſunt reſtringẽdæ, & fauores ampliandi, quæ eſt nõ ſolũ regula iuris humani, ſed etiã naturalis, & diuini: ergo dato ꝙ iniuria illata ab hoſtibus ſit ſufficiẽs cauſa belli, non ſemper erit ſufficiens ad exterminationem principatus hoſtis, & ad depoſitionem legitimorum, & naturalium principũ. hoc enim eſſet prorſus ſæuum & inhumanum.

59 ¶ Secunda propoſitio, Non * eſt negandum quin aliquando poſsint contingere ſufficientes & legitimæ cauſæ uel ad mutandos principes uel ad occupandum principatum: & hoc uel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, uel maxime quando aliter ſecuritas & pax ab hoſtibus obtineri non poteſt: & immineret grãde periculum reip. ab illis, niſi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex cauſa, ut dictum eſt, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem eſt ratio de prouincia, & principe prouinciæ, ſi cauſa maior cõtingat. Sed notã dũ circa 6. 7. 8. & 9. dubiũ, quòd aliquando, imò frequenter non ſolùm ſubditi, ſed etiam principes ipſi, qui re uera nõ habent cauſam iuſtam, tamen bona fide gerũt bellum, ita inquam bona fide, quòd excuſantur ab omni culpa, putà cùm facta diligẽti exa-

minatione, ex ſentētia doctorum, & bonorū uirorū geritur bellum. Et cùm nemo debeat ſine culpa puniri in tali caſu, quāuis liceat uictori recuperare res ablatas, & fortè impēſam belli: tamen ſicut nō licet parta uictoria quēcunque interficere, ita nec ultra iuſtam ſatisfactionē occupare, nec exigere in rebus temporalibus. quia omnia alia fieri non poſſunt, niſi nomine pœnæ, quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus poſſunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Primus ca
60 nō, *Suppoſito quòd princeps habet authoritatem gerendi bellum, primùm omnium debet nō quærere occaſiones, & cauſas belli: ſed ſi fieri poteſt, cū omnibus hominibus pacem
Roma.12. habere, ut Paulus præcepit ad Ro.12. debet autem recogitare, quòd alii ſunt proximi, quos tenemur diligere ſicut noſipſos, & quòd habemus omnes unum communē Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Eſt enim ultimæ immanitatis, cauſas quærere, & gaudere, quòd ſint ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Chriſtus mortuus eſt: ſed coactū & inuitū uenire oportet ad neceſsitatem belli. Secundus canon, Conflato iam ex iſtis cauſis bello oportet illud gerere nō ad perniciem gentis, contra quam bellandum eſt, ſed ad cōſequutionem iuris ſui, & defenſionem patriæ, & rei

&reipublicæ ſuæ,& ut ex illo bello pax aliquando,& ſecuritas conſequatur. Tertius canon, Parta uictoria,& confecto bello, oportet moderatè,& cum modeſtia Chriſtiana, uictoria uti,& oportet uictorem exiſtimare ſe iudicem ſedere inter duas reſpub. alteram, quæ læſa eſt, alteram, quæ iniuriam fecit: ut nō tanquam accuſator, ſed tanquam iudex ſentētiam ferat, qua ſatiſfieri quidem poſsit reipublicæ læſæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate,& malo reipublicæ nocentis.& ſatis eſt, ut caſtigatis nocentibus, quantum licuerit: & maximè, quia ut plurimum inter Chriſtianos tota culpa eſt penes principes. Nā ſubditi bona fide pro principibus pugnant: & eſt periniquū, quod Poëta ait, Vt quicquid delirant Reges, plectantur Achiui.

*
* *

REVERENDI PATRIS
fratris franciſci à Victoria rele-ctio De matrimonio.

SVMMA.

1 *Matrimonium quid ſit.*
2 *Matrimonij quotuplex finis.*
3 *Ius conueniendi, an ſatis ſit ad matrimonij eſſentiam.*
4 *Conſenſus inter uirum & fœminam, an ſit de ratione matrimonij.*
5 *Matrimonium quantum ad ſui eſſentiam quid ſit.*
6 *Matrimonij uinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, niſi coniugum ipſorum conſenſu, licet Deus ſine dubio, nullo conſenſu uiri & fœminæ interpoſito, conſtituere poßit.*
7 *Matrimonium, quòd nulla authoritate humana poſſit conſtitui, niſi conſenſu contrahentium, probatur.*
8 *Matrimonij conſenſus qualis ſit, inquiritur.*
9 *Canon, ſiue regula uniuerſalis obſeruanda, ſi ex aliquopacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oriatur matrimonium.*
10 *Matrimonium ſiquis deceptus contrahat, an teneat.*
11 *Eccleſia ſicut aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps hoc poſſit facere.*
12 *Authoris ſententia pro dubio, An princeps ſecularis poßit ponere impedimentum matrimonio.*

DE MATRIMONIO uerba facturus ſum, Patres grauiſsimi, uiriq́ue tum religioſiſsimi, tum ornatiſſimi. Nec enim mihi integrum fuit per amicos & neceſſarios argumentum, quod fueram

fueram meditatus, tractare, & mea profeſsione, & ueſtra expectatione fortaſſe non indignum. Cùm enim ſuperioribus diebus delata eſſet in hāc uniuerſitatē cauſa de matrimonio illuſtriſsimorum principum, regumq́ue Anglorum, atque per aliquot dies in illos grauiſsimo doctorum, atque magiſtrorum iactata ſenatu, atque uentilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem ſtudioſi, ut de ea re prima mea relectione diſſererem: quibus, quia negare nō licebat, cùm recepiſſem, neceſſariū mihi fuit, ut hoc alieno ære hodierna die me exoluerem. Quanquam profectò tot ſe mihi mala tam grauem cauſam aggreſſo obiecerūt, ut non mediocriter timeam, ne prius quàm ad illam penetrare poſsim, & tempore, & clepſidra, & ueſtra, quam mihi ſoletis pręſtare, beneuola audientia deſtituar. Ergo utcunque res ceſſura ſit, ueſtrum erit, & ſi quod expectabatis, audieritis, & quæ expectabatis, adhuc deſideraueritis, meo nomini boni conſulere, & meis conatibus & ſtudiis (ut hactenus feciſtis) uel fauere, uel conniuere.

¶ Locus igitur à me relegendus in præſentiarum, & commentandus habetur Matth. 19. & inſertur à Magiſtro ſententia. 4. libro, Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. In cuius loci explicatione tres erunt quæſtiones & partes. In prima de conſtitutione matrimonii. In *Matth. 19.*

ſecunda de impedimentis, in tertia de diſſolu-
Cicero. tione agendum eſt. Et quia ſecundum Cicero
nem 1. Officiorum, omnis, que à ratione ſuſci
pitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitio-
1 ne proficiſci: ideo ante omnia quæritur* quid
ſit matrimonium, an (ut quidam putant) matri
monium ſit ius inter uirum, & fœminam, quo
mutuò liceat uti ad liberorũ procreationem,
aut (ut ſimpliciùs dicam) ad copulã carnalem.
Et uidetur quòd ſic: quia omnis uſus fœminæ
extra matrimoniũ eſt illicitus. ergo matrimo-
nium eſt ius huius uſus. Preterea per matrimo
niũ nihil aliud uidetur fieri, quàm quòd uir,
& mulier conſequantur facultatem utendi in-
uicem corporibus ſuis, ad uſus generationis:
& ſic facultas hæc nihil aliud uidetᵣ eſſe, quàm
ius licitè utendi: ergo in contrarium eſt, quòd
matrimonium exigit inſeparabilitatem, ut ex
themate huius diſputationis patet, & Apoſto.
1. Corin. 7. 1. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti ſunt,
præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à ui
ro non diſcedere: & ſi diſceſſerit, manere in-
nuptã, & uir uxorem non dimittat. Ad huius
dubii explicationem præmitto fundamentum
ex Ariſto. 2. Phy. quòd res naturales, neceſsita
tes ſuas ex fine habent: matrimonium autẽ ab
Ariſtotele in libro Politi. inter naturalia com
putatur. Dicit enim quòd homo plus eſt ani-
mal coniugale, quàm politicum: & tamen di-
cit hòminem

cit hominẽ eſſe animal ciuile. habet ergo ſuos fines propter quos eſt inſtitutũ. Deus autem, qui author, & inſtitutor eſt matrimonii, illud non fruſtra, ſed propter finem condidit. Eſt
2 *autem duplex finis matrimonii ſecundum Ariſtotelẽ. Primus, & potiſsimus, atque adeò primarius, procreatio, & educatio prolis, & in eſſe rationali, hoc eſt, ad uitam & uirtutem ciuilem: quia dans formam, dat conſequentia ad formam, ut dicitur in libr. 1. De genera. Ea, quæ rei naturali conueniunt, inquantum talis eſt, ut ignis dat non ſolùm formam ignis, ſed & calorem, & alias proprietates ignis: ſic etiam ad patres ſpectat, non ſolùm dare ſubſtã tiam, ſed & quę hominis ſunt, ut homo eſt, ſcilicet uitam ſecundum rationem, ſiue politicã. Eſt enim homo natura animal ciuile, ſicut & ignis natura calidus: & ideò ad parentes ſpectat non ſolùm conferre neceſſaria ad uitam naturalem, ſed etiam ad uitam ciuilem. Alter finis eſt, mutua obſequia, & officia inter uirũ & fœminam. Sicut enim homo eſt animal infirmum, & alterius operis egens, ideo eſt animal ciuile: ita quia nõ omnia munia ad uitam hominum degendam ſunt competentia, aut omnino uiris, aut omnino fœminis, ſed quædam ſpectant ad uiros, ut arare, ædificare & ſimilia, quædam autem ad fœminas, ut nere, pinſere: ideò iunguntur mares & fœminæ.

¶ Loci

¶Loci primum fundamentũ eſt ad omnia pe-
nè, quæ in mea relectióe diſputaturus ſum. Nã
ſecundum Ariſtotelẽ libro De anima, dubia
omnia cõtingentia de re aliqua, ex diffinitio-
ne illius ſoluẽda ſunt. Ea autem, quæ ſunt pro-
pter finem, optimè diffiniũtur per finem, qua-
re & dubia incidentia de matrimonio ex fine
matrimonii explicanda ſunt. Sic ergo dico, ꝙ
3 *ad matrimonii eſſentiã nõ ſatis eſt ius cõue-
niendi. Probatur, Nã ſi uagus concubitus eſſet
licitus, non ſatis eſſet ad rationem matrimo-
nii. Patet, Quia illo poſito, fruſtraretur talis
coniunctio utroque fine matrimonii. Proba-
tur. Si enim etiam uagus concubitus eſſet lici-
tus, ſcilicet liber congreſſus uiri cuiuſlibet cũ
qualibet fœmina, ſuus finis haberi nullo mo-
do poſſet. Nam certè prçterquam quòd ex tali
concubitu rara ſolet proles contingere, non
poſſet proles commodè, aut procreari, aut
educari, incerto ſcilicet patre, non ſolùm quo
ad ciuilem, ſed & quantum ad naturalem uitã,
cum fœmina ſit infirmior, & improuidentior
ſine uiro, quàm ut totam filiorum curam ſu-
ſtinere poſsit: & certus pater eſſe non poteſt,
ſi concubitus eſt promiſcuus. & dato etiam, ꝙ
una eſſet unius, ſine tamen mutua obligatio-
ne impediretur adhuc uterque finis matrimo
nii. Nã neque procreatio prolis eſſet certa ex
libera coniunctione, neque educatio à paren-
tibus,

tibus, qui inuicem conuiuere non tenentur, & inſtructio moralis eſſe uix poſſet, cũ oporteret filium apud matrem educari propter naturales neceſsitates, & rurſum à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obſequia & beneficia conſtare non poſſent, cùm omnis beneficentia ex amore proficiſcatur, qui eſſe non poſſet uiri in fœminam, quæ alios uiros pateretur, nec fœminæ in uirum, qui cum aliis rem haberet. Atque ideò dico, quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi uiri ad certam fœminam, & perpetua ad procreationẽ liberorũ. Probatur, Sine tali obligatione non conſtabit finis matrimonii: ea autẽ poſita, cõſtabit: ergo illa exigitur. *Roman.7.* Confirmatur ex Apoſt. ad Rom. 7. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed uir: ſimiliter & uir poteſtatem ſui coporis nõ habet, ſed mulier. ergo requiritur obligatio.

4 ¶ Secundò dubitatur, & oritur dubium ex ſolutione primi dubii, An * de ratione matrimonii ſit conſenſus inter uirum & fœminam. Et uidetur quòd ſic, Quia de ratione matrimonii eſt obligatio, quæ non poteſt prouenire, niſi ex pacto, & conſenſu inter uirum, & fœminã. ergo exigitur contractus, uel pactum inter fœminam, & uirum. Et confirmatur, Nam ex ſententia omnium iuriſconſultorum, & theologorum, matrimonium non tranſigitur, aut cõficitur

ficitur niſi conſenſu contrahentium, ut etiam Magiſter expandit, & decreta allegat. ergo. In contrarium eſt, quòd omne ius, quod alicui competere poteſt ex pacto, pôteſt conuenire decreto legis ſuperioris: in omnibus enim aliis negotiis, ut effectus, & obligatio, quæ naſcitur ex cõtractu & pacto, poteſt aliunde oriri, ut ſeruitus, quæ ex pacto oriri poteſt, eadem ex iure belli & aliis cauſis conſtituitur. Item tranſlatio hæreditatis, quæ pacto conficitur, eadem aut iure præſcriptionis, aut alio titulo fieri poteſt. non ergo uidetur negãdum quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahẽtium conſenſu, & pactione firmari ſolet, aliunde etiam poſsit proficiſci. Pro ſolutione huius dubii dico, quòd de ratione matrimonii, abſolutè loquendo, non eſt contractus, nec conſenſus inter uirum & fœminã. Probatur primò ex illo principio apud theologos acceptiſsimo, Quicquid Deus poteſt facere cũ cauſa ſecũda, poteſt ſe ſolo facere. ſi ergo pacto, & conſenſu uiri, & fœminæ conſtituitur matrimonium: ergo Deus ſe ſolo poſſet facere illam obligationem, non ex conſenſu, aut pacto aliquo uiri & fœminæ, ſi mutuò utrũque obligare poſſet ad coniunctionem maritalem, eodem modo, ſicut pacto & coniũctione coniucti erant. Confirmatur, Quia Deus habet maius dominium ſuper uirũ & fœminam, quàm ipſi inter

ſeipſos:

ſeipſos: ſi ergo ipſi habent tradendi ſui corporis poteſtatem:ergo etiam Deus.& tale matrimonium eſſet eiuſdem rationis cum matrimonio ex pactis & conſenſu conſtituto: quia eſt obligatio eiuſdẽ rationis, & ad eoſdem fines: atque hoc negare,perinde eſſet ac ſi quis contenderet murẽ à ſole generatũ, nõ eſſe uerum murem eiusdem rationis cum mure genito à patre:quod olim à legitima philoſophia exploſum eſt.Cõfirmat̃,Dominus pręcepit Oſeę.1. *Oſeæ.1.*
Sume tibi uxorẽ fornicariam,& fac tibi filios fornicationis.ex eo præcepto ſi fuiſſet de certa fœmina,potuiſſet Oſeas illam etiam inuitã in uxorem accipere,quia iam erat facta ipſius, quod egregiè factum aſſerunt. atque hoc pacto nõ eſt neceſſe recurrere ad diuinam diſpẽſationem in præcepto de fornicatione: quia Deus fecit, ſciliceteam propriam Oſeæ uxorẽ. quod etiam matrimoniũ uidetur ex ſerie prophetiæ dicenti,ubi illam uxorem uocauit, ut quid ergo non potuit etiam mutuò alterumin alterius tradere poteſtatem? Confirmatur ultimò,Inter primos parentes fuit uerum matrimonium,de illis enim dictum eſt;Propter hãc relinquet homo patrẽ,& matrem,&c.& præcepit illis Dominus,Creſcite, & multiplicamini.& Adam dixit,Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno,& comedi,& tamen Scriptura non meminit pacti inter ipſos. ergo au-

thoritate diuina fuerant coniuncti, quia Dominus in Euangelio dicere uidetur, Quod Deus coniuxit, homo non ſeparet. Nec poteſt dici, quòd factum eſt per illa uerba, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quãobrẽ relinquet homo, &c. Nec unquam mihi placuit expoſitio illorum, qui ita dicũt. Nam primùm illa fuerunt uerba ſolius Adæ, qui matrimonium ſolus facere non poterat. Deinde illa uerba uidentur eſſe poſt factum matrimoniũ. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin authoritate diuina poſſet conſtitui matrimonium eiuſdem rationis: ſicut ſi conſenſu partium contraheretur, & forſam ita factũ fuit. Palud. uerò in 4. diſt. 26. q. 11. articu. 2. dicit, quòd fortaſſe illud matrimoniũ Deus fecit inter Adam & Euam ipſo dormiente, quod euigilans cognouit factum in ſe, & prophetauit faciendum in aliis: uerius tamen, inquit, eſt, quòd non fuit à Deo immediatè, ſed ſibi fuit inſpiratum, quòd conſentiret, & ipſo euigilante conſentirent mutuò, & ſic ſecutum eſt uinculum. Sed ipſe hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Tho. diſt. 27. q. 1. arti. 2. q. 1. ad. 2. & diſt. 33. q. 1. arti. 2. ad 5. & diſt. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus ultro, citróque iactatis, duo ſunt, quæ pro compertis haberi

Palud.

5 poſſunt. Primum eſt, quòd * matrimonium quantum ad ſuam eſſentiam nihil aliud eſt,

quàm uinculũ,ſiue mutua uel indiuidua,id eſt perpetua obligatio uiri certi,ad certam fœminam, ad procreationem liberorum, ſiue ad uſus generationis: ita ut per procreationẽ intelligamus & filiorum,& familiæ inſtitutionem. Secundum eſt,quòd hoc uinculum licet Deus quidem ſine dubio,nullo conſenſu uiri, & fœminæ interpoſito conſtituere poſsit, ex lege tamen naturali, & diuina non contrahitur,niſi coniugum ipſorum conſenſu.

¶ Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu ſponſaliũ eſt mutua obligatio ad uſum matrimonialium:& tamen non eſt matrimonium:ergo non tota ratio matrimonii conſiſtit in mutua obligatione,ſed exigitur aliquis contractus,uel conſenſus. Reſpondeo, Primũ nego, quòd in contractu ſponſalium ſit mutua obligatio ſaltẽ immediata ad uſus matrimonii. Nõ enim poteſt eſſe obligatio ad rẽ illicitã. Sola autẽ obligatione deſpõſaliũ ſtãte,nõ eſt licitus uſus matrimonii, imò eſſet fornicatio,cũ exigatur cõſenſus de præſenti. Eſt autẽ in ſponſaliis obligatio ad contrahendum matrimonium,in matrimonio autem eſt obligatio immediata ad uſus matrimonii,& eſt actualis traditio corporis, unde naſcitur talis obligatio:& ita intelligendum eſt,quòd ratio matrimonii conſiſtit in mutua traditione corporis,& obligatione ad uſum corporis. ſed tradi

tio intelligitur à quocunque fiat: uihil enim refert an fiat ab ipſis, qui traduntur, an à ſuperiori. Secundò dico, quòd per obligationẽ intelligo nõ ſolũ ius, ſed uerũ dominiũ. nõ enim ita uxor debet uiro corpus uel uſum corporis, ſicut qui pecuniã ex aliqua ſtipulatione debet, quæ quidẽ debitoris, nõ creditoris eſt, quãuis debita ſit: ſed corpus uxoris non eſt uxoris, ſed uiri, & ecõtra: ut Paul. dicere uidet. Vnde etiã matrimonium nõ ſolùm eſt mutua obligatio, ſed tranſlatio corporis ad uſus generationis.

¶ Verum ex hoc loco oritur latus diſputationis campus. Si enim ita eſt, ut de ratione matrimonii non ſit aut contractus aliquis, aut conſenſus coniugum, ſed ſatis eſt mutua obligatio ad uſus naturales cum actuali traditione corporis: & hoc ipſum Deus uniuerſorum dominus non ſolùm poteſt facere, non expectata cuiuſuis authoritate, ſed etiam aliquando fecit: an poteſtatẽ iſtam reliquerit reipub. uel eccleſiæ, an eccleſia, uel Imperator poſſet conſtituere matrimonium ſine conſenſu, ut ſcilicet poſsit ex cauſa fœminã uiro in uxorem dare, aut utroque, aut certè altero inuito. Et uidetur quòd ſic, quia in omnibus aliis negotiis omne ius, quod conuenit alicui ex pacto uel conſenſu, poteſt conuenire ex ordinatione legis. Tã enim in repub. ſeculari, quàm in eccleſiaſtica inuenitur poteſtas trãsferendi ex legitimis

timis cauſis dominiũ rei ab uno ad alterũ dominiũ, priori domino inuito. Cur hãc poteſtatẽ in hac una re coarctamus, & cõtrahimus, ut non poſsit eccleſia ex quacũque cauſa dare uiro ius & poteſtatẽ in corp' fœminæ, aut eco trá? poteſt ſi quidem princeps domum, agrũ, equũ, pecuniã unius legitimi domini ob crimi nis, aut ſtipulationis, aut alicuius conditionis cauſam trãsferre in nouũ dominũ, priore etiã reclamante: cur eccleſia hoc nõ poterit ex probabili & iuſta cauſa facere de corpore ſubdito rũ? Poſſet ergo eccleſia cõſtituere, ut poſt ſpõ ſalia & copulã eſſet matrimoniũ, Cõfirmatur, Si hoc nõ poſſet eccleſia, eſſet propter uinculũ inter uxoratos: ſed maius uinculũ eſt redigere aliquẽ in ſeruitutẽ: & tamẽ hanc poteſtatẽ nõ negamus, imò & parentes poſsunt liberos in ſeruitutẽ dare, ius fasque aliquãdo fuit, cur ergo hãc poteſtatem in matrimonio, ſcilicet hominis, tradendi tam obſtinatè negamus? Præterea Ariſtoteles in Politicis dicit quòd homo plus eſt reip. quàm ſui ipſius. ergo reſpublica habet maius dominium ſuper iſtum, quàm ipſemet. ſed ipſe poteſt ſe obligare: ergo ſi indiget reſpublica perſona iſtius ad iſtos uſus, ſcilicet matrimonii, uidetur quòd poſsit uti illo etiam inuito, ſicut poſſet illum etiam exponere morti propter ſalutem totius communitatis. Quòd ſi maximè obuiam eatur huic diſpu *Ariſto.*

tationi per hoc,quòd non idem ius ſit ſuperioribus in res hominũ aut in corpora aut in perſonas eorum, non tamen ſatis uidetur res expediri.Neſcio enim unde exploratum habeatur,non reſidere hanc poteſtatem in ſuperioribus,cũ tamẽ eis uitæ & mortis poteſtatẽ nõ negemus:quod maius uidetur,quàm collocandi uxorẽ uiro. Præterea,eccleſia uidetur hoc iam feciſſe,quia habetur in c. ſi conditiones,de cõditionibus appoſitis,ſiquis contrahat cum cõditione impoſsibili,uel turpi,habetur pro matrimonio,dummodo illa conditio non ſit cõtra ſubſtantiam matrimonii,ut,contraho tecũ ſi me feceris Deum,uel ,ſi Petrũ occidas, tunc eſt uerum matrimonium,& tamen eſt ſine cõſenſu.ergo,&c.Nec ſufficit dicere , quòd illud matrimonium eſt præſumptum,quia nulla uidetur præſumptio inter eum,qui appoſuit impoſsibilem conditionẽ.Item,& certè fortiùs, eccleſia poteſt facere aliquem monachũ profeſſum etiam inuitum:& tamen hoc eſt maius uinculum , cùm dirimat matrimonium.ergo etiã poterit eccleſia facere ex non marito maritũ. Maior probatᷣ ex 1. c. de regularibus , libro 6.ubi decernitur.Si quis perſeuerauerit in monaſterio ſcienter,& uoluntariè , habeatur pro profeſſo etiã ſine cõſenſu:& eſt uerus monach',etiãſi nolit:nec eſt ꝓfeſsio præſumpta, ſed uera,& eſt obligatus in foro interiori. Et certè opor

te oporteret oſtendere hanc exceptioné,unde ſcilicet habeatur, ꝙ omnia alia quæ fieri poſſunt per contractum uoluntarium,poſſunt fieri authoritate ſuperioris,& hoc ſolùm nó poteſt.Item ſi hoc negatur eccleſiæ propter nimiam libertaté,quam Deus uoluit eſſe in matrimoniis contrahendis,cótrà, Eccleſia cogit per excommunicationes,& alias pœnas ſponſalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem:imò poſſet princeps ſtatuere pœnam mortis ſi quis nó duceret ſponſam. ergo poſtquã hoc modo poteſt adimere libertem, quare negatur, quòd poſsit prorſus inuito matrimonium conſtituere? Ité ſi Chriſtus potuit(ut certum eſt)hanc poteſtatem dare eccleſiæ, uidetur quòd ſaltem in caſu dederit,putà ſi tota eccleſia periclitaretur niſi filius regis duceret filiã Turcæ,aliâs Chriſtianam, & uolentem, & ille nullo modo uult, quare papa nó poterit eum cogere? cogere inquam, hoc eſt obligare tantùm, acſi omnino duxiſſet illam.Item in illo caſu uel ſimili poteſt eccleſia præcipere ut ducat, & excommunicare niſi ducat.hoc autem omnino tollit libertatem,cùm nullo modo poſsit euadere damnationem niſi ducat.ergo non obſtat libertas, quin poſsit eccleſia conſtituere uerum matrimonium.Item quæ à Deo ſunt,ordinata ſunt, ad Rom.13. & Geneſ.1.Vidit Deus cũcta, quæ fecerat, Rom.13. Geneſ.1.

fecerat, & erant ualde bona, ſed hoc expediret multùm reipu. ut talis poteſtas eſſet in ſuperioribus, cùm aliquando eſſet remedium ad conſtituendam pacem, tollendum bella inteſtina. Et cõfirmatur, Caſu quo eſſent decem homines, & fœminæ, ut tempore Noë, quare nõ poſſet cogi uir ad accipiendum uxorem, ut Noë filios ſuos & filias? certe non uideretur intolerabilis error, ſiquis uellet defendere ꝙ poſt ſponſalia poſſet eccleſia matrimonium conſtituere, & obligare aliquem, ſequuta copula, altero etiam inuito.

¶ Sed quia Theologis non licet in ſuis diſputationibus, ſicut iuriſconſultis aliquid inſolens, nouum & inauditum contra maiorum authoritatem aſſerere: ideo ſecutus communem
7 opinionem teneo, quòd * matrimonium nulla authoritate humana poteſt conſtitui, niſi conſenſu contrahentiũ. Probatur, Ex tali coniunctione fruſtraretur utroque fine matrimonii. ergo eccleſia non poteſt. Aſſumptũ probatur. Prius enim finis matrimonii, ſcilicet procreatio prolis, & educatio certè eſſe nõ poſſet inter inuitos, & ſe non inuicem amantes; cùm commercium matrimoniale ſit magnum ſignũ amoris. Et probatur hoc, Paul. ad Ephe. 5. & Coloſ. 3. commendat uiris ut diligant uxores ſuas. & Dominus in Geneſi, Propter hanc, &c. quia ſcilicet non poſſunt matrimonialia

Epheſ. 5. Coloſ. 3.

officia

officia impendi ſine mutuo amore,& animorum concordia,quæ inter eos,qui inuiti iuncti eſſent,malè coaleſcere poſſet, coniugibus malè inter ſe conuenientibus,& de liberis diuerſa ſentiẽtibus. Secundò,Etiam finis multo minus conſequi poſſet.nam officia,& mutua obſequia niſi ex amore proficiſci nõ poſſunt, qui contigere aut uix,aut nunquam poſſet,ſi matrimonia inter inuitos conſtituerẽtur. Cõfirmatur,Quia poteſtas humana omne uinculum quod poteſt conſtituere,poteſt dirimere. Sed eccleſia non poteſt dirimere uinculũ matrimonii:ergo nec conſtituere. Maior patet, Quia in omnibus aliis tranſlationibus rerum ſicut poteſt princeps rem tranſferre inuito domino, ita etiã poſt tranſlationem poſtea inuito ſecundo,priori domino reſtituere,nõ obſtante quacunque poſſeſsione,& uſu rei,ita ꝙ eandem poteſtatem habet ad reſcindendum contractum,ſicut ad conſtituendum: ſed non poteſt papa reſcindere contractum matrimonii, ſaltem partibus inuitis, uel poſt matrimonii uſum:iuxta illud, Quod Deus coniunxit, &c. ergo. Et certè nulla ratio eſt, ut ex aliqua cauſa eccleſia poſſet matrimonium conſtituere inuitis parentibus, reſcindere autem etiam ipſis poſcentibus nullo caſu poſsit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per uerba de præſenti contraheret cum

Maria,& Papa traderet in matrimonium Mariam Iohanni:tunc uel nullum eſſet matrimonium,uel illa eſſet uxor duorũ.Patet,Ibi ſunt duæ cauſæ ſufficientes ad conſtituendum matrimonium.ergo uel utraque habet effectum: & ſic illa erit uxor duorum:uel ſe mutuò impediunt,& tunc nullum eſſet matrimonium: & tũc nunquam ſciri poſſet,an aliquod ſit uerum matrimonium,uel nõ,quia dubitari poſſet an papa uelit eam tradere alteri. Et ſi dicas, quòd in eo caſu authoritas ſuperioris maior eſt,& per conſequẽs illa eſſet uxor Iohannis: contrà, & eſt quartum argumentum, Si hoc papa poteſt,ergo & quilibet epiſcopus in ſua diœceſi.neſcio enim quid papa poſſet in tota eccleſia,quod non poſsit epiſcopus in ſuo epiſcopatu,niſi fortè in illis quæ de ſe ſpectant ad uniuerſalem eccleſiam,ut determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa poteſt,uidetur epiſcopus etiam poſſe,niſi quòd in aliquibus poteſtas eorum contracta eſt iure,ut in diſpenſationibus uotorum,& impedimentorum matrimonii. Quintò, Eccleſia nunquam uſa eſt hac poteſtate,nec in lege naturæ, nec in lege ſcripta,nec in lege euangelica, cùm tamẽ non ſit dubitandum quin aliquando expediret uti hac poteſtate:ergo ſignum eſt non eſſe talem poteſtatẽ in eccleſia.Sextò,Eccleſia cogit aliquem ad contrahendũ matrimonium,ut poſt

ſponſalia,

ſponſalia,& tamen nolentes non iunget tanquam coniuges:& tamen in omnibus aliis ſiquis nollet reddere debitum,cogitur facto ad reddendum debitum, non ſolùm decretis & pœnis. Ergo ſi eccleſia poſſet dare maritum puellæ ipſa inuita,deberet poſt ſponſalia,etiã ſi nollet,tradere eam in manus uiri:quod tamen nunquam tentauit facere.

¶ Ad argumenta in contrarium patet quid dicẽdum. Dicimus enim quòd in omnibus aliis tranſlationibus,& uinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & inſtitutæ ſunt In propoſito autem(ut oſtenſum eſt)omnino tolleretur finis matrimonii.Secundò dicimus,quòd in aliis trãſlationibus ſi fortè poſt factum ſequatur maius inconueniens, poteſt remedium adhiberi. Poſſunt enim reuocari in priorem aut meliorem ſtatum,matrimoniũ autem ſemel ritè perfectum dirimi,aut reuocari non poteſt.& ideò non eſt tantum periculum ſi fiant ſine conſenſu eorum,ad quos ſpectant:& ideò etiam timor impedit matrimonium,& non alia.Tertiò etiam uidetur potiſſima ratio,quia in omnibus aliis negotiis idẽ effectus ſequitur ſi aliqua tranſlatio fiat authoritate ſuperioris, uel hominum uoluntate, & pacto.in eoſdem enim uſus & domus, quam aliquis ſibi uendicat authoritate legis,aut præſcriptione,aut quouis alio legitimo titulo ac

ſi ha

in animo omnia, quæ de conſenſu maritali à doctoribus diſputātur, tractare (eſſet enim infinitum) ſed ſolùm unicum locum delegi, de quo iuriſconſulti, & Theologi ambigunt, & contendunt, & adhuc ſub iudice lis eſt, An ſcilicet contractus per uerba de præſenti, & conſenſu interpoſita conditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimònium teneat, non reuocato priori conſenſu, ut, Accipio te in uxorem, ſi pater tuus conſenſerit: uel, ſi pater tuus obierit. & uolumus ètiam, quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium poſita conditione. Et quidem illuſtres, & celeberrimi doctores pontificii iuris defendunt aſſertoriam partem, prorſus affirmantes firmari eo caſu matrimoniū aduenien te conditione, nec opus eſſe nouo conſenſu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. appoſit. Hoſti. in ſumma, quod etiam ſentiunt theologi non ignobiles, inter quos uidetur eſſe Petrus Paluſtris, author alioqui quantiuis pretii, in 4. d. 29. q. 2. ad 2. & ad 3. & contendunt argumentis hoc confirmare. Primùm in omnibus aliis contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet cōtractus abſolutus, nullo conſenſu requiſito. ut ſi cōtrahatur ſic, Do tibi cētum libras ferri, ſi nauis mea ſalua uenerit: do domum, ſi nuptui dederis filiam: uendo agrum, ſi pater obierit: conditione po

Panormita. *Hoſtien.* *Petrus Paluſt.*

ne poſita tenet contractus. ergo etiam in matrimonio. Secũdò ſi hoc negetur matrimonio quod conceditur aliis pactis, hoc eſſe non poteſt, niſi ratione libertatis ſingularis, quæ in matrimoniis præ aliis exigitur, ſed hoc ipſum eſt cõtra libertatem ſcilicet non poſſe contrahere cùm uoluerit, & pro tempore quo uoluerit, & ſicut uoluerit. ergo ſiquis nuuc uult contrahere pro craſtina die, & non pro hodie, omnino uidetur contra libertatem, quòd impediatur. Præterea ille contractus nõ eſt ſponſalium: ergo eſt matrimonialis. Conſequentia eſt nota. Antecedens probatur, Quia ſi eſſet ſponſalium, uel pro tempore quo fit, uel pro tempore conditionis. Nõ primum, quia quod impedit matrimonium, impedit ſponſalia, ſcilicet effectus conditionis: nec ſecundum, quia contractus ſub conditione quando ponitur conditio, manet purus, id eſt, acſi eſſet ſine cõditione: ut ſic, Contraho tecum, ſi habes licentiam patris tui: ſi conditio adeſt, tantùm ualet, ſicut, Contraho tecum abſolutè ſine conditione. ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet abſolutus, & per conſequens eſt matrimonium. Confirmatur, quòd non ſint ſponſalia pro nunc: quia ex illo contractu non naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia. unde habetur c. unico de ſpõſalibus, libro 6[!]. de ſponſalibus cõditionatis, quòd non

contra

cõtrahitur publicæ honeſtatis iuſtitia, niſi purificatus fuerit contractus per conditionis euẽtum, & tamen ex ſponſalibus naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia. Item contractus nihil efficit niſi ex intentione contrahentium, ſed iſti intendunt efficere matrimonium, & non ſponſalia. ergo ſi nõ efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet, quia talis obligatur illo contractu poſita cõditione, ut dicitur in caſu ſuperiori. Præterea, Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur conditio, eſſet uerum matrimonium. Sed idem uidetur operari ille contractus præteritus, ſi interim non eſt reuocatus, ſicut ſi nunc eſſet. ergo uidetur quòd faciat matrimonium. Sextò arguitur in c. de illis. de cõditionibus appoſitis. dicitur enim quòd ſi quis his uerbis iurauerit fœminam ſe ducturum uxorem, ſi dederit pecuniam: ſi non dederit non eſt reus, niſi conſenſus de præſenti interuenerit: licet copula carnalis fuerit ſubſequuta. ergo à cõtrario ſenſu, ſi ſit conſenſus, erit reus periurii. Sed in propoſito, ut ſupponimus, eſt conſenſus de præſenti: ergo erit matrimonium. Item, ſi contraho tecum craſtina die, aduenięte craſtina die, uidetur quòd ſit matrimonium, non pro nũc, ſed pro craſtina die. Probatur, Sicut ſi dicat, Si craſtina dies fuerit, uel ſi ſol oriatur cras, duco te in uxorem, eſt matrimonium. ergo etiam

cum

cum alia códitione, ſi adueniat conditio, quæ ſuſpendit contractum, uidetur contractus purus, & per conſequens matrimonium. Idem enim uidetur dicere pro craſtina die, & pro tẽpore, quo dederis mihi centum. Præterea, Si quis contraheret his uerbis, Contraho tecum ſi conſentias ut contrahas mecum, ipſa reſpondẽte, Contraho, eſt uerum matrimonium, & tamen illa conditio eſt etiam de futuro: ergo à ſimili ſi dicat, Contraho tecũ ſi intra annum conſenſeris, poſita conditione, erit uerum matrimonium. Aſſumptum probatur, Nam in cõtractu matrimonii ita uidetur contingere, quòd alter prius dicat Cõſentio, & ad ueniente conſenſu alterius, perficitur matrimonium: unde ſemper uidetur quòd efficacia conſenſus dependeat à futuro.

¶In contrarium eſt omnis ſententia theologorum, ex quorum authoritate, & doctrina
9 pono canonem uniuerſalem, Si*ex aliquo pacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oritur matrimonium, quicquid poſtea ſuperuenerit, ſiue ſit ætas, ſiue copula carnalis, ſiue diſpẽſatio ſuper impedimentum, ſiue conditio appoſita cõtractui, nunquã erit matrimonium, niſi de integro omnia ponantur, quæ neceſſaria ſunt, & de eſſentia matrimonii. Vnde dico, quòd ad legitimum matrimonium, & uerum, ſicut ſufficit, ita exigitur mutuus cõſenſus expreſſus

preſſus,& purus in præſenti,hoc eſt pro tempore,pro quo cõtrahunt,& pro tempore pro quo matrimonium conficitur:& ſic in dubio oblato ſunt ſponſalia,& etiam adueniente cõditione.Probatur primò,Matrimonium eſt ſacramentum nouæ legis,quod non uidetur dependere de futuro,& ratihabitio non efficit ſacramentum.ergo.Patet(ut habetur in c. ſuper eo.de conditionibus appoſitis) Talis ſuperueniente conditione nõ eſt matrimonium,quia tunc ſi matrimonium iam eſſet ratum,& integrum,non eſſet cogendus ad contrahendum, ſed ad cohabitandum,uel conſummãdum matrimonium.ergo talis contractus non habetur pro matrimonio.Prætera,Matrimonium cõficitur ex conſenſu.ſed ille conſenſus non fuit ſufficiens:ergo nec eſt ſufficiens poſita conditione.Præterea,Si talis ante aduentum conditionis reuocet conſenſum,iam non eſt matrimoniũ, ut etiã authores cõtrariæ ſẽtẽtiæ tenẽt.ergo nec nũc etiã ſi non diſſentiant.Probatur iſta conſequentia,Quia diſſenſus non tollit,nec irritat uirtutem contractus,ergo ſi cõtractus habeat uim conficiendi matrimoniũ, non obſtante diſſenſu,efficit matrimonium. Quòd uerò diſſenſus non irritet illum contractum,patet.Quia non obſtante quocũque diſſenſu,compelletur ad contrahendum, ut uidetur ex illo c.ſuper eo.aliâs contractus con-

F diti

ditionalis eſſet nullius roboris, ſi per ſolã uoluntatẽ alterius cõtrahentiũ reſcinderet. Præterea, Si tenetur cõtrahere cũ alia ante aduẽtũ cõditionis, tenebit matrimoniũ. ergo etiã adueniẽte cõditione nõ tenet matrimoniũ cũ prima. Probatur cõſequẽtia, Quia ſine dubio ſi quis habet poteſtatẽ contrahendi cum alia, habet poteſtatem non contrahendi cum iſta.

¶ Ad argumenta autẽ in cõtrariũ dico ad primũ, ꝙ certè ex natura cõtractus nõ habetur, ꝙ adueniente cõditione, ſit tranſlatio rei, cùm primus cõtractus ſolũ uideatur promiſsiuus, ſed hoc diſponitur lege, ꝙ qui promiſit, uelit nolit ſtet promiſsis, quod (ut ſuprà dictũ eſt) in matrimonio leges diſponere non poſſunt. Vel poteſt dici abſolutè, ꝙ in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, nõ autẽ in matrimonio propter ſummã illã libertatẽ, quam Deus uoluit eſſe in matrimonio, ut ſcilicet quicũque nondũ habet uxorem, ſit in eius libertate, & poteſtate uel accipere, uel nõ accipere, quare cùm etiã ſecundũ aduerſarios talis ante aduentũ cõditionis nõ haberet uxorẽ, in eius poteſtate eſt ducere, aut non ducere: & per hoc patet ſolutio ad ſecundũ. Ad tertiũ. dico, ꝙ tale pactũ eſt ſpõſalia pro nunc, & pro tẽpore etiã cõditionis. Ad quartũ dico, quòd quantumcũque habeat intẽtionẽ nõ ſpõſaliorũ, ſed matrimonii, tamẽ in fauorem matrimo

nii hoc ualet, & intelligitur illa clauſula, Si nõ ualet, ualeat ut ualere poteſt. Ad quintũ dico, ꝙ ſiquis cõtrahat in tempus incertum, nõ eſt matrimonium, ſed ſpõſalia, niſi fortè ſit in tẽpus neceſſariũ, ut in craſtinũ. Sed quid ſi ſuper ueniẽte cõditiõe perſeuerat cõſenſus cõtrahẽtium, an ſit matrimoniũ? Et uidet ꝙ ſic, quia ſi à principio fuiſſet poſita cõditio, fuiſſet matrimoniũ. ergo ſi nũc conſenſus utriuſque ad eſt cum conditione, uidetur ꝙ idem operetur. Et confirmatur, Quia (ut dictũ eſt) conſenſus de præſenti ſufficit ad ſubſtantiam matrimonii. ergo ſi nunc adeſt conſenſus, erit matrimonium uerum. Sed his non obſtantibus dico, quòd etiam ſi conſenſus, qui ab initio fuit in utroque, perſeueret, non eſt matrimonium. Et probatur, Ab initio nõ fuit matrimonium: ergo oportet quòd de integro ponantur omnia ſufficientia. ſed ille conſenſus, qui fuit à principio, non fuit ſufficiens ad matrimonium, cùm non eſſet purus, ſed uerè conditionatus. ergo nec nunc ſufficit. Item conſenſus non ſufficit niſi exprimatur: ſed conſenſus ille non exprimitur per aduentum conditionis: ergo nõ efficit matrimonium. Item ille conſenſus (ut habetur in illo c. ſuper eo.) habetur non pro conſenſu de præſenti, ſed de futuro: ergo non ſufficit ad matrimoniũ. Præterea, Per id quòd nõ eſt in poteſtate alicuius, nõ uidetur propriè cõfi

ci matrimonium. ſed conditio illa non eſt in poteſtate contrahentis: ergo non poteſt facere matrimonium.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum nego conſequentiam. Ad ſecundum dico, ꝙ ſi nunc ſit conſenſus, & nunc ponitur conditio, re uera eſſet matrimonium, ſaltem ſi exprimatur: ſed ſi ſolùm manet conſenſus, Quia approbo quidem primum pactum, & placet mihi, ſed nihil de nouo uolo facere, non eſt matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad caſus contingentes, cùm quis minor ætate cõtraxit per uerba de præſenti, & cum conſenſu etiam de præſenti, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cùm peruenerit ad ætatem legitimam, & prius non reuocauerit conſenſum, imò placet ei ſemper poſt pactum, an teneat matrimonium. Item ſi quis contraxerit cum conſaguinea, ea conditione, ſi papa diſpẽſauerit, etiam ſi habeat acceptam & gratã diſpenſationẽ. Ad omnia hæc & ſimilia reſpondetur, nullũ tale eſſe matrimonium.

¶ Sed reſtat ſcrupulus non cõtẽnendus, Quid
10 *ſi deceptus cõtrahat, an teneat matrimoniũ: an ſi eo caſu uel ſimili credens iudicio, & ſententiæ iuriſconſultorum, crederet ſe uerè cõtraxiſſe, & hoc errore ſeductus affectu maritali cõtraheret, & cõueniret cũ huiuſmodi muliere ſibi deſponſata, quàm aliâs non eſſet ductu

rus:

rus:an matrimonium eſſet ualidum. Diſputari certè in utranque partem probabiliter poſſet. Nam primò uidetur matrimonium tenere, non enim iura uel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quàm errorem perſonæ: ſed in caſu poſito non interuenit error perſonę, ſed iuris. ergo ſibi imputetur ſi crediderit in hoc uiris minus ſapientibus: quemadmodũ ſi crediderit eſſe uirginem, quæ paſſa eſt uirum, uel ditem, quæ pauper erat. Ecótrario tamen adduci poteſt, nam hic non uidetur uelle aliquid de integro, hoc eſt quicquam agere noui, ſed ratũ habere, quod putat iam actũ eſſe. ſi ergo reuera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidem erit ſané: quod tamẽ in alio loco prolixius dicendum reſeruo. Sed in præſentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum eſſe, non ſolùm propter argumentum iam factum, quod tamen nõ infirmatum eſt: ſed quia in uniuerſum error circa ea quæ ſunt de eſſentia contractus, uitiat contractum: tale autem uidetur caſu contigiſſe, cùm iſte credat ſe iam non eſſe ſui iuris, ſed actam rem agere, & uerè eſſe matrimonium, atque ideo meritò reſcinditur contractus tanquam ex errore procedẽs. Facit quod ad hoc doctores notant in c.1. de regul. libr. 6. Si quis ante annos pubertatis facit uotũ religionis, nõ obligat maior factus, ſi ratificauerit ex erro-

re:quia ſcilicet credebat uotum tenere. Puto ergo omnino, quòd non eſt matrimonium, quia ille habet errorem circa eſſentialia,& fundamenta matrimonii,& nihil eſt tam contrarium conſenſui, quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdictione omnium iud.

Secunda pars Relectionis.

11 IN Secunda parte tractandum eſt de impedimẽtis matrimonii,& primũ eſt, An * ſicut eccleſia aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps poſſet hoc facere. utrum ſcilicet princeps ſecularis poſsit ponere impedimentum matrimonio,hoc eſt,an perſonæ legitimæ ad matrimonium poſsint lege ciuili illegitimæ reddi, ita ut ſi contrahant,factum non teneat. Et uidetur quòd ſic,ſicut ſuprà inductum eſt: ſicut in naturalibus ita in moribus & in ciuilibus, ratio ſumenda eſt ex fine. Poteſtas autem regia uel ciuilis conſtituta eſt propter bonũ reipub. quicunque ille ſit,ſiue pacificus conuictus,ſiue etiam ſimpliciter omne bonum quatenus humanum eſt:ergo quicquid uel neceſſarium eſt,uel contradicit ad talem finem,omnino uidetur cadere ſub poteſtate regia,ſiue ciuili. ſed bona pars communis,ſiue ciuilis boni conſtat ex matrimoniis.ergo poteſt princeps leges cõdere, ubi matrimonia quoquomodo obſtantia,

tia,commodo reipublicæ uitet,& irritet.Item uidetur,quòd finis matrimonii ordinatur ad finẽ legiſlatoris, ſcilicet in bonũ ciuile: ergo, &c. Secundò arguitur, Omnes rationes, quæ à doctoribus ponũtur,ut eccleſia aliquos gradus cõſanguinitatis arceat à matrimonio, procedũt in lumine naturali,& intra prudentiã politicã.ergo cũ prudẽtia politica ſit regula principum & gubernatorum rerumpublicarũ (ut Ariſto ponit in Ethicis) ſequitur quòd hoc ſpectabit ad humanam & ciuilem poteſtatem. Antecedens patet,Nam altera ratio ſolet aſsignari periculi cognatorum in eadẽ domo habitantium:ut ſi licentia matrimonii permitteretur inter ſe coniugio iungendi,daretur occaſio inceſtus.& ſtupri. Altera eſt, ut amicitiæ propagẽtur,neceſsitudines intra unos eoſdẽque lares & parietes coerceantur, ſed utraque res ſpectat certè ad ciuiles leges,quæ prohibere habent ſtupra,ſicut & adulteria, & etiam in republica,amicitias inter ciues conflare & propagare.ergo tota res non uidetur excedere ciuilem poteſtatem. Tertio, Matrimonium uel eſt contractus ciuilis,uel fundatur in contractu ciuili:ſed princeps habet poteſtatem ſuper omnes tales contractus.ergo poteſt leges facere de matrimoniis contrahendis.Et confirmatur,Quia multæ leges latæ ſunt, ubi aliqua matrimonia prohibentur,ut patet. ff. de ritu nu-

 ptiarum,

ptiarum, l.ſororis.§.ſi quis.& l.ſemper. §.ſi ſenatorium. & l. palàm. §. ſenatus. & l. quin etiam non eſt.& l. finali, dicitur ꝙ quoddam eſt crimen inceſtus contra ius gẽtium, quoddam ſolùm contra ius ciuile. et idem l. ſi adulterium cum inceſtu.§.1.ff.ad.l.iuliam de adulteris. Nec ualet dicere, quòd matrimonium eſt ſacramentum, & ideo eximitur à quacunque poteſtate, non ſpirituali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam eſſet ſacramentum propriè, ſed ſolùm in officium. Secundò, quia non obſtat, quòd ſit ſacramẽtum, cùm priuati homines leges & conditiones apponant matrimonio, ſine quibus non eſt ſacramentum. Et rurſus, Papa non habet poteſtatem ſuper matrimonium, niſi ſolam inquantum eſt cõtractus quidam. ergo per hoc quòd eſt ſacramentum, non excluditur à poteſtate ſeculari, ſicut ſi emptio eſſet ſacramentum. Nec rurſus ualet dici, quòd matrimonium eſt contractus in foro conſcientiæ, & apud Deum, & quòd princeps non habet poteſtatem in foro conſcientiæ, & niſi in foro contentioſo. Primò, quia etiam alii contractus ciuiles ſunt cõtractus in foro cõcientiæ, ut emptio, donatio, & alii ſimiles cõtractus. Et iterũ falſum omnino & erroneum eſt dicere, quòd principes nõ habẽt poteſtatem in foro conſcientiæ, cùm poteſtas ciuilis ſit etiam à Deo æquè ac ſpiritualis,

lis,dicente Pau.ad Ro.13. Omnis poteſtas à do *Rom.13.*
mino Deo eſt.&,Qui poteſtati reſiſtit,Deo re
ſiſtit.Ergo nec ex hac parte poteſtas ciuilis à
matrimonio arcetur.Nec iterū ſufficit dicere,
ꝙ matrimonium eſt pactum naturale:hoc eſt,
quòd eſt de lege naturali.Alia uerò pacta ſunt
ciuilia,uel ex ordinatione legum ciuilium,&
ideò non ſubiicitur legibus ciuilibus.hoc,in-
quam,non ſufficit:nam etiam alia pacta,ut do
nationes,promiſsiones,& reliquæ ſtipulatio-
nes tenent,& ſunt uera pacta,excluſis legibus
ciuilibus.Nec demū diluit quæſtionē dicere,
ꝙ ad leges ciuiles ſpectet ſolū præmiare bona
& punire delicta,ut adulterium,furtum,homi
cidium,non autem aliquid, quod natura ſua
bonum eſt,aut licitum prohibere.exempli gra
tia, Conſobrinam in uxorem ducere,non ſpe
ctat ad legem ciuilem hoc prohibere,ſed ſi na
tura hoc illicitum ſit ſororem ducere, ſpecta-
ret ad legem hoc punire:non inquam hoc ſuf-
ficienter ſatiſfacit huic negotio: falſum enim
eſt leges ciuiles non poſſe aliquid natura lici-
tum uitare.ut enim Ariſto.docet,leges ferun- *Ariſto.*
tur de his,quæ prius quàm ſciatur,nihil inter-
eſt,ſic,an aliter fiant.poſtea uerò refert, & ſi
ne dubio poteſt lex non ſolùm mala punire,
ſed etiam aliquid conſtituere in genere uitii
aut uirtutis:poteſt ſi quidē lex prohibere ſum
ptus alioqui licitos, ludos aliâs innoxios, &

multa huius generis,quæ in republica eſſe poſſunt,alioqui poteſtas ciuilis eſſet deficiens,& reſpublica non ſibi ſufficiens,ſi non poſſet leges cōdere ſuo ſtatui conueniētes,& de rebus nulla alia lege conſtitutis. In contrarium eſt, Quia idem non uidetur ſpectare ad diuerſos principatus,& legiſlatores. Eſſet enim turbatio,& confuſio rerū,ſi de eadem rediuerſa inſolidum conſtituerētur in ordine ad eoſdem ſubditos,quod tamen in propoſito contingeret,ſi princeps ſecularis,& pōtifex poteſtatem haberent de matrimonio conſtituēdo: poſſet enim aliquid contrarium ab uno conſtitui legibus alterius,atque adeò populus incertus teneri,cui maximè parendum eſt.Item alii gradus prohibentur lege ciuili, qui tamen non prohibentur lege canonica,inter quos matrimonia recipiūtur ab eccleſia.Item eſt cauſa ſpiritualis:ſed poteſtas ciuilis non agit cauſas ſpirituales.ergo,&c.

12 ¶Ad hanc quæſtionem reſpondeo primùm, Mihi*nō eſt dubiū quin princeps ſecularis ex genere,& natura ſuæ poteſtatis uim habeat, & iuriſdictionem ſuper matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines,& poſſet leges ferre,& impedimēta ponere ſimilia,ſicut eccleſia.Nec uideo cur Moyſes legiſlator eaſdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit,quas

rit,quas authoritate diuina tulit, etiam ſi ponamus eius poteſtatem nullo modo eſſe ſpiritualem,ſi fuit princeps populi Iſraël.Nec ſcio quare ſi lege naturali prohibitum non eſſet, matrem habere uxorē,cur princeps huiuſmodi legem facere non poſſet,irritans omnino ſi quid ſecus factū fuiſſet. Imò puto ante legem Chriſti nullam fuiſſe propriè poteſtatem,nec iuriſdictionem ſpiritualem,qualis eſt in eccleſia:& tamen neſcio cur principes non poſſent leges facere de matrimoniis contrahendis.Cōfirmatur,In lege naturali uidentur fuiſſe leges de matrimoniis,de ſuſcitando ſemine fraterno:imò multa inconuenientia poſita in Leuitico ſunt de iure naturali,ubi nulla erat poteſtas ſpiritualis.Secundo dico,Hoc non obſtāte,eccleſiā poteſt prohibere poteſtatē ciuilem ab hac iuriſdictione:hoc eſt,princeps temporalis arceri poteſt,& impediri per poteſtatem ſpiritualem,putà per ſummum pontificem, ab hac iuriſdictione. Probatur, Quia, ut impræſentiarum pro certo haberi uolo, temporalis reſpublica eſt quodammodo ſubiecta ſpiritua li,& conſequenter etiam poteſtas temporalis eſt ſubicta poteſtati ſpirituali.Vt enim Ariſto. ait,ſi finis unius artis,aut facultatis inferior ſit,& ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars ſubiecta erit arti,& artifex artifici:ut fabrilis & nautica ſubiecta eſt militari facultati,ut

ti,ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo huma na pax,& ciuilis honeſtas,& conuictus ordinetur in ſpiritualem felicitatem,& perfectum bonum hominis,inquantum homo eſt:conſequens eſt,ut ciuilis facultas,& poteſtas certo modo ſit dependens,& ſubiecta ſpirituali poteſtati. Ergo non ſolùm in pactis connubiorum,ſed etiam in aliis pactis & ciuilibus conditionibus, non eſt dubium quin ſpectet ad ſpiritualem poteſtatem,moderari facultatem, & ſecularem poteſtatem in his, quæ coniuncta ſunt cum rebus ſpiritualibus,& terminos præſcribere,& limites,quatenus & quo uſque ciuilis poteſtas in huiuſmodi progredi poſsit. Nec tamen uolo dicere,quòd temporalis poteſtas ſit in omnibus,aut etiam ordinariè ſubiecta ſpirituali poteſtati. Imò nihilominus puto quàm principes eſſe uelut uicarios eccleſiæ, aut pontificum,ſed habere iudiciariam poteſtatem à Deo.atque ipſi ſummi pontifices habent,quam niſi in caſu ſpiritualis poteſtas impedire non poteſt. Verùm dico ex iuſtis cauſis poſſe eccleſiam poteſtati temporali tollere cognitionem,aut iuriſdictionem aliquorum,de quibus alioqui iure ſuo diſcernere & ſtatuere poſſet,quia ſcilicet ex natura ſua ſpectat ad poteſtatem ciuilem,putà quia non ſatis commodè,& conuenienter ad finem ſpiritualem per ſolam poteſtatem ſpirituale͂ adminiſtrari poſſet. Exem

ſet.Exemplum eſt in propoſito.Nam cùm pactum matrimonii pendeat ex iure diuino,& quid ad matrimonium exigatur,& inter quas perſonas tranſigi matrimonium poſsit, inter quas non poſsit,& pleraque ad huiuſmodi cõtractum ſpectantia,ſolo diuino iure terminari,& intelligi poſſent:non poſſent leges cogere de matrimonio fieri ab eo,qui ius diuinum nõ habet cognoſcere, cuiuſmodi eſt princeps ſecularis.Nec enim humana ſolùm eruditione ſatis cognoſci poſſunt multa,quæ circa connubia occurrũt,inter quæ hoc eſt unum, quæ perſonæ ad matrimonium legitimæ ſint. Quare iuſtis de cauſis totum negotium de matrimoniis paciſcendis, & iugendis poteſtati ſpirituali ſeruatum eſt,etiam ſi matrimoniũ non eſſet ſacramẽtum.ſicut enim puto epiſcopum in ſua diœceſi poſſe etiam matrimonio impedimẽta ponere,& omnia quę papa poteſt,niſi ea cauſa pontifici reſeruata eſſet: ſicut alia multa S.Thom.4.diſtin.25.q.2.articu.2.dicit. *S.Thom.*
Matrimonium quantum ad utilitatem, quæ matrimonium conſequitur,ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium, habet inſtitutionem à lege ciuili.& diſtinctione 34.q.1.articu.1.ad 4.Perſonæ illegitimæ ad matrimoniũ contrahendum dicuntur ex eo,quòd ſunt contra legem,qua matrimonium conſtituitur. Matrimonium autem inquantum eſt officium naturæ

turæ neceſſarium, ſtatuitur lege naturæ: in quã tum eſt ſacramentum, ſtatuitur iure diuino: in quantum eſt officium communitatis, ſtatuitur lege ciuili, & non ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona fieri illegitima ad matrimonium. Tamen diſt. 40. articu. 4. ad 2. dicit, quòd matrimonium non eſt tantùm ſacramentum, ſed eſt etiam in officium: & ideo magis ſubiacet ordinationi miniſtrorum eccleſiæ, quàm baptiſmus, qui eſt ſacramentum tantùm: quia ſicut contractus, & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia ſpiritualia legibus eccleſiaſticis. Palud. 4. diſtin. 26. q. 3. concluſione 2. tenet, quòd quæcunque ordinatio legis humanę nõ habet effectum non ſolùm ſi eſt contra ius diuinum, & canonicum, imò etiam ſi non ſit iure canonico approbata, quia cauſa matrimonii eſt ſpiritualis & eccleſiaſtica: laicis autem in rebus eccleſiaſticis ordinandis non eſt tributa facultas aliqua, ſed quid in talibus conſtitutum fuerit, nõ eſt alicuius firmitatis, niſi ab eccleſia fuerit approbatum. extra. de conſtitutione eccleſiæ ſanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S. Thom. in 4. d. 42. articu. 1. ad 4. expreſsè dicit, quòd prohibitio legis humanæ ad impedimẽ tum matrimonii, niſi interuenerit authoritas eccleſiæ, quæ idem eſt, etiam interdicit.

Secunda

SECVNDA PARS SECVN-
dæ partis de matrimonio.

An gradus prohibiti, ſint contra ius diuinum, & omnes de iure Canonico illegitimi.

SVMMA.

1 *Gradus omnes, qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, an ſint iure naturali prohibiti.*

2 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non ſufficienter probetur ſi contrahant, matrimonium eſſe nullum & irritum.*

3 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd in Leuitico ſint prohibitæ contrahere, quòd non ſit argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino eſſe prohibitas.*

4 *Perſonæ quæ ſint prohibitæ à matrimonio iure diuino, quòd terminari non poßit niſi ratione naturali, hoc eſt, ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali.*

5 *Gradus in Leuitico prohibiti, quòd non omnes iure naturali ſint prohibiti, oſtenditur.*

6 *Ducere uxorem fratris defuncti, quòd non ſit prohibitum lege naturæ.*

7 *Ducere relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa regum anglorum contingit, quòd nunquam fuerit prohibitum iure diuino legis ueteris.*

8 *Frater, quòd ſecluſo iure humano, ſine quacunque Papæ diſpenſatione poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti.*

IN SECVNDA parte huius partis diſcutiendum eſt in cauſa, & argumentũ principum Anglorum, cuius cauſę hęc ſumma eſt, Catherina inclytiſsima fœmina, filia regum Hiſpaniæ

Hiſpaniæ, nupſit primogenito Henrici Anglorum regis, quo ſine liberis defuncto, iterum nupſit Henrico nunc Anglorum regi ſereniſsimo, qui poſt multos annos cupiens eo matrimonio liberari, cauſatur illud coniugium eſſe prohibitum iure diuino, et naturali: atque adeò nec ſummum pontificem potuiſſe diſpēſare, ut uxor mortui fratris ſibi inhęreat, atque matrimonium irritum eſſe, & fuiſſe.
1 Iſtius occaſione quæritur, Vtrum* omnes gradus, qui Leuiti. 18. & 20. prohibentur, ſint prohibiti iure naturali. Pro cuius ſolutione pono tale fundamentum. Ex hoc, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure diuino ad contrahendum: non ſufficienter probatur, quòd ſi tale matrimonium aliquis tentet facere, nō teneat. Probatur manifeſtè, Quia non ſufficit, ut matrimonium ſit interdictum iure quocunque ad hoc ut non teneat. patet, Quia iure diuino prohibita eſt ſtipulatio, & etiā collatio ſimoniaca, quæ tamen ſi fiat, dat uerum ius ſuper tale beneficium. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, eſt prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, legitimum dominium habent. De iure autem diuino prohibitum eſt poſt ſponſalia ducere ſecundam: & tamen ſi fiat, matrimonium tenet. uel dicatur ſic, Ante omnia præmitto, quòd multum intereſt, pactum aliquod aut factum eſſe prohibitum

bitum iure,& eſſe irritum iure,aut nullũ. Mul ta enim ſunt iure tam humano quàm diuino prohibita,quæ tamen facta tenent:exẽpla ſunt ita manifeſta,ut reuocare in memoriam nõ ſit opus. Manifeſtũ eſt prodigalitatem eſſe prohibitam iure diuino,& tamen donatio prodigalitatis tenet,& per illam uerum ius acquiritur. Contractus ſimoniacus,ſiue etiam collatio ſimoniaca prohibita eſt iure diuino:tamen quatenus ad ius diuinum ſpectat,facta tenet, ex tali collatione recipiens eccleſiaſtiũ beneficium,aut ſacerdotium,uerum titulum conſe- tur. Beneficiorum multitudo prohibita eſt iure diuino,& tamen qui poſsidet, uerum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum. Et ut propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, poſt ſponſalia cum una facta,matrimonium contrahere cum ſecũda prohibitum eſt lege diuina & naturali:tenet tamen matrimoniũ. Et in uniuerſum ubicunque lege eccleſiaſtica eſt impedimentum impediens matrimonium contrahẽdum, non autem dirimẽs contractum : peccatur quidem contra legem in peccato matrimoniali,nihilo minus matrimonium ualidum eſt, & ratum. Item poſt uotum ſimplex, prohibitum eſt de iure diuino matrimonium, factum tamen
2 tenet. Ex quo infero, quòd *ex hoc, quòd aliquæ perſonæ iure diuino prohibentur con-

trahere, non ſufficienter probatur, quòd ſi cõtrahatur, matrimonium ſit nullum, & irritum. patet, quia (ut oſtenſum eſt) non ſufficit pactũ eſſe prohibitum, ut ſit irritum & nullum. non ergo ad probandum, quòd aliquod matrimonium ſit irritum, ſatis eſt probare, quòd perſonæ ſint prohibitæ iure diuino. Et confirmatur, Nam ſub eiſdem uerbis, quibus perſonæ coniunctæ conſanguinitate, aut affinitate in lege prohibebantur, etiã aliæ perſonæ, inter quas tamen matrimonium conſtare poterat: ut Exod.34. prohibebatur filiis Iſraël accipere uxores de filiabus Chanaan, & Leui.21. prohibentur ſacerdotes accipere uxorem, ſcortum, aut uile proſtibulum: & tamen nõ puto ſiquis contra mandatum Domini huiuſmodi uxorẽ duxiſſet, non futurum uerum matrimonium, cùm Deuterono. 21. licentia permittatur filiis Iſraël accipiendi in uxorem mulierem ex captiuis alienigenis ſub certis ceremoniis, & ſolennitate. S. Tho. tamẽ diſ.39. dicit, ꝙ intelligitur de aliis gẽtibus uel cùm uolebat cõuerti ad ritus Iudæorũ. Et de Salomone legit 3. Reg. 2. ꝙ habebat uxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Ethæas de gẽtibus ſup quibus dixit Dominus Iſraël, Non ingrediemini ad eas, nec de illis ingredietur ad ueſtras: & tamen illæ erant ueræ uxores, ſic enim Scriptura appellat eas. Et Neemiæ ultimo legitur de filis Iſraël, quòd du-

Exod.34. *Leuit.21.* *Deute.21.* *S.Thom.* *3.Reg.2.* *Neemi.ultimo.*

cebant

cebant uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Item habetur 1. Eſdræ 10. & 3. 8. & 9. Imò expreſsè dicitur c. 8. ꝙ collocauerũt & mulieres alienigenas ſibi in matrimoniũ. Vide tamen S. Tho. 4. diſtin. 39. Vbi uidetur dicere, quòd nõ fuit uerum matrimonium, nec tamen uidetur aſſeuerandũ omnes illas pro ſcortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis uxoribus. Nõ ergo obſtat præceptum Domini, quominus etiam ex uetitis mulieribus accipere uxorẽ quis poſsit. Ex quibus omnino infertur, quòd ex hoc, quòd aliquæ perſonæ prohibentur à matrimonio in Leuitico, non firmiter probatur, ꝙ inter eas non poſsit eſſe uerum matrimonium, etiam durante lege. Et ut exemplo rem apertiorem faciamus, ſi in Leuitico ſcriptum eſſet ne quæ uotum cõtinentiæ uouiſſet, uirum acciperet: an ſi talis contra mandatum Domini nupſiſſet, non fuiſſet uerum matrimonim? profectò non eſt dicẽdum, cùm re uera nunc ſit iure diuino prohibitum, & tamẽ hactenus nemo negauit eiuſmodi mulierem nubere poſſe. Nec ius diuinum efficacius eſſe poterat in ueteri teſtamento quàm in lege euangelica eſt. nõ ergo ſatis uidetur eſſe, ut negemus inter aliquas perſonas matrimonium conſtitui poſſe, quòd iure diuino prohibitæ ſint, &c.

1. Eſdræ. 10. & 3. 8. 9.

S. Tho.

3 ¶ Secundò dico, ꝙ * ex hoc ꝙ in Leuitico a-

quæ perſonæ ſint prohibitæ contrahere, non eſt argumentum, quòd illæ perſonæ ſint prohibitæ rempore legis euangelicæ iure diuino. probatur, Quia totum uetus teſtamentum eſt abrogatũ. Multa enim ſunt in ueteri teſtamẽto præcepta diuina, quæ tempore Euangelii euacuata ſunt. Qualia ſunt præcepta omnia cę remonialia, itẽ & iudicialia: quod ſatis cõſtat non ſolùm ex uerbo Domini in cruce, Conſummatum eſt: ſed etiam ex ſententia & concilio Apoſtolorum Actuũ 15. ubi retractata hæreſi Phariſæorum dicentiũ, quòd oportebat circuncidi eos & ſeruare legem Moyſi, tandẽ uentũ eſt in decretum illud, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc neceſſaria. Et Paũ. Rom. 7. Lex in homine dominat̃ quãto tẽpore uiuit: itaque uos fratres mortificati eſtis legi per corpus Chriſti. Quod exponit per ſimilitudinem mulieris, quæ ſub uiro eſt, quæ mortuo uiro ſoluta eſt à lege uiri. Et ad Galat. 4. hoc idem aſtruit per ſimilitudinem pueri, qui eſt ſub pædagogo uſque ad definitum tempus à patre. Et rurſus exponit per illud, Abraham duos habuit filios, unum de ancilla, alterum de libera, & dictum eſt ei, Eiice ancillam, & filium eius: & ſubdit, Itaque non ſumus filii ancillæ, ſed liberæ: per ancillam uidelicet intelligens uetus teſtamentum, per liberam nouum teſtamentum.

Roma. 7.

Galat. 4.

tum.& ad Hebræos 7. Reprobatio fuit prio- *Hebr.7.*
ris mandati propter infirmitatem eius & inuti
litatem. Et illud ad Heb. 8. Inducit Ierem. 31. *Ierem.31*
Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & cõſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domũ Iuda teſtamentum nouum, non ſicut teſtamentum, quod feci patribus eorum. & ſubdit, Nouum antiquauit prius: quod autẽ antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt. Ex hoc ergo, quod Leuit. 18. cauetur, ubi arcentur perſonæ certæ, nullum trahitur argumentum. & ſi adiiciatur, Quia præcepta moralia ueteris teſtamẽti non ceſſauerũt. cùm ergo Apoſtolus non faciat diſtinctionem inter præcepta, uidetur ergo, quòd nec iſta ceſſauerunt. Ad hoc reſpõdetur, quòd argumentum omnino concludit, quòd omnia, quæ potuerunt ceſſare, ceſſauerunt. Vnde præcepta moralia nullum uigorem habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius argumentum trahitur ad probandum non licere nunc matrimonium inter gradus illic prohibitos, quàm ſi quis uelit probare ex eadem lege abſtinendum eſſe à carnibus ſuillis, uel certis diebus à fermento. Nec ſolùm non adducitur ex eo capite ſufficiens argumentum, ſed etiam hæreticum eſt aſſerere, ideo quenquam prohiberi in lege Euangelica à matrimonio conſanguineorum, quòd ſit prohibitum in Leuitico: cùm ſit hæreticum dicere,

quòd lex Moſayca currat ſimul cum Euangelica. ut in c. maiores de baptiſmo, & eius effectu. oppoſitum fuit error.

4 ¶ Tertiò dico, q dubiũ hoc,* quæ ſcilicet perſonæ prohibitæ ſunt à matrimonio iure diuino, terminari nõ poteſt, niſi ratione naturali: hoc eſt, ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali. Probatur, Nihil cognoſcitur, niſi uel reuelatione, uel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil, aut certè non adeò multum eſt de hac re in Scriptura traditum, ex quo tradi poſsit argumentum, in nouo teſtamento, tractata quæſtio non inuenitur: in ueteri autem non ſatis pro præſenti tempore ſufficit ad expediẽdum quæſtionẽ, quid ſuper hac re cautum ſit. Reſtat ergo ut referẽdũ ſit in iudiciũ naturalis rationis. Et confirmatur, Quia receptiſsimũ eſt apud oẽs theologos, & neceſſariũ eſt ita tenere, ex omnibus præceptis ſola moralia integra, & firma reſtitiſſe in noua lege. Cũ autem eadem omnino ſint moralia præcepta ex omniũ ſentẽtia, quæ naturalia ſunt uel iuris naturalis: eadẽ omnino quæſtio eſt, an præceptũ Leuitici de gradib⁹ matrimonii, nũc teneat, ac ſi quærat̃, an illud præceptũ ſit iuris naturalis. q autẽ ſit de iure naturali, niſi naturali ratiõe cognoſci nõ poteſt: quare, omnino tota res humanis & naturalib⁹ rationib⁹ trãſigẽda eſt. Et cõfirmat̃, Quia lex euã-

gelica

gelica tum multis iuſtiſſimis cauſis, tũ uel ob hãc cauſam lex libertatis à Chriſto & ab Apoſtolis uocatur, quòd ſolo iure naturali, poſt Euangelium Chriſtiani teneãtur. Quare ſi iure naturali matrimonium aliquod damnatum non ſit, omnino nihil eſt, quòd tale matrimonium illegitimum inter Chriſtianos ſit. Puto enim nullum eſſe præter præcepta iuris naturalis præceptum negatiuum in Euangelio. Cum ergo præceptum impediens matrimonium ſit negatiuum, non eſt in noua lege, lex autem uetus anthoritatem nullam facit. rationi ergo naturali ſtare debemus. Nec eo tamen diſputatio, aut examinatio erit infirmior: ipſa enim rationalis, non eſt humanum inuentum, cùm naturale lumen ab ipſo Deo naturæ conditæ donatum ſit. Illud enim eſt lumen uultus Domini, quod ſignatum eſt ſuper nos (ut propheta dicit) atque adeò, etiam Paul. ad Roma. 1. quæ naturali ratione cognoſcuntur, re- *Roma. 1.* uelationem diuinã uocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare nõ multo incertior erit diffinitio ſi ex naturalibus procedat, quàm ſi ex ſacris literis argumentaremur.

5 ¶ His pręmiſsis pono cõcluſionem, Nõ* oẽs gradus in Leuitico prohibiti, ſunt iure naturali prohibiti. Probatur, Nam, ut à principio admonebam, ratio, & neceſsitas in moralibus, & prorſus in omnibus agendis ſumenda eſt ex

fine,ſed uterque finis matrimonii ſaluus prorſus & incolumis conſtabit,etiam ſi nō omnes illæ perſonæ à matrimonio arceantur,& eliminentur:ergo quātum ex iure naturali pendet, non omnes illæ perſonæ ſunt prohibitę ad matrimonium inter ſe iungendum.Probatur minor,Exemplo prohibetur in lege, ne quis ducat amitam,aut materteram:certè non uidetur quòd officiat,aut obſtet ad finē matrimonii, ſiue ad procreationem, aut educationem prolis,ſiue ad maritalia officia,& obſequia.Et ut apertius intelligatur, ſecludamus totū, quod in Leuitico proditum eſt, poſtquam ex illo loco non poteſt trahi argumentum contra noſtram concluſionē:nec plus obligat illud præceptum,quàm ſi nunquam latum eſſet, & agamus ſola ratione.certè non inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à cōnubio nepotis arceat.Et confirmatur, Nunquam aliquis philoſophorum, qui tamen de cōnubiis multa ſcripſerunt,putauit illicitum matrimonium inter huiuſmodi neceſsitudines. non ergo uidetur hoc eſſe ꝓhibitū iure naturali:certè enim alicui ueniſſet in mētē ius hoc,ſi naturale eſſet.Et cōfirmat̄ ulteriùs,Huiuſmodi enim matrimonia ut ex hiſtoria agnoſcere eſt, paſsim celebrātur inter gentes ſine quacūque reprehenſione: & tamē,ut Apoſtolus ad Rom.dicit,Gētes,quę legē naturæ nō nouerūt,naturaliter quæ legis ſunt

ſunt faciũt: hoc eſt, quæ legi naturę cõſentanea ſunt. ergo omnino nõ uident ea cõnubia lege naturali damnata. Secũdo principaliter arguitur. Nã aliquæ pſonæ æqualiter cõiunctæ ſicut illę, quę prohibentur in lege, eadem lege contrahere permittuntur, & tamen ſtandũ in lege naturali, eadem ratio uidetur de utriſque: ergo neque illæ, quę prohibentur in lege, omnes ſunt de iure naturali. Antecedens patet, Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen nõ prohibetur ne idem uir ducat duas ſorores. cùm autem prorſus uideatur eadem ratio de utriſque, cùm ſit eadem prorſus affinitas, & coniunctio: ergo ſi inter alteras matrimonium licitum eſt iure naturali, non uidetur quare inter alteros ſit prohibitum. Tertiò arguitur, Ante legẽ ſcriptam inueniuntur aliqua matrimonia, etiam inter ſanctos confecta, quę tamẽ in lege prohibentur, ut cognoſcere licebit ſacrã ſcripturã euoluẽti. ergo nõ omnia, quę lege prohibent̃, prohibent̃ lege naturę. Cõſequẽtia probat̃, ꝗa ea quæ ſunt naturali iure prohibita, nõ plus licebant ante legem, quàm in lege. ergo, &c.

¶ Contra hanc concluſionem tamen arguitur primò, Aliquę perſonę prohibitæ in Leuitico ſunt de lege naturę, & non uidetur maior ratio de aliquibus, quàm de aliis. ergo omnes ſunt prohibitæ lege naturali. Aſſumptum pa-

tet, de patre & matre cum filiis ſuis, quòd eſſet contra leges naturæ. quod ex eo manifeſtū eſt, quia nūquam fuit aliqua natio tam barbara, quæ non huiuſmodi connubia horreret, imò etiam bruta, & feræ tales concubitus refugiunt, ut Ariſto. lib. 1. de animalibus ponit. Itē de uxore patris, de qua Apoſto. 1. Corin. 5. Auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter Gētes, ita ut uxorem patris aliquis habeat, unde uidetur quòd ſit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & nouercam. Et cōfirmatur, Si omnia connubia licita ſunt ubi finis matrimonii ſaluus eſſe poſsit, ſequitur, nulla prorſus eſſe illegitima. Poteſt eſſe enim educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obſequia inter quaſcunque perſonas, alioqui non ſteriles. ergo cùm omnia ſint legitima matrimonia ſic, nec ſufficit quòd ſint conuenientia ad fines matrimonii. Secundò, illud præceptum Leuitici nō eſt cæremoniale, ut manifeſtum eſt: nec etiam uidetur iudiciale, cùm iudicialia ſint, quæ iuſtitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non uidetur ſpectare. ergo uidetur quòd ſit præceptum morale, & ex conſequēti de iure naturali. Tertiò arguitur ſic, Illa quæ prohibentur in illo pręcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo ſunt de iure naturali Conſequētia eſt nota, cùm gentes alia lege non tenerētur.

Ariſto.

1. Corin. 5.

Ante

Antecedens probatur, Nam poſt illud præceptum ubi prohibentur illæ perſonę in eodem capit. ſubditur, Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt gentes uniuerſæ, quas ego eiiciam ante conſpectū ueſtrum, & quibus polluta eſt terra, cuius ego ſcelera uiſitabo, ut euomant habitatores ſuos. Ex quibus certè uidetur, quòd illa eadem quæ in loco illò prohibentur, eſſent illicita, & ſcelerata inter Gentes, quæ certè non fuiſſent, niſi lege naturali prohibita eſſent. Et cõfirmatur, Quia eiſdem uerbis prohibentur omnes neceſsitudines, quæ arcentur, & interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem, quod uidetur quãdam naturalem inhoneſtatē præ ſe ferre, & eodem nomine appellat ſcelera abominationes, execrationes: ergo ſi aliqui gradus ſunt cõtra ius naturale, & omnes.

¶ Ad hæc argumenta reſpõdetur. Ad primum quidem; cõceſſa maiori, nego minorem: & dico ſine dubio eſſe prohibitum iure naturali cõnubium inter filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo eſt conſiderandum, quòd ſicut uirtutes ſunt connexæ (ut Ariſto. tradit) & omne uerum uero conſonat, ita & præcepta Dei inuicem conſonant, nec ulla ex parte repugnant: alioqui Sapientia diuina non omnia ſuauiter diſponeret, ſi quid uno loco præciperet,

ciperet,alibi prohiberet.Non enim ſolùm præcepta non ſunt ſibi contraria,ſed ita ſe mutuò iuuant,ut difficile admodum ſit alterum ſine altero ſeruari. ergo cum ſit unum præceptum iuris naturalis uenerari parentes, & reuereri, ergo,&c.Item eſt præceptum,ut coniuges mutuò ſibi inſeruiant,cùm ſit ille alter ex duobus matrimonii finibus,nullo modo matrimoniū conſtare inter parentes & liberos poteſt.Quo modo enim mater filio ſalua reuerentia & pietate ſeruire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filii pendere? Aut quomodo filius ſuſtinere poterit,ut matri imperet, & coniugalia obſequia exigat? Non ergo ullo pacto conuenire poteſt,ut filius matrem in uxorē habeat.
Epheſ.5. Et confirmatur ex illo Pauli ad Epheſ.5. Vnus quiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat uirum ſuum.Oportet ergo ſi mater nubat filio ſuo,ut filiū timeat, quod exhorret naturalis lex.& in eodem, Mulieres uiris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino: quoniā uir caput eſt mulieris,ſicut Chriſtus caput eſt eſt eccleſię:ſed eccleſia ſubiecta eſt Chriſto,ita mulier uiro in omnibus.Oportet itaque matrem in omnibus ſubiectam eſſe filio cōtra legem naturę.Quòd ſi contendat quis hac ratione bene obſtari ne mater nubat filio,non autem impediri quin filia nubat patri : nec hoc quidem ſatis commodè fieri poteſt. Præterea,
Nam

Nā eſto, uir caput ſit mulieris, tamē mulier ſocia eſt,non ſerua.& notū eſt nō poſſe inter officia & munia coniugalia commodè ſeruari pietas,& reuerētia liberorū ad parentes. Vxor certè ius habet exigēdi debitū à uiro,quod filiæ in patrē nō ſatis cōuenire poteſt.& Pau.1. Cor.7. Nolite fraudare inuicē,niſi fortè ex cō ſenſu ad tēpus,ut uacetis orationi:nō eſt autē cōſentaneū ut pater ad orādū filiæ conſenſum expectare debeat. Et in eodē loco. Paul. Quicū uxore eſt,ſolicitus eſt quæ ſunt mundi quomodo placea tuxori,& quæ nupta eſt,cogitat quę ſunt mūdi,quomodo placeat uiro. Nihil autē minus cōuenire uidet,quàm ut pater ſolicitus ſit quomodo placeat filiæ,aut mater quomodo filio placeat,cum ecōtrario filii ſoliciti eſſe debēt,quomodo placeāt parētibus. Et præterea,hoc omnino uidet tollere principalem finē matrimonii,ſcilicet procreationē & educationē liberorum:nā ut in plurimum ita euenit,ut cū filius adultus ſit,mater iam ſit effœta,& anus,& minimè idonea uiro,ut intelliget facilè quis ſi rationem ætatum humanarū habeat. Atque adeò ex huiuſmodi connubiis,aut nulla,aut certè rara proles poſſit procreari.& rurſus mater ſeneſcat neceſſe eſt, filio adhuc eodemque uiro in iuuentutis flore conſtituto, quod præterquā quòd eſſet continentiæ grande offendiculum,cùm tamē matrimonium ſit in reme

1. Corin. 7.

in remedium continentiæ, ſed omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habēte ſcilicet huiuſmodi marito ex qua filios ſuſciperet: quod eſſet magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita uideatur grande inconueniens, ſi filia patri nuberet: tamen ſi ratio ætatum habeatur, æquè uidetur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus cōiugiis, & incontinentię adoleſcentium fœminarum incendiū grande parari. Quare prorſus pro indubitato haberi debet, eiuſmodi connubia naturali lege eſſe modo illegitima, & inceſta. Quod etiam ſatis ſignificatur ex uerbis ipſius primi parentis Gen. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori ſuæ, ſignificans ſcilicet aliam debere eſſe uxorem, & uirum, quàm patrē & matrem. Et quamuis non ita certum ſit, aut notum, eadem uidetur ratio de uxore patris, ſiue de nouerca. Cùm enim ex coniugio fiant duo in carne una, eadem pietas uidetur deberi uxori patris, & reuerentia, ac ipſi patri, quare nec illam decet in uxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, ſicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium uidetur lege naturali prohibitum.

¶ Ad propoſitum deſcendendo de caſu inter regem & reginam Anglorū, quæritur utrum

accipere relictam fratris defuncti uxorem ſit prohibitum iure naturæ. Ad hoc ſit prima cõ-
6 cluſio principalis, Ducere* uxorem fratris defuncti non eſt prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatione præmitto, quòd aliqua ſe hã bent tripliciter ad ius naturale: quædam enim ſunt de ſe inhoneſta ſemper, quę ſcilicet in nullo caſu licitè fieri poſſunt, ut periurium & adulterium, ſicut econtrario quædam ſemper & per ſe ſunt honeſta, ut Deum colere, parentes uenerari, & ſimilia. Hoc ius naturale dicitur neceſſarium, ſiue immutabile. Alia ſunt de ſe quidem inhoneſta, & prohibita iure naturali, ſed quandoque propter graues cauſas poſſunt licitè fieri. Sicut econtrario ſunt aliqua honeſta quidem, & conſona rationi, & principiis moralibus, ſecluſa etiam omni lege poſitiua, imò præcepta lege naturali: ſed tamen non habent bonitatẽ immutabilem, uel neceſſariã, ſed ſecundum diuerſas temporis, loci, & perſonarum circunſtantias, & conditiones uarietatem recipiunt, ut ſeruare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores, & ſimilia. Alia ſunt, quæ non ſunt quidem prohibita iure naturali, ſed inter minora bona computantur, quale fortaſſe eſt matrimonium reſpectu cælibatus, de quibus Paul. 1. Corin. 6. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. horum contraria naturali iure ſunt approbata; tanquam 1. Corin. 6.

meliora

meliora quidem,ſed non ut neceſſaria, abſolutè loquẽdo. Fortaſſe cælibatus (ſicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio: nõ tamen alterum eſt in præcepto, alterum prohibitum. Rationes Pauli 1. Corin. 7. quibus præfert cælibatum matrimonio, uidentur procedere in iure naturali. Item paupertas melior eſt diuitiis, neutrum tamen ſub præcepto. His ſuppoſitis dico, quòd ducere relictam fratris nõ eſt de primo genere prohibitorum iure naturali. Probatur, Nulla ratione naturali, quæ quidẽ neceſſaria uideatur, probari poteſt, illum eſſe tam in honeſtum, ut in nullo caſu liceat fieri. ergo, &c. Confirmatur manifeſtè, Quia illud aliquando (ut omnes fatentur) licuit. Hoc pa-
Deuter. 25. tet Deutero. 25. ubi præcipitur, ut frater accipiat uxorem fratris ſui ſine liberis defuncti. Si enim eſſet malum ex proprio genere, uel non poſſet Deus diſpenſare, ſecundum ſaniorem ſentẽtiam, ſicut nec in periurio, uel certè non ità paſsim, & ſine grandi neceſsitate: ſolùm ceremoniæ, & ſignificationis gratia diſpẽſaſſet. & omnino abſurdum eſt, & parum pium dicere, quòd Deus legem condiderit contrariã legi naturali primæuæ.

¶ Secundò dico, quòd inter ea quæ continentur Leuit. 18. præter primum gradum, ſcilicet inter aſcẽdẽtes & deſcendẽtes, fortaſſe omnia alia ſunt prohibita iure naturali. Secundo modo, hoc

do,hoc

do hoc eſt abſolutè,& nõ urgẽte aliqua graui cauſa,& rationabili. Illicitum eſt contrahere in aliquo gradu prohibito in Leuitico. Probatur, Quia ex tali matrimonio ſemper ſequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonii, tamen ex parte officii uel obſtat fini, uel eſt contra reuerentiam naturalem debitam cõ ſanguineis, ut quòd nepos ſit dominus & caput amitæ aut materteræ, cui debetur idem hõnor qui matri: & non uidetur conſentaneum rationi naturali, ut amita ſeruiat nepoti, & timeat nepotem: & ſimile poſſet dici de omnibus aliis gradibus prohibitis in lege. Sed iſta commoditas, quæ contingeret ex huiuſmodi coniunctionibus, omnino non eſt tanta, quin poſsit compenſari aliquo magno bono, quod ex tali coniunctione conſequitur, aut graui malo quod deuitetur, ut ad conſtituendum pacem in republica, ad tollendas ſimultates inter illuſtres, ad ſupplendum inſignem aliquam ſolitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi poteſt matrimonium uiri cum uxore fratris defuncti. uidetur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur iniuria quædam priori uiro. Semper enim æſtimatum fuit uxorem ingratam eſſe priori uiro, quæ ſecundò nupſit. Vnde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primũ, qui me ſibi iunxit, amores *Vergi.*

H Abſtulit,

Abſtulit, ille habeat ſecum, ſeruetque ſepulchro.

Et paulò prius.

Antè pudor quàm te uiolem, aut tua iura reſoluam.

Quaſi inhoneſtè, & turpiter acturam diceret, ſi priori marito alterum ſuper induceret: turpius autem ſic, per hoc quòd frater ſit huius qualiſcunque iniuriæ aut ingratitudinis author, ut particeps uxorem fratris ipſe accipiens. Quare uidet ſua natura illaudabile, & reprehēſibile, nō quin ex cauſa aliqua cōpēſari poſsit hoc quod de ſe parū honeſtum uidetur. ¶ Tertiò dico, quòd fortaſſe hoc ipſum matrimonium non in ſecundo genere, ſed in tertio reponendum eſt: hoc eſt, non inter ea, quæ natura ſua mala ſunt, licet ex circunſtantia bona eſſe poſsint, ſed inter ea quę minus bona ſunt: hoc eſt, licet quidem ſolo iure naturali poſito uxorem fratris accipere liceat, ſed non expediat, hoc eſt, melius eſt abſtinere ab huiuſmodi matrimoniis, quēadmodū & quidā gradus ab eccleſia interdicti ſunt à matrimonio, ut inter cōſobrinos, uel in quarto gradu cōſanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparet ratio malitiæ in tali cōiunctione, licet oſtendatur magis expedire, ut talia matrimonia interdicantur.

7 ¶ Secunda concluſio principalis, Ducere* relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa re

gum

gum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitũ iure diuino ueteris legis. Probatur, Si fuiſſet prohibitum hoc, maximè fuiſſet in illo præcepto Leui.18.& 20. Non reuelabis turpitudinem uxoris fratris tui. ſed hoc non probatur, quia aut intelligitur lex illa uiuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptiſtæ, ad Herodẽ, Nõ licet tibi habere uxorẽ fratris tui, & hoc non obſtat concluſioni: aut intelligitur de fratre defunсto cum liberis, & nec hoc obſtat: aut de fratre mortuo ſine liberis, & hoc modo probatur, quòd non poſsit intelligi. Nam Deuteron. 25. lata eſt lex, ut ſi frater ſine prole deceſſerit, relictam fratris frater ſuperſtes accipiat. ergo lex illa Leuitica intelligi nõ poteſt de fratre ſine liberis defuncto. Nã audiendum non eſt, aut quòd in lege eſſent duo contraria præcepta, aut quòd id quod eſt in Deuteronomio, ſit diſpenſatio eius legis, quæ eſt in Leuitico. Nõ enim eſt ſatis intelligibile, ut eodẽ tempore aliquid prohibeatur, & diſpẽſetur in eo generaliter. nam diſpenſatio nihil aliud eſt, quàm relaxatio legis: ac per conſequẽs ſingulariter licebat fratri ducere uxorem fratris ſine liberis defuncti. Non ergo erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute. quàm ſi eadem cauſa ſanciretur primũ, ne quis uxorem fratris cum liberis defuncti duceret.

Leuiti. 18. & 20.

Deutero. 25.

H 2 Secun

Secundum,ut uxorem fratris ſine liberis defuncti ſuperſtes frater ducere teneretur, aut certè poſsit. Iſtis enim duobus capitibus cauetur omnino totum,atque idem quo in Leuitico, aut Deuteronomio cautũ eſt:atque adeò mihi nõ eſt dubium,nec cuiquam ſanè ſacras literas tractanti & intelligenti,nunquam lege diuina prohibitum eſſe, ne frater uxorem fratris ſine liberis defuncti in uxorem accipiat.

8 ¶Vltima concluſio contra bonã partẽ theologorum, Secluſo * iure humano ſine quacunque papæ diſpenſatione frater poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis,ſiue ſine liberis defuncti.Probatur primum,Si hoc connubium ſpectat ad ea quæ ſunt iuris naturalis tertio modo,id eſt,quæ ſunt quidẽ meliora, ſed contraria, nõ eſt prohibitum.Patet cõcluſio. Nam dato quòd melius eſſet nõ ducere quàm ducere,nihilominus non eſſet illicitum ducere: & dato quòd eſſet de ſecundo genere iuris naturalis,nihilominus poſſet ducere. Probatur primum, ſi ſubeſſet cauſa rationabilis, ut declaratum eſt, qua ſcilicet illud quod ſua natura malum eſt,licitũ in eo caſu faceret: ſed (in quo eſt difficultas)dico quòd etiam ſi nulla ſubeſſet cauſa rationabilis. Probatur, quia in primo fundamento huius quæſtionis diximus nõ eſſe idem matrimonium aliquod eſſe prohibitum, aut eſſe iure nullũ, aut irritum.

Vnde

Vnde dato quòd eſſet illicitum iure naturali, non ſequitur, quòd ſi contrahat, non teneat. ſicut etiam quòd idem uidetur, ſi ſucceſsiuè accipiat duas ſorores, uidetur æqualiter prohibitũ iure naturali, & tamen nõ eſt dubitandũ, quin ſecluſo iure humano matrimoniũ teneret, ſicut beatus Ambroſius ad Paternũ, dicit eſſe illicitum iure naturali, ut patruus accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non poteſt, quin ſecluſo humano iure ſi contraheret, matrimonium teneret, cùm etiam tempore ueteris legis non eſſet prohibitũ, cùm Abraham habuerit Saram ſecundum Auguſt. & Hierony. neptem ex fratre. Et poſt legem ſcriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Ioſue. 15. & Iudi. 1. Non ergo eſt dubitandum, quin etiam nunc ſi quis duceret, teneret matrimonium.

¶Et ad hunc ſenſum intelligenda ſunt ſanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, ut inter conſobrinos. Item etiam, quàndocunque dicunt, quòd ſit contra legem naturæ, accipere uxoré fratris, intelligendum inquam ſinè dubio eſt, quòd eſt quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, ꝙ ſi fiat, non teneat factum ſicut ſuprà dictum eſt, quòd qui poſt uotum cõtinentiæ acciperet uxorem, peccaret quidem contra

legem naturæ:nullus tamen hactenus defendit,quin tale matrimonium teneat. Oportebit ergo rationẽ reddere,utquid,cùm æquè, uel certè plus ſit cõtra legem naturę, uxorem poſt uotum continentiæ accipere, quàm relictam fratris,utquid inquam ſi in primo caſu matrimonium tenet,nõ in iſto etiam teneat. Confirmatur apertè & manifeſtè ex c.finali. de diuortiis. Vbi cùm eſſet conſultus Innocentius tertius,Quid de Lenonienſibus conuerſis ad fidem faciendum eſſet, qui priùs ſecundum tenorem legis Moyſi uxores fratrum ſine liberis defunctorum duxerant. Reſpondet pontifex,concedens illis,ut in contractis matrimoniis perſeuerent.Manifeſtum eſt etiã quòd ſi talia matrimonia eſſent irrita iure naturali,non poſſet pontifex illa concedere,aut approbare, maximè cùm lex Moyſi, non ſolùm apud Chriſtianos,ſed apud omnes mortales prorſus iam nullius ſit uirtutis,& efficaciæ: Quare ſi nobis iure naturali interdiceretur talia matrimonia,non releuaret ab hoc interdicto uel lex,uel diſpenſatio Moyſi. Quare ſine dubio concluditur,tale matrimonium nõ eſſe iure naturali prohibitum:uel ſi eſt,non ita tamen,ut ſi attentetur,factum dirimatur.

¶Ex quo ſequitur corollarium quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab eccleſia prohibitis, ſi non conſtet eſſe iure naturali prohibi